ORIAS

31
29 A
56

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4
4-6
18

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
29 A
56

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Deſ. Eraſmi Rot:
Cum G. Li
Epiſtolæ
fine adie
Democritus.
Amſterodami .
Apud Guiljelmum Blaeu
Anno 1629 .

Google

BIBLIOTECA NAZIONALE
ROMA

Digitized by Google

GERARDVS LISTRIVS
Rhenenſis,

IOANNI PALVDANO,
Inclytæ Lovanienſium Academiæ
publico rhetori.

S. D.

EQuidem non in infima felicitatis meæ parte duco, doctiſſime Paludane, quod mihi contigit cum Eraſmo domeſticam conſuetudinem menſes aliquot agitare. Tanta eſt hominis integritas, comitas, feſtivitas: nam eruditionem quid attinet prædicare, tot ipſius æditis libris, vel orbi teſtatiſſimam? Is mecum de nullo mortalium colloqui conſuevit vel crebrius, vel amantius, vel honorificentius, quam de ſuo Paludano, nec ego de quoquam audiebam libentius. Deum immortalem, quo ore, qua facundia ſolet ille referre tuam eruditionem, judicium, multo rerũ uſu collectam prudentiam, incredibile ſtudium erga doctrina præſtantes viros, ſingularem ingenii candorem, ſummam vitæ comitatem, civilitatem miram, morum inauditam ſuavi-

tatem, in amicitia fidem pluſquam Pyladeam, ut magis te perſpexerim illo te depingente, quam cum Lovanii publice profitentem audirē. Hic igitur inflammavit animum meum, licet antea quoque flagrantem, ut aliquo xeniolo Paludanum mihi conciliarem: neque defuit votis noſtris occaſio. Forte fortuna parabatur ad excudendum Eraſmi Morias encomium, exiguus libellus, & quem ille, quod compertiſſimum habeo, pauculis diebus luſit magis quam ſcripſit, ſed ejuſmodi profecto, ut dubites, pluſne adferat utilitatis an voluptatis. Itaque, non ſine cauſa, tantopere placuit, ut jam plus decies ſit excuſus typis: verum ſunt in eo permulta, quæ non niſi ab eruditis & attentis poſſint intelligi: partim ob Græcitatem paſſim admixtam, partim ob alluſiones & crebas & tacitas, partim ob argutiam in jocando, quam non facile ſentiat, niſi qui naris ſit emunctiſſimæ. Nihil enim ingenioſius, quam erudite jocari. Proinde ſuffuratus aliquot horas ſtudiis meis, quæ Græcis & Hebraicis literis, præcipue vero rei medicæ, ſolitus ſum impendere, ſcholiis in loco additis, Eraſmi mei

Moriam

Moriam illuſtravi. Magis placebit, ſi magis fuerit intellecta: & felicius exibit in manus hominum, tui quoque nominis auſpicio. Quare xeniolum hoc tibi dicatum, pro tuo candore libenter accipies, & in uno libello duos pariter agnoſces, Eraſmum veterem amicum, & Liſtriũ quondam tuum ἀκροατὴν, nunc novum amicitiæ tuæ candidatum, ſi non rejicis, nemini tuorum fide benevolentiaque ceſſurum. Bene vale.

BIBLIOTECA NAZIONALE
ROMA

Digitized by Google

ERASMVS
Roterodamus
THOMÆ MORO SVO S. D.

*SVperioribus diebus cum me ex Italia in Angliam reciperem, ne totum hoc tempus, quo equo fuit inſidendũ, *ἀμȣ́σοις & illiteratis fabulis tereretur, malui mecum aliquoties vel de communibus ſtudiis noſtris aliquid * agitare, vel amicorum, quos hic ut doctiſſimos, ita & ſuaviſſimos reliqueram, recordatione frui. Inter hos tu mi More vel in primis occurrebas: cujus equidem abſentis abſens memoria non aliter frui ſolebam, quam præſentis præſens conſuetudine conſueveram, qua * diſpeream ſi quid unquam in vita con-*

COMMENT. LISTRII.

Α᾽μȣ́σοις) Αμȣ́σα vocantur inelegantia, parumq; docta, velut à Muſis aliena.

Agitare) Eſt aliquid in animo volvere.

Diſpeream) Dejerantis eſt, ſicut, Emoriar. Horatius: Diſpeream ni optimũ erat.

Digitized by Google

ta contigit mellitius. Ergo quoniam omnino aliquid agendum duxi, & id tempus ad ſeriam * commentationem parum videbatur accommodatum, viſum eſt Moriæ encomion ludere. * Quæ Pallas iſtuc tibi miſit in mentem? inquies. Primum admonuit me * Mori cognomen tibi * gentile, quod tam ad Moriæ vocabulum accedit, quam es ipſe à re alienus. Es autem vel omnium ſuffragiis alieniſſimus. Deinde ſuſpicabar hunc ingenii noſtri luſum tibi præcipue probatum iri, propterea quod ſoleas hujus generis jocis, hoc eſt,

Commentationem) Commentatio eſt agitatio ingenii.

Quæ Pallas) Alluſit ad Homerum, qui ſubiude inducit Palladem hoc, aut illud in animum mittentem Vlyſſi aut Penelopæ, cum non apparet alioqui cauſa, cur illi hoc in mentem venire debuerit. ut cum alibi, tum Odyſſeæ 6. τῆ δ' ἄρ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη, id eſt, Huic autem in mentem miſit dea Glauca Minerva.

Mori cogn.) Vulgo Maurū vocant Morum. At Græcis μωρὸς ſtultum ſignificat.

Gentile) Id eſt, gentilitium, hoc eſt, proprium familiæ.

Digitized by Google

*eſt, nec indoctis, ni fallor, nec uſque-quaque inſulſis, impendio delectari, & omnino in communi mortalium vita * Democritum quendam agere. Quanquam tu quidem, ut pro ſingulari quadam ingenii tui perſpicacitate, longe lateque à vulgo diſſentire ſoles, ita pro incredibili morum ſuavitate facilitateque, cum omnibus * omnium horarum hominẽ agere, & potes & gaudes. * Hanc igitur*

Democritum quemdam) Is quicquid eſſet in vita mortalium, ridebat. Adeo ſtulta quædam res illi videbatur univerſa noſtra vita. Iuvenalis Sat. decima: Iamne igitur laudas quod de ſapientibus alter Ridebat, quoties à limine moverat unum Protuleratque pedem.

Omnium horarum hom.) Tiberius Cæſar apud Suetonium, duos ſibi in omni negocio jucundiſſimos & aptiſſimos omnium horarũ homines appellitabat etiam in codicillis. Lege Chiliad. Eraſmi, ſi ſuper hoc plura ſcire cupis.

Hanc) Vide, ut hoc opus declamationẽ appellat, hoc eſt, argumentum fictum, atque ingenii duntaxat exercendi gratia tractatum. Proinde vehementer ineptiunt, qui non ſecus excutiunt hic verba quam ſi ſerio tractaret de rebus theologicis. Sed animadverſum eſt pleroſque theologos hactenus putaſſe, declamationem eſſe concionem ſacram in templis habitam!

*igitur declamatiunculam * non ſolum lubens accipies, ceu * μνημόσυνον tui ſodalis, verum etiam tuendam ſuſcipies, utpote tibi dicatam, jamque tuam, non meam. Etenim non deerunt fortaſſe * vitilitigatores, qui calumnientur, partim leviores eſſe nugas, quam ut theologum deceant, partim mordaciores, quam ut Chriſtianæ conveniant modeſtiæ, noſque clamitabunt * veterem*

Non ſolum) Accipimus quocumque modo: ſuſcipimus, quorum curam recipimus. Accipimus quæ admittimus & approbamus: ſuſcipimus onus.

Μνημόσυνον tui ſodalis) Hemiſtichium eſt Catulli, ad quod alluſit. Mnemoſynum autem, dicitur pignus aut ſimile quippiam, relictum apud amicum, quod illum noſtri commonefaciat.

Vitilitigatores) Id eſt, obtrectatores, & calumniatores, quos Cato novato verbo à vitio & morbo litigandi vitilitigatores appellabat, ut teſtatur Plin. in præfat. hiſtoriæ mundi, qui & Zoili, & Homeromaſtiges dicuntur.

Veterem comœdiam) Vetus comœdia, cujus inventor fuit Suſarion Megarenſis, magna libertate, etiam nominatim, quoſvis taxabat, donec lex lata vetuit cujuſquam nomen perſtringi. atque ita nata eſt nova comoedia. Apud Latinos autem in locum veteris comœdiæ ſucceſſit Satyra.

*rem comœdiam, aut * Lucianum quempiam referre, atque omnia * mordicus arripere. Verum quos argumenti levitas & ludicrum offendit, cogitent velim, non meum hoc exemplum eſſe, ſed idem jam olim à magnis autoribus factitatũ. Cum ante tot ſecula * βατραχομυομαχίαν luſerit Homerus, Maro culicem & moretum, nucem Ovidius. Cum * Buſiridem laudarit * Polycrates & hujus caſtigator Iſocrates, * injuſticiam*

Lucianum) Lucianus, rhetor Samoſatenſis adeo dicax ut nec diis ipſis parceret. unde ἄθεος, id eſt, impius, cognominatus eſt.

Mordicus arripere) Mordicus, adverbium, quemadmodum apud Grȩcos ὀδὰξ, id eſt, dentibus & morſu.

Βατραχομυομαχίαν) Id eſt, bellum ranarum & murium. βάτραχος enim rana dicitur, μῦς mus, & μάχη pugna. Extat autem titulo Homeri, quanquam docti magis putant eſſe compoſitum alicujus faceta quadam Homeri imitatione.

Buſiridem) Hanc orationem carpit & corrigit Iſocrates: fuit autem tyrannus Ægyptius, quem interemit Hercules.

Polycrates) Rhetor Athenienſis, qui ſcripſit encomium Buſiridis. Idem compoſuit orationem, qua fuit accuſatus Socrates. *Injuſtitiam Glauco*) Id eſt apud Plat. de Rep. lib. 2.

ſticiam Glauco, Therſiten & quartanam febrim Favorinus, * calvicium Syneſius, muſcam & paraſiticam Lucianus. Cum Seneca Claudii* luſerit* ἀποθέωσιν, *Plutarchus Grylli*

Therſiten & quartanam febrim) Aulus Gel. lib. 17. c. 12. ſcribit, Favorinum philoſophum oppido quam libenter in eas materias dicere ſolitum, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις, id eſt, inopinatas & abſurdas materias, appellant. Sicuti cũ Therſitæ laudes quæſivit, & febrim quartis diebus recurrentem laudavit. Therſitem autem Homer. Ili. β. ſic deſcribit. Αἴσχιστος δ' ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε. Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε, αὐτὰρ ὕπερθεν Φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη. id eſt, Ad Troiam venit quo non deformior alter, Diſtortis oculis, claudus pede, dein humeri illi Gibbi, pectore contracti, caput extat acutum Raris conſperſum villis.

Calvicium Syneſius) Syneſius patriam habuit Ptolemaida Pentapolin. Epiſcopus fuit, qui inter multa alia ſcripſit encomium calvicii. quod opuſculum plenum ingenii & eruditionis adhuc extat.

Luſerit Apotheoſin) Luſerit, id eſt, iocoſe deſcripſerit, quo pacto Claudius Imperator Caligulæ avunculus, qui Neronem præceſſit, referri voluerit in numerum deorum.

* *Grylli cum Vlyſſe dialogum, Lucianus & Apuleius aſinum, & neſcio quis *Grunnii Corocottæ porcelli teſtamentum, cujus & divus meminit Hieronymus. Proinde ſi videbitur, fingant iſti me * latrunculis interim * animi cauſa luſiſſe, aut ſi malint, * equitaſſe in arundine longa. Nam quæ tandem eſt iniquitas,*

Grylli cum Vlyſſe dialogum) Gryllus græcus, veneficiis Circes verſus in ſuem, diſputat cum Vlyſſe, aſſerens brutorum animantium conditionem feliciorem eſſe humana. Extat inter opera Plutarchi.

Grunnii Corocottæ) Eſt jocoſum argumentum de porco condente teſtamentum. Cujus meminit D. Hieronymus in quadam præfatione commentariorum in Eſaiam.

Latrunculis) Latrunculorum ludus eſt ille, qui vulgo dicitur Schacorum, de quo Martial. in Apophoretis: Inſidioſorū ſi ludis bella latronum, Gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit. Ovid. item: Sive latrocinii ſub imagine calculus ibit, Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Animi cauſa) Animi gratia dicimur facere, quod non ad utilitatem, ſed oblectationem facimus.

Equitaſſe in arun. lon.) Alluſum ad carmen illud Horat. Ludere par impar, equitare in arudine longa. Sic enim ſignificat ludos pueriles & ineptos.

Digitized by Google

*tas, cum omni vitæ inſtituto ſuos luſus concedamus, ſtudiis nullum omnino luſum permittere, maxime ſi nugæ ſeria ducant, atque ita tractentur ludicra, ut ex his aliquanto plus frugis referat lector non omnino * naris obeſæ, quam ex quorundam tetricis ac ſplendidis argumentis? veluti cum alius diu * conſarcinata oratione, rhetoricē aut * philoſophiā laudat, alius * principis alicujus laudes deſcribit, alius ad bellum * adverſus*

Obeſæ naris) Id eſt, craſſæ. dicuntur qui nullo ſunt judicio. Horatius in Odis: Nec firmo juveni, neque naris obeſæ. E diverſo, emunctæ naris apud eundem dicitur, qui acri eſt judicio.

Conſarcinata) Id eſt, undique collecta, quam Græci ῥαψῳδίαν, ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν, quod eſt ſuere. Cujuſmodi opera Græci vocant κέντρωνας, Latini abjecto ρ centones. Tacite autem notat eos, qui non ſuo Marte, ſed hinc atque hinc emendicatis verbis & ſententiolis, componunt orationem.

Philoſophiam) Hujuſmodi orationes ſollennes habentur in auſpicandis ſtudiis, ad oſtentationē ingenii magis, quam utilitatem.

Principis alicujus) Nam in his plerumque plurimum eſt adulationis, minimum fructus.

Digitized by Google

* *adverſus Turcas movendum adhortatur.* * *alius futura prædicit,* * *alius novas de lana caprina comminiſcitur quæſtiunculas. Vt enim nihil nugacius, quam ſeria nugatorie tractare; ita nihil feſtivius, quã ita tractare nugas, ut nihil minus quam nugatus fuiſſe videaris. De me quidem aliorum erit judicium: tametſi, niſi plane me fallit* * φιλαυτία,

Adverſus Turcas) Complures hujuſmodi orationibus conati ſunt provocare principes ad bellũ, ut ſub illius prætextu quam maxima pecuniæ vis exhauriretur, cũ magis expediat exhortari Chriſtianos ad bellum capeſſendum adverſus vitia.

Alius futura prædicit) Notat aſtrologos προγνώςας, vaniſſimum & peſtilentiſſimum hominum genus.

Alius novas de lana caprina, &c.) Veluti de conceptione deiparæ virginis, de poteſtate Pontificis, de præcellentia Petri & Pauli, & ſimilibus, in quibus plurimum eſt contentionis & rixarum, nihil autem pietatis. De lana caprina proverbialiter dictum eſt, pro eo quod eſt, de re nihili. Horat. in Epi. Alter rixatur de lana ſæpe caprina. Confine autẽ eſt illi Demoſthenis, περὶ ὄνυ σκιᾶς, ideſt, de aſini umbra.

Φιλαυτία) Id eſt, amor ſui. φίλος, amicus, & αὐτὸς ipſe. Hunc Horat. in Odis vocat cæcum, & in Ser. ſtultũ & improbũ.

tia, ſtultitiam laudavimus, ſed non omnino ſtulte. Iam vero ut de mordacitatis cavillatione reſpondeam, ſemper hæc ingeniis libertas permiſſa fuit, ut in communem hominum vitam * ſalibus luderent impune, modo ne licentia exiret in rabiem. Quo magis admiror his temporibus aurium delicias, quæ nihil jam fere niſi * ſolennes titulos ferre poſſunt. Porro nonnullos adeo præpoſtere religioſos * videas, ut vel graviſſima in Christum convicia ferant citius, quam Pontificem aut Principem leviſſimo joco * aſpergi, præſertim * ſi quid πρὸς τὰ ἄλφιτα attinet.

Salibus luderent) Sales dicteria ſalſa dicuntur. Lucanus: Nec ſoliti luſere ſales.

Solennes tit.) Solennes vocat jam veluti conſuetudine receptos, qua reges vocamus invictiſſimos & sereniſſimos, Cardinales reverendiſſimos, Pontifices ſanctiſſimos, Epiſcopos reverendos, Abbates venerabiles, atque item de cæteris.

Videas) ὑπαλλαγὴ aut ἑτέρωσις: ponitur enim ſecunda perſona pro quavis perſona: & eſt modus potentialis.

Aſpergi) Id eſt, leviter contaminari.

Si quid πρὸς τὰ ἄλφιτα) Hoc loco verba Latina, quæ in limine marginali fuerant ſcripta, neſcio quis retulerat in cōtextū,

attinet. At enim qui vitas hominum ita taxat, ut neminem omnino perſtringat nominatim, quæſo utrũ is mordere videtur, an docere potius, ac monere? Alioqui quot obſecro nominibus ipſe me taxo? Præterea qui nullum hominum genus prætermittit, is nulli homini, vitiis omnibus, iratus videtur. Ergo ſi qui extiterit, qui ſeſe læſum clamabit, is aut conſcientiam prodet ſuam, aut certe metum. Luſit hoc in genere multo liberius ac mordacius divus Hieronymus, ne nominibus quidem aliquoties parcens. Nos præterquam quod à nominibus in totum abſtinemus, ita præterea ſtylum temperavimus, ut cordatus lector facile ſit intellecturus, nos voluptatem magis quam morſum quæſiſſe. Neque enim ad Iuvenalis exemplum, occultam illam

tum. Eſt autem dictum hoc apud Ariſtophanem in Nebulis: τί δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα; id est, quid autem mihi proderunt numeri ad farinas? Farina vivimus: unde quod ad cibum ac victum attinet, ad farinas pertinere dicitur; quod vulgo dicunt de pane lu-

*illam ſcelerum ſentinam uſquam movimus, & ridenda magis, quam fœda, recenſere ſtuduimus. Tum ſi quis eſt, quem nec iſta placare poſſunt, is ſaltem illud meminerit, pulchrum eſſe, * à ſtulticia vituperari, quam cum loquentem fecerimus, * decoro perſonæ ſerviēdū fuit.*

A ſtultitia vituperari) Nullus igitur opinor erit tam iniquus, ut ſi quid dictum videbitur in Principes, aut Sacerdotes, aut in alios, offendatur, cum non taxentur ulli, niſi leniter & jucunde magis quam acriter. Nec ipſum hominum genus notatur, ſed qui in bonorum genere mali ſunt. Poſtremo cum ſtultitiæ perſoıam loquentē fecerit, non convenit imaginari, perſonā autoris id dicere, quod ub perſona Moriæ dictum eſt: non Herle magis, quam, ſi quis diabolum faciat iſputantem cum Michaële de corpore Ioyſi, quemadmodum eſt in Apocryphis, uicquid diabolus dixerit, hoc ex autos perſona dictum videatur: aut ſi quis halaridem loquentem inducat, ſenſiſſe deatur quicquid Phalaridem loquenm fecerit.

Decoro perſonæ ſerviendum fuit) Derum, quod Græci πρέπον vocant, ſitum in dignitate rerum & ſermonum: cuı præcipua ratio habetur in tragœdiis, mœdiis, & dialogis.

Digitized by Google

*fuit. Sed * quid ego hæc tibi, * patrono tam ſingulari, ut cauſas etiam non optimas, optime tamen tueri poßis? Vale diſſertiſsime More, & Moriam tuam gnaviter defende. Ex rure. quinto Idus Iunias An. M D VIII.*

ΜΩΡΙΑΣ

Quid ego hæc tibi) ἀποσιώπησις eſt.

Patrono tam ſingulari) Patronus hic ſignificat advocatum cauſarum: nam aliquando refertur ad libertum. Eſt autem Thomas Morus, præter egregiam optimarum literarum cognitionē, inter Britannicarum legum profeſſores præcipui nominis.

*ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ,
Id eſt,
STVLTICIÆ LAVS.
ERASMI ROTERODAMI
* DECLAMATIO.
STVLTITIA LOQVITVR.

VTcunque de me vulgo mortales loquuntur, (neq; enim ſum neſcia, quam maleaudiat ſtultitia etiam apud ſtultiſſimos,)

Μωρίας ἐγκώμιον) Id eſt, Morias encomium. *μωρία* ſtulticiam ſignificat, & ἐγκώμιον ſcriptum aliquod in alicujus laudem ompoſitum. Vt Lucianus ſcripſit encomium Demoſthenis. Et laudatorium genus Græci vocant encomiaſticum. Et ἐγκωμιάζειν, eſt laudes alicujus oratione roſequi. Differt autem encomium ab ymno, ut ſcribit Hammonius. Hymnus amque eſt deorum, encomium autem ominum.

Declamatio) Apte vocavit declamaouem, ut intelligas, rem exercendi ingeii cauſa ſcriptam, ad luſum ac voluptam. Porro Moriam fingit veterum more u deam quandam ſuas laudes narraum, idque decore, quod hoc ſtultis peliare ſit, ſeipſos admirari, deque ſeipſis orioſe prædicare.

Digitized by Google

mos,) * tamen hanc eſſe, hanc inquam eſſe unam, quæ meo numine deos atque homines exhilaro, vel illud abunde magnum eſt argumentum, quod ſimul atque in hunc cœtum frequentiſſimum dictura prodii, ſic repente omnium vultus nova quadam atque inſolita hilaritate enituerunt, ſic ſubito * frontem exporrexiſtis, ſic læto quodam & amabili applauſiſtis riſu, ut mihi profecto quotquot undique præſentes intueor, pariter * deorum Homericorum nectare * non ſine nepenthe temulenti eſſe videamini, cum antehac triſtes ac ſolliciti ſederitis, perinde quaſi nuper

per

Tamen hanc eſſe) Hanc δεικτικῶς accipiendum, ut ſeipſam digito oſtendat.

Frontem exporrexiſtis) Frontem exporrigimus, cum hilaraſcimus. Contra mœſti frontem contrahimus. Quære in Chiliadibus Eraſini.

Deorum Homericorum) Facete vocat Homericos: qui cum non ſint ulli in rerum natura, tamen ab Homero finguntur ejuſmodi.

Non ſine nepenthe) Nepenthes herba, cujus meminit & Plinius. Apud Homerum Penelope, hujus ſucco addito poculis, diſcutit triſtitiam convivii. Unde illud Odyſſeæ δ. ἔνθεν ἔπινον Νήπενθές τ' ἄχολον

per * è Trophonii ſpecu reverſi. Cæterum quemadmodum fieri cõſuevit, ut cum primum ſol formoſum illud & aureum os terris oſtẽderit, aut ubi poſt aſperam hyemem, novum ver blandis * aſpirarit Favoniis, protinus nova rebus omnibus facies, novus color ac plane ju-

ἄχολόν τε κακῶν ἐπί ληθες ἁπάντων. id eſt, Vnde bibebant Iræ nepenthes, omniſque oblivia curæ. Nam hauc vim habere traditur, & hinc nomeu habet. Nam πένθος, Græce, luctus eſt, νη privandi vim habet. Sunt qui putant eſſe bugloſſam, de qua Galen. ſcribit, ὅτι οἴνοις ἐμβαλλομένη εὐφροσύνης αἰτία γίνεται, id eſt, quod vino immiſſa lætitiæ cauſa ſit.

E Trophonii ſpecu) Proverbium eſt, de vehementer mœſtis ac ſollicitis. Nam olim in Lebadia, ut Suidas ait, χρηστήριον ἦν ὃ καταβάσιον ἐκάλουν, id eſt, oraculum erat, quod Catabaſion, id eſt, deſcenſum, vocabant. Specus autem erat Trophonii dictus, in quo putabant oraculum reddi per dæmonem quempiam, unde macie confecti ſqualidique redire conſueverunt ſi qui fuiſſent ingreſſi. qualia vulgo fere narrant de ſpecu Patricii apud Hybernos. Qui plura de hoc cupit cognoſcere, legat Eraſmi Chiliades.

Aſpirarit Favoniis) Favonii venti ſunt verni, ad quorum flatum ſolvitur gelu, & laxatur humus. Horatius: Solvitur acris hyems grata vice veris & Favoni.

ne juventa quædam redeat, ita vobis me conſpecta, mox alius acceſſit vultus. Itaque quod magni alioqui Rhetores, vix longa diuque meditata oratione poſſunt efficere, nempe ut moleſtas animi curas diſcutiant, id ego ſolo ſtatim aſpectu præſtiti. Quam ob rem autem hoc inſolito cultu prodierim hodie, jam audietis, ſi modo non gravabimini dicenti præbere aures, non eas ſane quas * ſacris concionatoribus, ſed quas fori circulatoribus, ſcurris ac morionibus conſueviſtis arrigere, quasque olim

* Midas

voni. Alluſit ad carmen Horatianum: Lucem redde tuæ dux bona patriæ. Inſtar veris enim vultus ubi tuus Affulſit populo, gratior it dies, Et ſoles melius nitent.

Sacris Concionatoribus) Obiter taxat vulgus hominum, qui concionantes in templis, oſcitantes ac dormitantes audiunt, multi ne audiunt quidem, cum circumforaneos ac ſcurras miris modis auſcultent. Id verum eſſe facile fatebitur, qui noverit Italiam, præſertim Romam & Venetiarum urbem. Vide ut excludat omnem calumniam, hos jocos conferens circulatorum, ſcurrarum ac morionum dictis. Quanquam obiter notat mores hominum, qui ad ineptas fabulas attenti, in ſacris concionibus dormitant.

Digitized by Google

* Midas ille noſter exhibuit Pani. Lubitum eſt enim paulisper apud vos * Sophiſtam agere, non quidem hujus generis, quod hodie nugas quaſdam anxias inculcat pueris, ac pluſquam muliebrem rixandi pertinaciam tradit, ſed veteres illos imitabor, qui quo * infamem Sophorum appellationem vitarent, Sophiſtæ vocari maluerunt. Horum ſtudium erat, deorum ac fortium virorum laudes encomiis celebrare. Encomium igitur audietis, non Herculis, neque Solonis, ſed meum ipſius, hoc eſt, Stulticiæ. Iam vero * non hujus facio ſapientes iſtos, qui ſtultiſſimum

mum

Midas) Nota eſt fabula de Mida, qui Panem canentem Apollini prætulit. Alluſit autem ad proverbium, Midæ aures.

Sophiſtam) Olim ſophiſtæ dicebantur philoſophi & ſapientię profeſſores, deinde rhetores. Poſtremo abiit nomen in invidiã, ut ſophiſtę dicerentur, qui fictam quandam ſapientiæ ſpeciem jactitarent.

Infamem) Hoc ad Moriæ perſonam referendum eſt, apud quam vocari ſapientem contumelia eſt: veluti apud aulicos, docti ſtulti vocantur, apud doctos viciſſim aulici.

Non hujus facio) Et hoc δεικτικῶς accipiendum, ut floccũ aut pilum oſtendat.

Digitized by Google

mum & inſolentiſſimum eſſe prædicant, ſi quis ipſe laudibus ſe ferat. Sit ſane quam volent ſtultum, * modo decorum eſſe fateantur. Quid enim magis quadrat, quam ut ipſa Moria, ſuarum laudum ſit buccinatrix, & * αὐτὴ ἑαυτῆς αὐλή? Quis enim me melius exprimat quam ipſamet? Niſi ſi cui forte notior ſim, quam egomet ſum mihi! Quanquam ego hoc alioqui, non paulo etiam modeſtius arbitror, quam id quod optimatum ac ſapientum vulgus factitat, qui perverſo quodam pudore, vel * rhetorem quempiam palponem, vel poëtam vaniloquum, ſubornare ſolent,

Modo decorum) Decorum vocat non ſimpliciter, quod per ſe deceat, ſed quod ſtultitiæ perſonam deceat: veluti, non eſt decorum lenoni loqui de fide.

Αὐτὴ ἑαυτῆς αὐλή) Id eſt, Ipſa ſui tibicina. Proverbium eſt, ubi quis ſeipſum factis commendat. Tametſi hic alio detorſit, nempe ad eam, quæ ſua jactat.

Rhetorem palponem) Si quis audiat ſolennes iſtas orationes, quæ habentur in publico apud Romanos Pontifices, apud reges, apud Principes, mirum eſt, qua fronte vel iſti ſic audeant adulari, vel illi poſſint tam ineptas laudes audire. Nec dubito quin iſta moleſta ſint cordatis principibus.

ſolent, cumque mercede conductum, à quo ſuas laudes audiant, hoc eſt, mera mendacia, & tamen * verecundus interim ille pavonis in morem pennas tollit, criſtas erigit, cum impudens aſſentator nihili hominem, diis æquiparat, cum abſolutum omnium virtutum exemplar proponit, à quo ſciat ille ſe plus quam * δὶς διὰ πασῶν abeſſe, cum corniculam alienis conveſtit plumis, cum * τὸν αἰθίοπα λευκαίνει, denique cum * ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ. Poſtremo ſequor

Verecundus ille) Ironice dicit verecundum, impudentiſſimum ſignificans, qui talia poſſit audire.

Δὶς διὰ πασῶν) Id eſt, bis per omnia. Ea eſt muſicorum harmonia, quam vulgo duplicem octavam vocant. Abiit autem in proverbium, quo maximum intervallum ſignificamus. Vide Chilia. Deſ. Eraſmi.

Τὸν αἰθίοπα λευκαίνει) Id eſt, Æthiopem dealbat. Eſt proverbium de re impoſſibili. Verum hic eleganter detorſit ad id, quod is qui niger eſt factis, hoc eſt, infamis, ut candidus laudatur, & alius pingitur quam eſt.

Ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ) Id eſt, Ex muſca elephantem facit. Adagium eſt, cum quis rem nihili verbis attollit.

Digitized by Google

quor tritum illud * vulgi proverbium, quo dicitur is recte laudare ſeſe, cui nemo alius contigit laudator. Quanquam hic interim demiror mortalium, ingratitudinem dicam, an ſegniciem, quorum cum omnes me ſtudioſe colant, meamque libenter ſentiant beneficentiam, nemo tamen tot jam ſeculis extitit, qui grata oratione Stulticiæ laudes celebrarit, cum non defuerint, qui Buſirides, * Phalarides, febres quartanas, muſcas, calvicia, atque id genus peſtes, accuratis magnaque & * olei & ſomni jactura elucubratis laudibus vexerint. A me extemporariam quidem illam & illaboratam, ſed tanto veriorem audietis orationē. Id quod nolim exiſtimetis ad ingenii oſtentationem eſſe conſictum, quemadmodum vulgus oratorum facit. Nam hi, ſicuti noſtis, cum orationem

Vulgi proverbium) Sic enim jocantur vulgo, cum quis de ſe prædicat arrogantius, ut dicant, malos habet vicinos, & ob id cogitur ſe laudare.

Phalarides) Phalaridis Apologiā ſcripſit Lucianus. De cæteris jam dictum eſt.

Olei & ſomni jactura) Quia vigilant ad lucernam.

nem totis triginta annis elaboratam, nonnunquam & alienam proferunt, tamen triduo ſibi quaſi per luſum ſcriptam aut etiam dictatam eſſe dejerant. Mihi porro ſemper gratiſſimum fuit, * ὅττι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ dicere. At ne quiſpiam à nobis expectet, ut juxta vulgarium iſtorum Rhetorum conſuetudinem, meipſam finitione explicem, * porro ut dividam, multo minus. Nam utrunque ominis eſt inauſpicati, vel fine circumſcribere eam cujus numen tam late pateat, vel ſecare, in cujus cultum omne rerum genus ita conſentiat. Tametſi quorſum tandem attinet mei velut umbram atque imaginem finitione repræſentare, cum ipſam me coram præſentes præſentem oculis intueamini? Sum etenim uti videtis, vera illa * largitrix ἐάων, quam Latini Stulticiam, Græci

Ὅττι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ) Id eſt, Quicquid in temerariam linguam venerit. Proverbium eſt, ſumptum ex Æſchylo tragico poeta, citante Platone.

Porro ut dividam) Alludit ad dialecticos, quibus mos eſt primum definire quod aggrediuntur.

Largitrix ἐάων) Id eſt, bonorum. Alluſit

Græci μωρίαν appellant. Quanquam quid vel hoc opus erat dicere? quaſi non ipſo ex vultu * fronteq; , quod ajunt, ſatis quæ ſim præ me feram ! aut quaſi ſi quis me Minervam aut Sophiam eſſe contendat, non ſtatim ſolo poſſit obtutu coargui, etiam ſi nulla accedat oratio, * minime mēdax animi ſpeculum ! Nullus apud me fucis locus; nec aliud fronte ſimulo, aliud in pectore premo. Sumque mei undique ſimillima: adeo ut nec ii me diſſimulare poſſint, qui maxime Sapientiæ perſonam ac titulum ſibi vendicāt, * καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι, καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulāt. Quamvis autem ſedulo fingant, tamen aliunde prominentes auriculæ Midam pro-

luſit huc quod Homerus ſubinde vocat deos δωτῆρας ἐάων, id eſt, largitores bonorum.

Fronteque, quod ajunt) Relucet enim in vultu quoque ſtultitia aut ſapientia hominis.

Minime mendax) Ex ſermone enim potiſſimum colligitur animus hominis.

Καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι, καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι) Id eſt, Et in purpura ſimię, & in leonina pelle aſini. nam ſimiæ vulgo habentur in deliciis, & nonnunquam ad luſum purpura veſtiuntur. Eſt autem Græcum

produnt. Ingratum me Hercle & hoc hominum genus, qui cum maxime ſint noſtræ factionis, tamen apud vulgum cognominis noſtri ſic pudet, ut id paſſim aliis magni probri vice objiciãt. Proinde iſtos, cum ſint * μωρότατοι re, cæterum ſophi ac * Thaletes videri velint, nonne jure optimo * μωροσόφους illos appellabimus? Viſum eſt enim hac quoque parte noſtri temporis rhetores imitari, qui plane deos eſſe ſeſe credunt, * ſi hirudinum ritu bilingues appareant; ac præclarum facinus eſſe ducunt, latinis orationibus

Græcum proverbium, in eos, qui magnificam perſonam præ ſe gerunt, cum ſint nebulones. Cui ſimile eſt quod ſubtexitur, In exuvio leonis aſini. Notus eſt Apologus de aſino, qui pelle leonis amictus, aliquandiu apud Cumanos habitus eſt pro leone, donec auricularum judicio deprehenſus, pœnas daret.

Μωρότατοι) Id eſt, ſtultiſſimi.

Thaletes) Is fuit unus è numero ſeptem ſapientum.

Μωρόσοφους) Dictio eſt compoſita, ex ſtulto & ſapiente, quaſi dicas, ſtulte ſapientes.

Si hirudinum) Has vulgò ſanguiſugas vocant. Eſt autem huic animanti lingula biſulca, ut tradit Plin.

nibus ſubinde græculas aliquot voculas, velut * emblemata intertexere, etiam ſi nunc non erat his locus. Porro ſi deſunt * exotica, è putribus chartis quatuor aut quinque priſca verba eruunt, quibus tenebras offundant lectori: videlicet, ut qui intelligunt, magis ac magis ſibi placeant: qui non intelligunt, hoc ipſo magis admirentur, quo minus intelligunt. Quandoquidem eſt ſane & hoc * noſtratium voluptatum genus non inelegans, quam maxime peregrina maxime ſuſpicere. Quod ſi qui paulo ſunt ambitioſiores, arrideant tamen & applaudant, atque aſini exemplo * τὰ ὦτα κινῶσι, quo cæteris probe intelli-

Emblemata) Id eſt, immiſſuras: id enim ſonat vox Græca. ſignificat autem teſſellas, ex quibus pingunt in opere muſaico, aut quibus variant pavimenta. Hiſpani ex ligno ſimilia conficiunt, in mēſis præcipue. Dicuntur autem emblemata παρὰ τὸ ἐμβάλλειν, id eſt, ab injiciendo.

Exotica) Id eſt, extraria, hoc eſt, alienæ linguæ, puta Græcæ aut Hebraicę.

Noſtratium voluptatum) Noſtratium, id eſt, ſtultorum. ut Cicero dixit: Verba veſtratia.

Τὰ ὦτα κινῶσι) Id eſt, aures moveant. Aſinus aures habet mobiles, ac prælongas,

Digitized by Google

intelligere videantur. * καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα. Nunc ad inſtitutum recurro. Nomen igitur habetis viri. * Quid addam epitheti? quid, niſi ſtultiſſimi? Nam quo alio honeſtiore cognomine * Myſtas ſuos cõpellet dea Stulticia? * Sed quoniam non perinde multis notum eſt, quo genere prognata ſim, id jam * Muſis bene juvantibus expone-

gas. Et videtur valere aurium judicio, cum ſit ſtolidiſſimus. Alluſum eſt autem ad proverbium Græcum.

Καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα) Id eſt, Et hæc quidem hæc. Verba ſunt ridicule dicta à ſervo Carione in Pluto Ariſtophanis. Idem eſt aliquoties apud Platonem.

Quid addam) Mos eſt addere epitheton aliquod honorificum: viri fortiſſimi, aut viri ſplendidiſſimi, aut aliud ſimile. Porro hoc jocandi genus ἀπροσδόκητον vocant, cum aliud expectatur, aliud ſuccedit.

Myſtas) Myſtæ dicuntur initiati myſteriis alicujus numinis. unde & ſymmyſtæ dicuntur, iiſdem initiati ſacris. Dicuntur autem παρὰ τὸ μυέω, quod eſt initio. quod à μύω, id eſt, occulto arcana myſteriorum, quæ nefas erat revelare, dicitur.

Sed quoniam) Alluſit ad partes laudatorii generis, quod à nativitate ſolet incipere.

Muſis bene juvantibus) Alludit ad morem

ponere conabor. Mihi vero neque * Chaos, neque Orcus, neque Saturnus, neque Iapetus, aut alius id genus obſoletorum ac putrium deorum quiſpiam, pater fuit. * Sed πλῦτος. Ipſe unus, vel invitis * Heſiodo & Homero, atque ipſo adeo Iove, * πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Cujus unius nutu, ut olim, ita nunc quoque ſacra prophanaque omnia ſurſum deorſum miſcentur. Cujus arbitrio bella, paces, imperia, conſilia, judicia, comitia, connubia, pacta, fœdera, leges, artes, ludicra, ſeria, jam ſpiritus me deficit, breviter, publica privataque omnia mortalium negocia, adminiſtrantur. Citra cujus opem, totus ille poëti-

morem ſcriptorum, ut ſignificet rem fore poeticam ac fabuloſam.

Chaos neque Orcus) Ad hos veluti antiquiſſimos deos Heſiodus refert omnium deorum genus in Theogonia.

Sed πλῦτος) Id eſt, divitiæ: quanquam ea vox apud Græcos ſit maſculini generis, & numeri ſingularis. Hunc veluti deum inducit Ariſtophanes.

Heſiodo & Homero) Nam apud utrunque ſæpius eſt hoc hemiſtichium de Iove.

Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε) Id eſt, Pater hominumque deumque.

poëticorum numinum populus, dicam audacius, ipſi quoque * dii ſelecti, aut omnino non eſſent, aut certe * οἰκόσιτοι ſane quam frigide victitarent. Quem quisquis iratum habuerit, huic * ne Pallas quidem ſatis auxilii tulerit. Contra, quisquis propitium, is vel ſummo Iovi cum ſuo fulmine mandare laqueum poſſit. * τῦτε πατρὸς εὔχομαι εἶναι. Atque hic quidem me progenuit non è cerebro ſuo, quemadmodum tetricam illam ac torvam Palladem Iupiter, verum * ex Neotete

Dii ſelecti) Nam priſci Theologi gentilium, duodecim deos ſelectos, hoc eſt, ſummos, habebant, veluti primates in tanta deorum turba.

Οἰκόσιτοι) οἶκος domus, σῖτον cibus. Vnde qui domi capiunt cibum, & de ſuo vivunt, οἰκόσιτοι vocantur. Porro ſunt qui ob parſimoniam domi tenuiſſimo utantur victu, eoque libenter foris pranſitant.

Ne Pallas quidem) Palladem potiſſimum nominat, quod dea ſapientiæ, ſtulticiæ ſit inviſa, vel quod illa ſtrenua ſit bellatrix, & patrem defenderit adverſus gigantes.

Τῦτε πατρὸς εὔχομαι εἶναι) Id eſt, Hujus patris glorior eſſe. Hemiſtichium eſt ſolenne apud Homerum.

Ex Neotete) Id eſt, ex Iuventute: id enim

tete nympha, multo omnium ve-
nuſtiſſima pariter ac feſtiviſſima.
Neque rurſum id triſti illi alligatus
conjugio, quomodo * faber ille
claudus natus eſt , verum , quod
nō paulo ſuavius, * ἐν φιλότητι μιχθεὶς
quemadmodum noſter ait Home-
rus. Genuit autem, ne quid erre-
tis, non Ariſtophanicus ille Plu-
tus , jam * capularis, jam oculis
captus

id enim ſonat Græce Neotes. Innuit au-
tem, ex divitiis & juventute naſci potiſ-
ſimum ſtulticiam.

Faber ille) Vulcanum ſignificat ri-
diculum, & tamen ex matrimonio na-
tum, pura Iovis & Iunonis.

Ἐν φιλότητι μιχθεὶς) Id eſt, in amore
mixtus. Eſt autem hemiſtichium ſolenne
apud Homerum, quoties ſignificat fur-
tivum concubitum, extra matrimonium.
Qui in opere ex profeſſo ludicro ex ri-
diculo inquirunt articulos hæreticos,
quin hunc criminantur locum, qui toties
deos ac deas commemorat? cujuſmodi
loci ſunt alii quoque complures. Quod
ſi illic agnoſcunt jocum & ſtulticiæ per-
ſonam, quur non idem faciunt in cæte-
ris? Quum plures nominantur dii, pro jo-
co ducunt: quum tribus verbis attingi-
tur monachorum majeſtas, nutat univer-
ſa eccleſia.

Capularis) Capulares dicuntur ſenes
decrepiti. Talis autem inducitur Plutus
apud Ariſtophanem.

Digitized by Google

captus, ſed quondam integer adhuc * calidusque juventa, neque juventa ſolum verum multo magis nectare, quod tum forte in deorum convivio largius ac meracius hauſerat. Quod ſi locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id hodie vel in primis ad nobilitatem intereſſe putant, quo loco primos ædideris vagitus, ego nec in * erratica Delo, * nec in undoſo mari, nec * ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι ſum ædita, ſed in ipſis inſulis fortunatis, ubi * ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα omnia proveniunt. In quibus neque

Calidusque juventa) Alluſit ad illud Horatian. Non ego hæc ferrem calidus juventa.

Erratica Delo) Hic natus fuit Apollo cum ſua ſorore, quorum beneficio inſula prius fluitans, cœpit immobilis eſſe.

Nec in undoſo mari) Nam hinc fingitur nata Venus.

Ε'ν σπέσσι γλαφυροῖσι) Id eſt, in ſpecubus cavis. Eſt hoc carmen in primo Odyſſeæ libro, tum alias crebrum apud Homerum.

Ασπαρτα καὶ ἀνήροτα) Id eſt, Inſeminata & inarata, hoc eſt, citra ſationem & citra arationem. Eſt autem proverbium quoties utilitas contingit citra laborem.

que labor, neque ſenium, neque morbus eſt ullus, nec uſquam in agris * aſphodelus, malva, ſquilla, lupinumve, aut faba, aut aliud hoc genus nugarum conſpicitur. Sed paſſim oculis, ſimulque naribus, adblandiũtur * moly, pana-

borem. Eſtque apud Lucianum in Paraſito, & item in Rhetorum præceptore, ſumptum ex Homeri Odyſſeæ lib. 9. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται. id eſt; Neque plantant manibus plantam, neque arant, ſed inſeminata & inarata omnia creſcunt.

Aſphodelus, malva) Hæc ſunt vilia, ac plebeiis menſis apta, quæ Lucianus ſcripſit naſci in inſulis fortunatis. odit igitur hæc, veluti ſobria & tetricis apta. De aſphodelo & malva, Heſiodus in opere cujus titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι, Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt, Neque in malva & aſphodelo magna utilitas. Lupini meminit Lucianus.

Moly) Herbæ ſunt fabuloſæ. De moly meminit Homerus Odyſſ. κ. quod dicit Mercurium dediſſe Vlyſſi, ut a veneficiis Circes tutus eſſet. Verſus Homeri ſunt: Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης, Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν. Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν Ἀνδράσι γε θνη-

* panace, * nepenthes, amaracus, ambroſia, lotus, roſa, viola, hyacinthus, Adonidis hortuli. Atque in his quidem nata delitiis, nequaquam à fletu ſum auſpicata vitam, ſed protinus blande * arriſi matri. Iam vero non invideo * τῷ ὑπάτῳ Κρονίωνι * capram altricem, cum me duæ

γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id eſt, Sic igitur dicens dedit medicamen Mercurius, Ex terra trahens, & mihi naturam ipſius monſtravit. Radix quidem nigra erat, lacti autem ſimilis flos. Moly autem ipſum vocant dii, difficile autem fodere viris mortalibus, dii autem omnia poſſunt.

Panace) Panace dicitur efficax adverſus omnes morbos: unde, ut Plin. dicit, nomen habet. πᾶν omne, ἄκεσις medela, & ἀκέω medeor.

Nepenthes) Nepenthes triſtitiam diſcutit in conviviis: cætera nota ſunt.

Arriſi matri) Vulgus riſum tribuit ſtultis. Alluſit autem ad hoc, quod prima vox hominis eſt ploratus. Et tamen legimus, quoſdam natos ſtatim arriſiſſe matri, quod ſignum putant auſpicatiſſimum.

Τῷ ὑπάτῳ Κρονίωνι) Id eſt, ſummo Iovi, quem Saturnium, hoc eſt, Saturni filium, vocant. Eſt autem Hemiſtichium Homericum.

Capram altricem) Iupiter in Creta clam eſt educatus lacte capræ, cujus cornu

duæ lepidiſſimæ nymphæ ſuis aluerint mammis, * Methe Baccho progenita, & * Apædia Panos filia. Quas hic quoque in cæterarum comitum ac pediſequarum mearum conſortio videtis: Quarum me Hercle nomina, ſi voletis cognoſcere, ex me quidem non niſi Græce audietis. Hæc nimirum quam ſublatis ſuperciliis conſpicamini, * φιλαυτία eſt. Huic, quam velut arridentibus oculis ac plaudentem manibus videtis, * κολακία nomen. Hæc ſemiſomnis ac dormitanti ſimilis * λήθη vocatur. Hæc cubito utroque innitens, conſertiſque manibus, * μισοπονία dicitur. Hæc

cornu inter aſtra poſuit, non ingratus alumnus.

Methe) Id eſt, temulentia: nam id Græce μέθη. cui apte tribuit patrem Bacchum vini autorem.

Apædia) Id eſt, imperitia. Pan autem craſſus & agreſtis eſt, juxta fabulas.

Φιλαυτία) Id eſt, amor ſui. Quanquam Græca vox fœminini generis eſt. Hanc ſublatis ſuperciliis fecit ob arrogantiam.

Κολακία) Id eſt, adulatio. cujus eſt applaudere.

Λήθη) oblivio.

Μισοπονία) Id eſt, odium laborum. vitium,

Digitized by Google

Hæc roſeo revincta ſerto, & undique delibuta unguentis, * ἡδονή: hæc lubricis & huc atque illuc errantibus luminibus, * ἄνοια dicitur. Hæc nitida cute, probeque ſaginato corpore, * τρυφή nomen habet. Videtis & deos duos, puellis admixtos, quorum alterum * κῶμον vocant, alterum * νήγρετον ὕπνον. Hujus, inquam, famulitii fidelibus auxiliis genus omne rerum meæ ſubjicio ditioni, ipſis etiam imperans imperatoribus. Genus, educationem, & comites audiſtis. Nunc ne cui ſine cauſa videar mihi deæ nomen uſurpare, quantis commoditatibus deos ſimul & homines adficiam, quamque late meum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim ſi non inſcite ſcripſit qui-

vitium contrarium induſtriæ, quam Græci vocant φιλοπονίαν.

Ἡδονὴ) Id eſt, voluptas.

Ἄνοια) Id eſt, amentia.

Τρυφὴ) Id eſt, deliciæ.

Κῶμον) Comum Græci deum faciunt temulentiæ & intemperantiæ, ac juvenilium compotationum.

Νήγρετον ὕπνον) Id eſt, altiſſimum ſomnum. ſic enim vocat Homerus ſomnum unde quis expergefieri non poſſit.

Digitized by Google

quidam, hoc demum eſſe deum, juvare mortales: &, ſi merito in deorum ſenatum aſciti ſunt, qui vinum, aut frumentum, aut unam aliquam hujuſmodi commoditatem mortalibus oſtenderunt: cur non ego jure, deorum omnium *ἄλφα dicar, habearque, quæ una omnibus largior omnia? Principio quid eſſe poteſt vita ipſa vel dulcius vel precioſius? At hujus exordium cui tandem acceptum ferri convenit, niſi mihi? Neque enim aut *ὀβριμοπάτρης haſta Palladis, aut *νεφεληγερέτου Iovis * ægis, hominum genus vel progignit, vel propagat. Verum ipſe deum pater, atque hominum rex, qui totum nutu tre-

Αλφα) Id eſt, alpha. ita per jocum ſignificant primum, quod literis olim notarent numeros. Vnde illud, Ego ſum α & ω.

Ο'βριμοπάτρης) Hoc epitheton Homerus tribuit Palladi, quod fortem ac potentem habeat patrem Iovem. Eſt autem tetrica Pallas, maxime cum vibrat haſtam.

Νεφεληγερέτου) Id eſt, nubium congregatoris: ſic enim ſubinde appellat Homerus, νεφεληγερέτα Ζεύς.

Aegis) Eſt clypeus Iovis, ex pelle capræ altricis. hanc obtendit cum ſævit, cum amat deponit.

Digitized by Google

tu tremefactat olympum, fulmen illud triſulcum ponat oportet, & vultum illum * Titanicum, quo, cum lubet, Deos omneis territat; planeque hiſtrionum more, aliena ſumenda miſero perſona, ſiquando velit id facere, quod nunquam non facit, hoc eſt * παιδοποιεῖν. Iam vero Stoici ſe diis proximos autumant. At date mihi ter quaterque, aut ſi libet, ſexcenties Stoicum; tamen huic quoque, ſi non barba, inſigne ſapientiæ, etiam ſi cum hircis cõmune, certe ſupercilium erit ponendum, explicanda frons, abjicienda * dogmata illa adamantina, ineptiendum ac delirandum aliquãtiſper. In ſumma, me, me inquam, ſapiens ille accerſat oportet, ſi modo pater

Titanicum) Id eſt, torvum: nam Titanes vocantur antiquiſſimi deorum. Porro ſenes tetrici, dicuntur τιτανῶδες ἐνιδόντες, id eſt, Titanicum obtuentes, qui torvo truculentoque ſunt aſpectu.

Παιδοποιεῖν) παῖς puer, ποιεῖν facere. hoc eſt, liberis creandis operam dare. ſic verecunde vocant habere rem cum muliere.

Dogmata) Id eſt, decreta: ſic enim vocantur placita philoſophorum. Adamantina vocat, quod certiſſima habeantur.

do pater eſſe velit. Et cur non apertius meo more vobiſcum fabuler? Quæſo num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honeſtæ putantur, progenerant deos aut homines? Nō opinor. imo ea pars, adeo ſtulta, adeoque ridicula, ut nec nominari citra riſum poſſit, humani generis eſt propagatrix. Is demum eſt ſacer ille fons, unde vitam hauriunt omnia, verius quam ille * Pythagoricus quaternio. Age vero, qui vir obſecro matrimonii capiſtro velit præbere os, ſi, quemadmodum iſti ſapientes facere conſueverunt, prius ejus vitæ incommoda ſecum perpenderit? aut quæ tandem mulier virum admiſſura ſit, ſi partus periculoſos labores, ſi educationis moleſtiam, vel norit, vel cogitarit? Porro ſi conjugiis debetis vitam, conjugium autem debetis ἀνοίᾳ pediſequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis.

Tum

Pythagoricus) Alluſit ad carmen vulgatiſſimum Pythagoræ. Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν Παγὰν ἀενάου φύσεως. ideſt, Per animæ noſtræ dantem quaternionem Fontem perpetuæ naturæ.

Tum quæ ſemel hæc experta, denuo repetere velit, niſi λήθης præſens numen adfuerit? Neque vero id Venus ipſa vel * reclamante Lucretio unquam inficias iverit, ſine noſtri numinis acceſſione, ſuam vim mancam atque irritam eſſe. Itaque ex noſtro illo temulento ridiculoque luſu, proveniunt & ſuperciliosi philoſophi, in quorum locum nunc ſucceſſere quos * vulgus monachos appellat, & purpurei reges, & pii ſacerdotes, & ter ſanctiſſimi pontifices. Poſtremo totus etiam ille deorum poeticorum cœtus, adeo frequens, ut turbam vix jam ipſe capiat olympus, tametſi ſpacioſiſſimus. * At ſane parum ſit mihi vitæ ſeminarium ac fontem deberi, niſi quicquid in omni

Reclamante Lucretio) Nam is carmine ſuo tribuit Veneri rerum omnium gignendarum vim ac principatum.

Vulgus monachos) Quod olim apud Hebræos erant filii prophetarum, quod apud Græcos & Indos philoſophi, hoc apud Chriſtianos monachi videntur eſſe.

At ſane parum) Oſtendit ſtulticia, vitæ initium ſibi deberi. nunc demonſtrat, & omnia vitæ commoda a ſe proficiſci.

do pater eſſe velit. Et cur non apertius meo more vobiſcum fabuler? Quæſo num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honeſtæ putantur, progenerant deos aut homines? Nō opinor. imo ea pars, adeo ſtulta, adeoque ridicula, ut nec nominari citra riſum poſſit, humani generis eſt propagatrix. Is demum eſt ſacer ille fons, unde vitam hauriunt omnia, verius quam ille * Pythagoricus quaternio. Age vero, qui vir obſecro matrimonii capiſtro velit præbere os, ſi, quemadmodum iſti ſapientes facere conſueverunt, prius ejus vitæ incommoda ſecum perpenderit? aut quæ tandem mulier virum admiſſura ſit, ſi partus periculoſos labores, ſi educationis moleſtiam, vel norit, vel cogitarit? Porro ſi conjugiis debetis vitam, conjugium autem debetis ἀνοίας pediſequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis.

Tum

* *Pythagoricus*) Alluſit ad carmen vulgatiſſimum Pythagoræ. Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν Παγὰν ἀεννάου φύσεως. ideſt, Per animæ noſtræ dantem quaternionem Fontem perpetue naturæ.

Tum quæ ſemel hæc experta, denuo repetere velit, niſi λήθης præſens numen adfuerit? Neque vero id Venus ipſa vel * reclamante Lucretio unquam inficias iverit, ſine noſtri numinis acceſſione, ſuam vim mancam atque irritam eſſe. Itaque ex noſtro illo temulento ridiculoque luſu, proveniunt & ſuperciliosi philoſophi, in quorum locum nunc ſucceſſere quos * vulgus monachos appellat, & purpurei reges, & pii ſacerdotes, & ter ſanctiſſimi pontifices. Poſtremo totus etiam ille deorum poeticorum cœtus, adeo frequens, ut turbam vix jam ipſe capiat olympus, tametſi ſpacioſiſſimus. * At ſane parum ſit mihi vitæ ſeminarium ac fontem deberi, niſi quicquid in omn

Reclamante Lucretio) Nam is carmine ſuo tribuit Veneri rerum omnium gignendarum vim ac principatum.

Vulgus monachos) Quod olim apud Hebræos erant filii prophetarum, quod apud Græcos & Indos philoſophi, hoc apud Chriſtianos monachi videntur eſſe.

At ſane parum) Oſtendit ſtulticia vitæ initium ſibi deberi. nunc demonſtrat, & omnia vitæ commoda a ſe proficiſci.

omni vita commodi eſt, id quoque totum oſtendero mei muneris eſſe. Quid autem hæc? num omnino vita videtur appellanda, ſi voluptatē detraxeris? * Applauſiſtis. Equidem ſciebam neminem veſtrum ita ſapere, * vel deſipere magis, imo ſapere potius, ut in hac eſſet ſententia. Quanquam ne Stoici quidem iſti voluptatem aſpernantur: tametſi ſedulo diſſimulant, milleque convitiis eam apud vulgus dilacerant; nimirum * ut deterritis aliis, ipſi prolixius fruantur. Sed dicant mihi per Iovem, quæ tandem vitæ pars eſt non triſtis, non infeſtiva, non invenuſta, non inſipida, non moleſta, niſi voluptatem, id eſt, ſtulticiæ condimentum, adjunxeris? Cujus rei cum ſatis idoneus teſtis eſſe poſſit ille num-

Applauſiſtis) Innuit, ſtultis ita maxime videri, vitam abſque vulgaribus iſtis voluptatibus non eſſe expetendam.

Vel deſipere potius) Quanto cum decoro perſonæ, variat correctionem? Porro quod aliis eſt deſipere, id eſt ſtulticiæ ſapere.

Ut deterritis aliis) Alluſit ad Philoxenum, in pulpamentorum naſi mucum emungere ſolitum, ut aliis averſantibus cibum, ipſe ſolus veſceretur.

Digitized by Google

numquã ſatis laudatus Sophocles, cujus extat pulcherrimum illud de nobis Elogium,* ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος, tamen age rẽ omnem ſingulatim aperiamus. Principio quis neſcit primam hominis ætatem multo lætiſſimam multoque omnibus gratiſſimã eſſe? Quid eſt enim illud in infantibus, quod ſic exoſculamur, ſic amplectimur, ſic fovemus, ut hoſtis etiam huic ætati ferat opem; niſi ſtulticiæ lenocinium? quod data opera prudens natura, recens natis adjunxit, ut aliquo voluptatis velut autoramento, & educantium labores definire queant, & tuentium favores blandiantur. Deinde quæ ſuccedit huic adoleſcentia, quam eſt apud omnes gratioſa, quam illi candide favent omnes, quam ſtudioſe provehunt, quam officioſe porrigunt auxiliares manus? At unde quæſo

E'ν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος.) Verſus eſt ſenarius Iambicus. id eſt, In nil ſapiendo vita jucundiſſima. Ni fallor, verba ſunt Ajacis, dolentis quod ab inania reſipuerit. Eſt ſimilis fabella apud Horatium de quodam Argivo, expostulante cum amicis, quod illorum opera reſtitutus eſſet ab inſania.

de quæſo iſta juventæ gratia? unde, niſi ex me? cujus beneficio quam minimum ſapit, atque ob id quam minime ringitur. Mentior, niſi mox, ubi grandiores facti, per rerum uſum ac diſciplinas virile quiddam ſapere cœperint, continuo defloreſcit formæ nitor, langueſcit alacritas, frigeſcit lepos, labaſcit vigor. Quoque longius à me ſubducitur, hoc minus minusque vivit, donec ſuccedat * τὸ χαλεπὸν γῆρας, id eſt, moleſta ſenectus, non jam aliis modo, verum etiam ſibimet inviſa. Quæ quidem prorſum nulli mortalium foret tolerabilis, niſi rurſum tantorum miſerta laborum dextra adeſſem, & quemadmodum dii poetarum ſolent pereuntibus * aliqua metamorphoſi ſuccurrere, itidem ego quoq;* jam capulo proximos denuo quoad licet, ad pueritiã revocarem. Vnde non

Τὸ χαλεπὸν γῆρας) Id eſt, moleſta ſenectus. Nam id epitheti ſubinde tribuit illi Homerus.

Aliqua metamorphoſi) Id eſt, transformatione, ut Phaetontem in cygnum, Alcyonem in avem transformant.

Iam capulo) Id eſt, morti; unde & capulares ſenes vocantur, admodum defecti

non abs re vulgus eos * παλίμπαιδας appellare conſuevit. Porro ſi quis transformandi rationem requirat, ne id quidem celarim. * Ad Lethes noſtræ fontem (nam in inſulis fortunatis oritur: ſiquidem apud inferos tenuis modo rivulus labitur) eos produco, ut ſimul atque illic longa potarint oblivia, paulatim dilutis animi curis repubeſcant. At iſti jam delirant, inquiunt, jam deſipiunt. Eſto ſane. Sed iſtuc ipſum eſt repueraſcere. An vero aliud eſt puerum eſſe, quam delirare, quam deſipere? An non hoc vel maxime in ea delectat ætate, quod nihil ſapit? Quis enim non ceu portentum oderit atque execretur puerum virili ſapientia? Aſtipulatur & vulgo ja-

defecti ætate. Capulus autem eſt loculus, quo cadavera efferuntur.

Παλίμπαιδας) Id eſt, iterum pueros; quod ad pueritiam rediſſe videntur. Notum eſt proverbium, Bis pueri ſenes: ad quod alluſit.

Ad Lethes) Quoniam paulo ſuperius Lethem, id eſt, Oblivionem, unam ex ſuis fecit pediſequis. Innuit autem, ſenes obliviofos eſſe, & ob id jucundius vivere, quod multorum vitæ malorum non meminerint.

go jactatum proverbium, * Odi puerulum præcoci ſapientia. Quis autem ſuſtineret habere commercium aut conſuetudinem cum eo ſene, qui ad tantam rerum experientiam, parem animi vigorem judiciique acrimoniam adjunxiſſet? Itaque delirat ſenex meo munere. Sed tamen delirus iſte meus interim miſeris illis curis vacat, quibus ſapiens ille diſtorquetur. Interim non illepidus eſt compotor. Non ſentit vitæ tædium, quod robuſtior ætas vix tolerat. Nonnunquam cum ſene Plautino * ad tres illas literas revertitur, infeliciſſimus ſi ſapiat. At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infeſtivus. Quandoquidem & apud Homerum è Neſtoris ore fluit oratio * melle dulcior, cũ Achillis ſit amarulenta,

Odi puerulum) Senarius eſt proverbialis, & citatur ab Apuleio, in Apologia magiæ ſecunda. Præcox autem dicitur qui ante tempus matureſcit.

Ad tres literas) Ita quidam ſenex apud Plautum ait, ſe tres didiciſſe literas, a, m, o. Sic enim innuit ſe cœpiſſe amare.

Melle dulcior) Sic enim ſcripſit Homerus Ili. α.

lenta, & apud eundem ſenes in mœnibus conſidentes, * τὴν λειριόεσσαν vocem ædunt. Quo quidem calculo ipſam etiam ſuperant pueritiam, ſuavem quidem illam, ſed infantem, ac præcipuo vitæ oblectamento, puta garrulitate, carentem. Addite huc quod pueris quoque gaudeant impenſius ſenes, ac pueri viciſſim ſenibus delectantur, * ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Quid enim inter illos non convenit, niſi quod hic rugoſior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor, lactis appetentia, balbuties, garrulitas, ineptia, oblivio, incogitantia, breviter omnia cætera congruunt. Quoque magis accedunt ad ſenectam, hoc propius ad pueritiæ ſimilitudinem

Τὴν λειριόεσσαν) Id eſt, floridam. Sic enim ait Iliad. γ. de ſenibus ſedentibus ἐπὶ σκαιῆσι πύλησι Ω᾽ πα λειριόεσσαν ἱῶσι. id eſt, ſuper Scæas portas vocem floridam mittunt. Eſt autem tacita alluſio ad λῆρον, quod nugas ſignificat; Minimum diſcrimen eſt inter λῆρον & λείριον, id eſt, inter nugas & florem.

* Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον) I.e. ut ſemper ſimilem ducit deus ad ſimilem. Verſus eſt Homericus ex Iliados ε.

dinem redeunt, donec puerorum ritu, citra vitæ tædium, citra mortis ſenſum emigrant è vita. Eat nūc qui volet, & hoc meum beneficium cum reliquorum deorū metamorphoſi comparet. Qui quid irati faciant, non libet commemorare, ſed quibus quam maxime propitii ſunt, eos ſolent in arborem, in avem, in cicadam, aut etiam in ſerpentem transformare: quaſi vero non iſtud ipſum ſit perire, aliud fieri! Ego vero hominem eundem optimæ ac feliciſſimæ vitæ parti reſtituo. Quod ſi mortales prorſus ab omni ſapientiæ commercio temperarent, ac perpetuo mecum ætatem agerent, ne eſſet quidem ullum ſenium, verum perpetua juventa fruerentur felices. An non videtis tetricos iſtos & vel philoſophiæ ſtudiis, vel ſeriis & arduis addictos negociis, plerunque priuſquam plane juvenes ſint, jam conſenuiſſe, videlicet curis, & aſſidua acrique cogitationum agitatione, ſenſim ſpiritus & ſuccum illum vitalem exhauriente? Cum contra Moriones mei pinguiculi ſint, & nitidi, & bene curata cute plane

Digitized by Google

* χοῖροι, quod ajunt, ἀκαρνάνιοι, nunquam profecto ſenectutis incommodum ullum ſenſuri, niſi nonnihil, ut fit, ſapientum contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominum vita, omni ex parte beatum eſſe. Accedit ad hæc vulgati proverbii non leve teſtimonium, quo dictitant, Stulticiam unam eſſe rem, quæ & juventam alioqui fugaciſſimam remoretur, & improbam ſenectam procul arceat. Vt non temere * de Brabantis populari ſermone jactatum ſit, Cum cæteris hominibus ætas prudentiam adferre ſoleat, hos quo propius ad ſenectam accedunt, hoc magis atque magis ſtulteſcere. Atqui hac gente non eſt alia vel ad communem vitæ conſuetudinem feſtivior, vel quæ minus ſentiat ſenectutis

Χοῖροι ἀκαρνάνιοι) Id eſt, porci Acarnanii. in delicatos ac nitidos dicebatur: fortaſſis quod ea regio pinguiſſimos mitteret porcellos.

De Brabantis) Nulla natio, nec humanior nec melior quam Brabantorum. Verum ob perpetuam hilaritatem, quam illis nec ſenecta adimit, dictum eſt hoc joco vulgari proverbium, Brabantus quo natu grandior, hoc ſtultior.

ctutis triſticiam. His quidem ut loco, ita & vitæ inſtituto confines ſunt * Hollandi mei. cur enim non meos appellem, uſque adeo ſtudioſos mei cultores, ut inde vulgo cognomen emeruerint? cujus illos adeo non pudet, ut hinc vel præcipue ſeſe jactitent. Eant nunc ſtultiſſimi mortales. & * Medeas, Circes, Veneres, Auroras, * & fontem neſcio quem requirant, quo ſibi juventam reſtituant, cum id ſola præſtare & poſſim & ſoleam.

Hollandi mei) Et hæc laudatiſſima gens eſt, tamen ob ingenii ſimplicitatem, & mores minime fucatos, vulgo ſtulti vocantur, proverbio jocoſo. Porro quod dicit, mei, non ad Eraſmum qui Hollandus eſt, ſed ad ſtulticiæ perſonam referri debet.

Medeas, Circes, Veneres, Auroras) Medea magicis herbis ſenibus revocavit juventutem. Circe item ſua virga ſuoque poculo vertebat homines in quas vellet formas. Venus Phaonē ex ſene fecit adoleſcentem elegantiſſimum, adeo ut poſtea à Saphone deamaretur. Aurora ſucco ſuo juventutem produxit in plurimos annos ſuo Tithono.

Et fontem neſcio quem) Significat fontem juventutis appellatum, in quem ingreſſi ſenes repubeſcant.

Digitized by Google

leam. Apud me ſuccus eſt ille mirificus, quo Memnonis filia Tithoni avi ſui juventam prorogavit. Ego ſum Venus illa, cujus favore Phaon ille repubuit, ita ut à Saphone tantopere deamaretur. Meæ ſunt herbæ ſi quæ ſunt, mea precamina, meus ille fons, qui non ſolum revocat elapſam adoleſcentiam, ſed, quod eſt optabilius, perpetuam ſervat. Quod ſi omnes huic ſententiæ ſubſcribitis, adoleſcentia nihil eſſe melius, ſenectute nihil deteſtabilius, quantum mihi debeatis videtis opinor, quæ tantum bonum retineam, tanto excluſo malo. Sed quid adhuc de mortalibus loquor? Cœlum omne luſtrate, & mihi * meum nomen opprobret, licebit, quicunque volet, ſi quem omnino deorum repererit non inſuavem & aſpernabilem, niſi meo numine commendetur. Etenim cur * ſemper ephebus & comatus Bacchus? Nempe quia vecors ac temulentus, conviviis, ſaltationi-

Meum nomen) Id eſt, Stultã me vocet.

Semper ephebus) Veteres Bacchum uerili ſpecie & promiſſis capillis finebant, teſte Macrobio.

tationibus, choreis, luſibus vitam omnem tranſigens, ne tantulum quidem habet cum Pallade commercii. Denique tantum abeſt, ut ſapiens haberi poſtulet, ut * ludibriis ac jocis coli gaudeat. Neque proverbio offenditur, quod illi fatui cognomentum attribuit, id eſt. hujuſmodi,* Μωρύχου μωρότερος. Porro Morycho nomen verterunt, quod illum pro templi foribus ſedentem, muſto ficisque recentibus, agricolarum laſcivia conſueverit oblinere. Tum autem quid non ſcommatum in hunc * vetus jacit comœdia? O inſulſum, inquiunt, deum, & dignum qui * ex ingui-

Ludibriis ac jocis) Sentit de perſonis, oſcillis, & utribus unctis, de quibus meminit Vergilius in Georgicis.

Μωρύχου μωρότερος) Id eſt, Morycho ſtultior. lege Chiliades Eraſmi, in quibus erudite juxta ac copioſe proverbium hoc explicatur.

Vetus jacit comœdia) Nam Ariſtophanes in Ranis ridiculum inducit Bacchum, Herculis ornatu ad inferos euntem, ut tragicos audiat.

Ex inguine) Nam Bacchus bis natus fingitur, ſemel ex matre, ſemel ex Iovis femore.

Digitized by Google

inguine naſceretur. At quis non malit hic fatuus & inſulſus eſſe, ſemper feſtivus, ſemper pubeſcens, ſemper omnibus luſus ac voluptatem adferens, quam vel * ἀγκυλόμητις ille Iupiter omnibus formidabilis, vel * Pan ſuis tumultibus omnia ſenio vitians, vel * favillis oppletus Vulcanus, ac ſemper officinæ laboribus ſqualidus, aut Pallas etiam ipſa, ſua Gorgone & haſta terribilis, * καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ. Cur ſemper puer Cupido, niſi quia nugator eſt, καὶ * μηδὲν ὑγιὲς neque facit neque cogitat? Cur aureæ Veneri ſemper vernat ſua forma? Nimirum, quia mecum habet affinitatem. unde & patris mei

Ἀγκυλόμητις) Hoc cognomen Homerus ſubinde tribuit Iovi, quod aliud oſtendat, & aliud habeat in animo.

Pan) Is deus putatur immittere ſubitos terrores qui Panici vocantur, & ſenex fingitur.

Favillis) Quod faber ſit ærarius.

Καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ) Id eſt, Semper intuens torve: ſic enim apud Lucianum Cupido ait, ſe deterreri, ne Palladem adeat, quod ſemper ſit torvis oculis.

Μηδὲν ὑγιές) Id eſt, nihil ſanum. Eſt Græcis proverbium, cum omnia ſcelerata ac ſtulta ſignificant.

Digitized by Google

tationibus, choreis, luſibus vitam omnem tranſigens, ne tantulum quidem habet cum Pallade commercii. Denique tantum abeſt, ut ſapiens haberi poſtulet, ut * ludibriis ac jocis coli gaudeat. Neque proverbio offenditur, quod illi fatui cognomentum attribuit, id eſt. hujuſmodi, * Μορύχου μωρότερος. Porro Morycho nomen verterunt, quod illum pro templi foribus ſedentem, muſto ficisque recentibus, agricolarum laſcivia conſueverit oblinere. Tum autem quid non ſcommatum in hunc * vetus jacit comœdia? O inſulſum, inquiunt, deum, & dignum qui * ex ingui-

Ludibriis ac jocis) Sentit de perſonis, oſcillis, & utribus unctis, de quibus meminit Vergilius in Georgicis.

Μορύχου μωρότερος) Id eſt, Morycho ſtultior. lege Chiliades Eraſmi, in quibus erudite juxta ac copioſe proverbium hoc explicatur.

Vetus jacit comœdia) Nam Ariſtophanes in Ranis ridiculum inducit Bacchum, Herculis ornatu ad inferos euntem, ut tragicos audiat.

Ex inguine) Nam Bacchus bis natus fingitur, ſemel ex matre, ſemel ex Iovis femore.

inguine naſceretur. At quis non malit hic fatuus & inſulſus eſſe, ſemper feſtivus, ſemper pubeſcens, ſemper omnibus luſus ac voluptatem adferens, quam vel * ἀγκυλόμητις ille Iupiter omnibus formidabilis, vel * Pan ſuis tumultibus omnia ſenio vitians, vel * favillis oppletus Vulcanus, ac ſemper officinæ laboribus ſqualidus, aut Pallas etiam ipſa, ſua Gorgone & haſta terribilis, * καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ. Cur ſemper puer Cupido, niſi quia nugator eſt, καὶ * μηδὲν ὑγιὲς neque facit neque cogitat? Cur aureæ Veneri ſemper vernat ſua forma? Nimirum, quia mecum habet affinitatem. unde & patris mei

A'γκυλόμητις) Hoc cognomen Homerus ſubinde tribuit Iovi, quod aliud oſtendat, & aliud habeat in animo.

Pan) Is deus putatur immittere ſubitos terrores qui Panici vocantur, & ſenex fingitur.

Favillis) Quod faber ſit ærarius.

Καὶ αἰεὶ ἐνορῶσα δριμύ) Id eſt, Semper intuens torve: ſic enim apud Lucianum Cupido ait, ſe deterreri, ne Palladem adeat, quod ſemper ſit torvis oculis.

Μηδὲν ὑγιές) Id eſt, nihil ſanum. Eſt Græcis proverbium, cum omnia ſcelerata ac ſtulta ſignificant.

mei colorem vultu refert, atque hac de cauſa eſt apud Homerum * χρυσῆ ἀφροδίτη. Deinde * perpetuo ridet, ſi quid modo poetis credimus, aut horum æmulis ſtatuariis. Quod numen unquam religioſius coluere Romani, quam Floræ omnium voluptatum parentis? Quanquam ſi quis etiam tetricorum deorum vitam diligentius requirat ab Homero, reliquisque poetis, reperiet ſtulticiæ plena omnia. Quid * enim attinet reliquorũ facta commemorare, cum Iovis ipſius fulminatoris amores ac luſus probe noritis? cum ſevera illa Diana oblita ſexus, * nihil aliud quam venetur,

Χρυσῆ ἀφροδίτη) Id eſt, Aurea Venus. Sic enim vocat Homerus, tum Iliad. ε. tum alibi frequenter.

Perpetuo ridet) Sic eam fingit Homerus multis locis, unde φιλομμειδὴς dicitur. Theocritus in Cerioclepta, χ' ἁ μάτηρ γελάσασα, id eſt, Et mater, Venus videlicet, ridens. & idem in Daphnide, ἦλθε γε μὰν ἁδεῖα καὶ ἁ κύπρις γελάοισα, id eſt, Venit dulcis Venus ridens. & Vergilius: Olli ſubridens.

Nihil aliud quam venetur) Id eſt, tantum venetur. Sic Quintilianus: Nihil aliud quam flebat.

Endymionem) Nota eſt fabula de Luna ad Endymionem deſcendente.

netur, * Endymionem interim deperiens? Verum illi ſua facinora à * Momo audiant malim, à quo ſæpius quondam audire ſolebant. Sed hunc nuper irati una cum * Ate in terras præcipitem dederunt, quod ſapientia ſua felicitati deorum importunus obſtreperet. Neque mortalium ullus exulem dignatur hoſpitio, tantum abeſt ut illi in principum aulis ſit locus, in quibus tamen mea * κολακεία primas tenet, cui cum Momo non magis convenit, quam cum agno lupis. Itaque ſublato illo jam multo licentius ac ſuavius nugantur dii, vere * ῥᾷον ἄγοντες, ut inquit Home-

Momo) Is deus eſt reprehenſionis apud Platonem. Hunc Lucianus fingit libere adverſus Iovem, & alios deos, loquentem in concilio. Et vetus eſt fabula, illum Palladis, Vulcani, ac Promethei carpſiſſe opera.

Ate) Græce ſonat, noxa. Hanc Homerus fingit à Iove in terrã deturbatam, & hujus opera inter mortales diſſidia naſci.

Κολακεία) Id eſt, adulatio, quam pediſequam fecit.

Ῥᾷον ἄγοντες) Id eſt, facilius agentes. Sic & Terentius: quæ vos facillime agitis, de divitibus loquens, quorum vita facilior & expedita. Theocritus item in

Homerus, nullo videlicet cenſore. Quos enim non præbet jocos * ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis * ac præſtigiis ſuis Mercurius? Quin & Vulcanus ipſe in deorum conviviis * γελωτοποιὸν agere conſuevit, ac modo clau-

Cyclope, Οὕτω γοῦν ῥᾶιστα διᾶγ' ὁ κύκλωψ ὁ παρ' ἡμῖν. i. Sic igitur facillime egit Cyclops apud nos.

Ficulnus ille) Alluſit ad Horatianum Priapum, quem ille ficulnum facit in Satyris. Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum. Tum Græcis quicquid contemnunt, ficulnum dicitur, ut in ſuis Chiliadib. teſtatur Eraſmus.

Ac præſtigiis) Lucianus narrat illum Vulcani forcipem furatum. Item Apollinis boves, tum & ſagittas, præſtigiis ademit.

Γελωτοποιὸν) Id eſt, morionem. ſic enim vocant Græci, qui riſum movere ſtudeat. Sic apud Homerum, Vulcanus in convivio deorum miniſtrat, & claudicatione riſum movet. Tum calicem porrigens matri, ridicula quædam loquitur, ut rixam diſcutiat inter Iovem & Iunonem. Vnde Homerus loquens de Vulcano Ilia. α. Ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν, Ὡς ἴδον ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα. id eſt, Inextinguibilis igitur motus eſt riſus beatis diis, Vt viderunt Vulcanum per domus ſervientem.

claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum & Silenus ille * ſenex amator,* τὴν κόρδακα ſaltare ſolitus, una cum Polyphemo * τὴν θρεττανελὸ, Nymphis * τὴν γυμνοποδίαν ſaltantibus. Satyri ſemicapri * Atellanas agitant.* Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipſas audire muſas, præcipue cum jam nectare cœperint madere.

Senex amator) Hic nymphas perſequitur, & inſidiatur, apud Ovidium.

Τὴν κόρδακα) Cordax genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ, cujus meminit Lucianus in libro de ſaltatione, meminit & Pollux libro quarto, cap. decimotertio, περὶ εἰδῶν ὀρχήσεως.

Τὴν θρεττανελὸ) Vox ficta, qua repræſentatur ſaltatio Cyclopis Polyphemi. unde & Horatius: Saltaret uti Cyclopa rogabat. Meminit Ariſtophanes in Pluto.

Γυμνοποδίαν) Et hoc ſaltationis genus à nuditate pedum dictum: γυμνὸν enim nudum, πὼς pes dicitur. Meminit Lucianus.

Atellanas) Atellanæ, ſaltationis eſt genus, in quo obſcœnis geſticulationibus libido repræſentabatur, ab Atella civitate vocatum.

Pan) Nam & is fiſtulam habet, ſed agreſtem.

dere. Porro quid ego nunc commemorem, quæ probe poti dii poſt convivium agitent? adeo me Hercle ſtulta, ut ipſa nonnunquam à riſu temperare nequeam. At ſatius eſt in his * Harpocratis meminiſſe, ne forte nos quoque * Corycæus aliquis deus auſcultet, ea narrantes, quæ Momus quidem impune proloquutus eſt. Sed jam tempus eſt, ut * ad Homericum exemplar relictis cœlitibus viciſſim in terram demigremus, quamque ibi nihil lætum, aut felix, niſi meo munere, diſpiciamus. In primis videtis, quanta providentia natura parens & humani generis opifex, illud caverit, ne uſquam deeſſet ſtulticiæ codimentum. Etenim cum Stoicis definitoribus nihil aliud ſit ſapientia, quam duci ratione: contra ſtulticia, affectuum arbitrio

Harpocratis) Is erat ſilentii deus.

Corycæus) Græci proverbio Corycæos vocant, qui clanculum auſcultant, & explorant quid agatur. Vide in Chi-adibus.

Ad Homericum exemplar) Nam huic mos eſt, nunc quid agant dii in cœlo, nunc quid homines in terris, viciſſim miſcere narrationem.

Digitized by Google

arbitrio moveri: ne plane triſtis ac tetrica eſſet hominum vita, Iupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis? quaſi * ſemiunciam compares ad aſſem. Præterea * rationem in anguſtum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quaſi tyrannos violentiſſimos uni oppoſuit: iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipſum vitæ fontem, cor: & concupiſcentiam, quæ ad imam uſque pubem latiſſime imperium occupat. Adverſus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita ſatis declarat, cum illa, quod unum licet, vel * uſque ad ravim reclamat, & honeſti dictat formulas. Verum hi laqueum regi ſuo remittunt,

Semiunciam ad aſſem) Id eſt, vigeſimamquartam partem ad totum. Ridicule autem meminit aſſis & unciæ, quæ ſunt ponderum nomina, cum de rebus animi loquatur.

Rationem in anguſtum) Sic Plato rationem in cerebro collocavit, iram in pectore, in inferioribus concupiſcentiam.

Uſque ad ravim) Id eſt, uſque ad raucedinem. Plautinum proverbium eſt.

tunt, multoque odioſius obſtrepunt, donec jam ipſe quoque feſſus ultro cedit, ac manus dat. Cæterum quoniam viro adminiſtrandis rebus nato, pluſculum de rationis unciola erat aſpergendum, ut huic quoque pro virili conſuleret, me hic ſicut in cæteris in conſilium adhibuit, * moxque conſilium dedi me dignum: nempe uti mulierem adjungeret: animal videlicet ſtultum quidem illud atque ineptum, verum ridiculum & ſuave, quo convictu domeſtico, virilis ingenii triſtitiam, ſua ſtulticia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud voluit, quam inſignem ejus ſexus ſtulticiam indicare. Quod ſi qua forte mulier ſapiens haberi voluerit, ea nihil aliud egerit quam ut bis ſtulta ſit, perinde quaſi bovem aliquis ducat * ad ceroma, invita reluctan-

Moxque conſilium) Si nugas quaslibet vocamus ad ſeriam ac ſeveram examinationem, quid magis impium quam hoc, tribuere ſtulticiæ, quod ſcriptura commemorat à Deo factum?

Ad ceroma) Vnguenti genus eſt, quo inungebantur athletæ.

Digitized by Google

reluctanteque, ut ajunt, Minerva. Conduplicat enim vitium, quisquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum juxta Græcorum proverbium, ſimia ſemper eſt ſimia, etiam ſi purpura veſtiatur: Ita mulier ſemper mulier eſt, hoc eſt ſtulta, quamcunque perſonam induerit. Neque vero mulierum genus uſque adeo ſtultum arbitror, ut eam ob rem mihi ſuccenſeant, quod illis, & ipſa mulier & ſtulticia, ſtulticiam attribuam. Etenim ſi rem recta reputent via, hoc ipſum ſtulticiæ debent acceptum ferre, quod ſint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cujusque præſidio in tyrannos etiam ipſos tyrannidem exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hiſpida cutis & barbæ ſylva, plane ſenile quiddam in viro, niſi à prudentiæ vitio? cum fœminarum, ſemper læves malæ, vox ſemper exilis, cutis mollicula, quaſi perpetuam quādam adoleſcentiam mitentur? Deinde quid aliud optant in hac vita, quā ut viris quam maxime

maxime placeant? Nonne huc ſpectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos, & cutem artes? Iam num alio nomine viris magis commendatæ ſunt, quam ſtulticiæ? Quid enim eſt, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem autoramento, niſi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam ſtulticia. Id eſſe verum non ibit inficias, quisquis ſecum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cum primis autem ſenes, bibaces quidem illi magis quam mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alii. Illud certe conſtat, citra ſtulticiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. Adeo ut ſi deſit qui ſeu vera, ſeu ſimulata ſtulticia riſum moveat, γελωτοποιὸν quem-

quempiam vel mercede cōductum accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt ſtultis dicteriis, ſilentium ac triſtitiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellariis, tot lauticiis, tot cupediis onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, jocis, leporibus paſceretur. At * iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa jam in conviviis ſolennia,* regem ſortiri talis, luſitare teſſeris, * philoteſiis invitare, certare * συμπεριφοραῖς, * ad myrtum canere, ſal-

Iſtiuſmodi tragematum) Tragemata vocant Græci, quæ Latini bellaria vocant, nempe ſecundæ menſæ delicias.

Regem ſortiri talis) Rex dicebatur qui ſingulis præſcribebat, quantum deberent bibere.

Philoteſiis) Græci φιλοτησίας vocant, quibus & hodie noſtrates utuntur, cum in amicitiæ ſignum prælibant alicui, ac deinde porrigunt poculum.

Συμπεριφοραῖς). Id eſt, circumlationibus. Sic enim vocant, cum dicendi, canendi, bibendique vices, ordine per omnes circumferuntur.

Ad Myrtum canere) Olim qui canere jubebatur, myrteum ramum accipere

 ſolitus

aut aliis id genus dialecticorum argutiis, ſed pingui, quod ajunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam. Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtulticiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat * polypus Agnæ, cum filium * ſtrabonem appellat pætum pater, quid, inquam, hoc eſt, niſi mera ſtulticia? Clament terque quaterque, ſtulticiam eſſe: atqui hæc una ſtulticia, * & jungit, junctos & ſervat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo ſine vitiis naſcitur; optimus ille eſt, qui minimis

Polypus) Alluſit ad verſus Horatianos. Polypus vitium eſt narium grave olentium. Aguam vocat amicam.

Strabonem appellat pætum) Strabonem eſſe, vitium eſt oculorum diſtortorum. Pætum eſſe, levius eſt: nam pætis oculis pingebatur Venus, quod id videatur amatorium.

Et jungit, junctos] Et hoc carmen eſt Horatianum. Vt eſt illud: Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Et illud: Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

nimis urgetur: cum interim inter ſapientes iſtos deos, aut omnino non coaleſcit amicitia, aut tetrica quædam & inſuavis intercedit, nec ea niſi cum pauciſſimis, nam cum nullis dicere religio eſt, propterea quod maxima pars hominum deſipit, imo nullus eſt, qui non multis modis deliret, & non niſi inter ſimiles cohæret neceſſitudo. Quod ſi quando inter ſeveros iſtos coierit mutua benevolentia, ea certe haud quaquam ſtabilis eſt, nec admodum duratura, nimirum inter moroſos & plus ſatis oculatos, ut qui in amicorum vitiis tam cernũt acutum, quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius. At ipſi in propriis vitiis quam lippiunt, & quam non vident * manticam in tergo pendentem? Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitiis; adde tantam animorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus,

Manticam in tergo) Et hoc proverbium in eos, qui aliorum cernunt vitia, ſua non vident. Natum ex Æſopi fabula. Perſius: Vt nemo in ſeſe tẽtat deſcendere, nemo! Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

Homerus, nullo videlicet cenſore. Quos enim non præbet jocos * ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis * ac præſtigiis ſuis Mercurius? Quin & Vulcanus ipſe in deorum conviviis * γελωτοποιὸν agere conſuevit, ac modo clau-

Cyclope, Οὕτω γοῦν ῥᾷστα διῆγ' ὁ κύκλωψ ὁ παρ' ἡμῖν. i. Sic igitur facillime egit Cyclops apud nos.

Ficulnus ille) Alluſit ad Horatianum Priapum, quem ille ficulnum facit in Satyris. Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum. Tum Græcis quicquid contemnunt, ficulnum dicitur, ut in ſuis Chiliadib. teſtatur Eraſmus.

Ac præſtigiis) Lucianus narrat illum Vulcani forcipem furatum. Item Apollinis boves, tum & ſagittas, præſtigiis ademit.

Γελωτοποιὸν) Id eſt, morionem. ſic enim vocant Græci, qui riſum movere ſtudeat. Sic apud Homerum, Vulcanus in convivio deorum miniſtrat, & claudicatione riſum movet. Tum calicem porrigens matri, ridicula quædam loquitur, ut rixam diſcutiat inter Iovem & Iunonem. Unde Homerus loquens de Vulcano Ilia. α. Ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν, Ὡς ἴδον ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα. id eſt, Inextinguibilis igitur motus eſt riſus beatis diis, Ut viderunt Vulcanum per domus ſervientem.

claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum & Silenus ille * ſenex amator, * τὴν κόρδακα ſaltare ſolitus, una cum Polyphemo * τὴν τερετισμελὰ, Nymphis * τὴν γυμνοποδίαν ſaltantibus. Satyri ſemicapri * Atellanas agitant. * Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipſas audire muſas, præcipue cum jam nectare cœperint madere.

Senex amator) Hic nymphas perſequitur, & inſidiatur, apud Ovidium.

Τὴν κόρδακα) Cordax genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ, cujus meminit Lucianus in libro de ſaltatione, meminit & Pollux libro quarto, cap. decimotertio, περὶ εἰδῶν ὀρχήσεως.

Τὴν τερετισμελο) Vox ficta, qua repræſentatur ſaltatio Cyclopis Polyphemi. unde & Horatius: Saltaret uti Cyclopa rogabat. Meminit Ariſtophanes in Pluto.

Γυμνοποδίαν) Et hoc ſaltationis genus à nuditate pedum dictum: γυμνὸν enim nudum, πὼς pes dicitur. Meminit Lucianus.

Atellanas) Atellanæ, ſaltationis eſt genus, in quo obſcœnis geſticulationibus libido repræſentabatur, ab Atella civitate vocatum.

Pan) Nam & is fiſtulam habet, ſed agreſtem.

dere. Porro quid ego nunc commemorem, quæ probe poti dii poſt convivium agitent? adeo me Hercle ſtulta, ut ipſa nonnunquam à riſu temperare nequeam. At ſatius eſt in his * Harpocratis meminiſſe, ne forte nos quoque * Corycæus aliquis deus auſcultet, ea narrantes, quæ Momus quidem impune proloquutus eſt. Sed jam tempus eſt, ut * ad Homericum exemplar relictis cœlitibus viciſſim in terram demigremus, quamque ibi nihil lætum, aut felix, niſi meo munere, diſpiciamus. In primis videtis, quanta providentia natura parens & humani generis opifex, illud caverit, ne uſquam deeſſet ſtulticiæ codimentum. Etenim cum Stoicis definitoribus nihil aliud ſit ſapientia, quam duci ratione: contra ſtulticia, affectuum arbitrio

Harpocratis) Is erat ſilentii deus.

Corycæus) Græci proverbio Corycæos vocant, qui clanculum auſcultant, & explorant quid agatur. Vide in Chiadibus.

Ad Homericum exemplar) Nam huic mos eſt, nunc quid agant dii in cœlo, nunc quid homines in terris, viciſſim miſcere narrationem.

arbitrio moveri: ne plane triſtis ac tetrica eſſet hominum vita, Iupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis? quaſi * ſemiunciam compares ad aſſem. Præterea * rationem in anguſtum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quaſi tyrannos violentiſſimos uni oppoſuit: iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipſum vitæ fontem, cor: & concupiſcentiam, quæ ad imam uſque pubem latiſſime imperium occupat. Adverſus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita ſatis declarat, cum illa, quod unum licet, vel * uſque ad ravim reclamat, & honeſti dictat formulas. Verum hi laqueum regi ſuo remittunt,

Semiunciam ad aſſem) Id eſt, vigeſimamquartam partem ad totum. Ridicule autem meminit aſſis & unciæ, quæ ſunt ponderum nomina, cum de rebus animi loquatur.

Rationem in anguſtum) Sic Plato rationem in cerebro collocavit, iram in pectore, in inferioribus concupiſcentiam.

Uſque ad ravim) Id eſt, uſque ad raucedinem. Plautinum proverbium eſt.

tunt, multoque odioſius obſtrepunt, donec jam ipſe quoque feſſus ultro cedit, ac manus dat. Cæterum quoniam viro adminiſtrandis rebus nato, pluſculum de rationis unciola erat aſpergendum, ut huic quoque pro virili conſuleret, me hic ſicut in cæteris in conſilium adhibuit, * moxque conſilium dedi me dignum: nempe uti mulierem adjungeret: animal videlicet ſtultum quidem illud atque ineptum, verum ridiculum & ſuave, quo convictu domeſtico, virilis ingenii triſtitiam, ſua ſtulticia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud voluit, quam inſignem ejus ſexus ſtulticiam indicare. Quod ſi qua forte mulier ſapiens haberi voluerit, ea nihil aliud egerit quam ut bis ſtulta ſit, perinde quaſi bovem aliquis ducat * ad ceroma, invita reluctan-

Moxque conſilium) Si nugas quaslibet vocamus ad ſeriam ac ſeveram examinationem, quid magis impium quam hoc, tribuere ſtulticiæ, quod ſcriptura commemorat à Deo factum?

Ad ceroma) Vnguenti genus eſt, quo inungebantur athletæ.

Digitized by Google

reluctanteque, ut ajunt, Minerva. Conduplicat enim vitium, quisquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum juxta Græcorum proverbium, ſimia ſemper eſt ſimia, etiam ſi purpura veſtiatur: Ita mulier ſemper mulier eſt, hoc eſt ſtulta, quamcunque perſonam induerit. Neque vero mulierum genus uſque adeo ſtultum arbitror, ut eam ob rem mihi ſuccenſeant, quod illis, & ipſa mulier & ſtulticia, ſtulticiam attribuam. Etenim ſi rem recta reputent via, hoc ipſum ſtulticiæ debent acceptum ferre, quod ſint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cujusque præſidio in tyrannos etiam ipſos tyrannidem exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hiſpida cutis & barbæ ſylva, plane ſenile quiddam in viro, niſi à prudentiæ vitio? cum fœminarum, ſemper læves malæ, vox ſemper exilis, cutis mollicula, quaſi perpetuam quãdam adoleſcentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in hac vita, quã ut viris quam maxime

maxime placeant? Nonne huc ſpectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos, & cutem artes? Iam num alio nomine viris magis commendatæ ſunt, quam ſtulticiæ? Quid enim eſt, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem autoramento, niſi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam ſtulticia. Id eſſe verum non ibit inficias, quisquis ſecum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cum primis autem ſenes, bibaces quidem illi magis quam mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alii. Illud certo conſtat, citra ſtulticiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. Adeo ut ſi deſit qui ſeu vera, ſeu ſimulata ſtulticia riſum moveat, γελωτοποιὸν

quem-

quempiam vel mercede cõductum accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt ſtultis dicteriis, ſilentium ac triſtitiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellariis, tot lauticiis, tot cupediis onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, jocis, leporibus paſceretur. At * iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa jam in conviviis ſolennia, * regem ſortiri talis, luſitare teſſeris, * philoteſiis invitare, certare * συμπεριφοραῖς, * ad myrtum canere, ſal-

Iſtiuſmodi tragematum) Tragemata vocant Græci, quæ Latini bellaria vocant, nempe ſecundæ menſæ delicias.

Regem ſortiri talis) Rex dicebatur qui ſingulis præſcribebat, quantum deberent bibere.

Philoteſiis) Græci φιλοτησίας vocant, quibus & hodie noſtrates utuntur, cum in amicitiæ ſignum prælibant alicui, ac deinde porrigunt poculum.

Συμπεριφοραῖς) Id eſt, circumlationibus. Sic enim vocant, cum dicendi, canendi, bibendique vices, ordine per omnes circumferuntur.

Ad Myrtum canere) Olim qui canere jubebatur, myrteum ramum accipere

 ſolitus

re, ſaltare, geſticulari, non à ſeptem Græciæ ſophis, verum à nobis, ad humani generis ſalutem reperta ſunt. Atqui omnium hujuſmodi rerum ea natura eſt, ut quo plus habẽt ſtulticiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ ſi triſtis, * ne vita quidem appellanda videatur. Triſtis autẽ evadat oportet, niſi cognatum tædium, hoc genus oblectamentis abſterſeris. Sed erunt fortaſſis, qui hoc quoque voluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & conſuetudine acquieſcant; amicitiam dictitantes unam rebus omnibus anteponendam: quippe rem uſque adeo neceſſariam, ut * nec aër, nec ignis, nec aqua magis: rurſum adeo jucundam, ut qui hanc de medio ſuſtulerit, ſolem ſuſtulerit: adeo denique

ſolitus erat ab eo qui ante cecinerat, atque is finita cantione tradebat ei quem vellet poſt ſe canere, ut copioſius explicat Eraſmus in ſuis Chiliadibus.

Ne vita quidem) Vnde veteres vivere dicebant, genialiter agere lauteque. Catullus: Vivamus mea Lesbia, atque amemus.

Nec aer nec ignis) Ita M. Tullius in Lælio de amicitia.

Digitized by Google

nique honeſtam, ſiquid tamen hoc ad rem pertinet, ut nec ipſi philoſophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid ſi doceo me hujus quoque tanti boni * & puppim eſſe & proram? Docebo autem non * crocodilitis, aut * ſoritis, * ceratinis, aut aliis

Et puppim eſſe & proram) Proverbialiter dixit præcipuum authorem & fontem. Nam qui puppim ac proram navis habet, totam habet navim.

Crocodilitis) Crocodilites genus eſt ſyllogiſmi captioſi, quem dialectici fingunt crocodilum propoſuiſſe mulieri, cujus filium rapuerat. Si dixeris, inquit, verum, reddam tibi filium. Illa reſpondit, Non reddes. Et ergo redde, quia verum dixi. Imo, inquit, ſi reddidero, non dixeris verum.

Soritis) Sorites ſyllogiſmus eſt, quem Cicero vocat acervalem, quod acervandis paulatim ſingulis fallat. Vt: Decem nummi non faciunt divitē: quid ſi unum addas? quid ſi etiam unum? Ita fiet ut nunquam fias dives, ſi nunquam unus nummus facit divitem. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ σωροῦ, id eſt, à cumulo ſive acervo.

Ceratinis) Quos Latini cornutos vocant, cum è duobus quicquid reſponderis, in te retorquetur. Hujuſmodi ſyllogiſmis veteres dialectici ludebant. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ κέρατος, id eſt, cornu.

Digitized by Google

aut aliis id genus dialecticorum argutiis, ſed pingui, quod ajunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam. Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtulticiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat * polypus Agnæ, cum filium * ſtrabonem appellat pætum pater, quid, inquam, hoc eſt, niſi mera ſtulticia? Clament terque quaterque, ſtulticiam eſſe: atqui hæc una ſtulticia, * & jungit, junctos & ſervat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo ſine vitiis naſcitur; optimus ille eſt, qui minimis

Polypus) Alluſit ad verſus Horatianos. Polypus vitium eſt narium grave olentium. Aguam vocat amicam.

Strabonem appellat pætum) Strabonem eſſe, vitium eſt oculorum diſtortorum. Pætum eſſe, levius eſt: nam pætis oculis pingebatur Venus, quod id videatur amatorium.

Et jungit, junctos] Et hoc carmen eſt Horatianum. Vt eſt illud: Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Et illud: Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

nimis urgetur: cum interim inter ſapientes iſtos deos, aut omnino non coaleſcit amicitia, aut tetrica quædam & inſuavis intercedit, nec ea niſi cum pauciſſimis, nam cum nullis dicere religio eſt, propterea quod maxima pars hominum deſipit, imo nullus eſt, qui non multis modis deliret, & non niſi inter ſimiles cohæret neceſſitudo. Quod ſi quando inter ſeveros iſtos coierit mutua benevolentia, ea certe haud quaquam ſtabilis eſt, nec admodum duratura, nimirum inter moroſos & plus ſatis oculatos, ut qui in amicorum vitiis tam cernũt acutum, quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius. At ipſi in propriis vitiis quam lippiunt, & quam non vident * manticam in tergo pendentem? Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitiis; adde tantam animorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus,

Manticam in tergo) Et hoc proverbium in eos, qui aliorum cernunt vitia, ſua non vident. Natum ex Æſopi fabula. Perſius: Vt nemo in ſeſe tẽtat deſcendere, nemo! Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

lapſus, tot errata, tot caſus vitæ mortalis: quo pacto vel horam conſtabit * inter Argos iſtos amicitiæ jucunditas, niſi acceſſerit ea quam mire Græci εὐήθειαν appellant? hanc ſeu ſtulticiam ſeu morum facilitatem vertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis neceſſitudinis autor & parens, prorſum oculis captus eſt? cui quemadmodum * τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter nos quoque efficit, ut ſuum cuique pulchrum videatur, ut * caſcus caſcam, perinde

Inter Argos iſtos) Argos vocat plus ſatis oculatos. Nam ut Ovid. ait: Cinctum luminibus centum caput Argus habebat.

Τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται) Id eſt, non pulchra pulchra videntur. Hemiſtichium eſt Theocriti de amante. Sic enim ait in Idyllio ζ. ἦ, γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ Πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Id eſt, Etenim amori ſæpe, ô Polypheme, quæ non pulchra, pulchra videntur. Cæcus enim amor à poetis fingitur; & τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, ut ait Plato; id eſt, Excæcatur amans circa amatum.

Caſcus caſcam) Id eſt, vetulus vetulam. Sic enim priſci Latini loquebantur. Eſtque proverbium.

inde ut * pupus pupam, deamet. Hæc paſſim & fiunt & ridentur, ſed tamen hæc ridicula jucundam vitæ glutinant copulantque ſocietatem. Porro quod de amicitia dictum eſt, id multo magis de conjugio ſentiendum, quod quidem nihil eſt aliud, quam individua vitæ conjunctio. Deum immortalem, quæ non divortia, aut etiam * divortiis deteriora paſſim acciderent, niſi viri fœminæque domeſtica conſuetudo, per adulationem, per jocum, per facilitatem, errorem, diſſimulationem, meum utique ſatellitium, fulciretur, aleretur que? Papæ, quam pauca coirent matrimonia, ſi ſponſus prudenter exquireret, quos luſus delicata illa, ſicuti videtur, ac pudens virguncula jam multo ante nuptias luſerit? Tum quanto pauciora cohærerent inita, niſi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel ſtuporem laterent? Atque hæc quidem merito ſtulticiæ tribuun-

* *Pupus*) Pupum antiqui puerum vocabant, pupam puellam.

Divortiis deteriora) Significat veneficia aut homicidia.

tribuuntur, verum ea interim præſtat, ut marito jucunda ſit uxor, uxori jucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur, * cuculus, curruca, & quid non vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, ſic errare, quam zelotypiæ diligentia quum ſeſe conficere, tum omnia miſcere tragœdiis? In ſumma uſque adeo nulla ſocietas, nulla vitæ conjunctio ſine me vel jucunda, vel ſtabilis eſſe poteſt, ut nec populus principem, nec ſervum herus, nec herum pediſequa, nec diſcipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec convictor convictorem diutius ferat, niſi viciſſim inter ſeſe nũc errent, nunc adulentur, nunc prudẽtes conniveant, nũc ali-

Cuculus, curruca) Sic vulgo vocant maritum uxoris parum pudicæ. Quanquam Plautus cuculum vocat maritum foris amantem aliam, quod hæc avis ova ponat in nido alieno. Iuvenalis currucam vocat maritum uxoris parum caſtæ, quod alienos alat pro ſuis. Tu tibi nunc curruca places.

Digitized by Google

aliquo ſtulticiæ melle ſeſe deliniant. Iam hæc ſcio videri maxima, ſed audietis majora. Quæſo num quenquam amabit, qui ipſe ſemet oderit? Num cum alio concordabit, qui ſecum ipſe diſſidet? Num ulli voluptatem adferet, qui ſibimetipſi gravis ac moleſtus? Iſtud opinor nemo dixerit, niſi qui ſit ipſa ſtultior ſtulticia. Atqui ſi me excluſeris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipſe etiam * ſibi quisque puteat, ſua cuique ſordeant, ſibi quisque ſit inviſus. Quando quidem id mali natura, non paucis in rebus noverca magis quam parens, mortalium ingeniis inſevit, præcipue paulo cordatiorum, ut ſui quenque pœniteat, admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes, omnis elegantia, decorque vitæ vitietur, pereatque. Quid enim proderit forma, præcipuum deorum immortalium munus, ſi putiditatis vitio contaminetur? Quid juventa, ſi ſenilis triſtitiæ fermento corrumpatur? Denique quid in omni vitæ munere

vel

Sibi quiſque puteat) Putere dicitur quod moleſtum eſt ac diſplicet.

maxime placeant? Nonne huc ſpectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos, & cutem artes? Iam num alio nomine viris magis commendatæ ſunt, quam ſtulticiæ? Quid enim eſt, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem autoramento, niſi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam ſtulticia. Id eſſe verum non ibit inficias, quisquis ſecum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cum primis autem ſenes, bibaces quidem illi magis quam mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alii. Illud certe conſtat, citra ſtulticiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. Adeo ut ſi deſit qui ſeu vera, ſeu ſimulata ſtulticia riſum moveat, γελωτοποιὸν

quem-

quempiam vel mercede cōductum accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt ſtultis dicteriis, ſilentium ac triſtitiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellariis, tot lauticiis, tot cupediis onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, jocis, leporibus paſceretur. At * iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa jam in conviviis ſolennia, * regem ſortiri talis, luſitare teſſeris, * philoteſiis invitare, certare * συμπεριφοραῖς, * ad myrtum canere, ſal-

Iſtiuſmodi tragematum) Tragemata vocant Græci, quæ Latini bellaria vocant, nempe ſecundæ menſæ delicias.

Regem ſortiri talis) Rex dicebatur qui ſingulis præſcribebat, quantum deberent bibere.

Philoteſiis) Græci φιλοτησίας vocant, quibus & hodie noſtrates utuntur, cum in amicitiæ ſignum prælibant alicui, ac deinde porrigunt poculum.

Συμπεριφοραῖς) Id eſt, circumlationibus. Sic enim vocant, cum dicendi, canendi, bibendique vices, ordine per omnes circumferuntur.

Ad Myrtum canere) Olim qui canere jubebatur, myrteum ramum accipere ſolitus

re, ſaltare, geſticulari, non à ſeptem Græciæ ſophis, verum à nobis, ad humani generis ſalutem reperta ſunt. Atqui omnium hujuſmodi rerum ea natura eſt, ut quo plus habẽt ſtulticiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ ſi triſtis, * ne vita quidem appellanda videatur. Triſtis autẽ evadat oportet, niſi cognatum tædium, hoc genus oblectamentis abſterſeris. Sed erunt fortaſſis, qui hoc quoque voluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & conſuetudine acquieſcant; amicitiam dictitantes unam rebus omnibus anteponendam: quippe rem uſque adeo neceſſariam, ut * nec aër, nec ignis, nec aqua magis: rurſum adeo jucundam, ut qui hanc de medio ſuſtulerit, ſolem ſuſtulerit: adeo denique

ſolitus erat ab eo qui ante cecinerat, atque is finita cantione tradebat ei quem vellet poſt ſe canere, ut copioſius explicat Eraſmus in ſuis Chiliadibus.

Ne vita quidem) Vnde veteres vivere dicebant, genialiter agere lauteque. Catullus: Vivamus mea Lesbia, atque amemus.

Nec aer nec ignis) Ita M. Tullius in Lælio de amicitia.

niquè honeſtam, ſiquid tamen hoc ad rem pertinet, ut nec ipſi philoſophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid ſi doceo me hujus quoque tanti boni * & puppim eſſe & proram? Docebo autem non * crocodilitis, aut * ſoritis, * ceratinis, aut aliis

Et puppim eſſe & proram) Proverbialiter dixit præcipuum authorem & fontem. Nam qui puppim ac proram navis habet, totam habet navim.

Crocodilitis) Crocodilites genus eſt ſyllogiſmi captioſi, quem dialectici fingunt crocodilum propoſuiſſe mulieri, cujus filium rapuerat. Si dixeris, inquit, verum, reddam tibi filium. Illa reſpondit, Non reddes. Et ergo redde, quia verum dixi. Imo, inquit, ſi reddidero, non dixeris verum.

Soritis) Sorites ſyllogiſmus eſt, quem Cicero vocat acervalem, quod acervandis paulatim ſingulis fallat. Vt: Decem nummi non faciunt divitē: quid ſi unum addas? quid ſi etiam unum? Ita fiet ut nunquam fias dives, ſi nunquam unus nummus facit divitem. Dicitur autem ἀπὸ τῦ σωρῦ, id eſt, à cumulo ſive acervo.

Ceratinis) Quos Latini cornutos vocant, cum è duobus quicquid reſponderis, in te retorquetur. Hujuſmodi ſyllogiſmis veteres dialectici ludebant. Dicitur autem ἀπὸ τῦ κέρατος, id eſt, cornu.

aut aliis id genus dialecticorum argutiis, ſed pingui, quod ajunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam. Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtulticiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat * polypus Agnæ, cum filium * ſtrabonem appellat pætum pater, quid, inquam, hoc eſt, niſi mera ſtulticia? Clament terque quaterque, ſtulticiam eſſe: atqui hæc una ſtulticia, * & jungit, junctos & ſervat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo ſine vitiis naſcitur; optimus ille eſt, qui minimis

Polypus) Alluſit ad verſus Horatianos. Polypus vitium eſt narium grave olentium. Aguam vocat amicam.

Strabonem appellat pætum) Strabonem eſſe, vitium eſt oculorum diſtortorum. Pætum eſſe, levius eſt: nam pætis oculis pingebatur Venus, quod id videatur amatorium.

Et jungit, junctos] Et hoc carmen eſt Horatianum. Vt eſt illud: Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Et illud: Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

nimis urgetur: cum interim inter ſapientes iſtos deos, aut omnino non coaleſcit amicitia, aut tetrica quædam & inſuavis intercedit, nec ea niſi cum pauciſſimis, nam cum nullis dicere religio eſt, propterea quod maxima pars hominum deſipit, imo nullus eſt, qui non multis modis deliret, & non niſi inter ſimiles cohæret neceſſitudo. Quod ſi quando inter ſeveros iſtos coierit mutua benevolentia, ea certe haud quaquam ſtabilis eſt, nec admodum duratura, nimirum inter moroſos & plus ſatis oculatos, ut qui in amicorum vitiis tam cernũt acutum, quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius. At ipſi in propriis vitiis quam lippiunt, & quam non vident * manticam in tergo pendentem? Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitiis; adde tantam animorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus,

Manticam in tergo) Et hoc proverbium in eos, qui aliorum cernunt vitia, ſua non vident. Natum ex Æſopi fabula. Perſius: Vt nemo in ſeſe tẽtat deſcendere, nemo! Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

lapſus, tot errata, tot caſus vitæ mortalis: quo pacto vel horam conſtabit * inter Argos iſtos amicitiæ jucunditas, niſi acceſſerit ea quam mire Græci εὐήθειαν appellant? hanc ſeu ſtulticiam ſeu morum facilitatem vertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis neceſſitudinis autor & parens, prorſum oculis captus eſt? cui quemadmodum * τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter nos quoque efficit, ut ſuum cuique pulchrum videatur, ut * caſcus caſcam, perinde

Inter Argos iſtos) Argos vocat plus ſatis oculatos. Nam ut Ovid. ait: Cinctum luminibus centum caput Argus habebat.

Τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται) Id eſt, non pulchra pulchra videntur. Hemiſtichium eſt Theocriti de amante. Sic enim ait in Idyllio ζ. ἦ γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ Πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Id eſt, Etenim amori ſæpe, ô Polypheme, quæ non pulchra, pulchra videntur. Cæcus enim amor à poetis fingitur; & τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, ut ait Plato; id eſt, Excæcatur amans circa amatum.

Caſcus caſcam) Id eſt, vetulus vetulam. Sic enim priſci Latini loquebantur, Eſtque proverbium.

inde ut * pupus pupam, deamet. Hæc paſſim & fiunt & ridentur, ſed tamen hæc ridicula jucundam vitæ glutinant copulantque ſocietatem. Porro quod de amicitia dictum eſt, id multo magis de conjugio ſentiendum, quod quidem nihil eſt aliud, quam individua vitæ conjunctio. Deum immortalem, quæ non divortia, aut etiam * divortiis deteriora paſſim acciderent, niſi viri fœminæque domeſtica conſuetudo, per adulationem, per jocum, per facilitatem, errorem, diſſimulationem, meum utique ſatellitium, fulciretur, aleretur que? Papæ, quam pauca coirent matrimonia, ſi ſponſus prudenter exquireret, quos luſus delicata illa, ſicuti videtur, ac pudens virguncula jam multo ante nuptias luſerit? Tum quanto pauciora cohærerent inita, niſi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel ſtuporem laterent? Atque hæc quidem merito ſtulticiæ tribuun-

* *Pupus*) Pupum antiqui puerum vocabant, pupam puellam.

Divortiis deteriora) Significat veneficia aut homicidia.

tribuuntur, verum ea interim præſtat, ut marito jucunda ſit uxor, uxori jucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur, * cuculus, curruca, & quid non vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, ſic errare, quam zelotypiæ diligentia quum ſeſe conficere, tum omnia miſcere tragœdiis? In ſumma uſque adeo nulla ſocietas, nulla vitæ conjunctio ſine me vel jucunda, vel ſtabilis eſſe poteſt, ut nec populus principem, nec ſervum herus, nec herum pediſequa, nec diſcipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec convictor convictorem diutius ferat, niſi viciſſim inter ſeſe nũc errent, nunc adulentur, nunc prudẽtes conniveant, nũc ali-

Cuculus, curruca) Sic vulgo vocant maritum uxoris parum pudicæ. Quanquam Plautus cuculum vocat maritum foris amantem aliam, quod hæc avis ova ponat in nido alieno. Iuvenalis currucam vocat maritum uxoris parum caſtæ, quod alienos alat pro ſuis. Tu tibi nunc curruca places.

aliquo ſtulticiæ melle ſeſe deliniant. Iam hæc ſcio videri maxima, ſed audietis majora. Quæſo num quenquam amabit, qui ipſe ſemet oderit? Num cum alio concordabit, qui ſecum ipſe diſſidet? Num ulli voluptatem adferet, qui ſibimetipſi gravis ac moleſtus? Iſtud opinor nemo dixerit, niſi qui ſit ipſa ſtultior ſtulticia. Atqui ſi me excluſeris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipſe etiam * ſibi quiſque puteat, ſua cuique ſordeant, ſibi quiſque ſit inviſus. Quando quidem id mali natura, non paucis in rebus noverca magis quam parens, mortalium ingeniis inſevit, præcipue paulo cordatiorum, ut ſui quenque pœniteat, admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes, omnis elegantia, decorque vitæ vitietur, pereatque. Quid enim proderit forma, præcipuum deorum immortalium munus, ſi putiditatis vitio contaminetur? Quid juventa, ſi ſenilis triſtitiæ fermento corrumpatur? Denique quid in omni vitæ munere vel

Sibi quiſque puteat) Putere dicitur quod moleſtum eſt ac diſplicet.

vel tecum, vel apud alios acturus es cum decoro (eſt enim non artis modo, verum etiam omnis actionis caput, decere quod agas) niſi adſit dextra hæc Philautia, quæ mihi merito germanæ eſt vice? Adeo ſtrennue meas ubique partes agit. Quid autem æque ſtultum, atque tibiipſi placere, teipſum admirari? At rurſum quid venuſtum, quid gratioſum, quid non indecorum erit, quod agas, ipſe tibi diſplicens? Tolle hoc vitæ condimentum, & protinus frigebit cum ſua actione orator, nulli placebit cum ſuis numeris muſicus, explodetur cum ſua geſticulatione hiſtrio, ridebitur una ſuiscum muſis poëta, ſordebit cum arte pictor, eſuriet cum pharmacis medicus. Poſtremo * pro Nireo Therſites, pro * Phaone Neſtor, pro Minerva ſus, pro facundo infans, pro urbano

Pro Nireo Therſites) Vterque eſt apud Homerum. Nireum dicit fuiſſe omnium formoſiſſimum, qui ad Troiam venerunt. Therſiteu omnium maxime deformem.

Phaone Neſtor) Phaon beneficio Veneris è ſene revocatus eſt ad adoleſcentiam. Neſtor tria ſecula vixit, teſte Homero Iliad. α.

Digitized by Google

bano, ruſticus videberis. In tantum neceſſe eſt, ut ſibi quoque quisque blandiatur, & aſſentatiuncula quapiam ſibi prius commẽdetur, quam aliis poſſit eſſe commendatus. Denique cum præcipua felicitatis pars ſit, ut * quod ſis, eſſe velis, nimirum totum hoc præſtat compendio mea Philautia, ut neminem ſuæ formæ, neminem ſui ingenii, neminem generis, neminem loci, neminem inſtituti, neminem patriæ pœniteat: adeo ut nec Hirlandus cum Italo, nec Thrax cum Athenienſi, nec Scytha cum inſulis fortunatis cupiat permutare. Et ô ſingularem naturæ ſollicitudinem, ut in tanta rerum varietate paria fècit omnia! Vbi dotibus ſuis nonnihil detraxit, ibi pluſculum Philautiæ ſolet addere; quanquam hoc ipſum ſtulte profecto dixi, cum hæc ipſa dos ſit vel maxima. Vt ne dicam interim, nullum egregium facinus adiri, niſi meo impulſu, nullas egregias artes, niſi me authore fuiſſe repertas. An non omnium laudatorum facinorum ſeges

Quod ſis eſſe velis) Hemiſtichium eſt Martialis.

ſeges ac fons eſt bellum? Porrò quid ſtultius, quam ob cauſas, neſcio quas, certamen ejuſmodi ſuſcipere, unde pars utraque ſemper plus aufert incommodi, quam boni? Nam eorum qui cadunt, veluti * Megarenſium, οὐδεὶς λόγος. Dein cum jam utrinque conſtitere ferratæ acies, * & rauco crepuerunt cornua cantu, quis oro ſapientum iſtorum uſus, qui ſtudiis exhauſti, vix tenui frigidoque ſanguine ſpiritum ducunt? * craſſis ac pinguibus opus eſt, quibus

Megarenſium οὐδεὶς λόγος) Id eſt, Nullus reſpectus. Proverbium eſt apud Theocritum ex oraculo natum, quo reſponſum eſt, Megarenſes neque tertios eſſe, neque quartos, perinde quaſi in nullo ſint numero, de quibus nulla ſit mentio.

Et rauco) Hemiſtichium eſt Vergilianum.

Craßis ac pinguibus) Hoc ex Ariſtotelis ſententia, qui putat eos, qui minime valent ingenio, plus pollere audacia. Nam craſſus ſanguis, quo abundant robuſti, ut robur auget, ita ingenium craſſum efficit. Contra, ſanguis tenuis, ex quo ſpiritus tenues exhalant, ut corpuſculum imbecillum & meticuloſum, ita ingenium acutum timidumq; efficit.

Digitized by Google

bus quam plurimum adſit audaciæ, mentis quam minimum. Niſi ſi quis * Demoſthenem militem malit, qui * Archilochi ſequutus conſilium, vix conſpectis hoſtibus, abjecto clypeo fugit, tã ignavus miles, quam orator ſapiens. Sed conſilium, inquiunt, in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce, verum id quidem militare, non philoſophicum, alioqui paraſitis, lenonibus, latronibus, ſicariis, agricolis, ſtupidis, obæratis, & hujuſmodi mortalium fece, res tam præclara geritur, non philoſophis lucernariis. Qui quidem quam ſint ad omnem vitæ uſum inutiles, vel Socrates ipſe unus Apollinis oraculo ſapiens, ſed minime ſapienter judicatus, documento

Demoſthenem) Nam is abjecto clypeo fugit, unde Rhipſaſpis dictus eſt, ut Plutarchus in ejus vita ſcribit.

Archilochi ſequutus conſilium) Lacedæmonii Archilochum poetam è finibus ſuis excedere coegerunt: quod in epigrammate quodam gloriatus eſſet ſe clypeum abjeciſſe, quaſi id conſultius ſit quam mori in pugna. Author Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Lege proverbium in Chiliadibus, Abjecit haſtam.

Digitized by Google

mento eſſe poteſt, qui neſcio quid publice conatus agere, ſummo cum omnium riſu diſceſſit. Quanquam vir is in hoc non uſquequaque deſipit, quod ſapientis cognomen non agnoſcit, atque ipſi deo reſcribit, quodque cenſet ſapienti à repub. tractanda abſtinendum eſſe, niſi quod potius monere debuerat, à ſapientia temperandum ei, qui velit in hominum haberi numero. Deinde quid eundem accuſatum * ad cicutam bibendam adegit, niſi ſapientia? Nam * dum nubes * & ideas philoſophatur, * dum pulicis pedes metitur, * dum culicum vocem miratur; quæ ad vitam com-

Ad cicutam) Herba eſt mortifera, unde Socrates bibit potionem.

Dum nubes.) Ita Ariſtophanes inducit eum adorantem nubes, tanquam deos.

Et ideas) Alludit ad ideas Platonicas, quas irriſit & Ariſtoteles.

Dum pulicis pedes) Hoc quoque de eodem fingit in nubibus Ariſtophanes, irridens illius mathematicam.

Dum culicum vocem) Eſt & hoc in eadem fabula. Socratem fingit diſputantem, unde tantam vocem emittat culex, tantillum animal.

Digitized by Google

communem attinent, non didicit. Sed adeſt præceptori de capite periclitanti diſcipulus Plato, egregius ſcilicet patronus, * qui turbæ ſtrepitu offenſus, vix dimidiatam illam periodum pronunciare potuit. Iam quid dicam * de Theophraſto? qui progreſſus in concionem, protinus obmutuit, perinde * quaſi repente lupo conſpecto, qui militem animaſſet in bello? Iſocrates ob ingenii timiditatem nec hiſcere unquam eſt auſus. * M. Tullius eloquentiæ Romanæ parens, ſemper indecora trepidatione, per-

Qui turba ſtrepitu) Hoc in ejus vita legitur. & extat initium illius orationis: Quanquam omnium natu minimus adſum, &c. cum alioqui in ſcholis & circulis eſſet omnium facundiſſimus.

De Theophraſto) Is Ariſtotelis diſcipulus, ab eloquentia nomen etiam invenit, & tamen quia non exercitatus, apud populum dicturus obmutuit.

Quaſi lupo conſpecto) Lupus enim ſi prius hominem videat, vocem adimere putatur. Iſocrates ſcripſit plurimas orationes, nullam egit cauſam, quod voce eſſet exili, & natura timidus, ut in illius vita legitur.

M. Tullius) Hoc vitii Tullius ipſe fatetur.

ne, perinde quaſi puer ſingultiens, exordiri conſuevit. Idque Fabius interpretatur cordati oratoris, & periculum intelligentis argumentum. Verum cum hoc dicit, an non palam fatetur ſapientiam obſtare ad rem probe gerendam? Quid iſti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cum nudis verbis eſt decertandum? Et poſt hæc celebratur, ſi diis placet, præclara illa Platonis ſententia, beatas fore reſpublicas, * ſi aut imperent philoſophi, aut philoſophentur imperatores. Imo ſi conſules hiſtoricos, reperies nimirum nullos reipublicæ peſtilentiores fuiſſe principes, quam ſi quando in philoſophaſtrum aliquem, aut literis addictum inciderit imperium. Cujus rei ſatis, opinor, faciunt fidem Catones: quorum * alter inſanis

Si aut imperent) Non hæc dicuntur ex animo, ſed ad Moriæ perſonam reſpiciens ludit, cum autor ipſe longe diverſa ſentiat.

Alter inſanis) De Cenſorio loquitur, qui quadragies accuſatus, ſemper abſolutus eſt, ipſe ſeptuagies ac ſæpius alios reos fecit; ut in ejus vita narrat Plutarchus, & Plin. in ſeptimo.

ſanis delationibus reipub. tranquillitatem vexavit, * alter libertatem Populi Romani dum nimium ſapienter vindicat, funditus ſubvertit. Adde his * Brutos, Caſſios, * Gracchos, ac * Ciceronem etiam ipſum, qui non minus peſtilens fuit Romanorum reipub. quam * Demoſthenes Athenienſium. Porro * M. Antonius, ut donemus bonum imperatorem fuiſſe; nam id ipſum extorquere poſſim; fuit enim hoc ipſo nomine gra-

Alter) Vticenſem intellige, qui provocato Cæſare, ſubvertit libertatem Romanam.

Brutos, Caſsios) Hi Iulium occiderunt: ac poſtea victi, manu ſua ſibi necem conſciverunt.

Gracchos) Tiberium & Caium, uterque eloquens, uterque ſeditioſus, uterque per tumultum periit. lege Plinium de viris illuſtribus.

Ciceronem) Cicero Antonium in perniciem reipublicæ provocavit.

Demoſthenes) Et hic Athenienſes ad bellum adverſus Philippum ſuſcipiendum incitavit: quæ res eis vertit male.

M. Antonius) Hic Pius dictus eſt, cognominatus Philoſophus, vir omnium laudatiſſimus, ſed Commodi illaudatiſſimi pater.

ne gravis, atque inviſus civibus, quod tam philoſophus eſſet: ſed tamen ut donemus fuiſſe bonum, at certe peſtilentior fuit reipub. tali relicto filio, quam fuerat ſua adminiſtratione ſalutaris. Quandoquidem ſolet hoc hominum genus, qui ſe ſapientiæ ſtudio dediderunt, cum cæteris in rebus, tum præcipue in liberis propagandis infeliciſſimum eſſe, providente opinor natura, * ne malum hoc ſapientiæ inter mortales latius ſerpat. * Itaque Ciceroni degenerem fuiſſe filium conſtat, & ſapiens ille * Socrates liberos habuit matri ſimiliores quam patri, ut non omnino peſſime ſcripſit quidam, id eſt, ſtultos. Sed utcunque ferendum, ſi tantum ad publica munia forent

Ne malum hoc ſapientiæ) An non hic palam ludit, & ſtulticiam loqui facit, non ſuum animum?

Itaque Ciceroni) Cicero filius Ciceronis, temulentus, ignavus, moroſus, nulla in re ſimilis patri, niſi in feſtivitate, ut teſtatur Seneca.

Socrates liberos) Ita teſtatur Seneca: nam uxorem habuit Socrates moroſam ac rixoſam, ut teſtatur Gellius.

forent * ὄνοι πρὸς λύραν, niſi ad omnem prorſus vitæ functionem nihilo eſſent dexteriores. Ad convivium adhibe ſapientem, aut triſti ſilentio, aut moleſtis quæſtiunculis obturbabit. Ad chorum advoca, camelum ſaltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipſo vultu populi voluptatibus obſtabit, & cogetur è theatro migrare * ſapiēs Cato, quandoquidem ſupercilium non poteſt ponere. In colloquium inciderit, repente * lupus in fabula. Si quid emendum, ſi contrahendum, breviter ſi quid eorum agendum, ſine quibus hæc quotidiana vita tranſigi non poteſt, ſtipitem dicas ſapientem iſtum, non hominem. Vſque adeo ne-

Ονοι πρὸς λύραν) Id eſt, Aſini ad lyram. proverbium eſt.

Sapiens Cato) Eſt apud Martialem de Catone minore, qui, cum ſederet in theatro, nec auderent agere qui acturi erant Floralia, in quibus mulieres nudæ & viri turpiter ſaltabant, juſſus eſt aut mutare vultum, aut exire. exivit itaque.

Lupus eſt in fabula) Proverbium eſt de ſubito ſilentio in medio ſermone oborto.

eo neque ſibi, neque patriæ, neque ſuis uſquam uſui eſſe poteſt, propterea quod communium rerum ſit imperitus, & à populari opinione vulgaribusque inſtitutis longe lateque diſcrepet. Qua quidem ex re odium quoque conſequatur neceſſum eſt, nimirum ob tantam vitæ atque animorum diſſimilitudinem. Quid enim omnino geritur inter mortales non ſtulticiæ plenum, idque à ſtultis, & apud ſtultos? Quod ſi quis unus univerſis velit obſtrepere, huic ego ſuaſerim, ut * Timonem imitatus, in ſolitudinem aliquam demigret, atque ibi ſolus ſua fruatur ſapientia. Verum ut ad id, quod inſtitueram, revertar, quæ vis ſaxeos, quernos, & agreſtes illos homines in civitatē coegit, niſi adulatio? Nihil enim aliud ſignificat illa * Amphionis & Orphei

Timonem) Timon Athenienſis offenſus hominum moribus, abiit in ſolitudinem, & mortalium omnium conſortia fugit, adeo ut ſepulchrum quoque illius à continente ſit undis maris avulſum. Exultat de hoc Luciani dialogus ab Eraſmo verſus.

Amphionis & Orphei) Eſt in fabulis, Amphione canente, ſaxa ſua ſponte in ſtru-

Orphei cithara. Quæ res plebem Romanam jam extrema molientem, in concordiam civitatis revocavit? Num oratio philoſophica? Minime. Imo ridiculus * ac puerilis apologus de ventre reliquisque

in ſtructuram murorum coiiſſe, atque ita cantu, non manibus claras extructas fuiſſe Thebas. De Orpheo quoque fabulantur, ſaxa & quercus, cantu illius commota fuiſſe. Id Horatius interpretatur, agreſtem multitudinem, quam per ſaxa & quercus intelligi voluit, illorum ſuaviloquentia, in civitatis formam fuiſſe coactam.

Ac puerilis apologus) Cum plebs Romana ære alieno demerſa, authore Sicinio in ſacrum montem à patribus receſſiſſet, atque ita de republica actum eſſe videretur, Patres Menenium Agrippam oratorem ad plebem miſerunt, qui hujuſmodi apologo, plebem patribus reconciliavit. Tempore, inquit, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum conſentiebant, ſed ſingulis membris, ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerat, indignatas reliquas partes, ſua cura, ſuo labore ac miniſterio, ventri omnia quæri, ventrem in medio quietum, nihil aliud quam datis voluptatibus frui: conſpiraſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. Ac ita cum ventrem fame domare vellent, ipſa una membra,

que corporis membris confictus. Idem valuit * Themiſtoclis apologus conſimilis de vulpe & ericio. Quæ ſapientis oratio tantundem potuiſſet, quantum commenticia

totumque corpus, ad extremam tabem veniſſe: inde apparuiſſe, ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe, quippe qui ſanguinem hunc, quo vivimus, vigemusque, mitteret in omnes corporis partes. Hocque apologo oſtendens, iram plebis in patres ſimilem eſſe inteſtinæ illi membrorum ſeditioni, flexit mentes hominum. Hæc ferme Livius, primæ Decadis lib. 2.

Themiſtoclis apologus) Themiſtocles populum Athenienſem, ægre ferentem avaritiam magiſtratus, hujuſmodi apologo deterruit à rebus novandis. Vulpecula ſitibunda, æſtate media, ſole fervente, dum foſſam ingreſſa, aquam quærit, luto à ſole indurato inhæſit, ibique muſcæ totum vulpeculæ corpus obſidentes, ſanguinem omnem exugebant. Quod erinacius, foſſæ ripam forte fortuna prætergrediens, conſpicatus, vulpeculæ volens ſuppetias ferre, muſcas ſpinis illis ſuis abigere parabat. Ibi vero vulpecula obſecrans, ne muſcas abigeret, dixit: Illæ nunc ſanguinis ſaturæ ſunt, quas ſi abegeris, aliæ famelicæ in harum locum ſuccedentes, quicquid ſanguinis reliquum fuerit, prorſus ebibent.

[redacted]

Digitized by Google

ticia illa * cerva Sertorii potuit, quantum * Laconis illius de duo-bus

Cerva Sertorii) Plutarchus in vita Sertorii refert, eum, cũ Iberiam ſibi ſubjeciſſet, Barbaros hoc modo illuſiſſe. Cervam candidi coloris, ſic manſuefactam, ut vocantem exaudiret, & vadentem ſequeretur, jactabat ſibi à Diana miſſam, multaque ſe per illam edoceri. Itaque quoties hoſtes adventuros conjectaret, ſimulabat ſibi id à cerva indicatum, atque ſiquando victoria aliqua ſuorum ducum deferebatur, occulto nuncio, ſibi à cerva fauſta nunciata jactabat. Eaque arte fecit, ut Barbari eum numinis in-
'tar colerent.

Laconis) Lycurgi videlicet Lacedæ-
noniorum legiſlatoris, qui, ut Plutarchus
:ribit in libello de puerorum educatio-
e, duos catulos, iiſdem æditos paren-
bus, ſic educavit, ut alterum ignavum
oracemque, alterum vero generoſum
natorem redderet. Deinde Lacedæmo-
is in concione congregatis: Magnum
omentum ad virtutem, ô Lacedæmo-
i, inquit, ſunt mores, doctrinæ & edu-
iones. Atque ego hæc vobis manife-
faciam. Quo dicto, ponens in me-
m λοπάδα, id eſt, ollam, ac leporem, è
ione catulorum, ipſos catulos dimi-
Ibi vero generoſius ille in leporem
etum fecit, alter vero ad ollam ſe re-
t. Lacedæmoniis autem nondum
jicientibus quid hæc ſibi vellent, Ly-
gus inquit: Catuli iſti iiſdem paren-

bus canibus, * deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum modo dicti Sertorii commentum? Vt ne quid dicam de * Minoe, deque

tibus prognati ſunt, cæterum diverſam nacti educationem, alter venator ſtrenuus, alter ignavus & guloſus evaſit.

De vellendis pilis) Cum Sertorius, ut Plutarchus in ejus vita ſcribit, adverſus Pompeium bellum gereret, multitudoque Barbarorum, ducis imperio minus pareret, hoc commento uſus eſt. Advocata totius exercitus cōcione, duos equos adduci juſſit, alterum macie ſenioque confectum, alterum robuſtum, caudamque habentem nigram. Macilento autem admovit virum robuſtum, forti vero homunculum imbecillem. Dato autem ſigno vir ille magnus, ut illi præceptum erat, caudam gracilis equi ambabus manibus prehendens, evellere ſetas omnes uno impetu annixus eſt. Parvus contra homuncio robuſti equi caudam paulatim vellebat. Tandem vero ubi ille fruſtra conatus ſibi moleſtus eſſet, aliiſque riſum moveret, hic contra minimo labore ſetas ſtatim evelleret: ibi Sertorius aſſurgens, Videtis commilitones, inquit, ingenium plus poſſe quam vires. Multa enim quæ unico impetu ſuperari non poſſunt, paulatim ſuperantur.

Mino) Minos Cretenſium rex, finxit, ſe nono quoque anno in conſilium Iovis patris admitti, atque inde leges acceptas ad po-

Digitized by Google

* deque Numa, quorum uterque fabuloſis inventis ſtultam multitudinem rexit. Hujuſmodi nugis commovetur ingens ac potens illa
* belua populus. At rurſum, quæ civitas

ad populum ferre, quo major eſſet legibus autoritas. Vnde Homerus Odyſſ. τ. Μίνως Ἐννέωρος βασιλευε διὸς μεγάλου ὀαριστής. id eſt, Minos nono quoq; anno cum Iove familiarem habuit confabulationem. Vnde Heſiodus dixit, eum Iovis ſceptrum, quam Plato in Minoe doctrinam interpretatur, habere. Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον, τῷ καὶ πόλεων βασίλευε. id eſt, Sceptra Iovis retinens, quis Cretum rexerat urbes.

Deque Numa) Cum ſub Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege, Romani cum omnibus finitimis pacem haberent, veritus Numa, ne luxuriarent ocio animi, quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat, omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, deorum metum, injiciendum ratus eſt, qui cum deſcendere ad animos ſine aliquo commento mirabili non poſſet, finxit ſibi cum dea Ægeria congreſſus nocturnos eſſe, ejusque ſe monitu ſacrificia inſtituere, legesque ferre. Hæc ferme Livius.

Belua populus) Plato lib. de republica ſexto dicit, Sophiſtas nihil aliud docere, quam vulgi ſententias, in quibus cum congregatus fuerit conſentiunt, hác-

 que

bus canibus, * deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum modo dicti Sertorii commentum? Vt ne quid dicam de * Minoe, deque

tibus prognati ſunt, cæterum diverſam nacti educationem, alter venator ſtrenuus, alter ignavus & guloſus evaſit.

De vellendis pilis) Cum Sertorius, ut Plutarchus in ejus vita ſcribit, adverſus Pompeium bellum gereret, multitudoque Barbarorum, ducis imperio minus pareret, hoc commento uſus eſt. Advocata totius exercitus cōcione, duos equos adduci juſſit, alterum macie ſenioque confectum, alterum robuſtum, caudamque habentem nigram. Macilento autem admovit virum robuſtum, forti vero homunculum imbecillem. Dato autem ſigno vir ille magnus, ut illi præceptum erat, caudam gracilis equi ambabus manibus prehendens, evellere ſetas omnes uno impetu annixus eſt. Parvus contra homuncio robuſti equi caudam paulatim vellebat. Tandem vero ubi ille fruſtra conatus ſibi moleſtus eſſet, aliiſque riſum moveret, hic contra minimo labore ſetas ſtatim evelleret: ibi Sertorius aſſurgens, Videtis commilitones, inquit, ingenium plus poſſe quam vires. Multa enim quæ unico impetu ſuperari non poſſunt, paulatim ſuperantur.

Minoe) Minos Cretenſium rex, finxit, ſe nono quoque anno in conſilium Iovis patris admitti, atque inde leges acceptas ad po-

[redacted]

* deque Numa, quorum uterque fabuloſis inventis ſtultam multitudinem rexit. Hujuſmodi nugis commovetur ingens ac potens illa * belua populus. At rurſum, quæ civitas

ad populum ferre, quo major eſſet legibus autoritas. Vnde Homerus Odyſſ. τ. Μίνως Ἐννέωρος, βασιλεὺς διὸς μεγάλου ὀαριστής. id eſt, Minos nono quoq; anno cum Iove familiarem habuit confabulationem. Vnde Heſiodus dixit, eum Iovis ſceptrum, quam Plato in Minoe doctrinam interpretatur, habere. Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον, τῷ καὶ πόλεων βασίλευε. id eſt, Sceptra Iovis retinens, quis Cretum rexerat urbes.

Deque Numa) Cum ſub Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege, Romani cum omnibus finitimis pacem haberent, veritus Numa, ne luxuriarent ocio animi, quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat, omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, deorum metum, injiciendum ratus eſt, qui cum deſcendere ad animos ſine aliquo commento mirabili non poſſet, finxit ſibi cum dea Ægeria congreſſus nocturnos eſſe, ejusque ſe monitu ſacrificia inſtituere, legesque ferre. Hæc ferme Livius.

Belua populus) Plato lib. de republica ſexto dicit, Sophiſtas nihil aliud docere, quam vulgi ſententias, in quibus cum congregatus fuerit conſentiunt, hãcque

civitas unquam Platonis aut Ariſtoteils leges, aut * Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res * Deciis perſuaſit, ut ultro ſeſe diis

que vocare ſcientiam. Veluti ſi quis θρέμματος, μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τρεφομένου, id eſt, beſtiæ magnæ robuſtæque nutrirerit, iras & cupiditates ſingulas obſervarit, qua ratione hoc adire tractareque deceat, quibus rebus miteſcat, & quibus acerbius fiat, quibus placetur, quibusque irritetur. Dicitque, ſophiſtas ſingula nominare ad illius beſtiæ ingentis opinionem, bona videlicet dicere, quibus delectatur, mala vero, quibus ipſa beſtia offenditur, neque aliam ullam de his afferre rationem. Hæc Plato. Sed &, nonnulli concionatores noſtri temporis, non multum ſophiſtis illis vulgaribus diſſimiles eſſe videntur. Quippe cum magis in concionibus blaterant, quæ mercatoribus mulierculisque grata eſſe putant, à quibus & aliquid pecuniolæ corradere queant, quam ea quibus vulgus ad pietatem trahi poſſit. Horatius item Platonem imitatus vocat populum, beluam multorum capitum.

Socratis dogmata) Id eſt, decreta: cujuſmodi ſunt illa, Satius eſt injuriam pati, quam facere: &, Mors nihil eſt mali: &, Philoſophia nihil aliud eſt, quam meditatio mortis.

Deciis perſuaſit) Nam Decii pro ſalute reipub. ſe devoverunt: pater, ut Livius

ſe diis manibus devoverent? Quid * Q. Curtium in ſpecum traxit, niſi inanis gloria, dulciſſima quædam Siren, ſed mirum quam à ſapientibus iſtis damnata? Quid enim ſtultius, inquiunt, quam ſupplicem * candidatum blandiri populo, * congiariis favorem emere, venari tot ſtultorum applauſus, acclamationibus ſibi placere, in triumpho veluti * ſignum aliquod populo ſpectandum circumferri, * æneum in foro ſtare? Adde his nomi-

vius ſcribit Dec. 1. lib. 8. in bello Latino: filius, ut idem lib. 10. teſtatur, in bello quod adverſus Vmbros, Hetruſcos & Samnites geſtum eſt.

Quintum Curtium) Notiſſima eſt hiſtoria.

Candidatum) Candidati vocantur, qui magiſtratum petunt, quos mos erat nomenclatore præeunte blande ſalutare, hunc patrem vocantes, hunc fratrem, hunc dominum, ut ſibi faverent.

Congiariis) Congius menſuræ genus, unde congiarium, quod modo pro munere, quod datur populo à principe, modo pro menſura accipitur.

Signum aliquod) Signa ſtatuæ dicũtur.

Aeneum ſtare) Alluſit ad illud Horatianum, Aut æneus ut ſtes. Ponebantur enim æneæ ſtatuæ benemeritis, in circo aut in foro Romæ.

* nominum & cognominum adoptiones. Adde divinos honores homuncioni exhibitos, adde publicis cæremoniis * in deos relatos etiam ſceleratiſſimos tyrannos. Stultiſſima ſunt hæc, & ad quæ ridenda non unus ſufficit Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata ſunt fortium heroum facinora, quæ tot eloquentium virorum literis in cœlum tolluntur. Hæc ſtulticia parit civitates, hac conſtant imperia, magiſtratus, religio, conſilia, judicia, nec aliud omnino eſt vita humana, quam ſtulticiæ luſus quidam. Iam vero ut de artibus dicam, quid tandem mortalium ingenia ad excogitandas prodendasque

Nominum & cognominum) Mirus tumultus de adoptione nominum Antonini, Pii, Alexandri, Auguſti: ut patet ex Ælio Spartiano, & aliis.

In deos relatos) Romæ ſolent defunctos imperatores miris quibuſdam cæremouiis in deos referre; extructa turri lignea præalta, in hac congeſta vi ſtipularum & aromatum; in ſummo erat aquila alligata tenui funiculo. Is ſimul atque ſolutus eſſet incendio, avis ſumma petebat. Gratiſſimus interim odor uares omnium pervadebat, veluti animæ imperatoriæ petentis cœlum.

que poſteris, tot egregias, ut putant, diſciplinas excitavit, niſi gloriæ ſitis? Tantis vigiliis, tantis ſudoribus, famam, neſcio quam, qua nihil eſſe poteſt inanius, redimendam putarunt homines vere ſtultiſſimi. Sed interim ſtulticiæ tot tam egregia vitæ commoda debetis, quodque eſt longe dulciſſimum, * aliena fruimini inſania. Ergo poſteaquam mihi fortitudinis & induſtriæ laudem vindicavi, quid ſi prudentiæ quoque vindicem? Sed dixerit aliquis, Eadem opera * ignem aquæ miſceas, licebit.

Aliena fruimini inſania) Retulit Plinii Cecilii ſententiam, Optimum eſt aliena inſania frui. Inſaniunt non ſolum qui ſtulte quid agunt, verum etiam qui immodice. Vnde qui non æſtimandis vigiliis diſciplinas vel inveniunt, vel exponunt, inſanis laboribus proſunt aliis. Et horum inſania fruuntur, qui juvantur illorum vigiliis.

Ignem aquæ miſceas) Pugnat enim ex diametro, quod ajunt, prudentia cum ſtulticia. Eſt autem proverbium apud Græcos, quo ἀδύνατον, id eſt, quod fieri non poteſt, ſignificant, πῦρ ὕδατι μιγνύναι, id eſt, ignem aquæ miſcere. Quo uſus eſt Plutarchus in libello περὶ πρώτου ψυχροῦ, id eſt, de prima frigiditate.

Digitized by Google

bit. Verum hoc quoque ſucceſſurum arbitror, ſi vos modo quod antehac feciſtis, auribus atque animis favebitis. Principio ſi rerum uſu conſtat prudentia, in utrum magis competet ejus cognominis honos? in ſapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi timiditatem nihil aggreditur: an in ſtultum, quem neque pudor, * quo vacat, neque periculum, quod non perpendit, ab ulla re deterret? Sapiens ad libros veterum confugit, atque hinc meras vocum argutias ediſcit. Stultus adeundis cominusque periclitandis rebus, * veram (ni fallor) prudentiam colligit. Id quod vidiſſe videtur Homerus, etiamſi

Quo vacat) Id eſt, quo caret. Nam duo potiſſimum reddunt nos timidos, pudor, qui eſt metus juſtæ reprehenſionis, & periculum, quod intelligimus. Unde Lucianus in epiſtola ad Nigrinum ait, Τὸ λελογισμένον ὀκνηρὸς ποιεῖ. τὸ δ᾽ ἀμαθὲς θρασεῖς. id eſt, prudentia ſegnes facit, inſcitia autem audaces.

Veram, ni fallor) Hujuſmodi quædam A. Gellius prodidit in philoſophos umbraticos. verum hæc jocans trahit ad ſtultorum experientiam, qui ſuo malo fiunt paulo minus ſtulti: hanc Plinius miſeram prudentiam vocat.

* etiamſi cæcus, cum ait, * ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Sunt enim duo præcipua ad cognitionem rerum parandam obſtacula, pudor, * qui fumum offundit animo, & metus, qui oſtenſo periculo, dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat ſtulticia. Pauci mortales intelligunt ad quam multas alias quoque commoditates conducat, * nunquam pudeſcere & nihil

Etiamſi cæcus) Subeſt facetia in vocibus, vidiſſe & cæcus. Nam hic videre, pro intelligere poſitum eſt: & ſunt qui tradãt Homerum oculis captũ fuiſſe.

Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω) Ideſt, Factum etiam ſtultus cognovit. Expertus ſtultus ſuo doctus malo, tum demum intelligit. At ſapientis. qui ratione & conſilio ducitur, nou eſt dicere, non putaram. Sumptum eſt ab Homero Iliad. π. Heſiodus dixit, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. id eſt, paſſus etiam ſtultus novit.

Qui fumum offundit) Vnde Plinius ſpeciem inſaniæ, quam gignat ſtrychnum herba, quam medici vulgo ſolatium appellant, luſum pudoris vocat. Videmus enim, pudore fieri nonnunquam, ut homines prorſus delirent, & aliud pro alio reſpondeant.

Nunquam pudeſcere) Nam his temporibus ubique plus valet audacia quam ſapientia.

& nihil non audere. * Quod ſi prudentiam accipere malunt eam, quæ rerum judicio conſtat, audite obſecro quam procul abſint ab hac, qui hoc nomine * ſeſe venditant. Principio conſtat, res omneis humanas, velut * Alcibiadis Silenos, binas habere facies nimium inter ſeſe diſſimiles: Adeo ut quod prima, ut ajunt, fronte mors eſt, ſi interius inſpicias, vita ſit: contra, quod

Quod ſi prudentiam) Trifariam enim accipiunt prudentiam. Vel qua prævidemus futura, vel quæ rerum uſu collecta ſit, vel in genere, quæ rerum judicio & cognitione conſtat. Ea poteſt eſſe vel citra experientiam.

Seſe venditant) Eleganter dixit venditant pro jactant.

Alcibiadis Silenos) Sileni dicuntur ſenes Satyri. Dicti ſunt autem Sileni παρὰ τὸ σείεσθαι περὶ τ̃ ληνόν. quod circa torcular verſarentur. qui enim uvas calcabant, hoc nomine vocabantur. Nominatim autē pædagogus Bacchi, quem Syneſius calvum fuiſſe ſcribit, cujus etiam Ovid. meminit, Silenus vocabatur. Erāt etiam Sileni Statuæ, quæ deforis ridiculæ erant, intus divinas imagines continebant. Quibus eleganter Alcibiades in convivio Platonis, Socratem comparat, quod is foris bardus ac ſtupidus, intus autem merum numen videretur.

quod vita, mors: quod formoſum, deforme: quod opulentum, id pauperrimum: quod infame, glorioſum: quod doctum, indoctum: quod robuſtum, imbecille: quod generoſum, ignobile: quod lætum, triſte: quod proſperum, adverſum: quod amicum, inimicum: quod ſalutare, noxium: breviter omnia repente verſa reperies, ſi Silenum aperueris. Id ſi cui forte nimis philoſophice dictum videtur, age * pinguiore, quemadmodum dici ſolet, Minerva planius faciam. Quis regem non & opulentum & dominum fatetur? Atqui nullis animi bonis inſtructus eſt, atqui nihil illi ſatis eſt, jam videlicet pauperrimus eſt. Tum animum habet plurimis addictum vitiis, jam turpiter ſervus eſt. Ad eundem modum in cæteris quoque philoſophari liceret. Sed hoc exempli vice poſuiſſe ſatis ſit. At quorſum hæc?

Pinguiore Minerva) Hoc proverbio ſignificamus nos planius & apertius loqui. Nam docti quidam rem per ſe claram ſic explicant argute, ut intelligi non poſſit. Quemadmodum Plato numeris ſuis tenebras offundit philoſophiæ.

hæc? inquiet aliquis. Audite quo rem ducamus. * Si quis hiſtrionibus in ſcena * fabulam agentibus * perſonas detrahere conetur, ac ſpectatoribus veras nativasque facies oſtendere, nonne is fabulam omnem perverterit, dignusque habeatur, quem omnes è theatro * veluti lymphatum ſaxis ejiciant? Exorietur autem repente nova rerum ſpecies: ut qui modo mulier, nunc vir: qui modo juvenis, mox ſenex: qui paulo ante rex,* ſubito Dama: qui modo deus, repente homun-

Si quis) Mira & faceta argutia & arguta facetia propoſitionem hanc colligit.

Fabulam agentibus) Agunt hiſtriones, qui repræſentant: unde & actores dicti.

Perſonas detrahere) Perſona hoc loco vultus eſt appoſititius, qui regem aut fœminam, ſenem aut juvenem imitatur: unde perſonati dicuntur.

Veluti lymphatum) Id eſt, furioſum & larvatum, quem Græci νυμφόληπτον vocant.

Subito Dama) Horatius aliquoties Damam vocat obſcurum & ignobilem: Vt ne tegam ſpurco Damæ latus? Perſius item Satyra quinta: Hic Dama eſt, non treſſis agaſo, Vappa & lippus, & in tenui farragine mendax.

homunculus appareat. Verum eum errorem tollere, eſt fabulam omnem perturbare. Illud ipſum figmentum & fucus eſt, quod ſpectatorum oculos detinet. Porro mortalium vita omnis quid aliud eſt quam fabula quæpiam, in qua alii aliis obtecti perſonis procedũt, aguntque ſuas quisque partes, * donec choragus educat è proſcenio? Qui ſæpe tamen eundem diverſo cultu prodire jubet, ut qui modo regem purpuratum egerat, nunc ſervulum pannoſum gerat. Adumbrata quidem omnia, * ſed hæc fabula non aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus, ſubito exoriatur, clamitetq;, hunc quem omnes ut * deum ac domi-

num

Donec choragus) Græci vocant χορηγὸν principem aut ducem choreæ. Significat & eum, qui ſuppeditat neceſſaria. Vnde & choragium, ut ſuperius admonuimus.

Sed hæc fabula) Vitam intelligit, in qua nihil ſyncero rerum judicio geritur, ſed umbris & ſimulacris rerum ducimur omnes.

Deum ac dominum) Hunc titulum exegit etiam Domitianus imperator. Martialis: Edictum domini deique noſtri. Et malo principe, nulla belua nocẽtior. No-

tum

num ſuſpiciunt, nec hominem eſſe, quod pecudum ritu ducatur affectibus, ſervum eſſe infirmæ ſortis,* quod tam multis tamque fœdis dominis ſponte ſerviat: rurſum aliũ, qui parentem extinctum luget, ridere jubeat, quod jam demum ille vivere cœperit, cum alioqui vita hæc nihil aliud ſit quam mors quædam: porro alium ſtemmatis gloriantem, ignobilem ac nothum appellet, quod à virtute longe abſit quæ ſola nobilitatis ſit fons: adque eundem modum de cæteris omnibus loquatur: Quæſo quid is alius egerit, niſi ut * demens ac fu-

tum eſt illud Diogenis, qui cum conſcenſo ſuggeſto, ſubinde clamaſſet velut concionaturus: ἀκούσατε ἄνθρωποι, id eſt; audite homines: Iamque frequens multitudo concurrens juberet quæ vellet proloqui: Ego, inquit, homines convocavi; in vobis quid hominis video? ſignificans, non eſſe dicendos homines, qui more brutorum animantium affectibus ducerentur, non ratione.

Quod tam multis) Quot vitiis obnoxius es, tot habes dominos, & ii nonnunquam diverſa imperant. Avaritia cogit quærere, amor jubet inſumere. Quod elegãter depinxit Perſius Satyra 5.

Demens ac furioſus) Non mirum quod apud

Digitized by Google

ac furioſus omnibus eſſe videatur? Vt nihil eſt ſtultius * præpoſtera ſapientia, ita perverſa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverſe facit, qui ſeſe non accommodet rebus præſentibus, * foroque nolit uti, nec ſaltem legis illius convivialis meminerit, * ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι,

apud ethnicos rudi populo fuit inviſa veritas. Nec Chriſtiani hæc, quæ veriſſima ſunt, ferre poſſunt. Et quando preſtabimus veram virtutem, ſi faciem illius ferre non poſſumus, ſi a commemoratione quoque abhorret animus?

Præpoſtera ſapientia) Veluti ſi quis ſapiens videri velit inter ſtultos, aut in re ſtulta.

Foroque nolit uti) Proverbium eſt ex Phormione Terentiana: Foro dicuntur uti, qui ſeſe accommodant loco & tempori. Sumpium à negociatoribus qui merces vendunt, non ut deſtinarant domi, ſed ut deprehenderint fori ſtatum, qui varius eſt. Eſt diligentius explicatum in Chiliadibus Eraſmi.

Η πῖθι ἢ ἄπιθι) Id eſt, Aut bibe aut abi. Veteres conviviis ſortiebantur reges, qui cuique cyathorum modum præſcriberent. Ponebantur & leges jocoſæ, quarum hęc una eſt, quæ in proverbium abiit, quo ſignificabant, aut obſerviendum moribus eorum, inter quos agis, aut diſcedendum. Sic Cato diſceſſit è floralibus, quod vultus ſeveritatem mutare non poſſet.

Digitized by Google

ἄπιθι, poſtuletque ut fabula jam non ſit fabula. Contra, vere prudentis eſt, * cum ſis mortalis, nihil ultra ſortem ſapere velle, cumque univerſa hominum multitudine * vel connivere libenter, * vel comiter errare. At iſtud ipſum, inquiunt, ſtulticiæ eſt. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi viciſſim, hoc eſſe, vitæ fabulam agere.* Cæterum illud, o dii immortales, eloquar ne, an ſileam? Quur autem ſileam, cum ſit vero verius? Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta Muſas ex Helicone accerſere, * quas poetæ ſæpius ob meras nugas advocare ſolent. Adeſte igitur

Cum ſis mortalis) Iuxta illud Catonis: Cum ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura. Item illud Socratis: Quæ ſupra nos, nihil ad nos.

Vel connivere) Vt diſſimules te ſentire quod ſentis.

Vel comiter) Id eſt, civiliter, ut civilitatis & urbanitatis cauſa vere tibi perſuadeas rectum eſſe, quod nemo non ſequatur.

Cæterum illud, o dii) Oſtendit propoſitionem eſſe duriuſculam quam aggreditur.

Quas poetæ) Obiter taxat poetas, quibus hoc familiare eſt ſubinde invocare Muſas.

Digitized by Google

igitur pauliſper Iovis filiæ, dum oſtendo, nec ad egregiam illam ſapientiam, ac felicitatis, ut ipſi vocant, arcem, aditum eſſe cuiquam, niſi ſtulticia duce. Iam primum illud * in confeſſo eſt, * affectus omnes ad ſtulticiam pertinere: quandoquidem hac nota à ſtulto ſapientem diſcernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat: eoque Stoici perturbationes omnes, ceu morbos, à ſapiente ſemovent: Verum affectus iſti non ſolum * pædagogorum vice funguntur ad ſapientiæ portum properantibus, verumetiam in omni virtutis functione, ceu calcaria ſtimulique qui-

dam

In confeſſo eſt) In confeſſo eſt id, de quo nulla eſt controverſia.

Affectus omnes) Quos Græci πάθη vocant, Latini perturbationes aut cupiditates, quibus Plato in Phædone, tanquam clavis quibuſdam, animam corpori dicit affigi.

Pædagogorum vice) Hæc eſt opinio Peripateticorum, qui putant affectus veluti ſtimulos à natura datos, quibus excitemur ad virtutem. Quanquam hanc acriter refellit Seneca. Et apte dixit, pædagogorum. nam imbecilles adhuc, & veluti pueri, ducimur affectibus: aſſequuti ſapientiam, contemptis illis, ſolo rationis ductu gubernamur.

Digitized by Google

dam adeſſe ſolent, velut ad bene agendum exhortatores. Quanquam hic fortiter reclamat bis Stoicus Seneca, qui prorſum omnem affectum adimit ſapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, ſed novum potius deum quendam δημιουργεῖ, qui nuſquam nec extitit unquam, nec extabit: imo ut apertius dicam, marmoreum hominis ſimulacrum conſtituit, ſtupidum & ab omni prorſus humano ſenſu alienum. Proinde ſi libet, ipſi ſuo ſapiente fruantur, citraque rivalem ament licet, cumque eo vel * in civitate Platonis, vel ſi malint, * in idearum regione, vel * in Tantaliis inhabitent hortis.

Quis

In civitate Platonis) Nam is ita deſcripſit formam reipublicæ, ut nemo ſequi voluerit. Iocatur & Lucianus in veris narrationibus, Platonem ſolum in ſua vivere civitate.

In idearum regione) Plato formas quaſdam ponit, à materia ſeparatas, in mente divina, quas irriſit Ariſtoteles. Alluſit autem ad regiones fabuloſas, lunæ, ſolis, nubium, ventorum, de quibus multa Lucianus in veris narrationibus.

In Tantaliis hortis) Proverbium eſt Græcis, cum ſignificant aliquid nuſquam

Digitized by Google

Quis enim non iſtiuſmodi hominem ceu portentum ac ſpectrum fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit, qui nullis ſit affectibus, nec amore, nec miſericordia magis commoveatur, * quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes, quem nihil fugiat, qui nihil erret, ſed ceu * Lynceus quiſpiam nihil non perſpiciat, nihil non * ad amuſſim perpẽdat, * nihil ignoſcat,

quam eſſe, quod putent, fabulas eſſe quæ poetæ de inferis referunt.

Quam ſi dura) Eleganter intexuit carmen Maronis è ſexto Æneidos de Didone.

Lynceus quiſpiam) Hic propemodum in proverbium abiit, ob incredibilem oculorum proſpicientiam. Horatius in epiſtolis: Non poſsis oculo quantum contendere Lynceus, Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Ad amuſsim perpendat) Id eſt, accuratiſſime. ſic Gellius libro primo: Ad hæc, ſcripta omnia antiquiora tam curioſe perſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, ut judicium factum ad amuſſim diceres. Eſt autem amuſſis fabrorum lapidicidarumque linea, qua ad dirigenda ligna ſaxaque utuntur.

Nihil ignoſcat) Nam Stoici dicunt, πάντα τὰ ἁμαρτήματα ἴσα εἶναι, id eſt, Omnia

ignoſcat, * qui ſolus ſeipſo [...] tentus, * ſolus dives, ſolu[...]

Omnia peccata eſſe æqualia, ab [...] quos ſtultos vocant, nihil non p[...] fieri. Vnde illud Perſii, Satyr[...] gitum exere, peccas. Et quid tam[...] eſt? ſed nullo thure litabis.

Qui ſolus ſeipſo contentus) [...] ξον enim Stoicorum eſt, τ̀ σοφὸ[...] εἶναι, id eſt, ſapientem ſibiipſi ſ[...] Sicque Plutarchus ait in libello [...] tulum fecit περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας [...] κῃ; ἔσῃ, ἐὰν μάθῃς, τί τὸ καλὸν [...] θόν ἐστι. τρυφήσεις ἐν πενίᾳ καὶ βα[...] id eſt, Tibiipſi ſufficies, ſi [...] quid honeſtum & bonum. del[...] in paupertate, & regnabis.

Solus dives) Eſt & hoc πα[...] ὅτι μόνος σοφὸς πλούσιος, id eſt, q[...] lus ſapiens dives ſit. Horatius i[...] lis: Ad ſummum, ſapiens uno m[...] Iove, dives, Liber, honoratus, [...] rex denique regum, Præcipu[...] niſi cum pituita moleſta eſt. Et [...] chus in eodem libello, quem m[...] tavimus, οὐ βιώσῃ φιλοσοφήσας ἀηδ[...] λὰ πανταχοῦ ζῆν ἡδέως μαθήσῃ, κ[...] πάντων. εὐφρανεῖ σε πλοῦτος, [...] εὐεργετοῦντα, καὶ πενία πολλὰ μὴ [...] μνῶντα, καὶ δόξα τιμώμενον, καὶ [...] μὴ φθονούμενον. id eſt, Non vixer[...] philoſopheris, injucunde, ſed ubiqu[...] vere læte diſces, & ab omnibus. [...] ctabunt te divitiæ de multis beneme[...] tem, & paupertas non multa curan[...]

& gl[...]

hæc? inquiet aliquis. Audite quo rem ducamus. * Si quis hiſtrionibus in ſcena * fabulam agentibus * perſonas detrahere conetur, ac ſpectatoribus veras nativasque facies oſtendere, nonne is fabulam omnem perverterit, dignusque habeatur, quem omnes è theatro * veluti lymphatum ſaxis ejiciant? Exorietur autem repente nova rerum ſpecies: ut qui modo mulier, nunc vir: qui modo juvenis, mox ſenex: qui paulo ante rex,* ſubito Dama: qui modo deus, repente homun-

Si quis) Mira & faceta argutia & arguta facetia propoſitionem hanc colligit.

Fabulam agentibus) Agunt hiſtriones, qui repræſentant: unde & actores dicti.

Perſonas detrahere) Perſona hoc loco vultus eſt appoſititius, qui regem aut fœminam, ſenem aut juvenem imitatur: unde perſonati dicuntur.

Veluti lymphatum) Id eſt, furioſum & larvatum, quem Græci νυμφόληπτον vocant.

Subito Dama) Horatius aliquoties Damam vocat obſcurum & ignobilem: Vt ne tegam ſpurco Damæ latus? Perſius item Satyra quinta: Hic Dama eſt, non treſſis agaſo, Vappa & lippus, & in tenui farragine mendax.

homunculus appareat. Verum eum errorem tollere, eſt fabulam omnem perturbare. Illud ipſum figmentum & fucus eſt, quod ſpectatorum oculos detinet. Porro mortalium vita omnis quid aliud eſt quam fabula quæpiam, in qua alii aliis obtecti perſonis procedũt, aguntque ſuas quisque partes,* donec choragus educat è proſcenio? Qui ſæpe tamen eundem diverſo cultu prodire jubet, ut qui modo regem purpuratum egerat, nunc ſervulum pannoſum gerat. Adumbrata quidem omnia, * ſed hæc fabula non aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus, ſubito exoriatur, clamitetq;, hunc quem omnes ut * deum ac dominum

Donec choragus) Græci vocant χορη-γὸν principem aut ducem choreæ. Significat & eum, qui ſuppeditat neceſſaria. Vnde & choragium, ut ſuperius admonuimus.

Sed hæc fabula) Vitam intelligit, in qua nihil ſyncero rerum judicio geritur, ſed umbris & ſimulacris rerum ducimur omnes.

Deum ac dominum) Hunc titulum exegit etiam Domitianus imperator. Martialis: Edictum domini deique noſtri. Et malo principe, nulla belua nocentior. No-

num ſuſpiciunt, nec hominem eſſe, quod pecudum ritu ducatur affectibus, ſervum eſſe infirmæ ſortis,* quod tam multis tamque fœdis dominis ſponte ſerviat: rurſum aliũ, qui parentem extinctum luget, ridere jubeat, quod jam demum ille vivere cœperit, cum alioqui vita hæc nihil aliud ſit quam mors quædam: porro alium ſtemmatis gloriantem, ignobilem ac nothum appellet, quod à virtute longe abſit quæ ſola nobilitatis ſit fons: adque eundem modum de cæteris omnibus loquatur: Quæſo quid is alius egerit, niſi ut * demens ac fu-

tum eſt illud Diogenis, qui cum conſcenſo ſuggeſto, ſubinde clamaſſet velut coucionaturus: ἀκούσατε ἄνθρωποι, id eſt; audite homines: Iamque frequens multitudo concurrens juberet quæ vellet proloqui: Ego, inquit, homines couvocavi; in vobis quid hominis video? ſignificans, non eſſe dicendos homines, qui more brutorum animautium affectibus ducerentur, non ratione.

Quod tam multis) Quot vitiis obnoxius es, tot habes dominos, & ii nonnunquam diverſa imperant. Avaritia cogit quærere, amor jubet inſumere. Quod elegãter depinxit Perſius Satyra 5.

Demens ac furioſus) Nou mirum quod apud

ac furioſus omnibus eſſe videatur? Vt nihil eſt ſtultius * præpoſtera ſapientia, ita perverſa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverſe facit, qui ſeſe non accommodet rebus præſentibus, * foroque nolit uti, nec ſaltem legis illius convivialis meminerit, * ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι, apud ethnicos rudi populo fuit inviſa veritas. Nec Chriſtiani hæc, quæ veriſſima ſunt, ferre poſſunt. Et quando præſtabimus veram virtutem, ſi faciem illius ferre non poſſumus, ſi à commemoratione quoque abhorret animus?

Præpoſtera ſapientia) Veluti ſi quis ſapiens videri velit inter ſtultos, aut in re ſtulta.

Foroque nolit uti) Proverbium eſt ex Phormione Terentiana: Foro dicuntur uti, qui ſeſe accommodant loco & tempori. Sumptum à negociatoribus qui merces vendunt, non ut deſtinarant domi, ſed ut deprehenderint fori ſtatum, qui varius eſt. Eſt diligentius explicatum in Chiliadibus Eraſmi.

Η πῖθι ἢ ἄπιθι) Id eſt, Aut bibe aut abi. Veteres conviviis ſortiebantur reges, qui cuique cyathorum modum præſcriberent. Ponebantur & leges jocoſæ, quarum hęc una eſt, quæ in proverbium abiit, quo ſignificabant, aut obſerviendum moribus eorum, inter quos agis, aut diſcedendum. Sic Cato diſceſſit è floralibus, quod vultus ſeveritatem mutare non poſſet.

ἄπιθι, poſtuletque ut fabula jam non ſit fabula. Contra, vere prudentis eſt, * cum ſis mortalis, nihil ultra ſortem ſapere velle, cumque univerſa hominum multitudine * vel connivere libenter, * vel comiter errare. At iſtud ipſum, inquiunt, ſtulticiæ eſt. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi viciſſim, hoc eſſe, vitæ fabulam agere.* Cæterum illud, o dii immortales, eloquar ne, an ſileam? Quur autem ſileam, cum ſit vero verius? Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta Muſas ex Helicone accerſere, * quas poetæ ſæpius ob meras nugas advocare ſolent. Adeſte igitur

Cum ſis mortalis) Iuxta illud Catonis: Cum ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura. Item illud Socratis: Quæ ſupra nos, nihil ad nos.

Vel connivere) Vt diſſimules te ſentire quod ſentis.

Vel comiter) Id eſt, civiliter, ut civilitatis & urbanitatis cauſa vere tibi perſuadeas rectum eſſe, quod nemo non ſequatur.

Cæterum illud, o dii) Oſtendit propoſitionem eſſe duriuſculam quam aggreditur.

Quas poetæ) Obiter taxat poetas, quibus hoc familiare eſt ſubinde invocare Muſas.

igitur pauliſper Iovis filiæ, dum oſtendo, nec ad egregiam illam ſapientiam, ac felicitatis, ut ipſi vocant, arcem, aditum eſſe cuiquam, niſi ſtulticia duce. Iam primum illud * in confeſſo eſt, * affectus omnes ad ſtulticiam pertinere: quandoquidem hac nota à ſtulto ſapientem diſcernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat: eoque Stoici perturbationes omnes, ceu morbos, à ſapiente ſemovent: Verum affectus iſti non ſolum * pædagogorum vice funguntur ad ſapientiæ portum properantibus, verumetiam in omni virtutis functione, ceu calcaria ſtimulique qui-

dam

In confeſſo eſt) In confeſſo eſt id, de quo nulla eſt controverſia.

Affectus omnes) Quos Græci πάθη vocant, Latini perturbationes aut cupiditates, quibus Plato in Phædone, tanquam clavis quibuſdam, animam corpori dicit affigi.

Pædagogorum vice) Hæc eſt opinio Peripateticorum, qui putant affectus veluti ſtimulos à natura datos, quibus excitemur ad virtutem. Quanquam hanc acriter refellit Seneca. Et apte dixit, pædagogorum. nam imbecilles adhuc, & veluti pueri, ducimur affectibus: aſſequuti ſapientiam, contemptis illis, ſolo rationis ductu gubernamur.

dam adeſſe ſolent, velut ad bene agendum exhortatores. Quanquam hic fortiter reclamat bis Stoicus Seneca, qui prorſum omnem affectum adimit ſapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, ſed novum potius deum quendam δημιουργὸν, qui nuſquam nec extitit unquam, nec extabit: imo ut apertius dicam, marmoreum hominis ſimulacrum conſtituit, ſtupidum & ab omni prorſus humano ſenſu alienum. Proinde ſi libet, ipſi ſuo ſapiente fruantur, citraque rivalem ament licet, cumque eo vel * in civitate Platonis, vel ſi malint, * in idearum regione, vel * in Tantaliis inhabitent hortis.

Quis

In civitate Platonis) Nam is ita deſcripſit formam reipublicæ, ut nemo ſequi voluerit. Iocatur & Lucianus in veris narrationibus, Platonem ſolum in ſua vivere civitate.

In idearum regione) Plato formas quaſdam ponit, à materia ſeparatas, in mente divina, quas irriſit Ariſtoteles. Alluſit autem ad regiones fabuloſas, lunæ, ſolis, nubium, ventorum, de quibus multa Lucianus in veris narrationibus.

In Tantaliis hortis) Proverbium eſt Græcis, cum ſignificant aliquid nuſquam

quam

Quis enim non iſtiuſmodi hominem ceu portentum ac ſpectrum fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit, qui nullis ſit affectibus, nec amore, nec miſericordia magis commoveatur, * quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes, quem nihil fugiat, qui nihil erret, ſed ceu * Lynceus quiſpiam nihil non perſpiciat, nihil non * ad amuſſim perpēdat, * nihil ignoſcat,

quam eſſe, quod putent, fabulas eſſe quæ poetæ de inferis referunt.

Quam ſi dura) Eleganter intexuit carmen Maronis è ſexto Æneidos de Didone.

Lynceus quiſpiam) Hic propemodum in proverbium abiit, ob incredibilem oculorum proſpicientiam. Horatius in epiſtolis: Non poſsis oculo quantum contendere Lynceus, Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Ad amuſsim perpendat) Id eſt, accuratiſſime. ſic Gellius libro primo: Ad hæc, ſcripta omnia antiquiora tam curioſe perſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, ut judicium factum ad amuſſim diceres. Eſt autem amuſſis fabrorum lapidicidarumque linea, qua ad dirigenda ligna ſaxaque utuntur.

Nihil ignoſcat) Nam Stoici dicunt, πάντα τὰ ἁμαρτήματα ἴσα εἶναι, id eſt

ignoſcat, * qui ſolus ſeipſo ſit contentus, * ſolus dives, ſolus ſanus,
ſolus

Omnia peccata eſſe æqualia, ab aliisque, quos ſtultos vocant, nihil non perperam fieri. Vnde illud Perſii, Satyra 5: Digitum exere, peccas. Et quid tam parvum eſt ? ſed nullo thure litabis.

Qui ſolus ſeipſo contentus) παράδοξον enim Stoicorum eſt, τὸ σοφὸν αὐταρκῆ εἶναι, id eſt, ſapientem ſibiipſi ſufficere. Sicque Plutarchus ait in libello, cui titulum fecit περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, αὐτάρκης ἔσῃ, ἐὰν μάθῃς, τί τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν ἐστι. τρυφήσεις ἐν πενίᾳ καὶ βασιλεύσεις. id eſt, Tibiipſi ſufficies, ſi didiceris quid honeſtum & bonum. delitiaberis in paupertate, & regnabis.

Solus dives) Eſt & hoc παράδοξον, ὅτι μόνος σοφὸς πλούσιος, id eſt, quod ſolus ſapiens dives ſit. Horatius in epiſtolis: Ad ſummum, ſapiens uno minor eſt Iove, dives, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum, Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt. Et Plutarchus in eodem libello, quem modo citavimus, οὐ βιώσῃ φιλοσοφήσας ἀηδῶς, ἀλλὰ πανταχοῦ ζῆν ἡδέως μαθήσῃ, καὶ ἀπὸ πάντων. εὐφρανεῖ σε πλοῦτος, πολλοὺς εὐεργετοῦντα, καὶ πενία πολλὰ μὴ μεριμνῶντα, καὶ δόξα τιμώμενον, καὶ ἀδοξία μὴ φθονούμενον. id eſt, Non vixeris, ſi philoſopheris, injucunde, ſed ubique vivere læte diſces, & ab omnibus. delectabunt te divitiæ de multis benemerentem, & paupertas non multa curantem,
& gloria

ſolus rex, ſolus liber, breviter omnia ſolus, ſed ſuo ſolius judicio * qui nullum moretur amicum, ipſe amicus nemini, qui diis quoque ipſis non dubitet * mandare laqueum. qui quicquid in omni vita geritur, velut inſanum damnet, rideatque? Atqui hujuſmodi animal eſt abſolutus ille ſapiens. Quæſo ſi res agatur ſuffragiis, quæ civitas iſtiuſmodi magiſtratum ſibi velit, aut quis exercitus talem optet ducem? imo quæ mulier id genus maritum, quis convivator ejuſmodi convivam, quis ſervus talibus moribus dominum vel optet, vel ferat? Quis autem non malit vel unumquemvis de media ſtultiſſimorum hominum plebe, qui ſtultus ſtultis vel imperare poſſit, vel parere, qui ſui ſimilibus placeat, ſed

& gloria quod honoreris, & ignobilitas quod non invidearis.

Qui nullum moretur) Id eſt, curet. Stoico ſapienti nec amico eſt opus, ut qui omnia conſtituat in ſeipſo.

Mandare laqueum) Hoc proverbio extremum contemptum ſignificamus. Iuvenalis de Democrito, Satyra 10: Cum fortunæ ipſe minaci Mandaret laqueũ, mediumque oſtenderet unguem.

ſed quam plurimis, qui comis ſit in uxorem, jucundus amicis, bellus conviva, convictor facilis, poſtremo qui nihil humani à ſe alienum putet? Sed me quidem jamdudum iſtius ſapientis piget. Quare ad reliqua commoda ſeſe recipiat oratio. Agedum, ſi quis velut è ſublimi ſpecula circumſpiciat, ita ut Iovem interdum poetæ facere prædicant, quot calamitatibus hominum vita ſit obnoxia, quam miſera, quam ſordida nativitas, quam laborioſa educatio, quot injuriis expoſita pueritia, quot ſudoribus adacta juventus, quam gravis ſenectus, quam dura mortis neceſſitas, deinde in omni vita, quot morborum agmina infeſtent, quot immineant caſus, quot ingruant incommoda; quam nihil uſquam non plurimo felle tinctum? ut ne commemorem iſta, quæ homini ab homine inferuntur mala, quod genus ſunt, paupertas, carcer, infamia, pudor, tormenta, inſidiæ, proditio, convicia, lites, fraudes. Sed ego jam plane * τ ἄμμον ἀναμετρεῖν aggre-

* Τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν) Id eſt, arenam percenſere ſive commetiri. Proverbium eſt de-

aggredior. Porro quibus admiſſis iſta commeruerint homines, aut quis deus iratus eos in has miſerias naſci coegerit, * non eſt mihi fas in præſentia proloqui. Verum iſta qui ſecum perpendat, nonne * Mileſiarum virginum probabit exemplum, etiamſi miſerandum? At quinam potiſſimum ſibi vitæ tædio fatum accerſivere? Nonne ſapientiæ confines? Inter quos, ut interim * Diogenes, Xenocrates, Catones,

eſt de re impoſſibili. Simile illi Theocriti in Charitibus: ἀλλ' ἶσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν, id eſt, Metiri ſimilis labor eſt in littore fluctus. quod eleganter & Maro expreſſit libro Georgicon 2.

Non eſt mihi fas) Caute ſuſpendit ſententiam, ne vel peccatum originis attingat parum in loco, vel Platonis & Origenis opinionem probare videatur, qui docent, animas peccaſſe priuſquam immigrarent in humana corpora.

Mileſiarum virginum) Mileſias virgines mirus quidam amor ſpontaneæ mortis quondam invaſerat, ut refert Aul. Gellius.

Diogenes, Xenocrates) ἑτέρωσις eſt numeri, feſtivitatis cauſa. Hi omnes ſibi mortem accerſivere. De Diogene & Xenocrate prodidit Laertius. De Bruto, Caſſio, & Catone Plutarchus.

tones, Caſſios, ac Brutos ſileam, * Chiron ille cum immortalem eſſe liceret, ultro mortem præoptavit. Videtis, opinor, quid futurum ſit, ſi paſſim ſapiant homines: nempe * altero luto, altero figulo Prometheo opus fore. Verum ego partim per ignorantiam, partim per incogitantiam, nonnunquam per oblivionem malorum, aliquando ſpem bonorum, aliquoties nonnihil mellis voluptatibus aſpergens, ita tantis in malis ſuccurro, ut ne tum quidem libeat vitam relinquere, cum exacto * Parcarum ſtamine, ipſa jamdudum eos relinquit vita; quoque minus ſit cauſæ, cur in vita manere debeant, hoc magis juvet

Chiron) Ab hoc edoctus fuit Achilles. Cui cum ob juſtitiam dii permitterent, ut perpetuo viveret, maluit mori, quod offenderetur tædio rerum ſemper eodem tenore recurrentium. Ita Lucianus ἐν νεκρικοῖς.

Altero luto) Ridet obiter fabulam, quæ narrat, Prometheum hominis ſimulachrum ex argilla finxiſſe, deinde ſublatu Iovis igne, indidiſſe mentem.

Parcarum ſtamine) Hi dicuntur ὑπὲρ τὸν ἄτρακτον ζῆν, ideſt, ultra colū vivere. Taxat obiter turpem vitæ cupiditatem, etiam in decrepitis.

juvet vivere; tantum abeſt, ut u
vitæ tædio tangantur. Mei nim
rum muneris eſt, quod paſſi
* Neſtorea ſenecta ſenes videt
quibus jam ne ſpecies quidem h
minis ſupereſt, balbos, deliro
edentulos, canos, calvos, vel
magis Ariſtophanicis eos deſcriba
verbis, * ῥυπῶντας, κυφὸς, ἀθλίους, ῥ
σοὺς, μαδῶντας, νωδιοὺς καὶ ψωλούς, tame
uſque adeo vita delectari, * adeo
qu

Neſtorea ſenecta) Neſtorea ſenecta
pro quantumvis magna dixit, quod apud
Homerum tres hominum ætates Neſto
vixiſſe dicitur. Vnde illud Iliad. primo.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίατο, id eſt, huic jam duo quidem ſe-
cula hominũ preterierunt. Et paulo poſt,
μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν, id eſt, cum ter-
tiis autem regnabat.

Ῥυπῶντας, &c.) Id eſt, ſordentes, ſi-
ve ſqualidos: κυφὸς, id eſt, incurvos:
ῥυσοὺς, id eſt, rugoſos: μαδῶντας, id eſt,
glabros ſive calvos, hoc eſt, nullos ha-
bentes pilos: νωδιοὺς, id eſt, edentulos:
ψωλοὺς, id eſt, carentes mentula. His epi-
thetis Carion ſervus deſcribit ſenes in
Pluto Ariſtophanis.

Adeoque νεανίζειν) νεανίας juvenis. in-
de νεανίζειν, id eſt, juveniliter agere, quod
Horatius dixit juvenari. Appoſititia co-
ma. Hanc quidam galericulum vocant.
Id frequens eſt apud Hiſpanos.

que νεανίζειν, ut alius tingat canos, alius appoſititia coma calvicium diſſimulet, alius * dentibus utatur mutuo fortaſſis à ſue quopiam ſumptis, hic in puellam aliquam miſere depereat, & amatoriis ineptiis * quemvis etiam ſuperet adoleſcentulum. Nam ut * capulares jam, meraque * ſilicernia, teneram

Dentibus utatur) Quidam edentuli, dentes arte gingivis inſertos habent, non ſuos, ſed forte porci cujuſpiam.

Quemvis etiam ſuperet) Nulli juvenes inſaniunt impotentius, quam ſenex, ſi cœperit amare. Nam ferrum cui ſenex ſimilis eſt, ob membrorum ſiccitatem & frigiditatem, ut haud facile incaleſcit, ita ſi ſemel incaluerit, omnium tardiſſime frigeſcit, caletque maxime. Nihil autem turpius amatore cano: vel Ovidio teſte, Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. Nunc & militant, & amant paſſim ſenes.

Capulares) Sic vocant decrepitos, quaſi jam capulo proximos. Capulus eſt loculus cadaverum.

Silicernia) Terentius in Adelphis, ſenem ſilicernium vocat, vel quod incurvus cernat ſilices, vel quod mox ſilentibus umbris cernendus ſit: unde Græcis ſenex γέρων dicitur, παρὰ τὸ εἰς γῆν ὁρᾷν, id eſt, à terram inſpiciendo, vel παρὰ τὸ τῆς γῆς ἐρᾷν, id eſt, à terram amando, quod

ram aliquam juvenculam ducan uxorem, eamque & indotatam, & aliis uſui futuram, id adeo frequens, ut propemodum & laudi detur. Sed multo etiam ſuavius, ſi quis animadvertat, anus, longo jam ſenio mortuas, adeoque cadaveroſas, ut ab inferis rediſſe videri poſſint, tamen illud ſemper in ore habere, * φῶς ἀγαθὸν * adhuc catulire, atque ut Græci dicere ſolent, * καπρῶν, & magna mercede conductum * aliquem Phaonem inducere,

do, quod propinqui morti, jam de ſepultura ſolliciti ſint.

φῶς ἀγαθὸν) Id eſt, lumen bonum. Vita lumen eſt. Id autem dictum eſt ab anu quapiam moriente, quam etiamnum juvabat vivere.

Adhuc catulire) Catulire vocat more catellarum laſcivire.

Καπρῶν) Id eſt, libidinari, ab hircis deducto verbo. Eſt autē Græcis in proverbio, γραῦς καπρῶσα, id eſt, anus hirciſſans, ut Eraſmus copioſius docet in ſuis Chiliadibus.

Aliquem Phaonem) Phaonem poſuit pro quovis formoſo adoleſcentulo. Phaon enim adamatus fuit à Saphone, nec mutuo tamen adamabat: ita anus præter ætatis decorum libidinoſæ, pecunia conducunt amatorem. Iuvenalis: Optima certe Nunc via proceſſus vetu-

cere, fucis aſſidue vultum oblinere, nuſquam à ſpeculo diſcedere,* infimæ pubis ſylvam vellere, * vietas ac putres oſtentare mammas, * tremuloque gannitu languentem ſollicitare cupidinem, potitare, miſceri puellarum choris, literulas amatorias ſcribere. Ridentur hæc ab omnibus, tanquam, uti ſunt, ſtultiſſima: at ipſæ ſibi placent, & in ſummis interim verſantur deliciis, * totasque ſeſe melle perungunt,

læ veſica beatæ. Hujuſmodi quandam inducit Ariſtophaues in Pluto. Eſt autem ἀστεϊσμὸς, quia rem obſcœuam non obſcœnis extulit verbis.

Infimæ pubis ſylvam) Et hic rem fœdam honeſta περιφράσει texit. Significat autem obſcœnum inulieris membrum. Hujuſmodi Martialis inducit Ligellam vetulam.

Vietas ac putres) Vietum flaccidum eſt. id quod accidit in aniculis; & carne & humoribus abſumptis flacceſcunt mãmæ. Putreis dixit in odis Horatius: Sed incitat me pectus & mammæ putres, equina quales ubera.

Tremuloque gannitu) Gannitum vocat ineptum cantum. Alluſit ad illud Horatianum: Et cantu tremulo pota cupidinem Lentum ſollicitas.

Totasque ſeſe melle perunguut) Græcum proverbium eſt, in eos qui ſe totos immer-

gunt, meo videlicet beneficio feli-ces. Porro quibus hæc deridicula videntur, illud ſecum expendant velim, utrum ſatius ducant hujuſmodi ſtulticia vitam plane mellitam exigere, an * trabem, ut ajunt, ſuſpendio quærere. Porro quod hæc vulgo putantur infamiæ obnoxia, iſtud nihil ad ſtultos meos, qui malum hoc aut non ſentiunt, aut ſi quid ſentiunt, facile negligunt. * Si ſaxum in caput incidat, id vere malum ſit. Cæterum pudor, infamia, probrum, maledicta, tantum adferunt noxæ, quantum ſentiuntur. Si ſenſus abſit, ne mala quidem ſunt. Quid lædit, * ſi totus populus

immergunt deliciis, ut mellei ſint undique. Refertur hoc explicaturque in Eraſmi Chiliadibus.

Trabem ſuſpendio quærere) Proverbium de ſumma deſperatione, aut de negocio intolerabili: nam ſolent inſani quidam ad laqueos confugere.

Si ſaxum in caput incidat) Bella diſtinctio veri mali, & non veri, planeque digna ſtulticia, ſed quæ tamen nimium placuit vulgo mortalium.

Si *totus populus in te*) Alluſit ad illud Horatii: Populus me ſibilat, at mihi plaudo Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.

populus in te ſibilet, modo tute tibi plaudas? Atque ut id liceat, ſola ſtulticia præſtat. Sed mihi videor audire reclamantes philoſophos. At qui hoc ipſum eſt, inquiunt, miſerum, ſtulticia teneri, errare, falli, ignorare. Imo hoc eſt hominem eſſe. Porro miſerum cur vocent, non video, quandoquidem ſic nati eſtis, ſic inſtituti, ſic conditi, ea eſt communis omnium ſors. Nihil autem miſerum, quod in ſuo genere conſtat, niſi forte quis hominem deplorandum exiſtimet, qui neque volare poſſit cum avibus, neque quaternis ingredi pedibus cum reliquo pecudum genere, neque cornibus ſit obarmatus, quemadmodum tauri. Verum is eadem opera, equum etiam belliſſimum infelicem vocabit, quod neque grammaticam didicerit, neque placentis veſcatur: taurum miſerum, quod ad palæſtricam ſit inutilis. Igitur ut equus imperitus grammaticæ, miſer non eſt, ita nec homo ſtultus, infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rurſus urgent * logodædali. Eſt, inquiunt, homini

Logodædali) Dædalon Græci vocant inge-

mini peculiariter addita diſciplinarum cognitio, quarum adminiculis id quod natura diminutum eſt, ingenio penſet. Quaſi vero ullam veri faciem habeat, naturam, quæ in culicibus, atque adeo in herbis ac floſculis, tam ſollicite vigilaverit, in uno homine dormitaſſe, ut diſciplinis opus eſſet, quas * Theutus ille, humano generi infenſus genius,

ingenioſum. Vnde Dædala Circe. Vnde argutos diſputatores λογοδαιδάλους appellat, quod arte torqueant ſyllogiſmos.

Theutus ille, humano generi) De hoc Theuto Socrates apud Platonem in Phædro ita loquitur: Audivi equidem, circa Naucratim Ægypti, priſcorum quendam fuiſſe deorum, cui dicata ſit avis quam ibim vocant; Dæmoni autem ipſi nomen Theuth: hunc primum, numerum, geometriam, aſtronomiamque inveniſſe, præterea luſus talorum, alearum, literaſque. Erat tunc totius Ægypti rex Thamus, & in ampliſſima eminentiſſimaque civitate, quas Græci Ægyptias Thebas vocant, & deum ipſum Ammonem vocant. Ad hunc Theuth profectus artes demonſtravit ſuas, dixitque eas diſtribui Ægyptiis cæteris oportere. In hunc fere modum Plato. Vnde cum idem dæmon, qui talorum & teſſerarum, ludorum peſtiferorum, inventor fuit, humanas has ſcientias commentus eſt,

genius, in ſummam perniciem excogitavit, adeo non utiles ad felicitatem, ut illi quoque ipſi officiant, ad quod proprie repertæ dicuntur, ut eleganter arguit apud Platonem rex ille prudentiſſimus * de literarum invento. Igitur diſciplinæ cum reliquis humanæ vitæ peſtibus irrepſerunt, iiſdem autoribus, à quibus omnia flagitia proficiſcuntur, puta dęmonibus, * quibus hinc nomen etiam inventum, quaſi δαήμονας, hoc eſt, ſcientes appelles. Siquidem ſimplex illa aurei ſeculi gens, nullis armata diſciplinis, ſolo naturæ ductu inſtinctuque

eſt, conſtat hæc non minus graviter quam jocoſe dicta eſſe.

De literarum invento) Locus eſt apud Platonem, quem modo citavimus. Rex enim rogabat Theuth, ad quid conducerent literę, quibus ſcribitur. Reſpondit, valere ad memoriæ ſubſidium. At ille demonſtravit literas officere memorię, dum homines his freti, non inſcriberent animo quæ audiſſent, ſed chartis.

Quibus hinc nomen etiam) Græcis enim δαήμονες appellantur ſcientes, à priſco verbo δαιῶ, quod eſt diſco, ſive ſcio: unde dæmones appellatos putant grammatici.

Digitized by Google

ctuque vivebat. Quorſum enim opus erat grammatica, cum eadem eſſet omnibus lingua, nec aliud ſermone petebatur, niſi ut alius alium intelligeret? Quis uſus dialecticés, ubi nulla erat pugnantium inter ſe ſententiarum dimicatio? Quis rhetoricæ locus, cum nullus alteri * negociũ faceſſeret? Quorſum requireretur legum prudentia, cum abeſſent mali mores, ex quibus haud dubie * bonæ leges prognatæ ſunt? Porro * religioſiores erant quam ut impia curioſitate arcana naturæ, ſyderum menſuras, motus, effectus, abditas rerum cauſas ſcrutarentur, nefas eſſe rati, ſi homo mortalis ultra ſortē ſuam

ſapere

Negocium faceſſeret) Id eſt, moleſtus eſſet in jus vocando. Porro rhetorum opera, in judiciis requirebatur.

Bonæ leges) Id teſtatum etiam eſt proverbio, bonas leges ex malis naſci moribus. Vt enim medicina non eſſet, ſi nulli fuiſſent morbi: ita leges non fuiſſent, niſi flagitia coegiſſent.

Religioſiores erant) Quaſi ſit impium ſcrutari naturę arcana, à quibus in totum abſtinuit Socrates, dicens nihil ad nos attinere quæ ſupra nos eſſent.

ſapere conaretur. * Iam quid extra cœlum eſſet, inquirendi dementia ne in mentem quidem veniebat. At labente paulatim ætatis aureæ puritate, primum à malis, ut dixi, geniis inventæ ſunt artes, ſed paucæ, atque hæ quidem à paucis receptæ. Poſtea ſexcentas addidit * Chaldæorũ ſuperſtitio, & Græcorum ocioſa levitas, meras ingeniorum cruces, adeo ut vel una grammatica abunde ſatis ſit ad perpetuam vitæ carnificinam. Quanquam inter has ipſas diſciplinas, hæ potiſſimum in precio ſunt, quæ ad ſenſum communem, hoc eſt, ad ſtulticiam, quam proxime accedunt. Eſuriunt Theologi, * frigent phyſici, ridentur Aſtrologi, negliguntur dialectici. Solus

ἰατρὸς

Iam quid extra cœlum) *Iam* hoc loco vim habet connectendi. Alluſit autem ad illud Plinianum, Furor eſt profecto, furor egredi ex eo, &c.

Chaldæorum ſuperſtitio) Iſti addiderunt Aſtrologiam ac Magiam. Superſtitionem his tribuit, quod ſtellis divinitatem tribuerent.

Frigent Phyſici) Frigent qui negliguntur, nec vigent, aut florent.

* ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Atque * in hoc ipſo genere, quo quisque indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc pluris fit etiam apud torquatos iſtos principes. * Atqui medicina, præſertim ut nunc

Ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων) Id eſt, medicus vir multis æquivalens aliis. Eſt autem verſus Homericus, ſumptus ex Iliad. λ. quem Plato tum alibi, tum in Sympoſio citat.

In hoc ipſo genere) Id eſt, in genere medicorum. Cum periculoſa ſit hujus artis profeſſio, mirum tamen eſt, quam paſſim audeant hanc exercere mulierculæ, idiotæ, errones. Atque hoc magis mirum, eſſe magnates, qui talibus vitam ſuam malunt committere, quam vere medico. Adeo vulgus hominum amat decipi. Niſi ſtatim procul inſpecto lotio, pronuncies ſexum, ætatem, morbi cauſam, medicum non credunt. Nec hoc arbitror ad artis meæ contumeliam pertinere, ſed potius ad gloriam, ſi taxatur illorum temeritas, qui hoc illotis pedibus aggrediuntur.

Atqui medicina) Plato in Gorgia duas ponit artes, gymnaſticam & medicinam ad corpus, duas item ad animam pertinentes, nomotheticam gymnaſticæ, & juſtitiam judiciariam, medicinæ correſpondentem. Has quatuor, corpus & animam ait optime curare. Aſſentatoria vero id ſentiens quadrifariam ſe dividit in

nunc à compluribus exercetur, nihil aliud eſt quam aſſentationis particula, non minus profectò quam rhetorica. Secundum hos proximus datur locus *leguleiis, & haud ſcio an primus, quorum profeſſionem, ne quid ipſa pronunciem, *velut aſininam philoſophi magno conſenſu ridere ſolent.

in quatuor illas artes, dumque ſic ſemper, non quod optimum eſt, ſed quod dulciſſimum, prębet, plurimos illaqueat. Porro coquinariam, medicinam ait ſubire, ejusque eſſe veluti ſimiam: fucatoriam, gymnaſticam imitari: ſophiſticam item, legalem: rhetoricam, judiciariam juſtitiam. Verum ſi ad medicos noſtri ſeculi reſpexerimus, ut vineta egomet cædam mea, juxta proverbium, ipſa medicina magis aſſentationis, quam artis particula eſſe videbitur.

Leguleiis) Leguleii per contemptum dicti ſunt, qui non ex literis jureconſultorum, ſed ex formulis & rubricis jus petebant. Vnde & rubriçarii dicti ſunt.

Velut aſininam) Propterea quod non ſint inſtructi ſophiſticis argutiis, ſed legibus adductis diſputent, cum hi tamen propius accedant ad verum quam hi qui ſibi videntur acutiſſimi, quibus illud uſu venit, Nimium altercando veritas amittitur.

Digitized by Google

ribus exercetur, ...
quam aſſentationi
n minus profeſſi
. Secundum ...
locus *leguleis
n primus, quorum
ne quid ipſa pro
nt aſininam philo
onſenſu ridere ſo
lent.

s, dumque ſic ſem
mum eſt, ſed quod
plurimos illaquea
medicinam ait ſub
uti ſimiam: fuco
nitari: ſophiſtica
ricam, judiciaria
ad medicos non
ut vineta egomet
verbium, ipſa me
tionis, quam artis
.

i per contemptum
x literis juſecon
nulis & rubricis
rubricarii dicti

pterea quod nos
argutiis, ſed le
, cum hi tamen
m quam hi qui
i, quibus illud
ercando veritas

lent. Sed tamen horum aſinoru arbitrio maxima minimaque nego cia tranſiguntur. His * latifund creſcunt, cum theologus interim excuſſis totius divinitatis ſcrinii lupinum arrodit, cum cimicibu ac pediculis aſſidue bellum geren. Vt igitur feliciores ſunt artes, qu majorem habent cum ſtulticia a finitatem, ita longe feliciſſimi ſun hi, quibus prorſus licuit ab om nium diſciplinarum commerci abſtinere, ſolamque naturam du cem ſequi, quæ nulla ſui part manca eſt, niſi forte mortalis ſo tis * pomeria tranſilire velimu. *Odit natura fucos, multoque fel

ciu

Latifundia) Sunt lati fundi. Plini citat illud ceu proverbio dictum, It liam perdidere latifundia.

Pomeria) Id eſt, terminos. Pom rium, id ſpacium tam intra quam ext murum dicebatur, quod intra omni æd ficio, extra autem omni cultu vacuu relinquebatur. Livius lib. primo, A gere & foſſis & muro circumdat urbem pomerium profert.

Odit natura fucos) Quæ enim nat va ſunt, longe gratiora venuſtioraqu ſunt adulterinis atque fucatis, quod f ſtiviter Propertius Elegiarum primo c floſculis, lapillis, & aviculis proba

Na

cius provenit, quod nulla ſit arte violatum. Agedum, an non videtis ex unoquoque reliquorum animantium genere ea feliciſſime degere quæ ſunt à diſciplinis alieniſſima, nec ullius magiſterio niſi naturæ ducuntur? * Quid apibus aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes ſenſus adſunt. Quid ſimile in extruendis ædificiis reperit architectura? Quis unquam philoſophus ſimilem inſtituit rempublicam? Rurſum equus quoniam humanis ſenſibus affinis eſt, & in hominum contubernium

Nam ut Plinius lib. 27. ait, Nulli nulla eſt facilius loqui, quam rerum naturę pingere.

Quid apibus) Plinius lib. 11. de inſectis loquens, ait: Sed inter omnia principatus apibus, & jure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere, hominum cauſa genitis. Mella contrahunt, ſuccumque dulciſſimum atque ſubtiliſſimum ac ſaluberrimum; favos confingunt ac ceras. Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim. Et quod maxime mirum ſit, mores habent. Ariſtoteles quoque libris quinto & nono hiſtoriæ animalium, multa de apum laudibus ſcripſit.

Digitized by Google

bernium demigravit, humanarum item calamitatũ eſt particeps, Quippe qui non raro dum vinci pudet in certaminibus * ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphum, confoditur, ſimulq; cum ſeſſore * terram ore momordit. Vt ne commemorem interim * lupata frena, aculeata calcaria, ſtabuli carcerem, ſcuticas, fuſtes, vincula, ſeſſorem, breviter omnem illam ſervitutis tragœdiam, cui ſe ultro addixit, dum

Ducit ilia) Sic Horatius in epiſtolis: Solve ſeneſcentem mature ſanus equum, ne Peccet ad extremum, ridendus & ilia ducat.

Terram ore momordit) Hemiſtichium eſt Vergilianum de milite moriẽte, quod imitatum eſt ex illo Homeri, Odyſſeæ χ, loquentis de procis ab Vlyſſe interfectis: Οἱ μὲν ἔπειτα ἅμα πάντες ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. id eſt, Illi quidem deinde ſimul omnes mordicus ceperunt immenſum ſolum. & Iliados χ: Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον, id eſt, terram mordicus cœperunt.

Lupata frena) Lupata frena dicuntur aſperrima ad domandos equos præferoces. Vergilius in Georgicis: Et duris parere lupatis. Dicta ſunt à luporum dentibus, qui ſunt inæquales, & ob id morſus hujus animantis magis eſt noxius.

dum * fortes viros imitatus, * impenſius hoſtem ulciſci ſtudet. Quãto optabilior muſcarum & avicularum vita, ex tempore ſoloque naturæ ſenſu degentium, modo per hominum inſidias liceat. Quæ ſi quando caveis incluſæ aſſueſcant humanas ſonare linguas, mirum quam à nativo illo nitore degenerent. Adeo modis omnibus lætius eſt, quod natura condidit, quam quod fucavit ars. Proinde nũquam ſatis laudarim * gallum illum Pythagoram, qui cum unus omnia fuiſſet, philoſophus, vir, mulier, rex, privatus, piſcis, equus, rana, * opinor etiam ſpongia, tamen nullum

Fortes viros) ἀρχικῶς dictum eſt in ſtultos principes, qui dum hoſti nocere ſtudent, in ſummum conjiciunt ſeipſos diſcrimen.

Impenſius hoſtem) Apologus eſt apud Horatium de equo, qui dum conatur cervum è communibus paſcuis depellere, ſeſſorem tergo, & frenum ore recepit.

Gallum illum Pythagoram) Lucianus facit Mycillum cum gallo ſuo loquentem, qui ſe Pythagoram eſſe diceret. Extat libellus ab Eraſmo latinitate donatus.

Opinor etiam ſpongia) Sunt enim qui ſpongiam animal eſſe putent, ut teſtatur Ariſto-

Digitized by Google

nullum animal judicavit calamitoſius homine: propterea quod cætera omnia naturæ finibus eſſent contenta, ſolus homo ſortis ſuæ limites egredi conaretur. Rurſum inter homines, idiotas multis partibus anteponit doctis ac magnis. Et Gryllus ille non paullo plus ſapuit, quam * πολυμῆτις ὀδυσσεὺς, qui maluerit in hara grunnire, quam cum illo tot miſeris objici caſibus. Ab his mihi non diſſentire videtur Homerus, * nugarum pater, qui cum mortales omneis ſubinde * δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς appellat, tum Vlyſſem

Ariſtoteles libro de natura animalium quinto, qui ſpongiarum tria ponit genera. Nam aliæ, inquit, raræ, aliæ ſpiſſæ, aliæ quas Achilleas vocant. Naſcuntur omnes ad littus, aut ad ſaxa, nutriunturque luto. Senſum quoque illis ineſſe creditur, propterea quod ad evulſoris acceſſum contrahuntur. Plinius plane credit ſpongias eſſe animalia.

Πολυμῆτις ὀδυσσεὺς) Id eſt, multi conſilii Vlyſſes. Sic enim frequenter Homerus eum vocat.

Nugarum pater) Quod apud hunc fons ſit omnium fabularum.

Δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς) Δειλοὺς, id eſt, miſeros. Eſt enim hoc pæne ſolemne apud Homerum & Heſiodum, δειλοῖσι βροτοῖσι. Vnde

Vlyſſem illum ſuum ſapientis exemplar, ſæpenumero * δύστηνον vocat, Paridem nuſquam, nec Ajacem, nec Achillem. Quam ob rem id tandem? niſi quod ille vafer & artifex nihil non Palladis conſilio agebat, nimiumque ſapiebat, à naturæ ductu quam longiſſime recedens? Vt igitur inter mortales, ii longiſſime abſunt à felicitate, qui ſapientiæ ſtudent, nimirum hoc ipſo bis ſtulti quod homines nati cum ſint, tamen obliti conditionis ſuæ, deorum immortalium vitam affectant, & * gigantum exemplo,

σι. Vnde Odyſſeæ μ: πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι, id eſt, Sunt mortes triſtes miſeris mortalibus omnes. Et μοχθηροὺς, id eſt, calamitoſos. Illud dictum eſt à metu, nam δειλία timiditas dicitur, & δειλιᾷν ἢ δειλιάζειν timere: hoc a labore, nam μόχθος labor dicitur, & μοχθέω, laboro.

Δύστηνον vocat) δύστηνος, id eſt, miſer; quod multum ſuſpiret. Sic Homerus Odyſſ. primo: Τοῦ θυγάτηρ δύστηνον ὀδυρόμενον κατερύκει, id eſt, hujus filia miſerum lugentemque detinet. de Calypſo Vlyſſem in Ogygia detinente.

Gigantum exemplo) θεομαχεῖν vocant Græci pugnare cum diis. Cicero interpretatur gigantum fabulam, ubi quis adverſus naturam conatur.

Digitized by Google

emplo, * diſciplinarum machinis, naturæ bellum inferunt: ita quam minime miſeri videntur ii, qui ad brutorum ingenium ſtulticiamque quamproxime accedunt, neque quicquam ultra hominem moliuntur. Age experiamur num hoc quoque non Stoicis enthymematis, ſed craſſo quopiam exemplo queamus oſtendere. Ac per deos immortales, eſt ne quicquam felicius iſto hominum genere, quos vulgo moriones, ſtultos, fatuos, ac * bliteos appellant, pulcherrimis, ut equidem opinor, cognominibus? Rem dicam prima fronte ſtultam fortaſſis atque abſurdam, ſed tamẽ unam multo veriſſimam. Principio vacant mortis metu, non mediocri per Iovem malo. Vacant conſcientiæ carnificina. Non territantur manium fabulamentis. Non expaveſcunt

Diſciplinarum machinis) Explicuit metaphoram addito verbo proprio. machinis enim bellicis expugnãtur oppida.

Bliteos) Hoc verbo delectatus eſt Octavius Auguſtus. Bliton Gręce betam ſonat. ea herba, quoniam inſipida eſt ac diluta, fatua vocatur apud Martialem:
Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betę,
O quã ſæpe coquus vina piperque petet!

veſcunt ſpectris ac lemuribus, non torquentur metu impendentium malorum, non ſpe futurorum bonorum diſtenduntur. In ſumma non dilacerantur milibus curarum, quibus hæc vita obnoxia eſt. Non pudeſcunt, non verentur, non ambiunt, non invident, non amant. Denique ſi propius etiam ad brutorum animantium inſipientiam acceſſerint, ne peccant quidem, autoribus theologis. Hic mihi jam expendas velim, ſtultiſſime ſapiens, quot undique ſollicitudinibus noctes diesque diſcrucietur animus tuus, congeras in unum acervum univerſa vitæ tuæ incommoda, atque ita demum intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc, quod non ſolum ipſi perpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, verumetiam cæteris omnibus, quocunque ſeſe verterint, voluptatem, jocum, luſum, riſumque adferunt, velut in hoc ipſum à deorum indulgentia dati, ut humanæ vitæ triſtitiam exhilararent. Vnde fit, ut cum aliis in alios varius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanquam ſuos agnoſcant, expetant, paſcant, foveant, complectantur,

Digitized by Google

tur, ſuccurrant, ſi quid acciderit: impune permittant, quicquid vel dixerint, vel fecerint. Adeoque nemo illis nocere cupit, * ut feræ quoque beluæ ab illorum injuria temperent, ſenſu quodam innocentiæ naturali. Sunt enim vere ſacri diis, præcipue mihi, adeoque non injuria hunc honorem * omnes illis habent. Quid quod ſummis etiam regibus adeo ſunt in deliciis, ut nonnulli ſine his neque prandere, nec ingredi, nec omnino vel horam durare poſſint. Neque vero paulo intervallo hos bliteos ſuis illis tetricis ſophis anteponunt, quos tamen ipſos aliquot honoris gratia ſolent alere. Cur autem anteponant, nec obſcurum arbitror, nec mirum videri debet, cum ſapientes illi nil niſi triſte ſoleant adferre principibus, ſuaque doctrina freti, non vereantur aliquoties * auriculas

Vt feræ quoque) Mirum eſt dictu, quod tamen videmus, in canibus: in pueros, & natura fatuos, non facile ſæviunt, & agnoſcunt naturæ ſimplicitatem.

Omnes illis habent) Nam religio numinum ad omnes ex æquo pertinet.

Auriculas teneras) Verſus eſt è Satyra

las teneras mordaci radere vero, moriones autem id præſtent, quod unum aucupantur, jocos, riſus, cachinnos, delicias. Iam accipite & hanc non aſpernandam ſtultorum dotem, quod ſoli ſimplices ac veridici ſunt. Quid autem veritate laudatius? Quanquam enim Alcibiadeum * apud Platonem proverbium, veritatem vino pueritiæque tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter debetur, vel Euripide teſte, cujus extat illud celebre de nobis dictum, * μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. Fatuus quicquid habet in pectore, id & vultu præ ſe fert, & oratio-

tyra Perſii prima. Sed quid opus teneras mordaci radere vero Auriculas?

Apud Platonem) Sic enim in convivio Platonis, Alcibiades narraturus, quemadmodum cum Socrate cubitaverit, præfatur, τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος μὲν ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων ἦν ἀληθής, id eſt, Cæterum ea quæ reſtant non audiveritis me dicentem, niſi prius, id quod vulgo dicitur, vinum quidem & ſine pueris & cum pueris erat verum.

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει) Id eſt, ſtultus ſtulta loquitur. Proverbium eſt apud Euripidem in Bacchis.

oratione promit. At ſapientum ſunt * duæ illæ linguæ, ut idem meminit Euripides, quarum altera verum dicunt, altera quæ pro tempore judicarint oportuna. Horũ eſt,* nigrum in candida vertere, * & eodem ex ore frigidum pariter & calidum efflare, longeque aliud conditum habere in pectore, aliud ſermone

Duæ illæ linguæ) Euripides ſcripſit, unicuique mortaliũ duas eſſe linguas: alterã qua vera loqueretur, alterã qua loqueretur quæ tempori eſſent accõmoda.

Nigrum in candida) Ita Iuvenalis Satyra 3. Qui nigrum in candida vertunt, id eſt, defendunt turpia.

Et eodem ex ore) Alluſit ad apologum Aniani fabulatoris hujuſmodi: Satyrus quidam cum hyberno gelu vehementer ſæviente, à ruſtico quopiam in hoſpitium inductus eſſet, videns hominem inflare in manus ori admotas, rogavit cur ita faceret. is reſpondit, ut manus frigidas anhelitus tepore calefaceret. Deinde menſa appoſita, cum in pultem ferventem rurſum inflaret, admiratus Satyrus, ſciſcitatus eſt, cur id faceret: Vti pultem, inquit, refrigerem. Tum Satyrus ſurgens, Quid audio? inquit. σὺ ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγεις; id eſt, Tu ne ex eodem ore calidum & frigidum educis? non mihi cum talibus habendum commercium eſt. idque dicens abiit.

mone fingere. Porro in tanta felicitate, tamen hoc nomine principes mihi videntur infeliciſſimi, quod deeſt à quo verum audiant, & aſſentatores pro amicis habere coguntur. Sed abhorrent à vero principum aures, dixerit aliquis, & hac ipſa de cauſa ſapientes iſtos fugitant, quod vereantur ne quis forte liberior exiſtat, qui vera magis quam jucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, inviſa regibus veritas: Sed tamen hoc ipſum mire in fatuis meis uſu venit, ut non vera modo verum etiam aperta convicia cum voluptate audiantur: adeo ut idem dictum, quod, ſi à ſapientis ore proficiſcatur, capitale fuerat futurum, à morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinã quandam delectandi vim veritas, ſi nihil accedat quod offendat: verum id quidem ſolis fatuis dii dederunt. Iiſdem ferme de cauſis hoc hominum genere mulieres gaudere ſolent impenſius, utpote ad voluptatem & nugas natura propenſiores. Proinde quicquid cum hujuſmodi factitarint, etiamſi ſi nonnunquam

ſerium

* ſerium nimis, illæ tamen jocum ac luſum interpretantur: ut eſt ingenioſus, præſertim ad prætexenda commiſſa ſua, ſexus ille. Igitur ut ad fatuorum felicitatē redeam, multa cum jucunditate peracta vita, nullo mortis vel metu, vel ſenſu, recta in campos * Elyſios demigrant, & illic pias atque ocioſas animas luſibus ſuis delectaturi. Eamus nunc, & quemvis etiam ſapientem cum hujus morionis ſorte conferamus. Finge jam mihi quod huic opponas exemplar ſapientiæ, hominem qui totam pueritiam atque adoleſcentiam in perdiſcendis diſciplinis contriverit, & ſuaviſſimam vitæ partem perpetuis

tuis

Serium nimis) Verecunde ſignificat nonnunquā mulieres coire cum morionibus, & ex iis concipere, putantes futurum uti lateat.

Elyſios) Elyſium, Suidas ait, πεδίον εἶναι ἐν ᾧ οἱ παρ' ἕλλησι δίκαιοι αὐλίζονται μετὰ θάνατον ἐκεῖσε ἐλευσόμενοι, id eſt, Campum eſſe, in quo apud gentiles juſti demorantur, poſt mortem eo ſe conferentes. quemadmodum injuſti ad Cocytum vadunt. Hunc nonnulli apud inferos, nonnulli ſub concavo orbis lunę eſſe putant, nec deſunt qui Elyſium putent eſſe ipſas inſulas fortunatas.

tuis vigiliis, curis, ſudoribus perdiderit, ne in reliqua quidem omni vita vel tantillum voluptatis deguſtarit, ſemper parcus, pauper, triſtis, tetricus, ſibiipſi iniquus ac durus, aliis gravis & inviſus, pallore, macie, valetudine, lippitudine confectus, ſenio canicieq; multo * ante diem contracta, ante diem

Ante diem contracta) In vehementer ſtudioſis, dum intentiſſime meditantur, oportet vehementem ſpirituum fieri agitationem, quam calor conſequitur: caloris autem comes eſt reſolutio, conſumptio, & exiccatio. Spiritus autem ſic reſolutos oportet ex optimo ſanguine inſtaurari. unde ſanguinem paucum evadere neceſſe eſt, ſic ſubinde in ſpiritus reſolutum. Ad hæc in ſtudioſis, propter cerebri agitationem, & ex agitatione ortum calorem, oportet ex corde ſpiritus copioſos, qui fiunt animales, aſcendere: ſiquidem ubi agitatio, eo ſpiritus & calor vergunt: ſpiritus igitur naturales, qui in ventriculo & jocinore concoctioni ſerviunt, diminuuntur. quibus diminutis ſanguis & paucus & pituitoſus generatur. Quocirca ſtudioſos neceſſum eſt ὀλιγαίμους evadere, τὰ δ' ὀλίγαιμα ἤδη, ut ait Ariſtoteles in ſecundo libro de partibus animalium, προοδοποιεῖται πρὸς τὴν φθοράν. ἡ γὰρ φθορὰ ὀλιγαιμία ἐστί. καὶ τὸ ὀλίγον παθητικὸν καὶ ὑπὸ ψυχροῦ τοῦ τυχόντος, καὶ ὑπὸ θερμοῦ. id eſt, Quæ pauci ſan-

diem fugiens è vita. Quanqu
quid refert quando moriatur i
uſmodi, qui * nunquam vixer
Habetis egregiam illam ſapien
imaginem. At hic rurſus obga
niunt mihi * οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχ
Nihil, inquiunt, miſerius inſan
Sed inſignis ſtulticia, vel inſan
proxima eſt, vel ipſa potius in
nia. Quid enim aliud eſt inſani
quam errare animo? Sed iſti to
erra

ſanguinis ſunt, jam faciunt viam ad co
ruptionem. Corruptio enim pauci
ſanguinis eſt: & quod paucum eſt, fac
patitur à quovis & frigore & calore. G
lenus quoque autor eſt, eos qui pauc
habent ſanguinem, ſenium accelerare

Nunquam vixerit) Vivere hic accip
tur pro ſuaviter vivere, ut Terenti
Vixit, dum vixit bene. Et Perſius S
tyra quinta: Indulge genio, carpam
dulcia; noſtrum eſt Quod vivis. Et Ma
tialis: Vive velut rapto, fugitivaq
gaudia carpe. quod dicunt Græci, ῥᾳ
ἄγειν.

Οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι) Id eſt, Sto
cæ ranæ. Sic illos vocat quod obſtre
pant ſuis argumentis. Et Origenes, a
que hunc ſequutus Hieronymus, Ægy
ptiorum ranas, dialecticorum & ſophi
ſtarum moleſtam garrulitatem interpre
tatur, ut etiam ſcriptum eſt in decret
canonicis diſtinctione trigeſimaſeptima.

I 5

errant via. Age hunc quoque ſyllogiſmum diſſipemus, Muſis bene fortunantibus. Argute quidem iſti. verum, quemadmodum apud Platonem docet Socrates, * ex una Venere ſecta duas, & ex uno Cupidine diſſecto duos faciens: itidem & iſtos dialecticos decebat inſaniam ab inſania diſtinguere, ſi modo ipſi

Ex una Venere ſecta) Pauſanias in Sympoſio Platonis reprehendit Phædri orationem, quod de amore diſputaſſet, eum neque dividens, neque definiens. Itaque Pauſanias dividere volens amorem, duasque dicens eſſe Veneres, ait, ἡ μὲν γέ που πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζομεν. ἡ δὲ νεωτέρα διὸς καὶ διώνης, ἣν δὴ πάνδημον καλοῦμεν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ σύνεργον, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. id eſt, Altera quidem antiquior, matreque carens, Cœli filia, quam cœleſtem cognominamus. Altera autem junior, Iovis & Dionæ, quam vulgarem vocamus. Neceſſum eſt autem, Cupidinem alterum, Veneri alteri cooperatorem, vulgarem recte vocari, alterum autem cœleſtem. Vulgarem cupidinem, dicit Pauſanias, ſtimulare ad amorem fœminarum, partumque corporis: cœleſtem autem, ad amandos mares, diſciplinis idoneos, ad partumque animi ſtimulare.

do ipſi ſani videri vellent. Neque enim protinus omnis inſania calamitoſa eſt. Alioqui non dixiſſet Horatius, * An me ludit amabilis inſania: neque Plato,* poetarum, vatum, & amantium furorem inter

An me ludit amabilis) Eſt in Odis, ubi de furore poetico loquitur, quo fit ut videre videantur, quæ procul abſunt.

Poetarum, vatum, & amantium) Socrates in Phædro Platonis, amorem laudaturus, negansque amorem eſſe vituperandum quod furoris ſpecies eſſet, quadruplicem facit furorem, quorum unumquemque felicem videri vult. Primum vatum, quem μαντικὴν μανίαν, quaſi μανικὴν, interpoſitione ταῦ, vocari ait. Secundum myſterialem, qui per expiationes propitiationesque, morborum remedia invenit. Tertium poeticum, de quo dicit, ὃς δ' ἄνευ μουσῶν μανίας, ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις, ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. id eſt, Qui autem ſine Muſarum furore ad poeticas fores ſe confert, perſuaſus quod arte ſufficienter poeta ſit evaſurus, imperfectus quidem tum ipſe, tum poeſis ejus, præ illa quæ ex furore procedit, equidem hæc, quæ à prudentia fit, evaneſcit. Quartum furorem facit amatorium, qui ἀπ' αὐτῆς ῥώμης ἐπωνυμίαν λαβὼν ἐκλήθη. id eſt, Qui ab ipſo robore co-

ter præcipua vitæ bona collocaſſet: * nec vates illa laborem Æneæ vocaſſet inſanum. Verum eſt duplex inſaniæ genus: alterum quod ab inferis * diræ ultrices ſubmittunt, quoties * immiſſis anguibus, vel ardorem belli, vel inexplebilem auri ſitim, vel dedecoroſum ac nefarium amorem, vel parricidium, inceſtum, ſacrilegium, aut aliam id genus peſtem aliquam in pectora mortalium invehunt, ſive cum * nocentem & conſcium animum, furiis

re cognomen ſumens, amor quaſi robur dicitur.

Nec vates illa) Eſt apud Maronem Æneidos libro ſexto, ubi Sibylla ſic loquitur Æneæ, Et inſano juvat indulgere labori. Nam inſanum vocatur, quicquid immodicum eſt. Vnde illud, Inſanire libet.

Diræ ultrices) Diras poetæ furias vocant, ultrices, quod ſontes torqueant.

Immiſſis anguibus) Apud Maronem Æneidos 7 Alecto furiam Amatæ & Turno immittit.

Nocentem & conſcium animum) Cicero in Paradoxis: Quocunque aſpexiſti, ut furiæ ſic tuę tibi occurrunt injuriæ, ſuſpirare quæ te liberum non ſinũt. His furiis conſcii animi fuit agitatus Oreſtes. Pœna autem quam hæ furiæ infligunt,

furiis ac terriculorum facibus agũt. Eſt alterum huic longe diſſimile, quod videlicet à me proficiſcitur, omnium maxime exoptandum. Id accidit quoties jucundus quidam mentis error, ſimul & anxiis illis curis animum liberat, & multijuga voluptate delibutum reddit. Atqui hunc mentis errorem ceu magnum quoddam deorum munus, * ad Atticum ſcribens, optat Cicero, nimirum quo tantorum malorum ſenſu carere poſſet. Neque perperam ſenſit * Argivus ille, qui hactenus inſaniebat, ut totos dies ſolus deſideret in theatro, ridens, plaudens,

fligunt, vehemens, Et multo ſævior illis, ut ait Iuvenalis, quas Rhadamantus habet.

Ad Atticum ſcribens, optat) Atticus arguit M. Tullium, triumviris occupantibus tyrannidem, quod nimium animo diſcruciaretur, adeo ut quidam putarent illum errare mente. Is reſpondit ſe plane ſentire. optat autem errorem mentis, quo tantorum malorum ſenſu vacaret. Itidem apud Euripidem Ajax dolet, quod ab inſania reſipuiſſet: & apud Senecam Phædra, Quis me dolori reddit? & quam bene excideram mihi?

Argivus) De hoc Horatius in epiſtolis.

Digitized by Google

plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, cum in cæteris vitæ officiis probe ſeſe gereret, * Iucundus amicis, Comis in uxorem, poſſetque ignoſcere ſervis, Et ſigno læſæ non inſanire lagenæ. Hunc ubi cognatorum opera datis pharmacis morbo levaſſet, ſibique jam totus eſſet redditus, hunc in modum cum amicis expoſtulans, Pol, me occidiſtis amici, Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas, Et demptus per vim mentis gratiſſimus error. Et merito quidem: errabant enim ipſi, atque * elleboro magis opus habebant, qui tam feli-

cem

Iucundus amicis &c.) Verba ſunt Horatii.

Elleboro magis opus) Quod Latini veratrum, Græci elleborum vocant. Cujus duo ſunt genera: alterum album, quod ut Dioſcorides in quarto ait, φύλλα ἔχει ὅμοια τοῖς τοῦ ἀρνογλώσσου ἢ σεύτλου ἀγρίου, id eſt, Folia habet ſimilia foliis plantaginis, aut betæ ſylveſtris: alterum nigrum, quod Græcis ἐλλέβορος μέλας vel μελαμπόδιον, ſive πολύρριζον dicitur. Vtrūque autem medetur melancholicis & inſanientibus, educitque melancholiam, quibus & dari ſolet. unde Horat. Danda eſt ellebori pars maxima avaris. &, Si tribus Anticyris caput inſanabile.

gaudens, quod cre…
agi tragœdias, cum…
ageretur, cum in…
ciis probe ſeſe ger…
amicis, Comis in…
que ignoſcere ſervis…
non inſanire lag…
gnatorum opera…
orbo levaſſet, ſibi…
ſſet redditus, hunc
amicis expoſtulat
liſtis amici, Non…
ſic extorta volup…
er vim mentis gra…
t merito quidem…
oſi, atque * ellebo…
bebant, qui tam…
c

cis &c.) Verba…

opus) Quod L…
i elleborum…
iera: alterum alb…
s in quarto ait,…
…
habet ſimilia…
e ſylveſtris: alter…
is …
… dicitur. …
melancholicis &…
ue melancholi…
unde Horat. D…
ma avaris. &,…
t inſanabile.

cem ac jucundam inſaniam, c… malum aliquod, exiſtiment poti… nibus expellendam. Quanquam … lud equidem nondum ſtatui, nu… quivis ſenſus, aut mentis error, i… ſaniæ nomine ſit appellandus. N… que enim ſi cui lippienti mulus a… nus eſſe videatur: aut ſi quis ind… ctum carmen veluti doctiſſimu… admiretur, is continuo videbit… inſanire. Verum ſi quis non ſenſ… tantum, ſed animi judicio fallatur… idque præter uſitatum morem a… perpetuo, is demum inſaniæ cen… ſebitur affinis eſſe: veluti ſi qui… quoties aſinum audierit rudentem… arbitretur ſeſe miros * ſympho… niſcos audire, aut ſi quis pauper… culus infimo loco natus, * Crœ… ſum Lydorum regem eſſe ſe cre… dat

Symphoniſcos) Sic muſicos vocat con… cione canentes, ἀπὸ τοῦ συμφωνεῖν, quod concinere ſignificat.

Crœſum) Hic omnium mortalium ditiſſimus fuit, cui tamen Solon quæ… renti, an omnium beatiſſimus foret, re… ſpōdet, ἐμοὶ δὲ σὺ πλουτεῖν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. ἐκεῖνο δὲ τὸ εἴρεό με οὔπω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τε… λευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. id eſt, Mihi, o Crœſe, apprime dives eſſe videris,

dat. Sed hoc inſaniæ genus ſi, quêadmodum fere fit, vergat ad voluptatem, non mediocrem delectationem adfert, tum iis qui eo tenentur, tum illis quibus eſt hoc animadverſum nec tamen eodem inſaniunt. Nam hæc inſaniæ ſpecies multo latius patet, quam vulgus hominũ intelligit. Sed viciſſim inſanus inſanũ ridet, ac mutuam ſibi voluptatem invicem miniſtrant. Neque raro fieri videtis, ut * major inſanus, vehementius rideat minorem. Verum hoc quisque felicior, quo pluribus deſipit modis, Stulticia judice, modo in eo genere inſaniæ maneat, quod nobis eſt peculiare, quod quidem uſque adeo late patet, ut haud ſciam, an ex univerſa mortalium ſumma quempiam liceat reperire qui * omnibus horis

videris, rexque multorum hominum, illud autem quod ſciſcitaris, non antea à me audieris, quam te vita feliciter defunctum audiero.

Major inſanus) Sic Horatius in Serm. libro ſecundo, O major tandem parcas inſane minori.

Omnibus horis ſapiat) Proverbium eſt, Neminem omnibus horis ſapere. Nemo eſt, qui non alicubi peccet.

inſaniæ genus ſi, q
e ſit, vergat ad vol
mediocrem delect
, tum iis qui co
illis quibus eſt h
nec tamen eod
m hæc inſaniæ ſp
us patet, quam v
telligit. Sed viciſſ
ridet, ac mutuam
nvicem miniſtr
i videtis, ut * m
ehementius rid
m hoc quisque
bus deſipit mod
modo in eo gen
quod nobis eſt p
uidem uſque ad
aud ſciam, an
m ſummaque
re qui * omnib
horis

ltorum hominum,
ſcitaris, non antea
e vita feliciter de-

Horatius in Serm.
or tandem parcas

at) Proverbium
us horis ſapere
cubi peccet.

horis ſapiat quique non aliquo i
ſaniæ genere teneatur.* Quanqua
hoc tantum intereſt: * Qui cucu
bitam cum videt, mulierem e
credit, huic inſano nomen ponun
propterea quod perpaucis id u
veniat: Verū ubi quis uxorē ſuan
quam cum multis habet commu
nem, pluſquam * Penelopen eſ
dejerat, ſibique majorem in mo
dum plaudit, feliciter errans, hun
nullus inſanum appellat, propter
ea quod paſſim maritis hoc acci
dere videant. * Ad hunc ordinem
pertinent & iſti, qui præ venat
fera

Quanquam hoc tantum intereſt) In hac diſputatione de inſania nōnihil imitatus eſt ex Horatii ſatyra, cujus initium, Sic raro ſcribis.

Qui cucurbitam) Hic morbus oritur ex corruptione virtutis imaginativæ.

Penelopen eſſe). Penelope uxor fuit Vlyſſis, quam caſtiſſimam in Odyſſea facit Homerus. unde ſubinde περίφρων, id eſt, caſta, & αἰδοίη, id eſt, verecunda, ab eodem vocatur. Ovidius: Penelope poterat tam multos ſalva per annos Vivere tam multis fœmina digna viris.

Ad hunc ordinem) Taxat ineptiſſimum venandi ſtudium, in quo ſic inſaniunt quidam magnates, ut in omni vita nihil aliud agant.

Digitized by Google

ferarum omnia contemnunt; atque incredibilem animi voluptatem percipere ſe prædicant, quoties fœdum illum cornuum cãtum audierint, quoties canum ejulatus. Opinor etiam, cum excrementa canum odorantur, illis cinnamomum videri. Deinde quæ ſuavitas quoties fera lanianda eſt? Tauros & verveces humili plebi laniare licet, feram niſi à generoſo ſecari nefas. * Is nudo capite, inflexis genibus, gladio ad id deſtinato, (neq; enim quovis idem facere fas eſt,) certis geſtibus, certa mẽbra, certo ordine religioſe ſecat. Miratur interim perinde ut in re nova ſacraque circumſtans tacita turba, quamvis ſpectaculum hoc plus milies viderit. Porro cui contigerit è belua nonnihil guſtare, is vero exiſtimat ſibi non parum nobilitatis accedere. Itaque cum iſti aſſidua feraru n inſectatione atque eſu, nihil aliud aſſequantur, niſi ut ipſi propemodum in feras degenerent, tamen inter-

Is nudo capite) Id accipio fieri paſſim apud Britannos in his quoque feris, quas illi damas vocant. quidam exiſtimant magis eſſe platycerota. Non nulli malunt ſylveſtrium caprarum genus.

intereà regiam vitam agere ſe putant. Et his ſimillimum genus eorum, qui inſatiabili ædificandi ſtudio flagrant, * nunc rotunda quadratis, nunc quadrata rotundis permutantes. Neque vero finis ullus, neque modus, donec ad extremam redactis inopiam, nec ubi habitent, nec quid edant, ſuperſit. Quid tum poſtea? Interim annos aliquot ſumma cum voluptate peregerunt. Ad quos mihi quidem proxime videntur accedere, qui novis & arcanis artibus, rerum ſpecies vertere moliuntur, ac terra marique quintam quandam eſſentiam venantur. Hos adeo lactat mellita ſpes, ut neque laborum, neque impenſarum unquam pigeat, miroque ingenio ſemper aliquid excogitent, quo ſeſe denuo fallant, ſibique ipſis gratam faciant impoſturam, donec abſumptis omnibus, nō ſit quo jam fornaculam inſtruant. Non deſinunt tamen jucunda ſomniare ſomnia, cæteros pro viribus ad eandem felicitatem animantes. Cum-

Nunc rotunda quadratis) Sic Horatius: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Digitized by Google

Cumque jam prorſus omni ſpe deſtituuntur, ſupereſt tamen una ſententia, abunde magnum ſolatium, In magnis & voluiſſe ſat eſt. Ac tum vitæ brevitatem incuſant, ut quæ magnitudini negocii non ſuffecerit. Porro aleatores non nihil addubito num in noſtrum collegium ſint admittendi. Sed tamen ſtultum omnino ridiculumq; ſpectaculum eſt, quoties videmus nõnullos uſque adeo addictos, ut ſimul atque ſtrepitum teſſerarum audierint, protinus illis cor ſaliat, palpitetque. Deinde cum ſemper illiciente vincendi ſpe, omnium facultatum naufragium fecerint, in aleæ ſcopulum illiſa nave, non paulo formidabiliorem * Malea, vixque nudi emerſerint, * quoſvis potius fraudant quam victorem,

Malea) Malea promontorium eſt Laconiæ; circa quod periculoſiſſimam eſſe navigationem, autor eſt Strabo lib. 8. unde proverbium hoc celebratum fuiſſe dicit: μαλέα δε κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε, id eſt, Maleam prætemavigans, domeſticorum obliviſcere.

Quoſvis potius fraudant) Id narrat Cornelius Tacitus de populis & moribus Germaniæ, eos hybernis menſibus potiſſi-

Digitized by Google

rem, ne ſcilicet viri parum graves habeantur. Quid cum ſenes jam & cæcutientes, vitreis etiam oculis luſitant? Poſtremo cum jam * juſta chiragra contudit articulos, vicarium etiam mercede conducunt, qui pro ſe talos in pyrgum mittat? Suavis quidem res, niſi quod hic ludus plerumque ſolet in rabiem evadere, jamque ad furias, non ad me pertinere. Cæterum illud hominum genus haud dubie totum eſt * noſtræ farinæ. * qui miraculis

potiſſimum oblectare ſe alea, & victum aliquoties ad mortem & ſervitutem dedere ſeſe, ſumma fide.

Iuſta chiragra) Chiragra ſpecies eſt arthriticæ, quam juſtam vocat, quod aleatorum puniat inſaniam. Alluſit autem ad illud Horatianum in Serm. Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis, Scurra Volanerius, poſtquam illi juſta chiragra Contudit articulos, qui pro ſe tolleret atque Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna Conductum. Pyrgus turricula eſt luſoria, quam alii fritillum dicunt. ut Iuven. Si damnata ſenem juvat alea, ludit & hæres Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Noſtræ farinæ) Id eſt, noſtræ conditionis. Perſ. Noſtræ paulo ante farinæ.

Qui miraculis ac prodigioſis) Hac de re li-

Digitized by Google

culis ac prodigioſis gaudent mendaciis, vel audiendis vel narrandis, nec ulla ſatietas talium fabularum, cum portentoſa quædam, de ſpectris, de lemuribus, de * larvis, de inferis, de id genus milibus miraculorum commemorantur: quæ quo longius abſunt à vero, hoc & creduntur lubentius, & jucundiore prurutu titillant aures. Atq; hæc quidem non modo ad levandum horarum tædium mire conducunt, verum etiam ad quæſtum pertinent, præcipue * ſacrificis & conciona-

re libellum conſcripſit Lucianus quem Morus, cui libellus hic dicatus, elegantiſſime vertit in ſermonem Latinum. Hoc genus hominum execratur & divus Hieronymus in epiſtolis, qui pugnas cum dæmonibus atque hujuſmodi portenta confingunt. Vide calumniator, nec à Moria damnari miracula, ſed illorum vanitatem, qui fictis miraculis quæſtui ſuo conſulunt, & eorum ſtultitiam, qui talibus figmentis magis capiuntur quam ſacris hiſtoriis.

Larvis) Larvæ noxiæ inferorum umbræ ſunt, quas vulgo ſpiritus vocamus, à laribus dictæ.

Sacrificis & concionatoribus) Palam eſt, hic non reprehendi miracula, ſed conficta, & conficta ad quæſtum, quo plus extorqueant à mulierculis & ſenibus,

cionatoribus. His rurſum adfines ſunt ii, qui ſibi ſtultam quidem, ſed tamen jucundam perſuaſionem induerunt, futurum, ut, ſi ligneum aut pictum aliquem * Polyphe-
mum

bus, ſtulteque credulis. Nam his difficillime credunt, qui maxime credunt Euangelio. Et fere videmus, ut, qui hujuſmodi fabulamentis maxime fidem habent, apud hos Euangelii leviſſima ſit autoritas. Videtur autem taxare genus hominum illaudatum, quos vulgo quæſtuarios vocant, qui circumferentes ſanctorum reliquias, magna impudentia ſolent apud populum hujuſmodi portenta narrare, quæ poſt ipſi inter pocula rident. Quæſo te lector, expende locum, & vide an hic damnetur pius cultus divorum, an non potius ſuperſtitio. Superſtitioſus eſt qui colit divum ob id, quod fruſtra ſibi quis à deo promitteret, (neque enim conſpecta trinitatis imago præſtat, ne eo die male pereas, utcunque vivas) dein quod incertum eſt. Quis enim pollicitus eſt, hoc hunc aut illum divum poſſe? Prætereo, quod id petitur à divo velut autore, quod dare ſolius eſt dei. Poſtremo ſecum pugnantia petunt, dum cupiunt bene mori, quum non deſinant male vivere. Hæc tantum notat Moria.

Polyphemum Chriſtophorum) Polyphemum vocat, quod hunc immani & pluſquam gigantea magnitudine fingant

mum Chriſtophorum *aſpexerint, eo die non ſint perituri, * aut qui ſculptam Barbarã præſcriptis verbis ſalutarit, ſit incolumis è prælio rediturus, * aut ſi quis Eraſmum certis diebus, certis cereolis, certiſque preculis convenerit, brevi ſit

pictores & ſculptores, & malum baculi loco tenentem ingreſſum undas, qualis Polyphemus apud Vergilium, quem 3 Æneidos ſic deſcribit: Monſtrum horrendum ingens, cui lumen ademptum, Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat. & paulo poſt: Graditurque per æquor Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit. Quem & Homerus Odyſſeæ 1 deſcribit.

Aſpexerint, eo die) Quæſo quid dici potuit ſtultius aut ſuperſtitioſius? & tamen mirum, quam id vulgo perſuaſum habeatur. Quis iſtiuſmodi pluſquam hereticas opiniones inſevit in animos Chriſtianorum? Bene morietur, quiſquis vixerit in Chriſto, non qui ligneum viderit Chriſtophorum.

Aut qui ſculptam Barbaram) Vtriuſque hiſtoria non admodum gravis eſt. Et tamen hujuſmodi fabulamentis permiſſum eſt olim ludere Chriſtianis potius quam Ethnicis.

Aut ſi quis Eraſmum) Animadverte lector, & intelliges, nihil hic dici contumelioſum in ſanctos, ſed in eos, qui illos ſuperſtitioſe colunt. Nauticum genus,

ſit dives evaſurus. Iā vero * Georgium etiam Herculem invenerunt, quemadmodum & * Hippolytum alterum. Hujus equum * phaleris ac bullis religioſiſſime adornatum * tantum non adorant, ac ſubinde

genus, quo vix aliud ſceleratius, cum non mutent vitam, tamen ita ſe domumredituros confidunt, ſi ſimulachrum Chriſtophori conſpexerint. Milites, perditiſſimum genus, ſi ad Barbaræ procubuerint imaginem, & caſtrenſia quædam demurmuraverint precamina, credunt ſe incolumes ad priſtinam vitam redituros e prælio. Avari in hoc colunt Eraſmum, & id ſuperſtitioſe, ut brevi diteſcant.

Georgium Herculem) Nonnulla, quæ de hoc feruntur, videntur effecta ex Herculis laboribus, qui cum hydra Lernæa congreſſus eſt.

Hippolytum alterum) Nam habent gentiles ſuum Hippolytum ab equis diſcerptum. Vnde & nomen inditum nam ἵππος equus, λυτὸς ſolutus dicitur.

Phaleris ac bullis) Olim in templis Chriſtianorum nihil erat neque ſculptum neque pictum: nunc equus Georgii veris inſtructus armis, bonam aliquoties templi partem occupat.

Tantum non adorant) Id eſt, propemodum, quemadmodum Græci dicunt μονονουχὶ, id eſt, tantum non. Qua figura uſus eſt Titus Livius, Suetonius, & Valerius Maximus.

ſubinde novo quopiam * munuſculo demerentur: per hujus æream galeam dejerare, plane regium habetur. Nam quid dicam de iis, qui ſibi fictis * ſcelerum condonationibus ſuaviſſime blandiuntur, ac purga-

Munuſculo demerentur) Id eſt, conciliant; & ſibi devinciunt.

Scelerum condonationibus) Has vulgo vocant indulgentias. quas hic non improbat ſi veræ ſint, ſed ſimulatas ridet, ideoque addidit, fictis. ſæpe enim quidam ad quæſtum fictas bullas circumferunt, ut agreſtibus & imperitis imponant. Nonnunquam abutuntur & his, quas vere conceſſit pontifex, dum eas populo proponunt & commendant, non quatenus conducit ad ſalutem animarum, ſed quatenus ad ipſorum quæſtum maxime confert. In ſumma, non erat noſtrum de poteſtate pontificum diſputare. Hoc unum ſcio, certius eſſe quod Chriſtus in Euangelio promiſit, de remittendis peccatis, quam quod pollicentur homines, præſertim cum hæc tota recens ſit, & nuper inventa. Poſtremo complures mortalium his condonationibus freti, ſibi male blandiuntur, nec cogitant de vita mutanda. Pontificum condonationibus, quales nunc vulgo venditantur, nō ita multum tribuunt Theologi. Et tamen Moria profitetur, ſe duntaxat notare fictas condonationes, fraude impetratas; id quod non raro deprehenditur,

Digitized by Google

purgatorii ſpacia * veluti clepſydris metiuntur, * ſecula, annos, menſes, dies, horas, tanquam è tabula mathematica, citra ullum errorem dimetientes? Aut de iis, * qui magicis quibuſdam notulis ac pre-

benditur. Notat autem potiſſimum eas relaxationes, quæ promittunt diminutionem pœnarum in Igne purgatorii. De quibus adeo dubitāt Theologi, ut complures ambigant an ullum ſit purgatorium. Ad hæc, notat eos qui perperam accipiunt condonationes: quum enim offerantur confeſſis & contritis, plerique ſe puros arbitrantur, ſi nummum in ſcrinium conjecerint. Id explicat paulo poſt: Hic mihi puta, negociator aliquis &c. Hac porro admonitione quid ſalubrius?

Veluti clepſydris) Clepſydris olim horas metiebantur, in agendis cauſis. Vaſa erant anguſtis foraminibus, per quæ guttatim defluens aqua, temporis modum ſignificabat. Plinius in epiſtolis: Dixeram horis pæne quinque; nam tribus clepſydris, quas ſpacioſiſſime acceperam, ſunt additæ quatuor. Dicuntur autem ἀπὸ τῦ κλέπτειν, id eſt, furando ſeu abſcondendo, & ἀπὸ τῦ ὕδατος, id eſt, aqua, quod aquam abſconderent.

Secula) Seculum, ſpacium centum annorum.

Qui magicis quibuſdam) Hujuſmodi ſuperſtitioſiſſimis nugis paſſim referta ſunt

ac preculis, quas * pius aliquis impoſtor, vel animi cauſa vel ad quæſtum excogitavit, freti nihil ſibi non pollicentur, * opes, honores, voluptates, ſaturitates, valetudinem perpetuo proſperam, vitam longævam, ſenectam viridem, denique proximum Chriſto apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint niſi admodum ſero contingere, hoc eſt, cum hujus vitæ voluptates, invitos eos ac mordicus retinentes, tamen deſeruerint, tum

ſuc-

ſunt omnia. Quodque magis mirum eſt, hæc pietas habetur apud nonnullos etiã eruditos & religioſos.

Pius impoſtor) Facete conjunxit pugnantia. Sentit eum, qui ſub ſpecie pietatis impoſturam facit.

Opes, honores) Vides quid iſti petant ſuis precibus, non bonam mentem, ſed commoda hujus mundi. ut palam intelligas, non taxari preces, ſed ſuperſtitioſas, præſertim ſi his utaris ad hũc finem, quem dicit. nam tales & Ethnici irriſerunt poetæ. Vnde Perſius Satyra ſecunda hujuſmodi preculas ridens ait: Haud cuivis promptum eſt murmur humileſque ſuſurros Tollere de templis, & aperto vivere voto. Et Iuven. Satyra 10.: Prima fere vota & cunctis notiſſima templis, Divitiæ, creſcant ut opes, ut maxima toto Noſtra ſit arca foro.

Digitized by Google

ſuccedant illæ cœlitum deliciæ? Hic mihi puta negociator aliquis, aut miles, aut judex, abjecto ex tot rapinis unico nummulo, univerſam * vitæ Lernam ſemel expurgatam putat, totque perjuria, tot libidines tot ebrietates tot rixas, tot cædes, tot impoſturas, tot perfidias, tot proditiones exiſtimat velut ex pacto redimi, * & ita redimi, ut jam liceat ad novum ſcelerum orbem de integro reverti. Quid autem ſtultius iis, immo quid felicius, qui * ſeptem illis ſacrorum pſalmorum verſiculis cotidie reci-

Vitæ Lernam) Lerna palus Argivorum peſtilentiſſima, quæ prodidit hydram ſeptem capitum. Proverbium eſt, λέρνη κακῶν, id eſt, lerna malorum. de immenſis & innumeris malis.

Et ita redimi) Et hinc palam, nihil dici adverſus indulgentias. Taxantur enim non qui his utuntur ut debent, ſed qui ſatis putant abjeciſſe nummum in corbonam, cum nihil de vita priſtina mutetur.

Septem illis ſacrorum) Quidam è ſeptem fecerunt octo. Super hac re vide quam ridiculam narrent, immo ſcribant fabulam. Dæmon occurrens divo Bernardo, jactavit ſe ſcire ſeptem verſiculos in Pſalmis Davidicis, quos qui quotidie recitaſſet,

Digitized by Google

recitatis, pluſquam ſummam felicitatem ſibi promittunt? Atque hos magicos verſiculos dæmon quiſpiam, facetus quidem ille, ſed futilis magis quam callidus, Divo Bernardo creditur indicaſſe, ſed arte circumventus miſer. Et hæc tam ſtulta, ut meipſam propemodum pudeat, tamen approbantur, idque non à vulgo modo, verum etiam à religionis profeſſoribus. Quid jam, nonne eodem fere pertinet, cum ſingulæ regiones ſuum aliquem peculiarem vindicant divum: cumque in ſingulos ſingula quædam partiuntur, ſingulis ſuos quoſdam culturæ ritus attribuunt: ut hic in dentium cruciatu ſuccurrat, ille parturientibus dexter adſit, alius rem furto ſublatam reſti-
tuat:

recitaſſet, non poſſet non ire in cœlum. Inſtabat Bernardus, ut indicaret quinam eſſent. Cumque ille recuſaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem quotidie totum evolvam pſalterium, in quo tui quoque ſeptem verſus inſint neceſſe eſt. At dæmon veritus, ne tanti dediſſet occaſionem, maluit verſiculos ſuos indicare: atque hoc tantum bonum, quantum nec in Euangelio legimus, cacodæmoni ferimus acceptum.

tuat: hic in naufragio proſper affulgeat, ille gregem tueatur? atque item de cæteris. nam omnia percenſere longiſſimum fuerit. Sunt qui ſinguli pluribus in rebus valeant, præcipue * deipara virgo, cui vulgus hominum plus prope tribuit

Deipara virgo) Imitatus eſt Græcam vocem θεοτόκος. Mirum eſt autem quam vulgus hominum ab hac omnia petat, perinde quaſi Chriſtus aut minus ſit exorabilis quam Maria, aut minus poſſit. Sed ſtultum vulgus imaginatur in ſacra virgine, quod vident in filio quopiam principe & hujus matre. Quod ab illo non poſſint extorquere, vel quod ſit implacabilior hic ſexus, vel quod ad hunc non pateat aditus, id per mulierem impetrari putant. Illud animadverte lector, quanquam Moriam loquentem facit, tamen hoc cavit, ut ne uſquam lædat Chriſtianam religionem. ne videretur taxare eos, qui impenſe addicti ſunt cultui divæ virginis, addit. Plus prope tribuit quam filio. ut intelligeres, ſtultam vulgi ſuperſtitionem notatam, qui magis fidit Mariæ, quam Chriſto. Ipſe cum in Italia ſtudiorum gratia commorarer, vidi in æde ſacra affixum epigramma, in quo quidam teſtabatur ſe graviſſima febri correptum, nihil ſpei collocaſſe in medico, non multum in deo, ſed tamen divæ virginis ope revixiſſe. Nulla, inquit, erat in medico ſpes, neque multa

tribuit quam filio. Verum ab his divis quid tandem petunt homines niſi quod ad ſtulticiam attinet? Agedum * inter tot anathemata, quibus templorum quorundam parietes omnes ac teſtudinem ipſam refertam conſpicitis, vidiſtis ne unquam qui ſtulticiam effugerit, qui vel pilo ſit factus ſapientior? * Alius enatavit incolumis. Alius ab hoſte confoſſus vixit. Alius è prælio, pugnantibus cæteris, non minus feliciter quam fortiter aufugit. Alius in crucem ſubactus, favore divi cujuſpiam furibus amici, decidit ut nonnullos etiam male divitiis onuſtos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. * Alius irato medico à febre

multa deo. Nam hunc verſiculum forte memoria teneo.

Inter tot anathemata) Ita vocantur donaria ſuſpenſa in templis, ac monumenta dicata divis. Apud Italos in ædibus ſacris hujuſmodi plena ſunt omnia.

Alius enatavit) Effingunt argumentum picturis aut ceris: deinde addunt ſuperſcriptionem miraculi. Luſit autem mira facetia, in his argumentis explicandis.

Alius irato medico) Quia maluerit morbum

[redacted] Digitized by Google

febre revaluit. * Alii potum venenum, alvo ſoluta, remedio, non exitio fuit, idque non admodum læta uxore, quæ operam & impenſam luſerit. Alius everſo plauſtro, equos incolumes domum abegit. Alius oppreſſus ruina vixit. Alius * à marito deprehenſus eluſit. Nullus pro depulſa ſtulticia gratis agit. Adeo ſuavis quædam res eſt nihil ſapere, ut omnia potius

morbum diuturniorem, quæſtus ſui cauſa. Tales enim nonnulli ſunt, ſed hoc indigni nomine.

Alii potum venenum) Extat Auſonii ſuper hac re ſane quam lepidum Epigramma, de uxore, quæ virum voluit veneno necare. Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito, Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum, Miſcuit argenti lethalia pondera vivi, Cogeret ut celerem vis geminata necem. Dividat hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum. Antidotum ſumet, qui ſociata bibet. Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant, Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ, Protinus & vacuos alvi periere receſſus, Lubrica dejectis qua via nota cibis. Quam pia cura deum! prodeſt crudelior uxor: Et cum fata volunt, bina venena juvant.

A marito deprehenſus eluſit) Sunt qui conſtanter in his quoque caſibus ſanctos ſibi fuiſſe præſidio jactent.

L

tius deprecentur mortales, quam Moriam. Sed quid ego hoc ſuperſtitionũ pelagus ingredior? * Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, Ferrea vox, omneis fatuorum evolvere formas, Omnia ſtulticiæ percurrere nomina poſſim. uſque adeo * omnis omnium Chriſtianorum vita iſtiuſmodi delirationibus undique ſcatet: quas ipſas

Non mihi ſi linguæ) Carmen Maronis, commutatis aliquot verbis, ad ſuam detorſit ſententiam. Eſt autem Æneidos ſexto: Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas, Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim. quod imitatum eſt ex illo Homeri Iliados β: Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν, Φωνὴ δ' ἄῤῥηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη. id eſt, Non mihi ſi denæ linguæ ſint, oraque dena, Vox ſimul infracta, ac animus mihi aheneus eſſet.

Omnis omnium Chriſtianorum) Cave ſic accipias lector, quaſi Chriſtiana vita ſit ſuperſtitioſa. Sed eorum qui Chriſtiani vocantur mores his ſuperſtitionibus ſic ſunt infecti, ut nulla pæne res ſit tam ſacra, cui non admiſceant aliquid hujuſmodi. Quę quidem tam multa ſunt, ut Livianam ſuperent hiſtoriam, tam ridicula, ut ſatius ſit reticere.

Digitized by Google

ipſas tamen ſacrifici non gravatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli ſoleat accreſcere. Inter hæc, ſi quis odioſus ſapiens exoriatur, ſuccinatque id quod res eſt: * Non male peribis, ſi bene vixeris: * peccata redimis ſi nummulo addideris odium malefactorum, tum lachrymas, vigilias, precationes, jejunia, ac totam vitæ rationẽ commutaris. * Divus hic tibi favebit * ſi vitam illius æmulaberis. Hæc, inquam, atque id genus alia, ſi ſapiens ille obganniat, vide à quanta felicitate repente mortalium animos in quem tumultum retraxerit? Ad hoc collegium pertinent, qui vivi, qua funeris pompa velint efferri, tam diligenter ſtatuunt, ut nominatim etiam

Non male peribis) Hoc pertinet ad imaginem Chriſtophori conſpectam, & ad verſiculos à dæmone proditos.

Peccata redimis) Hoc ad condonationes pertinet.

Divus hic) Hoc ad Eraſmum cultum.

Si vitam illius) Hic eſt veriſſimus atque ipſis acceptiſſimus divorum cultus. Sed quoniam hoc longe difficilius, negligitur à vulgo, & ad faciles quaſdam cæremonias confugiunt.

Digitized by Google

etiam præſcribant, quot tædas, quot pullatos, quot cantores, * quot luctus hiſtriones velint adeſſe, perinde quaſi futurum ſit, ut aliquis * hujus ſpectaculi ſenſus ad ipſos ſit rediturus, aut ut pudeſcant defuncti, niſi cadaver magnifice defodiatur, haud alio ſtudio, quam ſi * ædiles creati, ludos aut epulum ædere ſtudeant. Equidem tametſi propero, tamen haud poſſum iſtos ſilentio prætercurrere, qui cum * nihil ab infimo cerdone

ne

Quot luctus hiſtirones) Durat mos adhuc apud complures Chriſtianos, ex gentilitate relictus, ut conducti quidam plorent in funere. Vnde Flaccus: Vt qui conducti plorant in funere, dicunt Et faciunt prope plura dolentibus ex animo. Principes equos etiam pullis obtectos ſtragulis in hanc pompam inducũt, cervice ad tibias alligata, quaſi lugeant, & dominum requirant.

Hujus ſpectaculi) Nam iſta defuncti aut non ſentiunt, aut ſuo malo ſentiunt. Sed tolerantur in ſolatium infirmorum, ſi modo tam moderate fiant, ut ferri poſſint. Nunc aliquoties ambitio uſque ad inſaniam exit.

Ædiles creati) Horum erat, fabulas ædere populo, & viſcerationes exhibere.

Nihil ab infimo cerdone) Vide ut circumſpecte taxat nobiles, non quoſvis, (ſunt

Digitized by Google

ne differant, tamen inani nobilitatis titulo mirum quam ſibi blandiuntur. Alius ad Æneam, alius ad Brutum, alius ad Arcturum genus ſuum refert. Oſtendunt undique ſculptas & pictas majorum imagines. Numerant proavos atque atavos, & antiqua cognomina commemorant, cum ipſi non multum abſint à muta ſtatua, pæne iis ipſis, quæ oſtentant, ſignis deteriores. Et tamen hac tam ſuavi Philautia felicem prorſum vitã agunt. Neque deſunt æque ſtulti, qui hoc beluarum genus, perinde ut deos ſuſpiciunt. Sed quid ego de uno aut altero genere loquor, quaſi vero non paſſim hæc Philautia plurimos ubique miris modis feliciſſimos efficiat? cum hic quavis ſimia deformior, ſibi plane * Nireus videtur: alius ſimul atque treis lineas

(ſunt enim vere nobiles, qui generis claritati, doctrina moribusque reſpondent) ſed eos qui vita, cæteriſque bonis rebus, nihilo antecellunt infimam plebem, aut, quod ſæpe videmus, vincunt vitiis.

Nireus) Nireum pro formoſiſſimo poſuit. Nam Homerus ut Therſiten turpiſſimum Græcorũ, ita hunc poſt Achillem, formoſiſſimum fecit, quem ſic de-

neas circino duxerit, prorſum Euclidem ſeſe putat: hic * ὄνος πρὸς λύραν, &, * Quo deterius nec Ille ſonat, Quo mordetur gallina marito, tamen * alterum Hermogenem eſſe ſe credit. Eſt autem illud longe ſuaviſſimum inſaniæ genus, quo nonnulli, quicquid ulli ſuorum dotis adeſt, eo non aliter atque ſuo gloriantur. * Qualis erat ille

ſcribit Iliados β: Νιρεὺς ἀγλαΐης θ' υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος, Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην. id eſt, Filius Aglaies Nireus regis Charopique, Nireus, quo Troiam venit formoſior alter Græcorum haud ullus, ſi invictum demis Achillem. Sed mollis fuit. Lucianus ἐν νεκρικοῖς, cum hoc Therſiten de forma fecit contendentem.

Ὄνος πρὸς λύραν) Id eſt, aſinus ad lyram. Græcis proverbium eſt de indocili.

Quo deterius) Carmen eſt Iuvenalis è Satyra tertia, quo gallum ſignificat gallinaceum, cui vox eſt rauca & inamabilis. Proinde ab animante Græci nomen dederunt huic vocis vitio, ut teſtatur Quintilianus.

Alterum Hermogenem) Hunc Flaccus nominat in Satyris, ut ſummum canendi artificem: Invideat quod & Hermogenes ego canto.

Qualis erat ille bis beatus) Eſt lepidiſſima fabula de quodam divite ſtulto. qui

Digitized by Google

ille bis beatus apud Senecam dives, qui narraturus hiſtoriolam quampiam, ſervos ad manum habebat, qui nomina ſuggererent, non dubitaturus vel in pugilum certamen deſcendere, homo alioqui adeo imbecillus, ut vix viveret, hac re fretus, quod multos haberet domi ſervos egregie robuſtos. Porro de artium profeſſoribus quid attinet commemorare? quando peculiaris eſt horum omnium Philautia, adeo * ut reperias citius, qui velit agello paterno quam ingenio cedere, verum præcipue hiſtrionum, cantorum, oratorum, ac poetarum, quorum quo quiſque eſt indoctior, hoc ſibi placet inſolentius,

qui putabat ſe ſcire quicquid ullus ſervorum ſciret. Erat adeo obliviolus, ut narraturus aliquid ſæpe requireret nomen Hectoris, aut Achillis, & opus erat ſervo qui nomen ſuggereret. Huic adeo invalido ut vix viveret, adulatores ſuadebant, ut in pugilum certamen deſcenderet. & reſpondenti, Qui poſſum? vix vivo: Non vides, inquiunt, quam multos validos ſervos habeas domi tuæ?

Vt reperias citius) Ita Martialis in Epigrammatis ait, inveniri forte, qui cedant agro paterno, Qui velit ingenio cedere, nullus erit.

Digitized by Google

tius, hoc ſeſe magis jactat, ac dilatat. Et inveniunt * ſimiles labra lactucas, immo quo quicquam eſt ineptius, hoc plures admiratores nanciſcitur, ut peſſima quæque ſemper * plurimis arrident, propterea quod maxima pars hominum, ut diximus, Stulticiæ obnoxia eſt. Proinde ſi, qui eſt imperitior, & ſibiipſi multo jucundior eſt, & pluribus admirationi, quid eſt quod is veram eruditionem malit, primum magno conſtaturam, deinde reddituram * & putidiorem & timidiorem, poſtremo multo paucioribus placituram? Iam vero video, naturam, ut ſingulis mortalibus ſuam, ita ſingulis nationibus, ac pæne civitatibus, communem quandam inſeviſſe Philautiam: Atque hinc fieri, ut * Britãni præ-

Similes labra lactucas) Proverbium eſt, cum digna contingunt dignis, ut ineptus cantor inſulſo auditori.

Plurimis arrident) Eleganter arrident poſuit pro placent, quemadmodum & blandiri dicuntur quę placent.

Et putidiorem) Putidum aliquando moleſtum vocant. Horatius: Quorſum hæc tam putida tendunt?

Britanni præter alia) Vide lector ut rem

præter alia, formam, muſicam & lautas menſas proprie ſibi vindicent: Scoti, nobilitate, & regiæ affinitatis titulo, neque non dialecticis argutiis ſibi blandiantur: Galli morum civilitatem ſibi ſumant: Pariſienſes, Theologicæ ſcientiæ laudem, omnibus prope ſubmotis, ſibi peculiariter arrogent: Itali bonas literas & eloquentiam aſſerant, atque hoc nomine ſibi ſuaviſſime blādiantur omnes, quod * ſoli mortalium barbari non ſint. Quo quidem in genere felicitatis,

Romani

rem per ſe mordacem feſtiviter & citra morſum tractat. Quis neſcit, ut ſingulis hominibus, ita & ſingulis nationibus ſua quædam vitia eſſe? de quibus vulgus etiam ſua habet proverbia. At hic nil attingit odioſum, ſed tantum ridicula quædam commemorat, ut intelligas illum candido illo Mercurii ſale ludere voluiſſe. Nam Britannos etiam laudavit, ſi vindicant ſibi, quod & habent, & habere pulchrum eſt.

Soli mortalium) Olim Græci cæteros appellabant Barbaros: deinde culti literis Itali, cæteros omnes præter Græcos, barbaros appellare cœperunt. Et nunc rebus omnibus commutatis, adhuc mirum eſt, quam inani nomine ſibi placeant, & quantopere barbaros execrentur.

Romani primas tenent, ac * veterem illam Romam adhuc jucundiſſime ſomniant: Veneti nobilitatis opinione ſunt felices. Græci tanquam diſciplinarum autores, veteribus illis laudatorum heroum titulis ſeſe venditant: Turcæ, totaque illa vere barbarorum colluvies, etiam religionis laudem ſibi vindicat, Chriſtianos perinde uti ſuperſtitioſos irridens. Ac multo etiam ſuavius Iudæi etiamnum Meſſiam ſuum conſtanter expectant, ac Moſen ſuum hodieque mordicus tenent: Hiſpani bellicam gloriam nulli concedunt: Germani corporum proceritate & magiæ cognitione ſibi placent. Ac ne ſingula perſequar, videtis, opinor, quantum ubique voluptatis pariat ſingulis & univerſis mortalibus Philautia, cui prope par eſt Aſſentatio ſoror. * Nihil enim aliud Philautia quam cum quis ipſe ſibi palpatur.

Veterem illam Romam) Referrem hoc loco nonnihil de Romanorum affectu, ni ſcirem, ſine gemitu non poſſe audiri à piis. Et præſtat Eraſmi, quem interpretor, modeſtiam imitari.

Nihil enim aliud) Feſtiviter per collationis occaſionem miſcuit jocum, & tamen

palpatur. Idem ſi alteri facias, * Κολακία fuerit. At hodie res quædam infamis eſt adulatio, ſed apud eos, qui rerum vocabulis magis, quam rebus ipſis commoventur. Exiſtimant cum adulatione fidem male cohærere; quod multo ſecus ſeſe habere, vel brutorum animantium exemplis poterant admoneri. Quid enim cane adulantius? at rurſum quid fidelius? Quid * ſciuro blandius? at hoc quid eſt homini magis amicum? Niſi forte vel aſperi leones, vel immites tigres, vel irritabiles pardi magis ad vitam hominum conducere videntur. Quanquam eſt omnino pernicioſa quædam adulatio, qua nonnulli perfidioſi & irriſores, miſeros in perniciem

tamen dixit, Eſt autem pernicioſiſſima adulatio cum quis aſſentatur ſibi.

Κολακία) κόλαξ, id eſt, adulator. Inde κολακία, adulatio. Miro vero ingenio, rem omnium peſſimam laudat, & ita ludit, ut nihilominus verum dicat.

Sciuro blandius) Sciurus muris genus eſt, piloſa cauda, qua ſe tegit, unde & nomen habet. σκιὰ umbra, & οὐρὰ cauda dicitur. Eſt enim huic animanti peculiare, cauda corpus obtegere. Habetur in deliciis ob luſum perpetuum.

niciem adigunt. Verum hæc mea ab ingenii benignitate candoreque quodam proficiſcitur, multoque virtuti vicinior eſt, quam ea, quæ huic opponitur, aſperitas, ac moroſitas inconcinna, * ut ait Horatius, gravisque. Hæc dejectiores animos erigit, demulcet triſtes, extimulat languentes, expergefacit ſtupidos, ægrotos levat, feroces mollit, amores conciliat, conciliatos retinet. * Pueritiam ad capeſſenda ſtudia literarum allicit, ſenes

Vt ait Horatius) Is ponit duo vitia in amicitia, aſſentationem, & huic diverſam, aſperam morum truculentiam, qua nihil amico concedimus. Eſt autem medium quiddam, ut amicum admoneas errantem, ſed non quavis de re, nec amarulente, ſed amice; quædam condones, quibuſdam faveas. Vnde Flaccus in epiſtola ad Lollium ſic ait: Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus. Eſt huic diverſum vitio vitium prope majus, Aſperitas agreſtis, & inconcinna gravisque, Quæ ſe commendat tonſa cute, dentibus atris, Dum vult libertas mera dici, veraque virtus. Virtus eſt medium vitiorum utrinque redactum.

Pueritiam ad capeſſenda) Laude & munuſculis olim alliciebant pueros ad amandas literas. Vnde Flaccus: Pueris olim dant cruſtula blandi Doctores, elementa

Digitized by Google

nes exhilarat, * principes citra offenſam, ſub imagine laudis, & admonet & docet. In ſumma, facit ut quiſque ſibi ipſe ſit jucundior & charior, quæ quidem felicitatis pars eſt vel præcipua. Quid autem officioſius quam cum * mutuum muli ſcabūt? Vt ne dicam interim, hanc

elementa velint ut diſcere prima. Nunc vero truculentia doctorum, & plagis, primum diſcunt odiſſe literas & præceptorem: qua re, vel Fabio teſte, nihil magis puerorum ingeniis pernicioſum eſſe poteſt. Nam præter odium literarum, ingeniique ſervilitatem, quam ſævitia præceptorum parit, etiam corpuſculis adhuc teneris & creſcentibus, non parum nocet nimia illa ſævitia & aſperitas, quam mirum quantum ſtulti, non ſane pauci, tanquam præceptoria virtutem mirantur.

Principes citra) Si neceſſe eſt admonere principem, tamen jucunde monendus eſt, non acerbe, ne eveniat quod evenit Caliſtheni præceptori Alexandri, & pædagogo Ptolemæi. Porro colorem quem oſtendit, ipſe mire ſervavit in Panegyrico, quo Philippi Burgundionum ducis laudes proſequutus eſt. Nihil enim aliud illic agit laudans, quam ut doceat & admoneat, qualem oportet eſſe principem.

Mutuum muli ſcabunt). Proverbium eſt, cum viciſſim alius alium laudat. a mulis

hanc eſſe * magnam illius laudatæ eloquentiæ partem, majorem medicinæ, maximam poeticæ: denique hanc eſſe totius humanæ conſuetudinis mel & condimentum. Sed falli, inquiunt, miſerum eſt. Immo non falli miſerrimū. Nimium enim deſipiunt, qui in rebus ipſis felicitatem hominis ſitam eſſe exiſtimant. Ex opinionibus ea pendet. Nam rerum humanarum tanta eſt obſcuritas, varietasque, ut nihil dilucide ſciri poſſit: quemadmodum recte dictū eſt ab Academicis meis, * inter philoſophos quam minimum inſolentibus. Aut ſi quid

mulis ſumptum, qui quod manibus carent, mutuo ſe ſcabunt.

Magnam illius &c.) Nam ut ſupra diximus, Plato in Gorgia oratoriam aſſentationis partem fecit.

Inter philoſophos) Socrates modeſtiæ cauſa dicebat, ſe nihil ſcire, ridens arrogantem ſophiſtarum profeſſionem, qui ſe jactabant nihil neſcire: hinc Academici nihil affirmabant, ſed quod ubique probabile viderent, id ſequebantur. Porro Socrates in Apologia dicit, ſe putare idcirco ab Apolline judicatum omnium ſapientiſſimum, quod ſe nihil ſcire ſciret. Sic enim ait loquens de quodam, qui & ſibi & aliis videretur ſapien-

ſi quid ſciri poteſt, id non raro officit etiam vitæ jucunditati. Poſtremo ſic ſculptus eſt hominis animus, ut longe magis fucis, quam veris capiatur. Cujus rei ſi quis experimentum expoſitum & obvium quærat, conciones ac templa petat. in quibus ſi quid ſerium narratur, dormitant, oſcitant, nauſeant omnes. quod ſi* clamator ille, (lapſa ſum, declamator, dicere volebam,) ita

pientiſſimus: πρὸς ἐμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν ἐλογιζόμην ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι. κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν οὐδ' ἀγαθὸν εἰδέναι. ἀλλ' οὗτος μὲν οἴεταί τι εἰδέναι οὐκ εἰδώς. ἐγὼ δὲ ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδ' οἴομαι. ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. id eſt: Ad meipſum igitur converſus ſic ratiocinabar: Hoc profecto homine ſapientior ſum. Videtur enim noſtrum neuter quid bonum quidve malum ſit ſcire. Cęterum hic quidem putat ſe aliquid ſcire, nihil ſciens. Ego vero ut nihil ſcio, ita nihil ſcire me puto. Viſus ſum igitur paulo hoc ipſo ſapientior, quod ea quæ neſcio, ne puto quidem me ſcire.

Clamator) Quidam clamant tantum. Declamant autem qui ex arte dicunt, præſertim exercendi cauſa. Quod autem per jocum hic narrat, mirum eſt quàm quotidie videamus evenire.

Digitized by Google

ita ut ſæpe faciunt, anilem aliquam fabellam exordiatur, expergiſcuntur, eriguntur, inhiant omnes. Item ſiquis ſit divus fabuloſior & poëticus, quod ſi exemplum requiris, * finge hujus generis Georgium, aut Chriſtophorum, aut Barbaram, videbis hunc longe religioſius coli, quam Petrum, aut Paulum, aut ipſum etiam Chriſtum. Verum hæc non hujus ſunt loci. Iam quanto minoris conſtat hæc felicitatis acceſſio? Quandoquidem res ipſas aliquoties magno negocio pares oportet, vel leviſſimas, uti grammaticen. At opinio facillime ſumitur, quæ tamen tantundem, aut amplius etiam, ad felicitatem conducat. Age ſi quis pu-
tribus

Finge hujus generis) Ne quis hic calumnietur, aliquid parum reverenter dictum de ſanctis. non enim vocat divos fabuloſos, quod non ſint ſancti, ſed quod de his fabuloſa quædam ferantur. ut Horatius fabuloſum dixit Hydaſpem fluvium. Nec id ſimpliciter affirmat, ſed addit, exempli cauſa. Nam horum hiſtoriæ fabulis ſimillimæ videntur. Et tamen hæc qualiacunque ſunt, libentius amplectitur vulgus, quam quæ in Actis apoſtolorum aut in Euangeliis legimus certa & indubitata.

tribus veſcatur ſalſamentis, quorum alius nec odorem ferre poſſit, & tamen huic ambroſiam ſapiant, quæſo quid intereſt ad felicitatem? Contra ſi * acipenſer alicui nauſeam ſapiat, quid referet ad vitæ beatitudinem? Si cui ſit uxor egregie deformis, quæ tamen marito vel cum ipſa Venere certare poſſe videatur, nonne perinde fuerit, ac ſi vere formoſa foret? Si quis tabulam minio lutóque male oblitam ſuſpectet, ac demiretur, perſuaſum habens, * Apellis aut Zeuſidis eſſe picturam, nonne felicior

etiam

Acipenſer alicui) Acipenſer ſive acipenſis piſcis eſt optimi ſaporis, qui ſquamas ad os verſas habet, olim in maximo precio habitus. Martialis in diſtichis: Ad Palatinas acipenſem mittite menſas, Ambroſias ornent munera rara dapes.

Apellis aut Zeuſidis) Plinius lib. 35 Apellem dicit ſuperaſſe omnes ante ſe genitos, poſteaque ſequutos, quippe qui pinxerit ea, quæ alii pingere non potuerint, fulmina, tonitrua, bronten, aſtrapen. Zeuſidis item meminit Plinius, quem ſummas divitias dicit arte ſua ſibi comparaſſe; poſteaque cenſentem opera ſua majora eſſe, quam quæ precio poſſent comparari, cœpiſſe ea dono dare. Plura de his apud eundem invenies.

etiam fuerit eo, qui eorum artificum manum magno emerit, fortaſſis minus ex eo ſpectaculo voluptatis percepturus? Novi ego quendam * mei nominis, qui novæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit, perſuadens, ut erat facundus nugator, eas non modo veras ac nativas eſſe, verum etiam ſingulari atque inæſtimabili precio. Quæſo, quid intererat puellæ, cum vitro non minus jucunde paſceret & oculos & animum, nugas perinde ut eximium aliquem theſaurum conditas apud ſeſe ſervaret? Maritus interim & ſumptum effugiebat, & uxoris errore fruebatur, nec eam tamen ſibi minus habebat devinctam, quam ſi magno empta donaſſet. Num quid intereſſe cenſetis, inter eos, qui in * ſpecu illo Platonico variarum rerum

Mei nominis) Apparet eum loqui de quopiam, cui nomen fuerit Moro, qui puellam ſponſam hac arte deluſerit.

Specu illo Platonico) Plato πολιτειῶν ζ', homines, qui relictis divinis ideis & ſpiritualibus rebus, quæ vere ſunt nihil præter res corporeas, verarum rerum umbras mirantur, tanquam cæcos & ſomnolantes fingit ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει,

rerum umbras & ſimulacra demirantur, modo nihil deſiderent, neque minus ſibi placeant, & ſapientem illum, qui ſpecum egreſſus, veras res aſpicit? Quod ſi * Mycillo Lucia-

σπηλαιώδει, id eſt, in ſubterraneo domicilio, ſpeluncæ formam præ ſe ferenti, ſuis affectibus vinctos ſedere. Ad hunc enim modum Socrates fere apud eum loquitur: Naturam noſtram, quo ad eruditionem & ruditatem pertinet, tali quadam imagine cõtemplare: Finge ſubterraneum ſpecus, cujus ingreſſus verſus lumen per antrum totum pervius undique pateat: in eo homines nutritos a pueritia, cervicem & crura ita devinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad ſola anteriora proſpicere: capita vero vinculis adſtricta, circumducere nequeant: poſt tergum autem, ſuperne, ac procul, ignis lumen ſuſpenſum ſit, interque ignem & vinctos homines via ſuperior pateat, ſecus quam paries ſit conſtructus; quemadmodum præſtigiatoribus apponuntur coram ſpectantium oculis cortinæ quædam, ſuper quibus ſua miranda oſtentant. finge præterea homines alios inter parietes ferre res varias. Hos demum homines ait nihil aliud quicquam vel ſui ipſorum vel aliarum rerum poſſe videre, præter umbras, quæ ex igne ad adverſam ſpeluncæ partem cadunt.

Mycillo Lucianico) Apud Lucianum

cillo Lucianico dives illud & aureum ſomnium perpetuo ſomniare licuiſſet, nihil erat cur aliam optaret felicitatem. Aut nihil igitur intereſt, aut ſi quid intereſt, potior etiam ſtultorum conditio. Primum quod iis ſua felicitas minimo conſtat, id eſt, ſola perſuaſiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cum plurimis communiter. Porro nullius boni jucunda ſine ſocio poſſeſſio. Quis enim neſcit quanta ſapientum paucitas, ſi modo quiſquam inveniatur? quanquam ex tot ſeculis Græci ſeptem omnino numerant, quos me Hercle, ſi quis accuratius excutiat, diſperеam ſi vel ſemiſapientẽ inveniet, immo ſi * vel trientem viri ſapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur, ut eſt, primarium,

Mycillus quiſpiam cerdo, pauperculus, cœnaverat apud prædivitem vicinum, noctequе ſomniavit ſe ſubito divitem vehi humeris, poſſidereque quæcunque divites poſſident. Et ob id minatur gallo, quod ſuo cantu tantam felicitatem interrupiſſet. Extat dialogus, ab Eraſmo Latinus factus.

Vel trientem) Triens eſt quarta pars aſſis, hoc eſt, tres unciæ.

rium, * quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo tempus: nam ſimulatque villum edormieris, protinus * albis, ut ajunt, quadrigis recurrunt animi moleſtiæ: quanto meum beneficium cum plenius, tum præſentius, quæ perpetua quadam ebrietate, mentem gaudiis, deliciis, tripudiis, expleo, idque nullo negocio? Neque quenquam omnino mortalem mei muneris

Quod animi &c.) Vnde in Epigrammate Græco, γηθόσυνος, id eſt, lætus: λυσιμέριμνος, id eſt, curam ſolvens: φιλομειδὴς, id eſt, amator riſus: τερπνὸς, id eſt, delectabilis: & ῥαδινὸς, id eſt, facilis, dicitur. Bacchi laudes complexus eſt Flaccus hoc carmine: Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, Spes jubet eſſe ratas, ad prælia trudit inermem, Sollicitis animis onus eximit, addocet artes. Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Contracta quem non in paupertate ſolutum? Tibullus quoque: Adde merum, vinoque novos compeſce dolores. Et Propertius Elegiarum tertio ad Bacchum ait: Curarumque tuo ſit medicina mero. Homerus item Iliados ζ: Ανδρὶ δὲ κεκμηῶτι, μένος μέγα οἶνος ἀέξει, id eſt, Viro autem qui laboravit, robur magnum vinum augebit.

Albis quadrigis) Hoc proverbio ſummam indicamus celeritatem.

muneris expertem eſſe ſino, cum reliquæ numinum dotes, aliæ ad alios perveniant. Non ubivis naſcitur * generoſum & lene merum, Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus; pauciotibus eloquentia, Mercurii donum. Non ita multis obtigerunt opes, * dextro Hercule. Imperium non cuivis concedit * Iupiter Homericus. Sæpenumero Mavors

Generoſum & lene) Sic Horatius: Ad mare cum venio, generoſum & lene requiro, Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet, Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Dextro Hercule) Huic decimas bonorum voverunt, ut diteſcerent. unde Perſius Sat. 2: Et o ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.

Iupiter Homericus) Homerus ſcribit ſceptrum & jus a Iove dari regibus. apud quem Vlyſſes Iliados β ſic loquitur: Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω Σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ. id eſt, Vnus dominus ſit, unus rex, cui dedit filius Saturni verſuti ſceptrum atque fas, ut ipſos regat. Et Neſtor Iliad. α: Σκηπτοῦχος βασιλεὺς, ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν, id eſt, Sceptrifer rex, cui Iupiter gloriam dedit.

vors neutris favet copiis. Complures ab * Apollinis tripode triſtes diſcedunt. Sæpe fulminat * Saturnius. * Phœbus aliquando jaculis peſtem immittit. Neptunus plures extinguit quam ſervat. Vt interim * Vejoves iſtos, Plutones, * Atas,

Apollinis tripode) Cum reſpondet quæ nollent audiſſe.

Saturnius) Id eſt, Iupiter, cui fulmen tribuunt poetæ, unde τερπικέραυνος dicitur.

Phœbus aliquando) Vt in primo Iliad. ob ereptam ſacerdotis Chryſæ filiam, βασιλῆϊ χολωθεὶς, Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοί, id eſt, Regi iratus morbum excitavit malum, perieruntque populi. Vnde Pæan dicitur, ἀπὸ τοῦ παίειν, id eſt, a feriendo: & Apollo, ἀπὸ ἀπολλύειν, id eſt, a corrumpendo: & βελεσιχαρὴς, id eſt, ſagittis gaudens: & ἑκατηβόλος, id eſt, longe jaciens.

Vejoves iſtos) Antiqui Romani ut Iovem & Dijovem a juvando appellarunt: ita eum deum, qui non juvandi poteſtatem, ſed vim nocendi haberet, (nam deos quosdā ut prodeſſent, celebrabant, quosdam ut ne obeſſent, placabant) Vejovem appellaverunt, dempta atque detracta juvandi facultate, per hoc στερητικὸν μόριον, id eſt, privativam particulam, ve. Hujus dei ſimulacrum, quod fuit Romæ in æde ipſius, quæ erat inter arcem & Capitolium, ſagittas tenebat,

* Atas, * Pœnas, Febres, atque id genus, non deos, ſed carnifices, commemorem. Ego ſum una illa Stulticia, quæ omneis ex æquo tam parata beneficentia complector. Nec vota moror, nec iraſcor, expoſcens * piamina, ſi quid cære-

bat, quæ videlicet erant ad nocendum paratæ. Quapropter eum deum plerique Apollinem dixerunt. Hujuſmodi fere Aulus Gellius libri quinti capite duodecimo.

Atas) Aten finxit Homerus quam Latine Noxam poſſis dicere. Hęc immittit turbas & offenſas rebus mortalium, quas Litæ ſtudent componere. Eam Iupiter, capillis arreptis, præcipitavit è cœlo, ut dicit Homerus Iliados τ. Eadem inter Agamemnonem & Achillem excitavit diſſidium, de qua Iliados quoque θ ſic dicit: Ἡ δ' ἄτη σθεναρή τε καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας Πολλὸν ὑπὲκ προθέει· φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν Βλάπτουσ' ἀνθρώπους. id eſt, Ate autem robuſta veloxque eſt, quoniam omnes Litas curſu ſuperat: prævenit autem in omnem terram, nocens hominibus.

Pœnas, Febres) Quidam duos tantum deos faciebant, beneficium & pœnam, ut Democritus: quod, ut Plin. ait, ad majorem accedit ſocordiam, quã ponere innumeros. qui & lib. 2. autor eſt, Febr publice phanum dicatũ fuiſſe in Palatio.

Piamina) Credebant offendi deos, ſi quid

cæremoniarum fuerit prætermiſſum. * Nec cœlum terræ miſceo, ſi quis reliquis invitatis diis, me domi relinquat, nec admittat ad nidorem illum victimarum. Nam cæterorum deorum tanta in his eſt moroſitas, ut prope majus ſit operæ precium, atque adeo tutius, illos negligere quam colere. Quemadmodum ſunt & homines nonnulli, tam difficiles, & ad lædendum irritabiles, ut præſtiterit eos prorſum alieniſſimos habere, quam familiares. At nemo, inquiunt, Stulti-

quid in ſacris fuiſſet non rite peractum: id ſi accidiſſet, expiabant.

Nec cœlum terræ) Proverbium eſt, quo ſignificamus ſummum tumultum. Sic Iuve. Saty. 2: Quis cœlum terris non miſceat, & mare cœlo? Idem ſexta: Clames licet, & mare cœlo Confundas. Alluſit autem ad fabulam apri Calydonii, quem immiſit Diana, quod cæteris diis ad convivium vocatis, ſola domi remanſerit. quæ apud Naſonem transformatorum lib. 8. ſic: Tangit & ira deos; at non impune feremus Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ, Inquit, & Oeneos ultorem ſpreta per agros Miſit aprum. De hac re multus eſt jocus apud Lucianum, in convivio philoſophorum ſive Lapithis.

Digitized by Google

ſtulticiæ ſacrificat, neque templum ſtatuit. Equidem demiror, ut dixi, nonnihil hanc ingratitudinem. Verum hoc quoque pro mea facilitate boni conſulo: quanquam ne hæc quidem deſiderare poſſum. Quid enim eſt cur * tuſculum aut molam, aut hircum, aut ſuem requiram, cum mihi mortales omnes ubique gentium eum cultum perſolvant, * qui vel à Theologis maxime probari ſolet? Niſi forte * Dianæ debeam invidere, quod illi humano ſanguine litatur. Ego me

Tuſculum) Ture olim litabant, & mola. Plinius in præfatione: Et mola tantum ſalſa litant, qui non habent tura. Eſt autem mola far toſtum, ſale conſperſum, quo hoſtiæ aſpergebantur, dictum a molito farre.

Qui vel à Theologis) Sentit de imitatione vitæ. cultus enim dei præcipuus eſt, illum imitari. Moriam imitantur omnes.

Dianæ debeam invidere) Apud Scythas Tauricæ Dianæ humano ſanguine litabatur. in Latio quoque, ut Strabo in quinto ſcribit, templum Dianę Tauricæ erat, Dianium dictum, non procul ab Alba, in quo humanis hoſtiis litabatur Dianæ. Idcirco inquit Lactantius divinarum inſtitutionum lib. 2: Dii humanas hoſtias excogitaverunt, ipſi hoſtes

me tum religioſiſſime coli puto, cum paſſim, ut faciunt omnes, animo complectuntur, moribus exprimunt, vita repræſentant. Qui quidem divorum cultus, nec apud Chriſtianos admodum frequens eſt. * Quanta turba eorum, qui deiparæ

ſtes humani generis, ut quam plurimas devorarent animas.

Quanta turba) Oſtendit quid dixiſſet cultum optimum, qui conſtat imitatione vitæ, non cæremoniis. Et ait, plurimos eſſe qui beatam Mariam cæremoniis colant, perpaucos qui vitam ſtudeant æmulari, hoc eſt, humilitatem, puritatem, contemptum divitiarum, meditationem divinæ ſcripturæ. Quod autem per jocum additum eſt, In meridie; nemo malignius interpretetur, quaſi damnet ſimplicẽ populi pietatẽ: Etiamſi Hieronymus Vigilantio deridenti hũc morem, nihil aliud reſpondet, quam, cereos accendi, non in honorem martyrum, ut ipſe calumniabatur, ſed in ſolatium nocturnæ caliginis. Qui calumniis gaudent, dividunt quod conjunctum oportuit. Ecce, inquiunt, damnat publicam eccleſiæ conſuetudinem, quę cereos etiam clara luce accendit divis. Imo Moria non damnat eos, qui talem cultum qualemcunque exhibent divæ virgini, ſed illos taxat, qui quod eſt minimum pręſtant, quod eſt præcipuum negligentes.

Digitized by Google

deiparæ virgini cereolum affigunt, idque in meridie, cum nihil eſt opus? Rurſum quam pauci qui eandem vitæ caſtimonia, modeſtia, cœleſtium rerum amore ſtudeant æmulari? Nam is demum verus eſt cultus, longeque cœlitibus gratiſſimus. Præterea cur templum deſiderem, cum orbis hic univerſus templum mihi ſit, ni fallor, pulcherrimum? Neque vero * deſunt myſtæ, niſi ubi deſunt homines. Nec jam uſque adeo ſtulta ſum, * ut ſaxeas ac coloribus fucatas imagines requiram, quæ cultui

Deſunt myſtæ) Qui initiati numini ſacra celebrant.

Vt ſaxeas) Omnes ferme veteres ſancti damnabant in templis imagines, ob metum idololatriæ. id quod ex compluribus patet locis. Vt apud Hieronymum, epiſcopus quidam velum ſuſtulit, & concidit è templo, quod hominis haberet pictam imaginem. Et divus Gregorius epiſcopum quendam reprehendit, non quod imagines fregerit, ſed quod id fecerit abſque conſilio fratrum. Et in eadem epiſtola ſæpius inculcat, nihil manufactum ullo modo debere adorari. At poſteriores Theologi rationem invenere, ut ipſis videtur, argutam, qua eadem ratione adoremus ſaxeã aliquam & ver-

cultui noſtro nonnunquam officiunt, cum à ſtupidis, & pinguibus iſtis, ſigna pro divis ipſis adorantur. Nobis interim uſu venit, quod ſolet iis, qui à vicariis ſuis extruduntur. Mihi tot ſtatuas erectas puto quot ſunt mortales, vivam mei imaginem præ ſe ferentes, etiam ſi nolint. Itaque nihil eſt quod reliquis diis invideam, ſi aliis in angulis terrarum alii colantur, idque ſtatis diebus: quemadmodum * Rhodi Phœbus, in Cypro

& vermiculoſam imaginem, & Chriſtum. Verum de his non diſputo. Sit magna pietatis pars, provolvi gypſo coloribus lito. Non taxatur hic conſuetudo Chriſtianorum, ſed illorum ſtultitia, qui imagines venerantur non ut ſigna, ſed perinde quaſi ipſæ ſenſum aliquem habeant, & huic magis fidant quam illi. Quod ſi conſultum eſt vitare ſcelerum occaſiones, nullum autem ſcelus execrabilius idololatria, profecto non alienum fuerit hanc e medio tollere, ne quid offendat imperitos.

Rhodi) Inſula eſt Lyciæ, ut Mela ſcribit, in qua, ut Solinus ait, nunquam tam nubilum eſt cœlum, ut ſol non videatur. Vnde Horatius in Odis, eam claram dicit. Quocirca in ea Phœbus colebatur.

* Cypro Venus, * Argis Iuno, Athenis Minerva, * in Olympo Iupiter, Tarenti Neptunus, * Lampſaci Priapus: modo mihi communiter orbis omnis longe potiores victimas aſſidue præbeat. Atqui ſi cui videor hæc audacius quã verius dicere, agedum pauliſper ipſas

Cypro) Inſula eſt, quæ Ciliciam a ſeptentrione, Iſſicum ſinum ab oriente, Pamphylium ab occidente, & Ægyptiacum a meridie habet: de qua Strabo libro decimoquarto. Hanc Flaccus dicit dilectam Veneri: unde & Cypria dicitur.

Argis) Strabo libro octavo, multiplices ponit Argos. hic de Peloponeſiaco loquitur, ubi dicatum erat Iunoni templum. de hoc apud Homerum Iliados δ ſic loquitur Iuno. Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες, Ἄργος, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. id eſt, Tres mihi civitates multo omnium ſunt maxime dilectæ, Argos, Sparta, & latas vias habens Mycene.

In Olympo) Strabo lib. 8. quatuor dicit eſſe Olympos. hic de Peloponeſiaco loquitur, circa quem eſt Elis & Piſa Iovi dicata, ut Strabo ait, & Olympia, ubi Olympici agones fiebant.

Lampſaci) Lampſacum oppidum eſt circa anguſtias Helleſpontiacas, non procul ab Abydo, ubi Priapus colebatur. De hoc Plin. lib. 5.

Digitized by Google

ipſas hominum vitas inſpiciamus, quo palam fiat, & quantum mihi debeant, & quanti me faciant maximi pariter ac minimi. At non quorumlibet vitam recenſebimus, nam id quidem perlongum, verum inſignium tantum, unde reliquos facile ſit æſtimare. Quid enim attinet de vulgo plebeculaque commemorare, quæ citra controverſiam tota mea eſt? tot enim undique ſtulticiæ formis abundat, tot indies novas comminiſcitur, ut nec mille Democriti ad tantos riſus ſuffecerint: quanquam illis ipſis Democritis rurſum alio Democrito foret opus. Quin etiam incredibile ſit dictu, quos riſus, quos ludos, quas delicias, homunculi quotidie præbeant ſuperis. Nam hi quidem horas illas ſobrias & antemeridianas jurgioſis * conſultationibus ac votis audiendis impartiunt: Cæterum ubi jam nectare madent, neque lubet quicquam ſe-

rium

Conſultationibus) Lege Icaromenippum Luciani, quem Eraſmus latinitate donavit, & rectius intelliges hunc locum. Hic locus totus jocoſus eſt, & tamen ludens depingit imaginem vitæ humanæ.

Digitized by Google

rium agere, tum qua parte cœlum quam maxime prominet, ibi conſident, ac pronis frontibus quid agitent homines ſpeculantur. Nec eſt aliud ſpectaculũ illis ſuavius. Deum immortalem, quod theatrum eſt illud, quam varius ſtultorum tumultus? Nam ipſa nonnunquam in deorum poëticorum ordinibus conſidere ſoleo. Hic deperit in mulierculam, & quo minus adamatur, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, non uxorem. Ille ſponſam ſuam proſtituit. Alius zelotypus velut Argus obſervat. Hic in luctu papæ quam ſtulta dicit facitque? conductis etiam velut hiſtrionibus, qui luctus fabulam peragant. Ille * flet ad novercæ tumulum. Hic quicquid undecunque poteſt corradere, id totum * ventriculo donat, paulo poſt fortiter eſuriturus. Hic ſomno & ocio nihil putat felicius. Sunt qui alienis

Flet ad novercæ tumulum) Proverbium dictum eſt apud Græcos, δακρύειν πρὸς τὸν τῆς μητρυιᾶς τάφον, id eſt, Flere ad novercæ tumulum. de his qui fingerent dolorem, cum apud ſe gauderent.

Ventriculo) Quem vulgus ſtomachum, Latini ventriculum vocant.

Digitized by Google

alienis obeundis negociis ſedulo tumultuantur, ſua negligunt. Eſt qui * verſuris atque ære alieno divitem ſe eſſe putat, mox * decocturus. Alius nihil arbitratur felicius, quam ſi ipſe pauper hæredem locupletet. Hic ob exiguum, idque incertum lucellum, per omnia maria volitat, undis ac ventis vitam committens, nulla pecunia reparabilem. Ille mavult bello divitias quærere, quam tutum ocium exigere domi. Sunt qui captandis * orbis ſenibus, putant quam commodiſſime ad opes perveniri. Neque deſunt, qui idem malint deamandis * beatis aniculis aucupari. Quorum

Verſuris) Verſura eſt, cum æs alienum ære alieno diſſolvitur, & creditor mutatur, non liberatur debitor, ſed magis involvitur: hinc ducta voce, ut autor eſt Feſtus, quod creditorem verterent. Terentius in Phor. In eodem luto hæſitas, verſuram ſolves.

Decocturus) Decoxiſſe dicuntur, qui abſumptis omnibus, cedunt bonis, ut loquuntur jureconſulti.

Orbis ſenibus) Orbi ſunt, quibus liberi non ſunt, hos potiſſimum captant.

Beatis aniculis) Beatas vocat divites. Iuvenalis: Optima ſummi Nunc via proceſſus, vetulæ veſica beatæ.

Digitized by Google

rum utriq; tum demum egregiam de ſe voluptatem diis ſpectatoribus præbent, cum ab ipſis, * quos captant, arte deluduntur. Eſt omnium ſtultiſſimum ac ſordidiſſimum negociatorũ genus, (quippe qui * rem omnium ſordidiſſimam tractent, idque ſordidiſſimis rationibus,)

Quos captant) Id Horatius narrat de Naſica & Corano. Lucianus item de nonnullis, ἐν νεκρικοῖς.

Rem omnium ſordidiſsimam) Sordidum vocat illiberale & magno animo indignum. Porro in bonorum ordine, etiam juxta Peripateticos nihil vilius pecunia, quam ſolam captant negociatores. Nec Cicero probat hoc negociatorum genus, qui hic coemunt, ut alibi carius vendant. Et pauciſſimi ſunt, imo nulli, opinor, qui ſine fraude diteſcant. Et tamen hi ſoli habentur in precio; cum in ſententiis Theologorum plane damnata ſit negociatio, ſi Gregorio credimus; nam hic citatur in ſententiis; nec minus ſi Chryſoſtomo, Auguſtino & Caſſiodoro credimus; nam hi citantur in decretis diſt. octogeſima octava. quorum ſanctiſſimis ſcriptis, neſcio quis frater, mercatoribus aſſentari volens, paleas præpoſuit. Auguſtinus etiam palam dicit in lib. de pœnitentia, mercatores & milites pœnitentiam agere non poſſe.

; tum demum egregi
ptatem diis ſpectatoribu
cum ab ipſis, * quos c
e deluduntur. Eſt om
tiſſimum ac ſordidiſ
ociatorũ genus, (quipp
omnium ſordidiſſima
lque ſordidiſſimis ratio
nibus,)

tant) Id Horatius narr
Corano. Lucianus item
ν νεκρικοῖς.
iam ſordidiſsimam) Sor
lliberale & magno anim
rio in bonorum ordi
Peripateticos nihil vili
m ſolam captant negoc
tero probat hoc negoc
qui hic coemunt, ut ali
Et pauciſſimi ſunt, in
qui ſine fraude diteſcan
oli habentur in preci
iis Theologorum pla
ociatio, ſi Gregorio cr
citatur in ſententiis; ac
oſtomo , Auguſtino &
mus ; nam hi citant
ctogeſima octava quo
ſcriptis , neſcio qu
ibus aſſentari volen
Auguſtinus etiam p
e pœnitentia, merc
enitentiam agere no

nibus ,) qui cũ paſſim mentiantur, pejerent, furentur, fraudent, imponant, tamen omnium primos ſeſe faciunt, propterea quod digitos habeant auro revinctos. Nec deſunt * adulatores fraterculi, qui mirentur iſtos, ac venerabiles palam appellent, nimirum ut ad ipſos aliqua male partorum portiuncula redeat. * Alibi videas Pythagoricos quoſdam, quibus uſque adeo omnia videntur eſſe communia, ut quicquid uſquam incuſtoditum nacti fuerint, id velut hæreditate obvenerit, æquo animo tollant. Sunt qui * votis tantum divites ſunt, & jucunda quædam ſibi fingunt ſomnia,

Adulatores fraterculi) Non taxat religioſos, ſed adulatores. cujuſmodi ſunt in hoc genere non parum multi, qui concionantur ad quæſtum, & nullos ſæpius aut honorificentius appellant, quam mercatores, quos vocant venerabili mercadanti, quod hi dent largius.

Alibi videas Pythagoricos) Iocatur in furaces, quia Pythagoras dixit, τῶν φίλων τὰ πάντα κοινὰ εἶναι. id eſt, amicorum omnia eſſe communia. Id dogma ſequi videntur, cum ab omnibus, velut ab amicis, accipiunt.

Votis tantum) Vt apud Lucianum in Navi.

Digitized by Google

nia, idque ad felicitatem ſatis eſſe putant. Nonnulli * foris divites haberi gaudent, domi gnaviter eſuriunt. Hic feſtinat quicquid habet profundere, ille per fas nefasque congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum ſemet oblectat. Bona pars lites nunquam finiendas agitat, & hinc atque hinc certatim contendunt, ut * prorogatorem judicem,* & colluſorem ditent advocatum. Hic rebus novandis ſtudet, ille magnum quiddam molitur. * Eſt qui Hieroſolymam, Romam, aut divum Iacobum

Foris divites) Ajunt Venetiis multos hujuſmodi patricios eſſe.

Prorogatorem judicem) Differt enim ſententiam ne perdat quæſtum.

Et colluſorem) Colludit, qui nocet parti quam videtur tueri, & adjuvat quam videtur oppugnare. quod jureconſulti vocant prævaricationem.

Eſt qui Hieroſolymam). Non damnat eos, qui pio animo viſunt loca quędam. Tametſi non video quid in his ſit magnæ pietatis, niſi forte ſit aliquid, vidiſſe veſtigia Chriſti & ſanctorum, ut his accendamur ad æmulationem. Et maxima pars hominum, hodie maximo ſuo malo peregrinatur. Plerique ſub hoc prætextu planos & errones agunt. Verum

Digitized by Google

Iacobum adeat, ubi nihil eſt illi negocii, domi relictis cum uxore liberis. In ſumma, ſi mortalium innumerabiles tumultus è luna, * quemadmodum Menippus olim, deſpicias, putes te muſcarum aut culicum videre turbam, inter ſe rixantiū, bellantium, inſidiantium, rapientium, ludentium, laſcivientium, naſcentium, cadentium, morientium. Neque ſatis credi poteſt, quos motus, quas tragœdias ciat tantulum animalculum, tamque mox periturum. Nam aliquoties vel levis belli, ſeu peſtilentiæ procella multa ſimul milia rapit ac diſſipat. Sed ipſa ſtultiſſima ſim, planeque digna quam multis cachinnis rideat Democritus, ſi pergam popu-

rum hæc non libenter audiunt, qui ex hominum vel ſuperſtitione vel malicia lucrum ſentiunt. Veruntamen vide quam circumſpecte locutus eſt Eraſmus, etiam ſub aliena perſona, nequis poſſit offendi. Non probat eos, qui domi relinquunt quos curare debebant, & viſunt loca, in quibus nihil negocii habebant, tantum viſunt, ut viſant.

Quemadmodum Menippus) Extat, ut dixi, dialogus Icaromenippus, in quo Menippus in luna ſedens contemplatur mortalium vitam.

popularium ſtulticiarum & inſaniarum formas enumerare. Ad eos accingar, qui ſapientiæ ſpeciem inter mortales tenent, & * aureum illum ramum, ut ajunt, aucupantur. Inter quos grammatici primas tenent; genus hominum profecto, quo nihil calamitoſius, nihil afflictius, nihil æque diis inviſum foret, niſi ego miſerrimæ profeſſionis incommoda dulci quodam inſaniæ genere mitigarem. Neque enim * πέντε κατάραις, id eſt, quinque tantum diris obnoxii ſunt iſti, quem-

Aureum illum ramum) Alluſit ad ramum, quem duce Sibylla reperit Æneas apud Vergilium, ad inferos deſcenſurus. hunc interpretatur ſapientiam.

Πέντε κατάραις) Id eſt, quinque execrationibus, ſive devotionibus. Alluſit autem ad Græcum epigramma, quod jocatur, grammaticis eſſe πέντε γένη, πέντε πτώσεις καὶ πέντε κατάρας, id eſt, quinque genera, quinque caſus, & quinque devotiones. ob quinque primos verſus Homericos. Quorum primus incipit à μῆνιν, quod iram ſignificat. Secundus οὐλομένην, quod pernicioſam ſignificat. habet & μυρία ἄλγεα, id eſt, innumeros dolores. Tertius animas mittit ad inferos. Quartus, canum laniationem. Quintus, avium, & iram Iovis. Atque his auſpiciis ingrediuntur ſuum munus. Epigramma

quemadmodum indicat epigramma Græcum, verum ſexcentis; ut qui ſemper famelici, ſordidique in ludis illis ſuis, (in ludis dixi? imo * in φροντιστηρίοις, vel piſtrinis potius, ac carnificinis,) inter puerorū greges, conſeneſcant laboribus, obſur-

gramma autem eſt libro primo Palladę, titulo hujuſmodi: Ἀρχὴ γραμματικῆς πεντάστιχός ἐστι κατάρα. Πρῶτος μῆνιν ἔχει, δεύτερος οὐλομένην. Καὶ μετὰ οὐλομένην Δαναῶν πάλιν ἄλγεα πολλά. Ὁ τρίτατος ψυχὰς εἰς ἀΐδην κατάγει. Τοῦ δὲ τεταρταίου τὰ ἑλώρια, καὶ κύνες ἀργοί. Πέμπτου, οἰωνοί, καὶ χόλος ἐστὶ Διός. Πῶς οὖν γραμματικὸς δύναται μετὰ πέντε κατάρας, Καὶ πέντε πτώσεις, μὴ μέγα πένθος ἔχειν; id eſt: Principium grammatices quinque verſibus contenta eſt devotio. Primus iram habet, ſecundus perniciosam. Et poſt perniciosam, Græcorum rurſum dolores multos. Tertius animas in infernum deducit. Quarti autem, tractus, & canes veloces. Quinti, aves, & ira eſt Iovis. Quomodo igitur grammaticus poteſt poſt quinque execrationes & quinque caſus non magnum luctum habere?

In φροντιστηρίοις) Ariſtophanes ἐν νεφέλαις Socratis ſcholam vocat φροντιστήριον; quaſi dicas, ſolicitudinis locum, quod illic triſtes ac cogitabundi ſederent. Et Socrates dicere conſuevit, φρόντιζον, hoc eſt, cogita, hoc dicto adhortans ad diligentem rei conſiderationem.

ſurdeſcant clamoribus, fœtore pædoreque contabeſcant. tamen meo beneficio fit, ut ſibi primi mortalium eſſe videantur. Adeo ſibi placent, dum pavidam turbam minaci vultu voceque territant, dum ferulis, virgis, lorisque conſcindunt miſeros, dumque modis omnibus ſuo arbitratu ſæviunt, * aſinum illum Cumanum imitantes. Interim ſordes illæ, meræ mundiciæ videntur, pædor * amaracinum olet, miſerrima illa ſervitus regnum eſſe putatur, adeo ut * tyrannidem

Aſinum illum Cumanum) Is repertum leonis exuvium adaptarat corpori ſuo, atque ita leo creditus timebatur, donec quidam ex aurium prominentium judicio ſenſit aſinum eſſe: deinde fuſte contuſus, ad ſtabulum reductus eſt.

Amaracinum olet) De compoſitione unguenti Amaracini, quod & ſampſucinum vocant, vide Dioſcoridem in primo. Hoc Plinius in 13 libro dicit optimum fuiſſe in Cypro & Mytilenis, quod ibi ſampſucus abundet.

Tyrannidem ſuam) Eſt omnino ſimulacrum tyranni, ſævus, ut fere ſunt omnes, ludimagiſter. adeo ut Dionyſius Syracuſis expulſus, Corinthi ludum aperuerit literarum, cum ſine tyrannide vivere non poſſet, tam malus præceptor, quam fuerat rex.

nidem ſuam nolint cum * Phalaridis aut Dionyſii imperio commutare. Sed longe etiam feliciores ſunt, nova quadam doctrinæ perſuaſione. Siquidem cum plerique mera deliramenta pueris inculcent, tamen dii boni, quem non illi Palæmonem, quem non Donatum præ ſe contemnunt? idque neſcio quibus præſtigiis mire efficiunt, ut ſtultis materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipſi ſe faciunt. Iam adde & hoc voluptatis genus, quoties iſtorum aliquis * Anchiſæ matrem, aut voculam vulgo incognitam, in putri quapiam charta deprehenderit, puta * bubſequam, * bovinatorem aut * manticulatorem, aut ſi quis vetuſti

Phalaridis) Phalaris Agrigentinorum tyrannus, adeo crudelis, ut φαλαριςμὸν vocent durius imperium.

Anchiſæ matrem) Ex Homero ſolent talia proponere, & facinus eſt ignorare quicquam hujuſmodi.

Bubſequam) Hoc utitur Apuleius, pro eo qui ſequitur boves.

Bovinatorem) Bovinari veteres dicebant tergiverſari in cauſa: & bovinator, tergiverſator. Cujus meminit Aul. Gellius.

Manticulatorem) Feſtus oſtendit, olim

ſurdeſcant clamoribus, fœtore pædoreque contabeſcant. tamen meo beneficio fit, ut ſibi primi mortalium eſſe videantur. Adeo ſibi placent, dum pavidam turbam minaci vultu voceque territant, dum ferulis, virgis, loriſque conſcindunt miſeros, dumque modis omnibus ſuo arbitratu ſæviunt, * aſinum illum Cumanum imitantes. Interim ſordes illæ, meræ mundiciæ videntur, pædor * amaracinum olet, miſerrima illa ſervitus regnum eſſe putatur, adeo ut * tyrannidem

Aſinum illum Cumanum) Is repertum leonis exuvium adaptarat corpori ſuo, atque ita leo creditus timebatur, donec quidam ex aurium prominentium judicio ſenſit aſinum eſſe: deinde fuſte contuſus, ad ſtabulum reductus eſt.

Amaracinum olet) De compoſitione unguenti Amaracini, quod & ſampſucinum vocant, vide Dioſcoridem in primo. Hoc Plinius in 13 libro dicit optimum fuiſſe in Cypro & Mytilenis, quod ibi ſampſucus abundet.

Tyrannidem ſuam) Eſt omnino ſimulacrum tyranni, ſævus, ut fere ſunt omnes, ludimagiſter. adeo ut Dionyſius Syracuſis expulſus, Corinthi ludum aperuerit literarum, cum ſine tyrannide vivere non poſſet, tam malus præceptor, quam fuerat rex.

Digitized by Google

nidem ſuam nolint cum * Phalaridis aut Dionyſii imperio commutare. Sed longe etiam feliciores ſunt, nova quadam doctrinæ perſuaſione. Siquidem cum plerique mera deliramenta pueris inculcent, tamen dii boni, quem non illi Palæmonem, quem non Donatum præ ſe contemnunt? idque neſcio quibus præſtigiis mire efficiunt, ut ſtultis materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipſi ſe faciunt. Iam adde & hoc voluptatis genus, quoties iſtorum aliquis * Anchiſæ matrem, aut voculam vulgo incognitam, in putri quapiam charta deprehenderit, puta * bubſequam, * bovinatorem aut * manticulatorem, aut ſi quis vetuſti

Phalaridis) Phalaris Agrigentinorum tyrannus, adeo crudelis, ut φαλαρισμὸν vocent durius imperium.

Anchiſæ matrem) Ex Homero ſolent talia proponere, & facinus eſt ignorare quicquam hujuſmodi.

Bubſequam) Hoc utitur Apuleius, pro eo qui ſequitur boves.

Bovinatorem) Bovinari veteres dicebant tergiverſari in cauſa: & bovinator, tergiverſator. Cujus meminit Aul. Gellius.

Manticulatorem) Feſtus oſtendit, olim manti-

Digitized by Google

* vetuſti ſaxi fragmentum, mutilis notatum literis, alicubi effoderit: o Iupiter, quæ tum exultatio, qui triumphi, quæ encomia! perinde quaſi vel * Africam devicerint, * vel Babylonas ceperint. Quid autem; cum frigidiſſimos & inſulſiſſimos verſiculos ſuos paſſim oſtentant, neque deſunt qui mirentur? jam plane * Maronis animam in ſuum pectus demigraſſe credunt. At nihil omnium ſuavius, quam

manticulari dictum fuiſſe, pro clanculum ſuffurari.

Vetuſti ſaxi fragmentum) Sunt qui adeo ſuperſtitioſe venerentur antiquitatem, ut rudera quoq; tantum non adorent, & putria ſaxa. quanquam moderatum antiquitatis ſtudium in laude ponendum eſt.

Africam devicerint) Quod longo ancipitique bello, vix tandem, Scipionum maxime auſpiciis, devicta ſit à Romanis.

Vel Babylonas) Proverbiale eſt apud Lucianum. Hanc opulentiſſimam urbem cœpit Darius opera Zopiri.

Maronis animam) Alluſit ad id, quod Ennius ſomniavit, animam Homeri in ſuum demigraſſe corpus. Quod notans Perſius, ait: Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſo Memini, ut repente ſic poeta prodirem.

Google

quam cum ipſi inter ſeſe mutua talione laudant ac mirantur, viciſſimque ſcabunt. Quod ſi quis alius verbulo lapſus ſit, idque forte fortuna hic oculatior deprehenderit, * ἡράκλεις, quæ protinus tragœdiæ, quæ digladiationes, quæ convitia, quæ invectivæ? Male propitios habeam omnes grammaticos, ſi quid mentior. Novi quendam πολυτεχνότατον, Græcum, Latinum, mathematicum, philoſophum, medicum, καὶ ταῦτα βασιλικὸν, jam ſexagenarium, qui cæteris rebus omiſſis, annis plus viginti ſe torquet ac diſcruciat in grammatica, prorſus felicem ſe fore ratus, ſi tam diu liceat vivere, donec certo ſtatuat, quomodo diſtinguendæ ſint octo partes orationis, quod hactenus nemo Græcorum aut Latinorum ad plenum præſtare valuit. Perinde quaſi res ſit bello quoque vindicanda, ſi quis conjunctionem faciat dictionem ad adverbiorum jus pertinentem. Et hac gratia,

Ἡράκλεις) Id eſt, O Hercules. Eſt autem vox abominantis, quod Hercules ſoleat in malis opitulari. Vnde & ἀποτρόπαιον vocant.

tia, cum totidem ſint grammaticæ quot grammatici: (imo plures; quandoquidem Aldus meus unus plus quinquies grammaticam dedit:) hic nullam omnino quantumvis barbare aut moleſte ſcriptam prætermittit, quam non evolvat, excutiatque; nemini non invidens, ſi quid quantumlibet inepte moliatur in hoc genere; miſere timens, ne quis forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorum labores. Vtrum inſaniam hanc vocare mavultis, an ſtulticiam? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, ut animal omnium alioqui longe miſerrimum, eo felicitatis evehatur, ut ſortem ſuam neq; * cum Perſarum regibus cupiat permutare. Minus mihi debent poetæ, tametſi vel ex profeſſo meæ ſunt factionis, quippe liberum genus, * ut habet proverbium, quorum omne

Cum Perſarum regibus) Quod de horum opulentia prodigioſa quædam ferebantur. Horatius: Perſarum vigui rege beatior. Et, Perſicos odi puer apparatus.

Vt habet proverbium) τῶν ποιητῶν καὶ ζωγράφων ἀνεύθυνον γένος, id eſt, Poetarum

omne ſtudium non alio pertinet, quam ad demulcendas ſtultorum aures, idque meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamen his freti, dictu mirum ut cum ſibi polliceantur immortalitatem, & diis parem vitam, tum aliis eandem promittant. Huic ordini præ ceteris familiares * φιλαυτία καὶ κολακία, nec ab ullo mortalium genere color neque ſimplicius, neque conſtantius. Porro rhetores, quãquam nonnihil illi quidem prævaricantur, * colluduntque cum philoſophis, tamen hos quoque noſtræ factionis eſſe, cum alia multa, tum illud in primis arguit, quod præter alias nugas, tam accurate, tam multa * de jocandi ratione conſcripſerunt.

Poetarum & pictorum liberum genus. Meminit Lucianus. Item Horatius: Pictoribus atque poetis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Φιλαυτία καὶ κολακία) φιλαυτία, id eſt, amor ſui: quod fere ſibiipſis placent. κολακία, id eſt, adulatio: quod palam aſſentantur his, quos laudant, & ex nebulonibus ſpurciſſimis deos nonnunquam faciunt.

Colluduntque) Admiſcent enim hi nonnihil philoſophiæ, velut Fab. & Cicero.

De jocandi ratione) In oratore Ciceronis

runt. Atque adeo ſtulticia ipſam inter facetiarum ſpecies numerat: quisquis is fuit, qui * ad Herennium dicendi artem conſcripſit: quodque apud Quintilianum, hujus ordinis longe principem, caput eſt de riſu vel Iliade prolixius. Tãtum denique ſtulticiæ tribuunt, ut ſæpenumero quod nullis argumentis dilui poſſit, * riſu tamen eludatur. Niſi ſi quis hoc arbitretur ad ſtulticiam non pertinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idque arte. Hujus farinæ ſunt & iſti, qui libris ædendis famam immortalem aucupantur. Hi cum omnes mihi plurimum debent, tum præcipue qui

ceronis plurima traduntur de facetia, apud Quintilianum de riſu.

Ad Herennium) Stilus iudicat, non eſſe Ciceronis, & alia quædam argumenta. Is igitur quiſquis fuit, in primo libro tradens, quibus modis ſuccurrendum eſt, quoties judex defeſſus eſt audiendo, plurimas jocandi ſpecies attingit, & inter cæteras ponit ſtulticiam.

Riſu tamen eludatur) Vt Cicero deprehenſus in mendacio, quod domum emiſſet, quam negaverat ſe empturum, eluſit ad hunc modum, ut diceret, eſſe ſapientis patrisfamilias, diſſimulare quod velit agere.

qui meras nugas chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium ſcribunt, quique * nec Perſium nec Lælium judicem recuſant, mihi quidem miſerandi magis, quam beati videntur, ut qui ſeſe perpetuo torqueant. Addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt, recudunt, oſtendunt, * nonum in annum premunt, nec unquam ſibi ſatisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem, eamque perpaucorum, tanti emunt, tot vigiliis, * ſomnique, rerum omnium dulciſſimi, tanta jactura, tot ſudoribus, tot crucibus. Adde nunc valetudinis diſpendium, for-

mæ

Nec Perſium nec Lælium) Hos judices velut doctos recuſat Lucilius. qui jocatur, ſe Tarentinis, & Conſentinis, velut craſſis hominibus, ſcribere. Lege præfationem Ciceronis, in primum librum de finibus bonorum & malorum.

Nonum in annum premunt) Alluſit ad illud Horatianum, Nonumque prematur in annum.

Somni rerum omnium dulciſsimi) Nam id epithetum poetæ ſomno frequentiſſime tribuunt. ut Theocritus in Europe: ὕπνος, ὅτε γλυκίων μέλιτος, βλεφάροισιν ἐφίζων. id eſt, Somnus quando dulcior melle palpebris inſedit.

mæ perniciem, lippitudinem, aut etiam cæcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum abſtinentiam, ſenectutem præproperam, mortem præmaturam, & ſi qua ſunt alia ejuſmodi. Tantis malis ſapiens ille redimendum exiſtimat, ut ab uno * aut altero lippo probetur. At meus ille ſcriptor, quanto delirat felicius, dum nulla lucubratione, verum utcunque viſum eſt animo, quicquid in calamum incidit, vel ſomnia ſua, ſtatim literis prodit, levi duntaxat chartarum jactura; non ignarus, futurum, ut quo nugaciores nugas ſcripſerit, hoc à pluribus, id eſt, ſtultis & indoctis omnibus probetur. Quid enim eſt negocii, treis illos doctos, ſi tamen ea legerint, contemnere? Aut quid valebit tam paucorum ſapientum calculus in tam immenſa reclamantium turba? Sed magis etiam ſapiunt, qui aliena pro ſuis ædunt, & * alieno magnoque partam labore gloriam, verbis

Aut altero lippo) Quod lippiant fere impendio ſtudioſi. Ita Horatius: Namque pila crudis inimicũ & ludere lippis.

Alieno magno) Retulit Terentii verba ex Eunucho.

Digitized by Google

rniciem, lippitudinem, æ
æcitatem, paupertatem, i
, voluptatum abſtinentia,
tem præproperam, morte
uram, & ſi qua ſunt ali
li. Tantis malis ſapiens i
iendum exiſtimat, ut a
ut altero lippo probetur
ille ſcriptor, quanto deli
us, dum nulla lucubratio
n utcunque viſum eſt a
cquid in calamum incidit
ia ſua, ſtatim literis p
duntaxat chartarum j
n ignarus, futurum,
iciores nugas ſcripſeri
ribus, id eſt, ſtultis & m
nnibus probetur. Q
negocii, treis illos d
men ea legerint, co
Aut quid valebit ta
ſapientum calculus
ſa reclamantium turba
tiam ſapiunt, qui ali
edunt, & * alieno m
tam labore gloriam
verbis

ippo) Quod lippiant ſe
dioſi. Ita Horatius: Nam
inimicũ & ludere lipp
io) Retulit Terentii m

verbis in ſe tranſmovent, hoc videlicet freti, quod arbitrentur, futurum, ut etiam ſi maxime * coarguantur plagii, tamen aliquanti temporis uſuram ſint interim lucrifacturi. Videre eſt operæpretium, quam hi ſibi placeant, cum vulgo laudantur, cum digito oſtenduntur in turba, * οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος, cum apud bibliopolas proſtant, cum in omnium paginarum frontibus leguntur tria nomina, * præſertim peregrina, * ac magicis

Coarguantur plagii) Plagium eſt furti genus, quoties abducuntur aliena mancipia aut liberi: id qui faciunt, plagiarii vocantur.

Οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος,) Id eſt, Hic eſt admirandus ille. Id olim joco tortum eſt in Demoſthenem, gloriæ cupidiſſimum, οὗτός ἐστιν ὁ Δημοσθένης, id eſt, hic eſt ille Demoſthenes. At Diogenes oſtendit illum medio digito porrecto. Perſius: At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier Hic eſt. Et Horatius: Quod monſtror digito prætereuntium. In eundem Demoſthenem jactatum eſt carmen illud Hom. δεινὸς ἀνήρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id eſt, difficilis vir facile & inſontem accuſaverit.

Præſertim peregrina) Faſtidiunt enim chriſtiana nomina, ſed jam Hercules, Hannibales vocari gaudent.

Ac magicis illis) Nam magi Hebraicis

Digitized by Google

gicis illis ſimilia. Quæ per deum immortalem quid aliud ſunt quam nomina? Deinde quam à paucis cognoſcenda, ſi mundi vaſtitatem reſpicias? Tum à quanto paucioribus laudanda? ut ſunt etiam indoctorum * diverſa palata. Quid quod ea ipſa nomina non raro confinguntur, aut è priſcorum libris adoptantur? Cum alius ſeſe * Telemachum, alius Stelenum aut Laertem: hic Polycratem, ille Thraſymachum ſeſe nominari gaudet. ut nihil jam referat, etiam ſi chamæleonti aut cucurbitæ, ſive, quemadmodum ſolent philoſophi loqui, * alpha aut beta librum inſcribas.

Illud

cis aut Arabicis, & quam poſſunt peregrinis utuntur verbis, quo magis miretur vulgus.

Diverſa palata) Nõ omnibus idẽ placet cibus, ita non idẽ ſtilus omnibus. Horatius: Tres mihi cõvivæ prope diſſentire videntur, Poſcentes vario multum diverſa palato.

Telemachum) Vide ut data opera caverit, ne alicujus famam læderet. Hic poterat nominare quoſdam, & locus requirebat: tamen de induſtria poſuit nomina, quæ nullus adhuc ſcriptorum hujus temporis uſurpavit.

Alpha & beta) Per literas demon-
ſtrat

Digitized by Google

Illud autem lepidiſſimum, cum mutuis epiſtolis, carminibus, encomiis ſeſe viciſſim laudant, ſtulti ſtultos, indoctos indocti. * Hic illius ſuffragio diſcedit Alcæus, ille hujus Callimachus, ille huic eſt M. Tullio ſuperior, hic illi Platone doctior. Nonnunquam etiam * antagoniſtam quærunt, cujus æmulatione famam augeant. Hinc * Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus, donec uterque dux re bene geſta victor diſcedit, uterque triumphum agit. Rident hæc ſapientes, ut, veluti ſunt, ſtultiſſima. Quis enim negat? Sed interim meo beneficio ſuavem vitam agunt,

ſtrat ſæpenumero & Ariſtoteles, & maxime mathematici.

Hic illius ſuffragio) Alluſit ad illam Horatianam fabulam de duobus fratribus, altero rhetore, altero jureconſulto. qui mutuo ſe laudabant in cauſis agendis. Ita poeta poetæ adulatur. Diſcedo, inquit, Alcæus puncto illius: ille meo quis? Quis niſi Callimachus?

Antagoniſtam) ἀνταγωνιστὴς eſt concertator, ſive adverſarius in certamine. Hic Eraſmus videtur divinaſſe, Leos, Latomos ac Stunicas ſuos exorituros.

Scinditur incertum) Verſus eſt Vergilianus. Studium vocat hic favorem.

Digitized by Google

agunt, ne cum Scipionibus quidem ſuos triumphos commutaturi. Quanquam docti quoque interim, dum hæc magna cum animi voluptate rident, & aliena fruuntur inſania, non paulum mihi debent & ipſi, quod inficiari non poſſunt, niſi ſint omnium ingratiſſimi. Inter eruditos jureconſulti ſibi vel primum vindicant locum, neque quiſquam alius æque ſibi placet; dum * Siſyphi ſaxnm aſſidue volvunt, ac ſexcentas leges eodem ſpiritu contexunt, nihil refert quã ad rem pertinentes; dumque gloſſematis gloſſemata, opiniones opinionibus cumulantes, efficiunt ut ſtudium illud omnium difficillimum eſſe videatur. Quicquid enim laborioſum, idem protinus & præclarum exiſtimant. Adjungamus his dialecticos ac ſo-

phiſtas,

Siſyphi ſaxum) Apud inferos magno conatu Siſyphus ſaxum volvit in ſummum montem: id rurſum devolvitur in imam vallem: illeque rurſum in montem tollit. Ita quidam jureconſulti mittunt nos ad aliquam legem. Ad eam ubi ventum eſt, & nihil inventum, remittunt nos ad ſuperiorem legem, atque ita lectorem Siſyphio labore exercent.

ıe cum Scipionibus qui-
s triumphos commutan-
iquam docti quoque inter-
n hæc magna cum animi
e rident, & aliena frum-
ia, non paulum mihi de-
ſi, quod inficiari non poſ-
i ſint omnium ingratiſſi-
eruditos jureconſulti ſi-
mum vindicant locum,
ſquam alius æque ſibi
n * Siſyphi ſaxum aſſi-
nt, ac ſexcentas leges eo-
u contexunt, nihil re-
rem pertinentes; dum
natis gloſſemata, opinio-
nibus cumulantes, effi-
udium illud omnium
n eſſe videatur. Quic-
aboriosum, idem pro-
æclarum exiſtimant.
; his dialecticos ac ſo-
phiſtas,

m) Apud *inferos magno*
is ſaxum volvit in ſum-
id rurſum devolvitur in
lleque rurſum in mon-
uidam jureconſulti mir-
am legem. Ad eam ubi
il inventum, remittunt
n legem, atque ita la-
abore exercent.

phiſtas, hominum genus quovis * ære Dodonæo loquacius, ut quorum unusquivis cum vicenis delectis

Aere Dodonæo loquacius) In oraculo Iovis Dodonæi locus erat undique ſeptus æreis lebetibus, ita compoſitis, ut unus motus moveret proximum, & is item proximum, ſicque ſonitu per ſucceſſionem obambulante in orbem, multo tempore durabat tinnitus. Vnde proverbium dictum in querulos, & quamvis puſilla de re verba ſine fine facientes. Qui plura volet cognoſcere, legat Eraſmi Chiliadas, in quibus copioſius explicatur. Illud obiter annotandum, pueriliter lapſum Franciſcum Picum in commentariolis illis, quæ ſcripſit in hymnum ſuum de trinitatis laude. Admiratur enim, quoſdam interpretari de loquacibus, cum Suidas teſtetur dici ſolitum περὶ τῶν μικρολογούντων, arbitrans, μικρολογεῖν idem eſſe quod pauca loqui, cum ſignificet de re puſilla verba facere, quod eſt ſordidorum & parcorum, quos minima quoque movent. Stephanus in dictione Δωδώνη palam interpretatur de loquacibus. Sic enim ait: ἔςι δ' καὶ παροιμία, Δωδωναῖον χαλκεῖον, ἐπὶ τῶν πολλὰ λαλούντων, ἢ ὅτι τὸ χαλκεῖον πληττόμενον ἤχει ὑπὸ μάςιγ@, ἢ ὅτι τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων ἤχει, ἀφ' οὗ ἡ παροιμία. id eſt, Eſt autem proverbium, Dodonæum æs, de multa loquentibus: vel quod æs, dum percutitur à flagello, ſonat: vel quod ventorum violentia ſonat. à quo proverbium.

Digitized by Google

delectis mulieribus garrulitate decertare poſſit; feliciores tamen futuri, ſi tantum linguaces eſſent, non etiam rixoſi; adeo ut * de lana caprina pertinaciſſime digladientur, & * nimium altercando plerunque veritatem amittant. Hos tamen ſua Philautia beatos reddit, dum * tribus inſtructi ſyllogiſmis, incunctanter audent quavis de re cum quovis manum conſerere. Cęterum pertinacia reddit invictos, * etiamſi Stentorem opponas. Sub hos

De lana caprina) Proverbium pro re nihili. ſimile eſt, De aſini umbra. Horatius: Rixantur de lana ſæpe caprina.

Nimium altercando) Mimus eſt Publianus, quem citant inter cæteros Aul. Gellius & Macrobius: Nimium altercando veritas amittitur.

Tribus inſtructi) Tres poſuit, pro paucis. ut illud apud Terentium: Tria hodie non commutabitis verba.

Etiamſi Stentorem) Hunc inducit Homerus clamoſiſſimum, ut vox illius eſſet tanta, quanta quinquaginta hominum. Vnde Iliados σ. Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ, Ὃς τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id eſt: Stentori aſſimilis magnanimo æneam vocem habenti, Qui tantum clamavit, quantum alii quinquaginta. Vnde Iuven. Clamas ut Stentora vincere poſſis.

hos prodeunt philoſophi, barba pallioque verendi; qui ſe ſolos ſapere prædicant; reliquos omnes mortales,* umbras volitare. Quam vero ſuaviter delirant, cum innumerabiles ædificant mundos, dum ſolem, dum lunam, ſtellas, orbes, tanquam pollice filove metiuntur, dum fulminum, ventorum, eclipſium ac cæterarum inexplicabilium rerum cauſas reddunt, nihil uſquam hæſitantes? perinde quaſi naturæ rerum architectrici fuerint à ſecretis! quaſive è deorum conſilio nobis advenerint! quos interim natura cum ſuis conjecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos eſſe comperti, vel illud ſatis magnum eſt argumentum, quod ſingulis de rebus inexplicabilis inter ipſos eſt digladiatio. Ii cum nihil

hil

Vmbras volitare) Homerus Odyſſ. κ ſcribit, ſolum inter manes Tireſiam ſapere, cæteros umbras volitare. Vnde Circe ad Vlyſſem de Tireſia loquens, ſic ait: τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι, Τῷ καὶ τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id eſt: Hujus mens firma eſt, huicque mortuo mentem dedit Perſephone, ut ſolus ſapere poſſit, aliæ autem umbræ volitant.

delectis mulieribus garrulitate decertare poſſit; feliciores tamen futuri, ſi tantum linguaces eſſent, non etiam rixoſi; adeo ut * de lana caprina pertinaciſſime digladientur, & * nimium altercando plerunque veritatem amittant. Hos tamen ſua Philautia beatos reddit, dum * tribus inſtructi ſyllogiſmis, incunctanter audent quavis de re cum quovis manum conſerere. Cęterum pertinacia reddit invictos, * etiamſi Stentorem opponas. Sub

hos

De lana caprina) Proverbium pro re nihili. ſimile eſt, De aſini umbra. Horatius: Rixantur de lana ſæpe caprina.

Nimium altercando) Mimus eſt Publianus, quem citant inter cæteros Aul. Gellius & Macrobius: Nimium altercando veritas amittitur.

Tribus inſtructi) Tres poſuit, pro paucis. ut illud apud Terentium: Tria hodie non commutabitis verba.

Etiamſi Stentorem) Hunc inducit Homerus clamoſiſſimum, ut vox illius eſſet tanta, quanta quinquaginta hominum. Vnde Iliados σ. Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ, Ος τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id eſt: Stentori aſſimilis magnanimo æneam vocem habenti, Qui tantum clamavit, quantum alii quinquaginta. Vnde Iuven. Clamas ut Stentora vincere poſſis.

hos prodeunt philoſophi, barba pallioque verendi; qui ſe ſolos ſapere prædicant; reliquos omnes mortales,* umbras volitare. Quam vero ſuaviter delirant, cum innumerabiles ædificant mundos, dum ſolem, dum lunam, ſtellas, orbes, tanquam pollice filove metiuntur, dum fulminum, ventorum, eclipſium ac cæterarum inexplicabilium rerum cauſas reddunt, nihil uſquam hæſitantes? perinde quaſi naturæ rerum architectrici fuerint à ſecretis! quaſive è deorum conſilio nobis advenerint! quos interim natura cum ſuis conjecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos eſſe comperti, vel illud ſatis magnum eſt argumentum, quod ſingulis de rebus inexplicabilis inter ipſos eſt digladiatio. Ii cum nihil

Vmbras volitare) Homerus Odyſſ. κ ſcribit, ſolum inter manes Tireſiam ſapere, cæteros umbras volitare. Vnde Circe ad Vlyſſem de Tireſia loquens, ſic ait: τῷ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι, Τῷ καὶ τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id eſt: Hujus mens firma eſt, huicque mortuo mentem dedit Perſephone, ut ſolus ſapere poſſit, aliæ autem umbræ volitant.

hil omnino ſciant, tamen omnia ſe ſcire profitentur, cumque ſeipſos ignorent, neque foſſam aliquoties aut ſaxum obvium videant, vel * quia lippiunt plerique, vel quia peregrinantur animi: tamen ideas, univerſalia, formas ſeparatas, primas materias, * quidditates, ecceitates, formalitates, inſtantia videre ſe prædicant, res adeo tenues, ut neque Lynceus, opinor, poſſit perſpicere. Tum vero præcipue prophanum vulgus aſpernantur, quoties triquetris, & tetragonis, circulis, atque hujuſmodi picturis mathematicis, * aliis ſuper alias inductis,

Quia lippiunt) Nimirum ob ſtudium. Animus autem peregrinatur, dum intenti cogitationibus non ſumus apud nos. Horatius: Dum peregre eſt animus ſine corpore velox. Alluſit ad duas fabellas. Alteram de philoſopho dum contemplatur aſtra in foveam lapſo, quem anus irriſit, quod conaretur videre quod eſſet in cœlis, cum quod ante pedes eſſet, non videret. Alteram de aſtrologo, qui revertens à cœna, impegit in ſaxum, è pariete prominens, cujus meminit Ioannes Campanus.

Quidditates, ecceitates) Hæc ſunt portenta verborum à recẽtioribus Theologis excogitata.

Aliis ſuper alias) Hoc imitatus eſt ex Ica-

inductis, & * in labyrinthi ſpeciem confuſis, præterea literis velut in acie diſpoſitis, ac ſubinde alio atq; alio repetitis ordine. * tenebras offundunt imperitioribus. Neque deſunt ex hoc genere, qui futura quoque prædicant conſultis aſtris, ac miracula plus quam magica pollicentur, & inveniunt homines fortunati, qui hæc quoque credant. Porro Theologos ſilentio tranſire fortaſſe præſtiterit, * καὶ ταύτην καμαρίναν μὴ κινεῖν, nec

ex Icaromenippo Luciani, ſicut alia nonnulla.

In labyrinthi) Dicuntur & picturæ quædam labyrinthi, lineis ita circumductis, ut non ſit exitus. Notat autem figuras aſtrologorum.

Tenebras offundunt) Hinc palam eſt, hoc loco reprehendi eos, qui figuris his non docendi cauſa utuntur, ſed in hoc ut res difficilior cognitu videatur, ut ſolent indocti oſtentatores, aut certe moleſti. Quorſum enim attinet rem per ſe facilem, hujuſmodi difficultatibus involvere. Ita ut fecit Rabanus ſuis literariis figuris.

Καὶ ταύτην καμαρίναν οὐ κινεῖν) Id eſt, Et hanc camarinam non movere. Camarina palus erat, peſtilenti exhalatione noxia civitati proximæ. Conſultus Apollo num eam deberent ſiccare, reſpondit,

Digitized by Google

* nec hanc anagyrim tangere, utpote genus hominum mire ſuperciliosum atque irritabile, ne forte turmatim ſexcentis concluſionibus adoriantur, & * ad palinodiam adigant,

ſpondit, μὴ κινεῖν τὴν καμαρίναν, id eſt, ne movete Camarinam. Poſt obliti oraculi, deſiccarunt. & ceſſavit quidem peſtis, ſed hoſtes per eam ingreſſi populati ſunt civitatem, Ita Servius: Sed copioſius ſuper hac re in Chiliadibus ſuis Eraſmus. Neque vero quiſquam iniquius interpretetur, hic notari Theologos vere Theologos, cum id habeam compertum, Eraſmum omnibus quidem favere ſtudiis, nulli tamen magis, quam Theologorum, in quo totus noctes dieſque verſatur. Notantur autem quidam craſſi Theologi, & nihil minus quam Theologi, qui vel ineptas quæſtiunculas conſectantur, vel arroganter magis quam pie docti ſunt, id quod paulo poſt ex ipſius verbis palam fiet.

Nec hanc Anagyrim) Quidam anagyrim herbam putant, quæ contrectata, peſſime oleat. quam Dioſcorides libro tertio ſic deſcribit: ἀνάγυρις θάμνος ἐςὶ φύλλοις καὶ ῥάβδοις προσεμφερὴς ἄγνῳ, δενδρώδης, βαρύοσμος ἰσχυρῶς, ἄνθος κράμβῃ ἐοικώς. id eſt: Anagyris frutex eſt, foliis & virgis aſſimilis agno, arbori ſimilis, odore vehementer gravi, florem habet crambæ ſimilem.

Ad palinodiam) παλινῳδία, recantatio,

hanc anagyrim tangere, at-
enus hominum mire ſuper-
m atque irritabile, ne fort
im ſexcentis concluſionibus
itur, & * ad palinodiam
adigant,

[illegible] τὴν καμαρίνην, id eſt,
amarinam. Poſt obliti oraculi,
it. & ceſſavit quidem peſtis,
per eam ingreſſi populati ſunt
Ita Servius. Sed copioſius in
u Chiliadibus ſuis Eraſmus.
quiſquam iniquius interpre-
notari Theologos vere Theo-
id habeam compertum, Eraſ-
ibus quidem favere ſtudiis,
magis, quam Theologorum,
s noctes dieſque verſantur.
em quidam craſſi Theologi,
us quam Theologi, qui vel
iunculas conſectantur, vel
agis quam pie docti ſunt,
poſt ex ipſius verbis pa-

nagyrim) Quidam exi-
utant, quæ contrectata,
uam Dioſcorides libro
it: [illegible]
[illegible]
[illegible]
ſt: Anagyris frutex eſt,
ſſimilis agno, arbori
ementer gravi, florem
ilem.
) παλινῳδία, recan-
tatio,

adigant, quod ſi recuſem, protinus hæreticam clamitent. Nam illico ſolent hoc terrere fulmine, ſi cui ſunt * parum propitii. Sane quanquam non alii ſunt qui minus libenter agnoſcant meam in ſe beneficentiam, tamen hi quoque non mediocribus * nominibus obſtricti ſunt: Dum felices ſua Philautia, perinde quaſi ipſi tertium incolant cœlum, ita reliquos mortaleis omneis, ut humi reptantes pecudes, è ſublimi deſpiciunt, ac prope commiſerantur: Dum tanto magiſtralium definitionum, concluſionum, * corollariorum, propoſitionum expli-

tatio, cum diverſa oratione corrigimus ſuperiorem.

Parum propitii) Propitios vocamus deos aut parentes, cum irati non ſunt, ſed bene volunt. Eſt autem mirum ſupercilium quorundam Theologorum, (nam de doctis & bonis nō loquor,) qui nihil non definiunt, ut, qui ulli decretorum refragetur, aut ullum verbum commutet, ſtatim odioſum illud nomen hæretici occlament, cum palam ſit, nullum hominum genus longius abeſſe à vera Chriſti doctrina.

Nominibus obſtricti) Nomina vocat titulos debitorum, & quidem eleganter.

Corollariorum) Corollarium Latini vocant

Digitized by Google

* explicitarum & implicitarum agmine ſepti ſunt, tot exuberant * κρησφυγέτοις, ut nec * Vulcaniis vinculiis ſic poſſint irretiri, quin elaban-

vocant auctarium illud quod præter debitum additur, dictum a coronis. Nam ſi in ludis placuiſſent actores, adjiciebantur eis, præter coronam promiſſam, parvæ corollæ, quæ corollaria vocabant. Sophiſtæ capiunt corollarium pro propoſitione, quam ex aliis concluſionibus inferunt.

Explicitarum & implicitarum) His verbis utuntur illi, putidis profecto nimium ac moleſtis auribus ingenuis. Explicitas exigunt ab omnibus Chriſtianis, implicitas ab eruditis.

Κρησφυγέτοις) Κρησφύγετον Græci vocant ſuffugium, à Creta & fuga compoſita dictione. de quo Suidas ſic ait: κρησφύγετα τὰ πρὸς τὰς χειμῶνας στενὰ, καὶ ὀχυρώματα καὶ καταφυγή. οἱ δὲ φασὶν, ὅτι τοὺς κρηταιεῖς οἱ νησιῶται, ἅμα μίνῳ τῷ βασιλεῖ θαλαττοκρατοῦντας, ἔφυγον εἰς σπήλαιά τινα. ὅθεν ἐκεῖνα ὠνομάσθησαν κρησφύγετα. id eſt: Creſphygeta ſunt quæ contra aeris frigiditatem anguſta ſunt, & munitiones, & refugium. Nonnulli autem dicunt, quod Creteñſibus ſimul cum Minoe rege maris imperium tenentibus, cæteri inſulares fugerunt in ſpeluncas. unde illæ vocatæ ſunt Creſphygeta.

Vulcaniis vinculis) Apud Homerum Vulcanus obſepſit thorum ſuum vinculis

licitarum & implicitarum
: ſepti ſunt, tot exuberat
γέτοις, ut nec * Vulcani
is ſic poſſint irretiri, qui
elaba-

ctarium illud quod præter
itur, dictum a coronis. Nam
: placuiſſent actores, adjicie
, præter coronam promiſſam,
ollæ, quæ corollaria voca-
iſtæ capiunt corollarium pro
:, quam ex aliis concluſeri-

um & implicitarum) His
ir illi, putidis profecto et
eſtis auribus ingenuis. Ex-
unt ab omnibus Chriſtianis,
eruditis.

;) Κρησφύγετον Græci
um, à Creta & fuga com-
:. de quo Suidas ſic ait:
πρὸς τὰς χ... ,
καταφυγή. οἱ δὲ φασιν, ...
... , ἅμα μόνῳ τῷ
... ἰσχυρὸν ...
... ἀνομάσθησαν ...
phygeta ſunt quæ con-
em anguſta ſunt, & im-
ium. Nonnulli autem
reteúſibus ſimul cum
mperium tenentibus,
gerunt in ſpeluncas.
unt Creſphygeta.
is) Apud Homerum
iorum ſuum vincu-
lis

* elabantur diſtinctionibus; quibus nodos omneis adeo facile ſecant, ut non * Tenedia bipennis melius; tot

lis adamantinis & inevitabilibus, quibus Martem & Venerem irretivit. Quæ Homerus Odyſſeæ 6 ſic deſcribit: Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων, Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς Ἀῤῥήκτους, ἀλύτους, ὄφρα ἔμπεδον αὖθι μένοιεν. Αὐτὰρ ἐπειδὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος Ἄρει, Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι φίλα δέμνι' ἔκειτο, Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ. Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτὰ, τά κ' οὔ τις οὐδὲ ἴδοιτο Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id eſt: Properiter ivit in officinam, mala profunda mente ſtruens, ſuoque loco incudem impoſuit, excuditque vincula infrangibilia, inſolubilia, ut firma manerent: ſed poſtquam fabricavit dolum, iratus Marti, ivit in thalamum, ubi chara cubilia poſita erant, circumque fulcra fudit vincula, in circuitu ubique. Multa autem & ſuperius per domum effuſa fuerunt, tanquam araneæ tenues, quas nullus videret, ne deorum quidem quiſquam.

Elabantur diſtinctionibus) Apte dixit, elabantur. Elabitur enim, qui captus erat. Quid eſt enim quod diſtinctionibus ſolvi non poſſit?

Tenedia bipennis) Proverbium eſt in eos, qui ſtatim ac facile rem expediunt, Τενέδιος πέλεκυς. à ſecuri Tenedia, qua ſtatim occidebatur, qui in cauſa victus

ſa victus

Digitized by Google

tot * nuper excogitatis vocabulis, ac prodigioſis vocibus ſcatent: Præterea dum * arcana myſteria ſuo explicant arbitratu; qua ratione conditus ac digeſtus ſit mundus; per quos carnalis labes illa peccati in poſteritatem derivata ſit; quibus modis, qua menſura, quantulo tempore in virginis utero ſit

ſa victus fuiſſet. Sed de hoc copioſius in Chiliadibus.

Nuper excogitatis vocabulis) Quæ nec apud ethnicos reperiuntur, ut forteitas, quidditas, qualificatio, ecceitas, annihilare, tranſubſtantiare, atque id genus ſexcenta.

Arcana myſteria) Ludit Moria. tamen, ut ſerio loquamur, veteres illi Theologi, qui vere divinas literas imbiberant, & ſapiebant eas, nec ſolum intelligebant, de rebus hujuſmodi & pauca tradiderunt, & non ſine reverentia, denique coacti diſputationibus hæreticorum. Nunc miro ſupercilio definimus omnia, non ſolum quid ſit, ſed quibus modis id fieri poſſit, aut factum ſit. Veteres tantum crediderunt peccatum defluxiſſe ab Adam. nunc quam putide diſputant de modo defluendi? quaſi vero quicquam hoc pertineat ad Chriſtianam pietatem, aut Chriſti myſteria! quæ magis ſunt adoranda, quam excutienda ſophiſticis argutiis.

ro ſit abſolutus Chriſtus; quemadmodum * in ſynaxi accidentia ſubſiſtant ſine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demum magnis, & * illuminatis, ut vocant, Theologis digna putant; ad hæc ſi quando incidunt, expergiſcuntur: * Num quod inſtans in generatione divina: Num plures in Chriſto filiationes: Num poſſibilis propoſitio, * Pater deus odit filium : Num deus

In ſynaxi) Quod Latine dicere poſſis, conjunctionem ſive coagmentationem, aut conciliationem. ita vocat Dionyſius, quam nos vocamus Euchariſtiam, quod hoc myſterio repræſentatur humana conjunctio, & ut ita dicam, unitas Chriſtianorum.

Illuminatis Theologis) Tribuunt illuminato Theologo, nonnihil ſupra Romanum pontificem, aut etiam concilium.

Num quod inſtans) Quot locis divus Paulus deterret ab hujuſmodi quæſtionibus, quæ nihil conferant ad pietatem, ſed magis gignant lites & rixas, ſapiant faſtum, & ſcholam, ut ait Auguſtinus, diaboli! Quo magis admiror, eſſe Theologos, quibus nihil aliud placeat.

Pater deus odit filium) Dic mihi candide lector, etiam ſi vera ſint quæ ſuper his diſputantur, quæſo cujus piæ aures non ab iſtis abhorreant? Et tamen his abſurdiora plurima diſputantur à quibusdam

tot * nuper excogitatis vocabulis, ac prodigioſis vocibus ſcatent: Præterea dum * arcana myſteria ſuo explicant arbitratu; qua ratione conditus ac digeſtus ſit mundus; per quos carnalis labes illa peccati in poſteritatem derivata ſit; quibus modis, qua menſura, quantulo tempore in virginis utero ſit

ſa victus fuiſſet. Sed de hoc copioſius in Chiliadibus.

Nuper excogitatis vocabulis) Quæ nec apud ethnicos reperiuntur, ut forteitas, quidditas, qualificatio, ecceitas, annihilare, tranſubſtantiare, atque id genus ſexcenta.

Arcana myſteria) Ludit Moria. tamen, ut ſerio loquamur, veteres illi Theologi, qui vere divinas literas imbiberant, & ſapiebant eas, nec ſolum intelligebant, de rebus hujuſmodi & pauca tradiderunt, & non ſine reverentia, denique coacti diſputationibus hæreticorum. Nunc miro ſupercilio definimus omnia, non ſolum quid ſit, ſed quibus modis id fieri poſſit, aut factum ſit. Veteres tantum crediderunt peccatum defluxiſſe ab Adam. nunc quam putide diſputant de modo defluendi? quaſi vero quicquam hoc pertineat ad Chriſtianam pietatem, aut Chriſti myſteria! quæ magis ſunt adoranda, quam excutienda ſophiſticis argutiis.

ro ſit abſolutus Chriſtus; quemadmodum * in ſynaxi accidentia ſubſiſtant ſine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demum magnis, & * illuminatis, ut vocant, Theologis digna putant; ad hæc ſi quando incidunt, expergiſcuntur: * Num quod inſtans in generatione divina: Num plures in Chriſto filiationes: Num poſſibilis propoſitio. * Pater deus odit filium: Num deus

In ſynaxi) Quod Latine dicere poſſis, conjunctionem ſive coagmentationem, aut conciliationem. ita vocat Dionyſius, quam nos vocamus Euchariſtiam, quod hoc myſterio repræſentatur humana conjunctio, & ut ita dicam, unitas Chriſtianorum.

Illuminatis Theologis) Tribuunt illuminato Theologo, nonnihil ſupra Romanum pontificem, aut etiam concilium.

Num quod inſtans) Quot locis divus Paulus deterret ab hujuſmodi quæſtionibus, quæ nihil conferant ad pietatem, ſed magis gignant lites & rixas, ſapiant faſtum, & ſcholam, ut ait Auguſtinus, diaboli! Quo magis admiror, eſſe Theologos, quibus nihil aliud placeat.

Pater deus odit filium) Dic mihi candide lector, etiam ſi vera ſint quæ ſuper his diſputantur, quæſo cujus piæ aures non ab iſtis abhorreant? Et tamen his abſurdiora plurima diſputantur à quibusdam

deus potuerit * ſuppoſitare mulierem, num diabolum, num aſinum, num cucurbitam, num ſilicem: Tum quemadmodum cucurbita fuerit concionatura, æditura miracula, figenda cruci: Et quid conſecraſſet Petrus, ſi conſecraſſet eo tempore, quo corpus Chriſti pendebat in cruce: Et num eodem tempore Chriſtus homo dici potuerit: Et num poſt reſurrectionem edere aut bibere fas ſit futurum, jam nunc famen ſitimque præcaventes. Sunt innumerabiles * λεπτολεσχίαι, his quoque multo ſubtiliores,

buſdam non ſolum in ſcholis publicis, verumetiam apud plebem in concionibus. Deploranda magis ſunt hæc, quam ridenda.

Suppoſitare) Et illud unum eſt è verbis illorum facticiis, pro eo quod eſt, ſuppoſitum ſive perſonā aſſumere, quam Græci nonnunquam vocant ὑπόστασιν.

Λεπτολεσχίαι) Id eſt, ſubtilia nugamenta. vox eſt compoſita à λεπτὸς, quod tenuis eſt, & λέσχη, quod nugas ſignificat. Ariſtophanes philoſophos de minutulis quibuſdam rebus diſputantes, λεπτολεσχὰς & λεπτολόγους vocavit ἐν νεφέλαις; quo nomine ut digni ſint, ſedulo noſtri philoſophi & Theologi operam navant. Philoſtratus Apollonium, tanquam verum philoſophum, dicit οὐδὲ λεπτολογίᾳ

res, de notionibus, relationibus, * inſtantibus, de * formalitatibus, de quidditatibus, * ecceitatibus, quas nemo poſſit oculis aſſequi, niſi tam * Lynceus, ut ea quoque per

τολογίᾳ δεδωκέναι τοὺς λόγους, id eſt, neque de tenuibus illis nugis habuiſſe orationes.

Inſtantibus) De illis inſtantibus loquitur, quæ Scotiſtæ ponunt in generatione divina Porro id quod in lineis punctum, in motu momentum eſt, id in tempore inſtans dicunt eſſe. Et Scotus diſt. 2. lib. 2. ponit inſtans unam illarum quatuor menſurarum, qua dicit menſurari mutationes inſtantaneas.

Formalitatibus & quidditatibus) Formalitates eas vocant, quæ recipiuntur in ſubjecto, quidditates autem quæ recipiunt.

Ecceitatibus) Somniant etiam λεπτολόγοι noſtri quaſdam differentias individuales & individuationes, quarum Thomas, ſecundi ſcripti diſt. 3, principium eſſe vult materiam & quantitatem, cui Scotus ſuper eadem diſt. refragatur. Atque ita diverſa ſomniant ſomnia. Has differentias quidam ecceitates, quidam ſorteitates vocant, portenta inandita monſtroſis & inauditis vocibus appellantes.

Lynceus) Hic unus Argonautarum fuit, tam acuto præditus viſu, ut ipſos viſu penetraret parietes. quo noſtri ſo-

per altiſſimas tenebras videat *quæ nuſquam ſunt. Adde nunc his * γνώμας illas, adeo παραδόξους, ut illa Stoicorum oracula, quæ paradoxa vocant, craſſiſſima præ his videantur, & circumforanea. Velut,* levius eſſe crimen, homines mille jugulare, quam ſemel in die dominico calceum pauperi conſuere. Et

phiſtæ longe ſunt oculatiores, quippe qui ea vident, quę ſunt nūſquam.

Quæ nuſquam ſunt) Nam neminem opinor tam bardum eſſe, qui harum nugarum aliquid eſſe putet: & tamen miſerum eſt, quam nihil aliud quam de ſecundis intentionibus, naturis communibus, quidditatibus, reſpectibus, ecceitatibus, atque id genus aliis ſexcentis, his nugacioribus nugis diſputent. Cumque hæc monſtra ſomniant, ſubtiles ſibi videntur, gravique ſupercilio eos, qui his contemptis, ad ipſas res penetrant, præ ſe contemnunt.

Γνώμας) Id eſt, ſententias, quas παραδόξους vocat, id eſt, inopinatas.

Levius eſſe crimen) Sic enim dicunt, propterea quod alterum immediate eſt contra deum, alterum immediate contra proximum. Argutior profecto ratio quam Chriſtus, craſſus videlicet Theologus, potuerit intelligere, cum bovem proximi in foveam prolapſum, etiam in ſabbatho extrahi voluerit.

Digitized by Google

tiſſimas tenebras videat …
iam ſunt. Adde nunc …
…; illas, adeo …
oicorum oracula, quæ …
vocant, craſſiſſima …
tur, & circumforanea …
evius eſſe crimen, homi…
gulare, quam ſemel in …
ico calceum pauperi con…
re. E

nge ſunt oculatiores, …
dent, quæ ſunt nuſquam.
uſquam ſunt) Nam nemine…
n bardum eſſe, qui harum …
quid eſſe putet: & tamen …
quam nihil aliud quam de …
entionibus, naturis comm…
litatibus, reſpectibus, …
rque id genus aliis ſexcenti…
oribus nugis diſputent. Con…
onſtra ſomniant, ſubtiles …
ravique ſupercilio eos, qui …
, ad ipſas res penetrant, …
unt.

Id eſt, ſententias, quas …
t, id eſt, inopinatas.
e crimen) Sic enim dic…
iod alterum immediate …
alterum immediate …
Argutior profecto …
s, *craſſus* videlicet …
r intelligere, cum …
eam prolapſum, etiam …
hi voluerit.

re. * Et, potius eſſe committendum, ut univerſus orbis pereat una cum victu & veſtitu, quod ajunt, ſuo, quam unicum quantumlibet leve mendaciolum dicere. Iam has ſubtiliſſimas ſubtilitates ſubtiliores etiam reddunt tot ſcholaſticorum viæ, ut citius è * Labyrinthis temet explices, quam ex involucris, * Realium, * Nominalium, Thomiſtarum, Albertiſtarum, Occaniſtarum, Scotiſtarum; & nondum omneis dixi ſectas, ſed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus

Et, potius eſſe committendum) De hac re vide in decretis canonicis diſt. 22. quæſt. 2. ne quis arbitretur. & in ſententiis lib. 3. diſt. 38. ubi ex Auguſtini ſententia dicitur, quod perfectus, pro vita alicujus, non debet mentiri, ſed verum occultare. ac ſi longe aliud eſſet verum occultare, & mentiri.

Labyrinthis) Labyrinthi, loca erant viarum ambagibus adeo inflexa, ut qui intraſſet, exitum in eis invenire non poſſet. qualia quatuor fuiſſe memorantur.

Realium) Hi ponunt, univerſalia eſſe res diſtinctas à ſingularibus, quantitatem a re quanta, reſpectus a fundamentis & terminis. Vnde ad ſaltum pulicis totum mundum dicunt moveri.

Nominalium) Hi dicunt univerſalia nihil aliud eſſe quam terminos.

per altiſſimas tenebras videat *quæ nuſquam ſunt. Adde nunc his * γνώμας illas , adeo παραδόξους, ut illa Stoicorum oracula , quæ paradoxa vocant , craſſiſſima præ his videantur , & circumforanea. Velut,* levius eſſe crimen , homines mille jugulare, quam ſemel in die dominico calceum pauperi conſuere. Et

phiſtæ longe ſunt oculatiores , quippe qui ea vident , quę ſunt nuſquam.

Quæ nuſquam ſunt) Nam neminem opinor tam bardum eſſe , qui harum nugarum aliquid eſſe putet : & tamen mirum eſt , quam nihil aliud quam de fecundis intentionibus, naturis communibus, quidditatibus , reſpectibus , ecceitatibus , atque id genus aliis ſexcentis, his nugacioribus nugis diſputent. Cumque hæc monſtra ſomniant , ſubtiles ſibi videntur, graviqne ſupercilio eos,qui his contemptis, ad ipſas res penetrant, præ ſe contemnunt.

Γνώμας) Id eſt, ſententias, quas παραδόξους vocat, id eſt, inopinatas.

Levius eſſe crimen) Sic enim dicunt, propterea quod alterum immediate eſt contra deum, alterum immediate contra proximum. Argutior profecto ratio quam Chriſtus , craſſus videlicet Theologus, potuerit intelligere , cum bovem proximi in foveam prolapſum , etiam in ſabbatho extrahi voluerit.

re. * Et, potius eſſe committendum, ut univerſus orbis pereat una cum victu & veſtitu, quod ajunt, ſuo, quam unicum quantumlibet leve mendaciolum dicere. Iam has ſubtiliſſimas ſubtilitates ſubtiliores etiam reddunt tot ſcholaſticorum viæ, ut citius è * Labyrinthis temet explices, quam ex involucris, * Realium, * Nominalium, Thomiſtarum, Albertiſtarum, Occaniſtarum, Scotiſtarum; & nondum omneis dixi ſectas, ſed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus

Et, potius eſſe committendum) De hac re vide in decretis canonicis diſt. 22. quæſt. 2. ne quis arbitretur. & in ſententiis lib. 3. diſt. 38. ubi ex Auguſtini ſententia dicitur, quod perfectus, pro vita alicujus, non debet mentiri, ſed verum occultare. ac ſi longe aliud eſſet verum occultare, & mentiri.

Labyrinthis) Labyrinthi, loca erant viarum ambagibus adeo inflexa, ut qui intraſſet, exitum in eis invenire non poſſet. qualia quatuor fuiſſe memorantur.

Realium) Hi ponunt, univerſalia eſſe res diſtinctas à ſingularibus, quantitatem a re quanta, reſpectus a fundamentis & terminis. Vnde ad ſaltum pulicis totum mundum dicunt moveri.

Nominalium) Hi dicunt univerſalia nihil aliud eſſe quam terminos.

Digitized by Google

nibus tantum eſt eruditionis, tantum difficultatis, ut exiſtimem, ipſis apoſtolis * alio ſpiritu opus fore, ſi cogantur hiſce de rebus cum hoc novo Theologorum genere conſerere manus. Paulus fidem præſtare potuit. at idem, cum ait: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium: parum * magiſtraliter definivit. Idem ut charitatem optime præſtitit, ita parum dialectice vel dividit vel finit, in priore ad Corinthios epiſtola, cap. decimotertio. Ac pie quidem illi conſecrabant ſynaxim. & tamen rogati de ter-

Alio ſpiritu) Sophiſtico videlicet, & mundano, quem ſe habere negans, ſic ait, ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. id eſt, nos enim non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum dei.

Magiſtraliter definivit) Alluſit ad gloſſema illud, quod eſt in principio Decretalium, aſſerens, diffinitionem fidei, a Paulo datam, non eſſe bonam, tum quod conveniat ſpei, quæ etiam eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, tum quod tantum loquatur de futuris. Diffinit autem magiſtraliter fidem ſic, Fides eſt voluntaria certitudo abſentium infra ſcientiam & ſupra opinionem conſtituta.

* de termino à quo & termino ad quem, de tranſſubſtantiatione, de modo quo corpus idem ſit in diverſis locis; de differentia qua corpus Chriſti eſt in cœlo, qua fuit in cruce, qua in ſacramento ſynaxeos; quo puncto fiat tranſſubſtantiatio, cum oratio, per quam ea fit, ut quantitas diſcreta, ſit in fluxu: non pari, ſicut opinor, reſpondiſſent acumine, quo * Scotidæ diſſerunt hæc, ac definiunt. Noverant illi Ieſu matrem, ſed quis eorum tam philoſophice demonſtravit, quomodo fuerit ab Adæ macula præſervata, quam noſtri Theologi? Petrus accepit claves, & accepit ab eo, qui nõ committit indigno, & tamen an intellexerit, neſcio, certe nuſquam attigit ſubtilitatẽ, quomodo * ſcientię clavem

De termino à quo) Hujuſmodi nunc noſtri Theologi tractant ſuper decimam quarti diſtinctionem, quæ plurimum habent contentionis, & pietatis nihil.

Scotidæ) Sic vocavit Scotiſtas, alludens ad Iuvenalem, qui Stoicos vocavit Stoicidas. Fugerunt trepidi vera ac manifeſta fatentem Stoicidæ.

Scientiæ clavem habeat) Hoc conſtanter affirmant ſuper diſtinct. 17. quarti. Nam

clavem habeat is quoque, qui ſcientiam non habeat. Baptizabant illi paſſim, & tamen nuſquam docuerunt, quæ ſit * cauſa formalis, materialis, efficiens, & finalis baptiſmi, nec * characteris delebilis & indelebilis apud hos ulla men-

ti. Nam clavem ſcientiæ dicunt non aliquam actualem aut habitualem ſcientiam, ut verbis eorum loquar, aut ullam diſcretionem, ſed ſolam autoritatem & poteſtatem diſcernendi: quam Scotus dicit poſſe eſſe in eo, qui omni ſcientia & diſcretione vacat; etſi is, qui collegit ſententias, clavem ſcientiæ vocat ſcientiam diſcernendi.

Cauſa formalis, materialis, efficiens, & finalis baptiſmi) Nam in ſingulis ſacramentis cauſas quatuor inquirunt.

Characteris delebilis) Vocant charactera ſignum quoddam ſpirituale, impreſſum à deo ſuſcipienti ſacramentum non iterabile, manens indelebiliter. Porro ſacramenta non iterabilia dicunt eſſe tria, Baptiſmum, confirmationem, & ordinem. De his characteribus, neque ſacræ literæ, neque veteres Theologi meminerunt. Cæterum quemadmodum Aſtronomi, non potentes motuum cœleſtium varietatis cauſam invenire, eccentricos & epicyclos in orbibus finxerunt, ſic neoterici Theologi, ut cauſam aliquam darent, quare unum ſacramentum non niſi ſemel, aliud frequenter liceat

mentio. Adorabant quidem illi, ſed in ſpiritu, nihil aliud ſequentes, quam illud Euangelicum, Spiritus eſt deus, & eos qui adorant, eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. verum haud apparet, eis tum fuiſſe revelatum, * una eademque adoratione adorandam imaguncu-lam* carbone delineatam in pariete, &

ceat ſumere, hos characteres commenti ſunt: quibus ſemel receptis, (nam, ut Ariſtoteles ait, ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, τ' ἄλλα συμβαίνει,) plurimæ de his dubitationes motæ ſunt. quales ſunt hę, Vtrum character ſit forma abſoluta, an relativum: utrum ſit in potentia animæ, an in eſſentia: an baptizatis flamine & igni, etiam inſit character: an Mariæ & Chriſto etiam inſit character.

Vna eademque adoratione) Hęc enim eſt una concluſio Theologorum, ſcribentium ſuper diſt. 10. libri tertii, Imagines rerum adorandarum, eadem ſpecie adorationis adorandas eſſe, qua ipſæ res ſignificatæ: ſic quod ſi res adorentur latria, latria & imagines adorabuntur; ſi dulia, dulia; ſi hyperdulia, hyperdulia.

Carbone) Alluſit jocoſe ad illas imagunculas, quibus videmus nebulones iſtos ocioſos paſſim parietes per ocium inficere, quas dicunt non minus adorandas, quam ipſum Chriſtum, cum tamen tales a nemine, niſi non admodum ſani capitis, ſic adorari videmus.

Digitized by Google

te, & Chriſtum ipſum, ſi modo duobus ſit * porrectis digitis, intonſa coma, & in umbone, qui adhæret occipitio, * tres habeat notas. Quis enim hæc percipiat, niſi triginta ſex annos totos in phyſicis & ultramundanis Ariſtotelis & Scoticis contriverit? Identidem inculcant apoſtoli gratiam. at iidem nuſquam diſtinguunt,* quid interſit inter gratiam gratis datam, & gratiam gratificantem. Hortantur ad bona opera, nec diſcernunt opus operans & opus operatum. Paſſim inculcant charitatem. nec ſecernunt

Porrectis digitis) Graphice expreſſit habitum & geſtum, quo Chriſtum pingunt. nam digitis porrectis pingitur, ut videatur dare benedictionem, aut cruce ſe munire.

Tres habeat notas) Nam in umbone, hoc eſt, hemicyclo qui caput circumdat, tres radiorum ordines delineant, unum in vertice, & reliquos duos a temporibus.

Quid interſit inter gratiam) Theologi ſuper viceſima ſexta diſtinctione libri ſecundi, varias ponunt gratiæ diviſiones. Secant enim eam in increatam, & creatam; & in large acceptam, & ſtricte; item in largiſſime acceptam, & ſtrictiſſime; & in gratum facientem, & gratis datam. Item in diſponentem, prævenientem, & cooperantem.

nunt infuſam ab acquiſita: nec explicant, accidens ne ſit, an ſubſtantia, creata res an increata. Deteſtantur peccata. at emoriar, ſi potuerunt ſcientifice definire, quod ſit illud, quod peccatum vocamus, niſi forte Scotiſtarum ſpiritu fuerunt edocti. Nec enim adduci poſſum, ut credam, Paulum, è cujus unius eruditione licet omneis æſtimare, toties damnaturum fuiſſe quæſtiones, diſceptationes, genealogias, & , ut ipſe vocat, * λογομαχίας, ſi eas percalluiſſet argutias: præſertim cum omnes illius temporis contentiones pugnæque, ruſticanæ fuerint, & craſſæ, ſi cum magiſtrorum noſtrorum plusquam * Chryſippeis ſubtilitatibus conferan-

Λογομαχίας) Id eſt, pugnas verborum, quas interpres Græcus στάσεις λογισμῶν, id eſt, ſeditiones opinionum, interpretatus eſt. Sic enim ait Paulus in epiſtola ad Timoth. ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημία, ὑπόνοιαι πονηραὶ, id eſt, Sed ægrotans circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus fit invidia, rixa, maledicentia, ſuſpiciones malæ.

Chryſippeis) Chryſippus diſcipulus fuit Cleanthis, poſt quem præfuit ſcholæ Stoicorum. hic ſolitus fuit argutiſſi-

Digitized by Google

ferantur. Quanquam homines modeſtiſſimi, ſi quid forte ſcriptum ſit ab apoſtolis indolatius parumque magiſtraliter, non damnant quidem, ſed commode interpretantur: hoc videlicet honoris, partim antiquitati, partim apoſtolico nomini deferentes. Et hercle parum æquum erat, res tantas ab illis requirere, de quibus ex præceptore ſuo ne verbum quidem unquam audiſſent. Idem ſi eveniat in Chryſoſtomo, Baſilio, Hieronymo, tum ſat habent adſcribere, Non tenetur. Et illi quidem confutarunt ethnicos philoſophos ac Iudæos, ſuapte natura pertinaciſſimos; ſed vita magis ac miraculis quam ſyllogiſmis; tum eos, quorum nemo fuerit idoneus, vel unicum Scoti

Quod-

ma quædam ſophiſmata proponere. Quale fuit hoc: ὁ λέγων τοῖς ἀμυήτοις, τὰ μυστήρια ἀσεβεῖ. ὁ δέ γε ἱεροφάντης τοῖς ἀμυήτοις λέγει. ὁ ἱεροφάντης ἄρα ἀσεβεῖ. id eſt: Qui dicit prophanis myſteria, impie agit. ſacerdos prophanis dicit. ſacerdos igitur impie agit. Item illud: ἔστί τις κεφαλή. ἐκείνην δ' οὐκ ἔχεις. ἔστι δέ γε τις κεφαλὴ ἣν οὐκ ἔχεις. οὐκ ἄρα ἔχεις κεφαλήν. id eſt: Eſt aliquod caput. illud autem non habes. eſt igitur aliquod caput quod non habes. non igitur habes caput.

tur. Quanquam homines no-
ſimi, ſi quid forte ſcriptum
apoſtolis indolatius parum
agiſtraliter, non damnant
n, ſed commode interpretan-
oc videlicet honoris, partim
tati, partim apoſtolico no-
eferentes. Et hercle parum
erat, res tantas ab illis ſe-
, de quibus ex præceptore
verbum quidem unquam
. Idem ſi eveniat in Chry-
, Baſilio, Hieronymo,
abent adſcribere, Non te-
t illi quidem confutarunt
philoſophos ac Iudæos,
tura pertinaciſſimos; ſed
ac miraculis quam ſyl-
tum eos, quorum nemo
ieus, vel unicum Scoti
Quod-

ophiſmata proponere. Qu[illegible]
[illegible]
ſ mysteria, impie agit. ſi
is dicit. ſacerdos igitur
n illud: [illegible]
[illegible] id eſt: Eſt ali-
[illegible] id eſt: Eſt ali-
d autem non habes. eſt
aput quod non habes,
caput.

Quodlibetum ingenio conſequi. * nunc quis ethnicus, quis hæreticus, non continuo cedat tot tenuiſſimis ſubtilitatibus, niſi tam craſſus ut non aſſequatur, aut tam impudens ut exibilet, aut iiſdem inſtructus laqueis ut jam par ſit pugnæ? perinde quaſi magum cum mago committas, aut ſi * gladio fortunato pugnet aliquis cum eo cui gladius ſit fortunatus: tum enim nihil aliud quam * tela Penelopes retexeretur. Ac meo quidem judicio

Nunc quis ethnicus) Inductione ratiocinatur, ſophiſticam hanc Theologicam nec ad confutationem hæreticorum utilem eſſe. Nam hæretici, aut eorum argutias non intelligunt, aut intellectas ſpernunt, aut ipſis Theologis melius intelligunt.

Gladio fortunato) Talem gladium nonnulli principes noſtri temporis habere exiſtimati, lædi cum ille adeſt a nemine poſſunt, niſi ſimilem habente.

Tela Penelopes) Πενελόπης ἱςὸν ἀναλύειν. id eſt, Penelopes telam reſolvere, aut retexere. proverbio dictum eſt, pro eo quod eſt, operam inanem ſumere, rurſumque deſtruere, quod effeceris. Nam Hom. Iliad. 6 fingit, Penelopen telam, quam interdiu texuit, noctu retexuiſſe: atque eo pacto procos illuſiſſe, quibus, ſimul atque tela perfecta fuiſſet, promi-
ſerat

judicio ſaperent Chriſtiani, ſi pro pinguibus iſtis militum cohortibus, per quos jam olim ancipiti Marte belligerantur, clamoſiſſimos Scotiſtas, & pertinaciſſimos Occaniſtas, & invictos Albertiſtas, una cum tota ſophiſtarum manu mitterent in Turcas & Saracenos: ſpectarent, opinor, & conflictum omnium lepidiſſimum, & victoriam non ante viſam. * Quis enim uſque adeo frigidus, quem iſtorum non inflamment acumina? Quis tam ſtupidus, ut tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi non maximas offundant tenebras? Verum hæc omnia videor vobis propemodum joco dicere. Nec mirum ſane, cum ſint & inter ipſos Theologos melioribus inſtituti literis, qui ad has frivolas, ut putant, Theologorum argutias nauſeent. Sunt qui velut

ſacri-

ſerat ſe nupturam. Vnde ſic ait: Ενθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱςὸν, Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο. id eſt: & interdiu quidem texebat magnam telam, noctu autem retexebat, poſtquam faces appoſuit.

Quis enim uſque) Totus hic locus εἰρωνικῶς accipiendus.

Digitized by Google

ſacrilegii genus execrentur, ſummamque ducant impietatem, de rebus tam arcanis, & adorandis magis, quam explicandis, * tam illoto ore loqui, tam prophanis Ethnicorum argutiis diſputare, tam arroganter definire, ac divinæ Theologiæ majeſtatem tam frigidis, imo ſordidis verbis ſimul & ſententiis conſpurcare. At interim ipſi feliciſſime ſibi placent, imo plaudunt, adeo ut his ſuaviſſimis næniis, nocte dieque occupatis, ne tantulum quidem ocii ſuperſit,* ut Euangelium aut Paulinas epiſtolas

Tam illoto ore) Id eſt, irreverenter. ſimile eſt illis, ἀνίπτοις ποσὶν καὶ ἀνίπτοις χερσὶν, id eſt, illotis pedibus, & illotis manibus.

Vt euangelium aut Paulinas epiſtolas) Ex hoc loco palam eſt, non reprehendi Theologos doctos & pios, ſed eos qui totam vitam in hujuſmodi conſumunt quæſtiunculis, cum in primis oporteat Theologum ipſos imbibiſſe fontes, & in lege domini noctes ac dies meditatum eſſe, ut aſſiduitas vertatur in naturam, ut non ſolum intelligat humano more, ſed etiam afficiatur & rapiatur. Nemo vere intelligit Chriſtum, niſi tractus a Chriſto. Tantum abeſt, ut ab his comprehendatur, qui impii præter ſophiſticas nænias, nihil omnino vel ſciũt vel

las vel ſemel liceat evolvere. Atque interim dum hæc nugantur in ſcholis, exiſtimant, ſeſe univerſam eccleſiam, alioqui ruituram, non aliter ſyllogiſmorum fulcire tibicinibus, quam Atlas cœlum humeris ſuſtinet apud poetas. Iam illud quantæ felicitatis eſſe putatis? dum arcanas literas, perinde quaſi cereæ ſint, pro libidine * formant ac reformant: dum concluſiones ſuas, quibus jam aliquot ſcholaſtici ſubſcripſerunt, pluſquam Solonis leges videri poſtulant, & vel pontificiis decretis ante-

vel legunt. Novi permultos Theologos, doctores, ut vocant, qui ante quinquageſimum annum nondum evolverant omnes epiſtolas Pauli, ut per familiaritatem mihi fatebantur. Iſti quoties ad interpretandum ſacras literas accedunt, Dii boni, quam frigent, quam ſordent omnia, quam nihil adferunt Chriſto dignum.

Formant ac reformant) Notat eos, qui non accommodant ſuas ſententias ad mentem ſcripturarum, ſed ſcripturas ad ſuam mentem trahunt, quod vocant fundare. veluti cum duos Petri gladios trahunt ad duplicem poteſtatem: cum is locus prorſus eo ſpectet, ne pugnemus Chriſtiani.

Digitized by Google

ſemel liceat evolvere. In-
terim dum hæc nugantur, i
, exiſtimant, ſeſe univerſam
am, alioqui ruituram, no
ſyllogiſmorum fulcire ſu-
, quam Atlas cœlum hu-
uſtinet apud poetas. In
jantæ felicitatis eſſe pu-
n arcanas literas, perinde
ceæ ſint, pro libidine * fi-
reformant: dum conclu-
ias, quibus jam aliquot
ci ſubſcripſerunt, plus
lonis leges videri poſtu-
vel pontificiis decretis
ante-

Novi permultos Theologos,
t vocant, qui ante quinqua-
ium nondum evolverant om-
Pauli, ut per familiarita-
atebantur. Iſti quoties ad
im ſacras literas accedunt,
im frigent, quam ſordent
u nihil adferunt Chriſto

reformant) Notat eos,
modant ſuas ſententias ad
urarum, ſed ſcripturas ad
rahunt, quod vocant ſen-
i duos Petri gladios in-
em poteſtatem: cum ii
ſpectet, ne pugnent

anteponendas: dumque veluti * cenſores orbis ad * palinodiam trahunt, ſi quid uſquam cum explicitis & implicitis illorum concluſionibus non ad amuſſim quadrarit: ac non ſecus atque ex oraculo pronunciant, Hæc propoſitio ſcan-

Cenſores orbis) Cenſores, Romæ morum magiſtri & judices erant. hi cives ſic notabant, ut qui ſenator eſſet, è ſenatu ejiceretur: qui eques Romanus, equum publicum perderet: qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ærarius fieret.

Palinodiam) Græci proverbio dicunt, παλινῳδεῖν, pro eo quod eſt, prius damnata probare, & priorem ſententiam revocare. De hac palinodia Socrates apud Platonem in Phædro ſic loquitur: ἔστι τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν, καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς, διὰ τὴν τῆς Ἑλένης κατηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν ὥσπερ Ὅμηρος, καὶ ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν, παραχρῆμα ἀνέβλεψε. id eſt: Eſt his qui peccant circa fabularum narrationem, expiatio antiqua, quam Homerus quidem non cognovit, Steſichorus autem: oculis enim privatus propter in Helenam maledicta, non ignoravit quemadmodum Homerus; qui ſimulatque omnem palinodiam feciſſet, è veſtigio rurſum vidit.

Digitized by Google

* ſcandaloſa eſt, Hæc parum reve-
rentialis, * Hæc hæreſim olet,
* Hæc male tinnit. ut jam nec
baptiſmus, nec Euangelium, nec
Paulus aut Petrus, nec ſanctus Hie-
ronymus aut Auguſtinus, imo nec
ipſe Thomas * ἀριστοτελικώτατος,
Chriſtianū efficiat, niſi * baccalau-
reorum calculus acceſſerit: tanta
eſt in

Scandaloſa eſt) Data opera barba-
riem eorum imitatus eſt. σκάνδαλον enim
Græci διαστροφὴν, id eſt, perverſionem
vocant. Eſt autem dictum ſcandalum,
quaſi σκάζον, τουτέστι χώλανον, περὶ τὴν
ἀλήθειαν, id eſt, claudicans circa veri-
tatem. A ſcandalo autem inepte dicitur
ſcandaloſus.

Hæc hæreſim olet) Sic enim ipſi di-
cunt, Hæc propoſitio ſapit hæreſim. da-
ta autem opera, mutavit ſapit in olet.
Indicat autem hoc loco revocationes &
condemnationes frigidas, quæ habentur
in articulis illis erroneis, ut ipſi dicunt,
Pariſiis & in Anglia condemnatis.

Hæc male tinnit) Sic enim frequen-
ter dicunt, Hæc propoſitio male ſonat.
quod jocoſe vertit in tinnit.

Αριστοτελικώτατος) Id eſt, Ariſtoteli-
ciſſimus. quod hic fere primus fuit, qui
Ariſtotelica miſcuit ſacris.

Baccalaureorum calculis) Nam in ar-
ticulis illis baccalaureorum autoritate &
judicio condemnantur propoſitiones ali-
quot Thomæ, quas, neſcio quis frater-
culus,

candaloſa eſt, Hæc parum rev-
ialis, * Hæc hæreſim olet,
hæc male tinnit. ut jam ne
iſſimus, nec Euangelium, ne
us aut Petrus, nec ſanctus Hie-
mus aut Auguſtinus, imo ne
Thomas * ἀριστοτελικώτατος
ſtianũ efficiat, niſi * baccala-
um calculus acceſſerit: tan-
eſt i

dalofa eſt) Data opera ...
rum imitatus eſt. σκανδαλιζ...
διαστροφήν, id eſt, perverſi...
Eſt autem dictum ſcandal...
ζον, τουτέστι χωλαίνειν, ...
, id eſt, claudicans circa ...
A ſcandalo autem inepte dict...
ſus.
hæreſim olet) Sic enim ipſi ...
ec propoſitio ſapit hæreſim, ...
opera, mutavit ſapit in ol...
utem hoc loco revocationes ...
ationes frigidas, quæ haben...
is illis erroneis, ut ipſi dic...
in Anglia condemnatis.
le tinnit) Sic enim freq...
Hæc propoſitio male ſon...
e vertit in tinnit.
ικώτατος) Id eſt, Ariſtotel...
uod hic fere primus fuit, q...
miſcuit ſacris.
reorum calculis) Nam in ...
accalaureorum autoritate ...
emnantur propoſitiones ...
, quas, neſcio quis frater...
culus,

eſt in judicando ſubtilitas. Quis enim ſenſurus erat, eum Chriſtianum non eſſe, qui diceret, has duas orationes, * Matula putes, &, Matula putet, item, Ollæ fervere, &, Ollam fervere, pariter eſſe congruas, niſi ſapientes illi docuiſſent? Quis tantis errorum tenebris liberaſſet eccleſiam, quos ne lecturus quidem unquam quiſquam fuerat, niſi * magnis ſigillis iſti prodidiſſent? Verum an non feliciſſimi dum hæc agunt? præterea * dum inferorum res omneis ſic ex amuſſim depingunt, tanquam in ea Re-

culus, cum tanquam veras docuiſſet, coactus fuit à baccalaureis revocare.

Matula putes, &, Matula putet) Sic vertit quod iſti dicunt, Socrates curris, &, Socrates currit. Quas orationes, neſcio quis frater, dixerat eſſe æque perfectas & congruas, ut ipſi dicunt: quocirca baccalaurei Oxonienſes eas damnaverunt.

Magnis ſigillis) Nam hic mos eſt iſtis, ut poſt propoſitiones damnatas, in teſtimonium applicent magnum ſigillum Vniverſitatis.

Dum inferorum res) Nemo putet hic rideri inferos, ſed fabulas, quas quidam veluti certam rem narrant apud populum.

Digitized by Google

ea Republ. complureis annos ſint verſati? præterea dum pro arbitrio * novos orbes fabricantur, addito denique latiſſimo illo, pulcherrimoque, ne ſcilicet deeſſet ubi felices animæ commode vel ſpatiari, vel convivium agitare, vel etiam pila ludere poſſent? His atque id genus bis mille nugis, horum capita adeo diſtenta differtaque ſunt, ut arbitrer nec Iovis cerebrũ æque gravidum fuiſſe, cum ille Palladem parturiens, * Vulcani
ſecurim

Novos orbes) Veteres ſphæras ſingulas ſeptem tribuerunt planetis. His impoſuerunt octavum orbem, ſtellarum fixarum. Deinde videntes octavum duobus motibus moveri, diſcentesque ab Ariſtotele, uniuscujuſque orbis non eſſe niſi unum motum naturalem, coacti ſunt dicere, alterum motum octavi orbis eſſe violentum. Motu autem violento non poteſt moveri ſuperior orbis ab inferiori. Quocirca coacti ſunt ponere nonum orbem, quem primum mobile vocant. His deinde Theologi addiderunt decimum orbem, quem empyreum dicunt: perinde quaſi ſancti felices eſſe non poſſint, niſi ſuum habeant cœlum. At Baſilides hæreticus cœlos fabricatus eſt trecentos ſexagintaquinque, teſte Auguſtino.

Vulcani ſecurim) Eſt Luciani dialogus

Republ. complureis annos ſa

ſari ? præterea dum pro ar

* novos orbes fabricantur, a

denique latiſſimo illo, p

rimoque, ne ſcilicet de

felices animæ commode

ari, vel convivium agitare, v

n pila ludere poſſent ? His a

d genus bis mille nugis, h

capita adeo diſtenta diſſe

unt, ut arbitrer nec Iovis ce

æque gravidum fuiſſe, cum

lladem parturiens, * Vulcani

ſecurim

s orbes) *Veteres ſphæras finge*

em tribuerunt planetis. His im

nt octavum orbem, ſtellarum

Deinde videntes octavum deo

ibus moveri, diſcentesque a

le, uniuscujusque orbis non eſ

num motum naturalem, coacti

re, alterum motum octavi orbis

ntum. Motu autem violento

moveri ſuperior orbis ab in

Quocirca coacti ſunt ponere

bem, quem primum mobile

s deinde Theologi addide

m orbem, quem empyreum

iude quaſi ſancti felices eſſe

, niſi ſuum habeant cœlum.

hæreticus cœlos fabricatus

ſexagintaquinque, tot

nrim) *Eſt Luciani dia-*

logus

ſecurim imploraret. Quare nolite mirari, ſi videtis caput illorum * tot faſciis tam diligenter obvinctum in publicis diſputationibus, alioquin enim plane diſſilirent. Illud * ipſa quoque nonnunquam ridere ſoleo: Cum ita demum maxime ſibi videntur Theologi, ſi quam maxime barbare ſpurceque loquantur, cumque adeo balbutiunt, ut à nemine niſi balbo poſſint intelligi, acumen appellant, quod vulgus

logus de Iove capite gravido, cujus caput, ipſo Iove jubente, Vulcanus ſecuri medium ſecuit. Atque ita è Iovis cerebro Pallas nata eſt.

Tot faſciis) Id potiſſimum videmus in doctoribus apud Pariſios, quorum capita tot faſciis ſunt obvoluta, ut vix poſſint evolvere ſeſe. Diſſilit autem, quod ruptum in varias partes, minutim ſolvitur.

Ipſa quoque nonnumquam) Vehementer ſtultum ſit oportet, quod ipſi quoque ſtulticiæ ridiculum ac ſtultum eſſe videatur. Hoc quod ait nimis verum eſt in multis, qui nihil exiſtimant eruditum, nihil acutum, quod non ſit barbaris ac ſpurcis dictum verbis. Quicquid elegans, id ut grammaticum aſpernantur. Simplicitas ſermonis probe decet Theologum, ſpurcities minime, quæ veritatem non nudam, ut ipſi jactant, oſtendit, ſed oblitam, & ſordidatam.

Digitized by Google

gus non aſſequatur. Negant enim, è dignitate ſacrarum literarum eſſe, ſi grammaticorum legibus parere cogantur. Mira vero majeſtas Theologorum, ſi ſolis illis fas eſt mendoſe loqui; quanquam hoc ipſum habent cum multis cerdonibus commune. Poſtremo jam diis proximos ſeſe ducunt, quoties quaſi religioſe Magiſtri noſtri ſalutantur. in quo quidem nomine tale quiddam ſubeſſe putant, quale eſt apud Iudæos * τετραγράμματον. Itaq; nefas ajunt eſſe MAGISTER NOSTER ſecus quam majuſculis

Τετραγράμματον) Id eſt, quatuor literarum. quod ſolum ἀνεκφώνητον, id eſt, ineffabile eſt inter nomina illa decem, quibus Hebræi deum vocant. Quæ, ut etiam Hieronymus in epiſtola ad Marcellam teſtatur, iſta ſunt. Primum אל, quod Aquila ἰσχυρὸν, id eſt, fortem interpretatur. Secuudum אלהי; tertium, אלהים. quæ deum ſignificant. Quartum, צבאות, quod Lxx. virtutum, Aquila exercituum interpretatur. Quintum עליון, id eſt, excelſum. Sextum,

ſ non aſſequatur. Negant ...
lignitate ſacrarum literarum ...
, ſi grammaticorum legibus ...
e cogantur. Mira vero maje...
eologorum, ſi ſolis illis ...
ndoſe loqui; quanquam ...
habent cum multis ...
s commune. Poſtremo ...
proximos ſeſe ducunt, quod ...
religioſe Magiſtri noſtri ...
r. in quo quidem nomine ...
ddam ſubeſſe putant, qual...
ud Iudæos * τετραγράμματ...
nefas ajunt eſſe MAGISTER
TER ſecus quam maje-
ſculis

γράμματον) Id eſt, quatuor lite-
uod ſolum ἀνεκφώνητον, id eſt,
e eſt inter nomina illa decem,
ebræi deum vocant. Quæ, ut
cronymus in epiſtola ad Mar-
tatur, iſta ſunt. Primum אל,
ila ἰσχυρὸν, id eſt, fortem ...
. Secundum אלהי; tertium,
æ deum ſignificant. Quar-
ג, quod LXX. virtutum,
ituum interpretatur. Quin-
id eſt, excelſum. Sex-
tum,

ſeulis ſcribere literis. Quod ſi quis præpoſtere, Noſter magiſter, dixerit, is ſemel omnem Theologici nominis perverterit majeſtatem. Ad horum felicitatem proxime accedunt ii, qui ſe vulgo religioſos ac monachos appellant, * utroque falſiſſi-

tum, אשר אהיה, id eſt, qui ero. Septimum, ארני, id eſt, dominum. Octavum, יה, quod in הללויה, id eſt, laudate dominum, tantum ponitur. Nonum, de quo hic loquitur, יהוה, quod ineffabile eſt. Nam quatuor illæ literæ, Iod, He, Vau, He, quibus ſignatur, conjunctæ nihil ſonant. Quo myſterio innuunt divinam eſſētiam modis omnibus ineffabilem: At nos illam totam depingimus ineptis, ut ego cenſeo, commentis. Nam ut ſcriptum eſt, ישת חשך סתרו, id eſt, poſuit tenebras ſecretum ſuū. Decimum שרי, quod Aquila ἄλκιμον, id eſt, robuſtum interpretatur. Sunt & alia nomina, quibus deus apud Hebræos ſignificatur, ut אש, id eſt, ignis, & חכמה ſapientia, &c.

Vtroque falſiſſimo) Nam monachus Græce dicitur ſolitarius, & religio ni-

falſiſſimo cognomine, cum & bona pars iſtorum longiſſime abſit à religione, & nulli magis omnibus locis ſint obvii. Iis non video quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerem. Etenim cum hoc hominum genus omnes * ſic execrentur, ut fortuitum etiam occurſum ominoſum eſſe perſuaſum ſit, tamen ipſi ſibi magnifice blandiuntur. Primum ſummam exiſtimant pietatem, ſi uſque adeo * nihil attigerint literarũ, ut ne legere qui-

hil aliud eſt quam pietas & dei cultus, quod eſt omnium Chriſtianorum. Loquitur autem de malis, quæ maxima turba eſt, & hoc cognomine indignis.

Sic execrentur) De vulgo loquitur. Et nimium verum eſt quod dicit. Quin ipſe divus Hieronymus teſtatur, Romæ quoque monachi nomen inviſiſſimum fuiſſe: quanquam ea tempeſtate nihil aliud erant monachi, quam vere & ſimpliciter Chriſtiani, nullis obſtricti cæremoniis, nullo prodigioſo cultu, nullis vinculis, nulla ſervitute, ſed in libertate ſpiritus deo ſervientes.

Nihil attigerint) Olim monachi fere laici erant, quales Benedictini & Franciſci ſocii. Unde ſunt qui putent irreligioſum, ſcire literas, præcipue bonas, nec recipiunt eruditos, & libenter ex-

quidem poſſint. Deinde* cum pſalmos ſuos, numeratos quidem illos, at non intellectos, aſininis vocibus in templis derudunt, tum vero ſe putant divorum aures multa voluptate demulcere. Et ſunt ex his nonnulli, qui ſordes ac mendicitatem * magno vendunt, proque foribus * magno mugitu panem efflagitant, imo in nullis diverſoriis, expellunt forte receptos, cum ipſi ventres magis ſint quam homines.

Cum pſalmos ſuos) Attende lector, non rideri cultum divinum, ſed eos (qui plurimi ſunt) qui non curant intelligere quod pſallunt, & odioſis clamoribus implent templum, quaſi vociferatio delectet ſuperos. Tum preces non numero conſtant, ſed animi affectu.

Magno vendunt) Vendunt dixit, pro oſtentant. Ita Politianus: Vultuque triſtes, vendunt ſanctimonias. Simulant enim nonnulli ſordes, ut plus accipiant à mulierculis.

Magno mugitu) Pudet me, quoties id video, & tamen videmus: imo irrumpunt in diverſoria publica, obſtrepunt in mediis conviviis, nihil pudet ſacerdotes. Paulus manibus laboravit, Chriſtus uſus eſt liberalitate amicorum. Ego putarim magis convenire, ut iſtis, ſi boni ſint, alia ratione provideretur. Et tamen

riis, vehiculis, navibus non obturbant, non mediocri profecto reliquorum mendicorum jactura. Atque ad eum modum homines ſuaviſſimi, ſordibus, inſcitia, ruſticitate, impudentia, apoſtolos (ut ajunt) nobis referunt. Quid autem jucundius, quam quod omnia faciunt ex præſcripto, quaſi mathematicis utentes rationibus, quas præterire piaculum ſit: Quot nodos habeat calceus, quo colore ſingula, veſtis quot diſcriminibus varieganda, qua materiæ, quotque culmis latum cingulum, qua ſpecie, & quot modiorum capax cuculla, quot digitis latum capillitium, quot dormiendum horas. Atque hæc quidem æqualitas in tanta corporum & ingeniorum varietate, quam ſit inæqualis, quis non perſpicit? * Et tamen his nugis non alios modo præ ſe naucifaciunt,

tamen Moria non damnat verecundam mendicitatem, ſed improbam & clamoſam, quæ in monachis fœdiſſima eſt.

Et tamen his nugis) Aperit peſtem cæremoniarum, quod his freti cōplures, contemnant eos qui non eadem faciant, putantes in his eſſe pietatem; quæ Chriſtus

, vehiculis, navibus non obtre-
it, non mediocri profecto re-
rum mendicorum jactura. At
ad eum modum homines ſua-
mi, ſordibus, inſcitia, ruſtici-
, impudentia, apoſtolos (ut
t) nobis referunt. Quid autem
dius, quam quod omnia fa-
ex præſcripto, quaſi mathe-
is utentes rationibus, quas
rire piaculum ſit: Quot no-
beat calceus, quo colore ſit
eſtis quot diſcriminibus va-
la, qua materiæ, quotque
latum cingulum, qua ſpe-
quot modiorum capax cu-
quot digitis latum capilli-
quot dormiendum horas.
hæc quidem æqualitas in
rporum & ingeniorum va-
quam ſit inæqualis, quis
jicit? * Et tamen his nu-
lios modo præ ſe nauci fa-
ciunt,

a non damnat verecundam
n, ſed improbam & clamo-
monachis fœdiſſima eſt.
his nugis) Aperit peſtem
n, quod his freti cōplures,
os qui non eadem faciant,
e eſſe pietatem, quæ Chri-
ſtus

ciunt, verum invicem alii alios contemnunt, atque homines apoſtolicam charitatem profeſſi, ob aliter cinctam veſtem, ob colorem paulo fuſciorem, omnia miris tragœdiis miſcent. Ex his videas quoſdam adeo rigide religioſos, ut *ſumma veſte non niſi * Cilicina utantur, intima Mileſia: alios contra, qui ſuperne linei ſint, intime lanei. Rurſum alios * qui pecuniæ

ſtus & Apoſtoli adeo non tradiderunt, ut dehortentur etiam.

Summa veſte) Habet hoc ordo Cluniacenſium, quorum magna pars ob divitias corrupta fuit, etiam ætate Bernardi, quod ex illius patet epiſtolis.

Cilicina) Cilicinam veſtem aſperrimam vocat, utpote quæ ex villis caprarum fieri ſoleat apud Cilices; unde & nomen habet. quemadmodum Mileſiam veſtem, pro molliſſima poſuit. Sicut & Horatius in Epiſtolis: Alter Mileti textam, cane pejus & angue, Vitabit chlamydem.

Qui pecuniæ contactum) Animo contemnenda eſt pecunia: quod ſi quid eſt in contactu periculi, certe plus eſt in contactu fœminæ, quam pecuniæ. At fœminarum contactum non prohibet Franciſcus, ſed turpem amorem. Pecuniæ contactum cur tantopere prohibuiſſet? Quod ſi divus Franciſcus, cum ait,

Q 5 non

Digitized by Google

cuniæ contactum ceu * aconitum horreant, nec à vino interim, nec à mulierum contactu temperantes. Denique mirum omnibus ſtudium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud ſtudio eſt, ut Chriſto ſimiles ſint, ſed ut inter ſe diſſimiles. Porro magna felicitatis pars
eſt in

non recipiant, intelligi vult, non attingant, cur addidit, neque per ſe, neque per alios? Quis enim dicitur per alium aliquid attingere? Et quid ſi chirotheca contingat? Palam eſt Franciſcum ſenſiſſe, quod verba ſonant. Recipit dominus, cui ſolvitur pecunia. Recipiunt procuratores, unde receptores dicti. Adminiſtrationem interdixit pecuniæ, non contactum. Sed ad eum modum interpretatus eſt pontifex, neſcio quis. Deum immortalem, etiam pontifice opus erat, ut intelligeremus rem vel pueris perſpicuam? Verum hiſce de rebus diſputent alii; mihi ſatis eſt illud optare, ut Chriſti regulam, hoc eſt, Euangelicam doctrinam, tanti faciamus omnes Chriſtiani, quanti faciunt regulam hominis.

Aconitum) Aconitum herba eſt venenoſa, quam Dioſcorides in quarto inter frigidiſſimas numerat, quod in ſaxis creſcit; unde, ut Plinius autor eſt, nomen habet. ἀκόνη enim cautes dicitur. Hujus duas ſpecies Dioſcorides faciens, & de altero loquẽs, ait, κτείνει καὶ παρδάλεις, καὶ σῦς καὶ λύκους, καὶ πᾶν θηρίον,
χρεια-

eſt in cognomentis: dum * hi funigeros appellari ſe gaudent; & inter hos alii Coletas, alii minores, alii

κρεαδίοις ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον. id eſt: Occidit autem & pardales, & ſues, lupos, & omnem beſtiam, carunculis impoſitum & projectum.

Hi funigeros) Hæc ſunt portentoſa nomina, Chriſtianæ illi & unitati & charitati inimica, quæ Paulus longe ante prævidens, tantopere deteſtatus eſt, nullas volens factiones eſſe inter Chriſtianos. Vnde Corinthiis ſcribens ait: παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώσει. id eſt: Hortor vos fratres per idem nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idem dicatis omnes, & non ſint in vobis ſciſſuræ, ſitis autem perfecti in eadem mente, & in eadem ſcientia. Quanto affectu has factiones Chriſtianæ paci & unitati pernicioſiſſimas deprecatur? Vnde idem indignatur, quod alii cognomen ſumerent Cephæ, alii Apollo, alii ſuum, hoc eſt, Pauli: Et vehementer ob id ſtomachans: Quid? inquit, diviſus eſt Chriſtus? Quanto ergo minus hujuſmodi ſtultis cognomentis gloriandum eſt? Idem cultus, aut certe liber, idem victus, aut liber, idem Chriſti cognomen, multo magis facerent ad concordiam. Nunc videmus ex his tot diſcri-

Digitized by Google

alii minimos, alii buliſtas; rurſum hi Benedictinos, illi Bernardinos; hi Brigidenſes, illi Auguſtinenſes; hi Guilhelmitas, illi Iacobitas. quaſi vero parum ſit, dici Chriſtianos! * Horũ magna pars in tantum ſuis nititur cæremoniis, & hominum traditiunculis, ut putet unum cœlum parum dignum eſſe tantis meritis præmium, haud cogitantes, futurum, ut Chriſtus contemptis his omnibus, * ſuum illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis.

diſcriminibus, magnas ac periculoſas naſci diſcordias: de quibus quid attinet multa dicere, cum nemo neſciat?

Horum magna pars) Audi calumniator; qui dicit, Magna pars, non damnat univerſos ordines.

Suum illud ſit exacturus) Nam Chriſtus in illa oratione, plena fervoris & charitatis, quam ultimam cum ſuis diſcipulis habuit, poſt multam charitatis commendationem, ita demum præcepit: αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπῆτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. id eſt, Hoc demum mandatum meum eſt, ut diligatis vos mutuo, quemadmodum dilexi vos. Quorſum igitur tantæ homunculorum traditiunculæ, ad quas ſolum diſcendas vita non ſufficit, cum ſine hac, charitatem dico, quam ſolam Chriſtus præcepit, nihil bene à quoquam fieri poſſit, & cum hac nihil male?

Digitized by Google

tis. Alius oſtentabit * aqualiculum omni piſcium genere diſtentum. Alius pſalmorum, centum * effundet modios. Alius * jejuniorum myriadas annumerabit, & toties unico

Aqualiculũ) Aqualiculũ ὑποχόνδριον eſt, ab aqualus, quod alvũ ſignificat. Perſius Satyra prima: Nugaris cũ tibi Calve Pinguis aqualiculus propẽſo ſeſquipede extat. Quem diſtẽtum dixit, eo quod fratres iſti fere piſcibus veſcantur, qui, quãdoquidem carnibus frigidiores ſunt, plus pinguedinis, quã medici pituitã congelatam eſſe ajunt, generant. Ad hæc diſtentum dixit, ne videretur damnare, quod à carnibus abſtineant, quanquam ne id quidem magnopere probet Paulus, ſed quod tam multis & variis piſcibus ſe ingurgitent, ut nulli rei præterquam ſomno utiles ſint.

Effundet modios) Attende candide lector, non hic damnari preces, quanquam ne Chriſtus quidem has verboſas preces probavit, ſed modios pſalmorum, id eſt, certas & ſtatas preces, modiis enim menſuramus.

Jejuniorum myriadas) Myrias numerus eſt decem milium. Sed nec hic jejunia damnavit, ſed illa numerata, & in quibus tantum vorant unico prandio, ut nec corpore, nec mente quicquam poſſint. Quibus mirum, quam glorientur, qui cultum divinum magis externis & corpo-

unico prandio pæne diſruptam im-
putabit alvum. Alius tantum cære-
moniarū acervum proferet, quan-
tus vix ſeptem onerariis navibus
vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexa-
ginta annos nunquam attactam pe-
cuniam, niſi digitis duplici chiro-
theca munitis. Alius cucullam in-
geret, adeo ſordidam & craſſam,
ut nullus nauta ſuo dignetur cor-
pore. Cōmemorabit alius ſe * pluſ-
quam undecim luſtris ſpongiæ vi-
tam egiſſe, ſemper eidem affixum
loco. Alius raucam aſſiduo cantu
vocem adducet. Alius * lethargum
ſolitudine contractum: alius lin-
guam

corporalibus quibusdam obſervatiuncu-
lis quam ſpiritu metiuntur.

Plusquam undecim luſtris) Nam tales
ſunt nonnulli fratres, qui ſpongiarum,
quæ ſaxis ſemper adhærent, ritu, nun-
quam locum mutent, ſomniantes, pieta-
tem eſſe inanimata imitari. Spongiam
quoque eſſe animal, ſupra ex Ariſtote-
lis & Plinii ſententia probavimus. Nam
ipſis detractis, ſæpe ſanguis ſaxis adhæ-
rere videtur.

Lethargum) Lethargus apoſtema eſt
in poſteriori ventriculo cerebri, ſom-
nium, oblivionem, & motus paucitatem
inducens, quod oritur ex pituita craſſiſ-
ſima, præcipue in his, qui ſimul mul-
tum

guam * jugi ſilentio torpentem. At Chriſtus interpellatis, nunquam alioqui finiendis gloriis, Vnde nam hoc, inquiet, novum * Iudæorum genus? Vnicam ego legem vere meam agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palam nulloque parabolarum utens involucro, paternam hæreditatem pollicitus ſum,

non

tum vorant, præcipue piſcium, & parum moventur, ſimulque in ſolitudine & ocio degunt: quales ſunt fratres iſti, qui ſe ad perpetuos carceres damnarunt.

Iugi ſilentio) Nam certa ſua habent ſilentia. Hi fratres frigidis præcipue morbis ſunt obnoxii, quales ſunt, apoplexia, paralyſis, tortura, lethargus, & ſpaſmus. Vnde multos tales vidi, qui linguam (nam hæc cum primis humida eſt) paralyſi vitiatam, movere non poſſent.

Iudæorum genus) Nam quemadmodum Iudæi in circumciſione, ſabbatis, jejuniis, & aliis id genus cæremoniis gloriabantur, quemadmodum Paulus ſæpe eis exprobrat, cum ſpiritu vacarent, ita nonnulli Chriſtiani plus cæremoniis illis per ſe inanibus tribuunt, quam ſpiritui, cujus nunquam ſcintillam ſenſerunt. quos tanquam nihil a Iudæis re differentes, novum Iudæorum genus Stulticia, ſed haud quaquam ſtulte, vocat.

Digitized by Google

unico prandio pæne diſruptam imputabit alvum. Alius tantum cæremoniarū acervum proferet, quantus vix ſeptem onerariis navibus vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexaginta annos nunquam attactam pecuniam, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo ſordidam & craſſam, ut nullus nauta ſuo dignetur corpore. Cōmemorabit alius ſe* pluſquam undecim luſtris ſpongiæ vitam egiſſe, ſemper eidem affixum loco. Alius raucam aſſiduo cantu vocem adducet. Alius * lethargum ſolitudine contractum: alius linguam

corporalibus quibusdam obſervatiunculis quam ſpiritu metiuntur.

Pluſquam undecim luſtris) Nam tales ſunt nonnulli fratres, qui ſpongiarum, quæ ſaxis ſemper adhærent, ritu, nunquam locum mutent, ſomniantes, pietatem eſſe inanimata imitari. Spongiam quoque eſſe animal, ſupra ex Ariſtotelis & Plinii ſententia probavimus. Nam ipſis detractis, ſæpe ſanguis ſaxis adhærere videtur.

Lethargum) Lethargus apoſtema eſt in poſteriori ventriculo cerebri, ſomnium, oblivionem, & motus paucitatem inducens, quod oritur ex pituita craſſiſſima, præcipue in his, qui ſimul multum

ꝛrandio pæne diſruptam in-
:alvum. Alius tantum cæte-
ũ acervum proferet, quan-
: ſeptem onerariis navibus
ſſit. Alius gloriabitur ſexa-
nos nunquam attactam p-
, niſi digitis duplici chiro-
unitis. Alius cucullam in-
ideo ſordidam & craſſam,
; nauta ſuo dignetur cor-
nemorabit alius ſe * plus
decim luſtris ſpongiæ vi-
·, ſemper eidem affixum
is raucam aſſiduo cantu
duceret. Alius * lethargum
contractum: alius lin-
guam

: quibusdam obſervatiunculis
iritu metiuntur.

undecim luſtris) Nam tales
fratres, qui ſpongiarum
ner adhærent, ritu, nun-
ꝛurent, ſomniantes, pictu-
mata imitari. Spongiam
imal, ſupra ex Ariſtote-
tentia probavimus. Nam
ſæpe ſanguis ſaxis adhæ-

Lethargus apoſtema eſt
niriculo cerebri, ſom-
m, & motus paucitatem
ritur ex pituita craſſi-
in his, qui ſimul mul-
tum

guam * jugi ſilentio torpentem. At Chriſtus interpellatis, nunquam alioqui finiendis gloriis, Vnde nam hoc, inquiet, novum * Iudæorum genus? Vnicam ego legem vere meam agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palam nulloque parabolarum utens involucro, paternam hæreditatem pollicitus ſum, non

tum vorant, præcipue piſcium, & parum moventur, ſimulque in ſolitudine & ocio degunt: quales ſunt fratres iſti, qui ſe ad perpetuos carceres damnarunt.

Iugi ſilentio) Nam certa ſua habent ſilentia. Hi fratres frigidis præcipue morbis ſunt obnoxii, quales ſunt, apoplexia, paralyſis, tortura, lethargus, & ſpaſmus. Vnde multos tales vidi, qui linguam (nam hæc cum primis humida eſt) paralyſi vitiatam, movere non poſſent.

Iudæorum genus) Nam quemadmodum Iudæi in circumciſione, ſabbatis, jejuniis, & aliis id genus cæremoniis gloriabantur, quemadmodum Paulus ſæpe eis exprobrat, cum ſpiritu vacarent, ita nonnulli Chriſtiani plus cæremoniis illis per ſe inanibus tribuunt, quam ſpiritui, cujus nunquam ſcintillam ſenſerunt. quos tanquam nihil a Iudæis re differentes, novum Iudæorum genus Stulticia, ſed haud quaquam ſtulte, vocat.

Digitized by Google

non cucullis, preculis, aut inediis, ſed fidei & charitatis officiis. * Nec eos agnoſco, qui ſua facta nimis agnoſcunt: iſti qui me quoque ſanctiores videri volunt, *Abraxaſiorũ cœlos, ſi libet, occupent, aut ab his ſibi novum extrui cœlum jubeant.

Nec eos agnoſco) Alluſit ad illum locum Euangelicum, qui eſt apud Matthæum, ubi juſti illi, quorum opera Chriſtus tantopere exoſculatus fuit, ſua opera ignorant. Sic enim ajunt, κύριε πότε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; id eſt, Domine, quãdo vidimus cſurientem, & nutrivimus? &c. Mali contra ſua bona agnoſcunt, & jactant, dicentes, Domine, quando vidimus eſurientem, & non nutrivimus? Sed horum opera Chriſtus non agnovit. Similis eſt illa parabola Publicani & Phariſæi, ſua jejunia & preculas jactantis, & quaſi deo opprobrantis.

Abraxaſiorum cœlos) Baſilides hæreticus trecentos ſexaginta quinque fabricatus eſt cœlos, ut autor eſt divus Auguſtinus in libro ad Quodvultdeum. Inde myſticum illud nomen ſuis diſcipulis commendavit ἄβραξας. Nam eis literis juxta Græcam ſupputationem is numerus ſignificatur. α & β ſignificant unum & duo, ρ & α centum & unum, σ α ducenta & unum, ξ quæ quinta eſt in hac dictione litera ſignificat ſexaginta. In ſumma reddentur trecenta ſexagintaquinque.

ucullis, preculis, aut inediis,
lei & charitatis officiis.* Nec
;noſco, qui ſua facta nimis
:unt: iſti qui me quoque im-
; videri volunt, *Abraxaſiorū
, ſi libet, occupent, aut ab
novum extrui cœlum ju-
beant.

'os agnoſco) Alluſit ad illum
iangelicum, qui eſt apud Mat-
ubi juſti illi, quorum opera
antopere exoſculatus fuit, ſe
orant. Sic enim ajunt, κύριε
ιν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν, id
ie, quādo vidimus eſurientem,
imus? &c. Mali contra ſua
oſcunt, & jactant, dicentes,
quando vidimus eſurientem,
itrivimus? Sed horum opera
on agnovit. Similis eſt illa
ublicani & Phariſæi, ſua je-
eculas jactantis, & quaſi deo
is.

orum cœlos) Baſilides hæ-
entos ſexaginta quinque ſi-
œlos, ut autor eſt divus Au-
bro ad Quodvultdeum. Im-
illud nomen ſuis diſcipulis
: ἀβραξάς. Nam eis literis
ſupputationem is nume-
. α & β ſignificant unum
centum & unum, & σ a
ium, ξ quæ quinta eſt in
era ſignificat ſexaginta.
entur trecenta ſexaginta-
quinque.

beant, quorum traditiunculas meis præceptis antepoſuerūt. Cum hæc audient, & videbunt nautas & aurigas ſibi præferri, quibus putatis vultibus ſeſe mutuo contuebuntur? Sed interim ſpe ſua felices ſunt non abſque meo beneficio. Atque hos quidem, quanquam à republica ſemotos, nemo tamen audet contemnere, præſertim mendicantes, propterea quod omnia omnium arcana teneant, ex confeſſionibus quas vocant. Quæ tamen prodere nefas habent, * niſi ſi quādo poti, fabulis amœnioribus delectare ſe volunt; ſed conjecturis modo rem indicant, tacitis interim

quinque. De hoc plura vide in ſcholiis Eraſmi in Hieronymi epiſtolas.

Niſi ſi quando poti) Hæc nihil ad bonos monachos pertinent. Mali putent ſe admonitos, quid debeant corrigere. Audivimus enim ſæpenumero narrantes, quicquid audiverint à confitentibus, idque non ad ædificationem, ſed ridendi cauſa. Nominant urbem, nominant collegium, denique domum, hominem quoque ſi defunctus ſit, quaſi ſatis ſit, ſi vivum nominatim non prodant. Multa poſſent hoc loco referri de malis, quæ malo ob honorem reticere.

rim nominibus. Quod ſi quis * hos
crabrones irritarit, tum in popu-
laribus concionibus probe ulci-
ſcuntur ſeſe, & obliquis dictis ho-
ſtem notant adeo tecte, ut nemo
non intelligat, niſi qui nihil in-
telligit: nec prius oblatrandi finem
faciunt, quam * in os offam ob-
jeceris. Age vero quem tu mihi
* comœdum, quem circulatorem
ſpectare malis, quam iſtos in con-
cionibus ſuis rhetoricantes omni-
no ridicule, ſed tamen ſuaviſſime
imitantes ea quæ rhetores de di-
cendi ratione tradiderunt? Deum
immortalem, ut geſticulantur, ut
apte commutant vocem, ut cantil-
lant, ut jactant ſeſe, ut ſubinde
alios

Hos crabrones irritari) Crabro in-
ſecti genus pertinaciſſimum, aculeoque
peſtilentiſſimo: cujus ictum Plinius lib.
11 dicit haud temere ſine febri eſſe.
Vnde proverbio dictum eſt, τὰς σφῆκας
ἐρεθίζειν, id eſt, crabrones irritare. in per-
tinaces & rixoſos. quo Plautus in Am-
phitryone uſus eſt in mulieres.

In os offam) Sic apud Maronem, Æ-
neas Cerbero oblatranti offam objicit,
quo ſileat.

Comœdum) Comœdus dicitur qui
agit, Comicus vero qui ſcribit comœ-
dias.

Digitized by Google

alios atque alios vultus induunt, ut omnia clamoribus miſcent! Atque hanc orandi artem ceu rem arcanam fraterculus fraterculo * per manus tradit. Eam tametſi * mihi non eſt fas ſcire, tamen utcunque conjecturis ſequar. Primo loco invocant, id quod à poetis mutuo ſumpſerunt: deinde dicturi de charitate, * à Nilo Ægypti fluvio ſumunt exordium: aut crucis myſterium enarraturi, * à Babylonio dracone Bel feliciter auſpicantur: aut

Per manus tradit) Per ſucceſſionem. proverbiali dictum figura.

Mihi non eſt fas) Mihi refertur ad perſonam Moriæ, quod nolint mulierem ſcire literas aut diſciplinas.

A Nilo Ægypti) Id eſt, à re alieniſſima. In his autem mira quadam ὑποτυπώσει depingit illorum τὸ κακόζηλον, ut Græci vocant, id eſt, perverſam imitationem. Nihil enim odioſius, quam ars male affectata.

A Babylonio dracone Bel) Hæc fabula de Bel dracone, inſerta eſt ſcriptis Danielis à Theodotione, ut nonnulli putant: nam in Hebræo non habetur, quemadmodum nec Suſannæ hiſtoria, nec Hymnus trium puerorum, quæ omnia obeliſcis antepoſitis, divus Hieronymus jugulavit tanquam adulterina.

Digitized by Google

cuniæ contactum ceu * aconitum horreant, nec à vino interim, nec à mulierum contactu temperantes. Denique mirum omnibus ſtudium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud ſtudio eſt, ut Chriſto ſimiles ſint, ſed ut inter ſe diſſimiles. Porro magna felicitatis pars eſt in

non recipiant, intelligi vult, non attingant, cur addidit, neque per ſe, neque per alios? Quis enim dicitur per alium aliquid attingere? Et quid ſi chirotheca contingat? Palam eſt Franciſcum ſenſiſſe, quod verba ſonant. Recipit dominus, cui ſolvitur pecunia. Recipiunt procuratores, unde receptores dicti. Adminiſtrationem interdixit pecuniæ, non contactum. Sed ad eum modum interpretatus eſt pontifex, neſcio quis. Deum immortalem, etiam pontifice opus erat, ut intelligeremus rem vel pueris perſpicuam? Verum hiſce de rebus diſputent alii; mihi ſatis eſt illud optare, ut Chriſti regulam, hoc eſt, Euangelicam doctrinam, tanti faciamus omnes Chriſtiani, quanti faciunt regulam hominis.

Aconitum) Aconitum herba eſt venenoſa, quam Dioſcorides in quarto inter frigidiſſimas numerat, quod in ſaxis creſcit; unde, ut Plinius autor eſt, nomen habet. ἀκόνη enim cautes dicitur. Hujus duas ſpecies Dioſcorides faciens, & de altero loquẽs, ait, κτείνει καὶ παρδάλεις, καὶ σῦς καὶ λύκους, καὶ πᾶν θηρίον,

χρέα-

eſt in cognomentis: dum * hi funigeros appellari ſe gaudent; & inter hos alii Coletas, alii minores, alii

κρεαδίοις ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον. id eſt: Occidit autem & pardales, & ſues, lupos, & omnem beſtiam, carunculis impoſitum & projectum.

Hi funigeros) Hæc ſunt portentoſa nomina, Chriſtianæ illi & unitati & charitati inimica, quæ Paulus longe ante prævidens, tantopere deteſtatus eſt, nullas volens factiones eſſe inter Chriſtianos. Vnde Corinthiis ſcribens ait: παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώσει. id eſt: Hortor vos fratres per idem nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idem dicatis omnes, & non ſint in vobis ſciſſuræ, ſitis autem perfecti in eadem mente, & in eadem ſcientia. Quanto affectu has factiones Chriſtianæ paci & unitati pernicioſiſſimas deprecatur? Vnde idem indignatur, quod alii cognomen ſumerent Cephæ, alii Apollo, alii ſuum, hoc eſt, Pauli: Et vehementer ob id ſtomachans: Quid? inquit, diviſus eſt Chriſtus? Quanto ergo minus hujuſmodi ſtultis cognomentis gloriandum eſt? Idem cultus, aut certe liber, idem victus, aut liber, idem Chriſti cognomen, multo magis facerent ad concordiam. Nunc videmus ex his tot diſcri-

alii minimos, alii buliſtas; rurſum hi Benedictinos, illi Bernardinos; hi Brigidenſes, illi Auguſtinenſes; hi Guilhelmitas, illi Iacobitas. quaſi vero parum ſit, dici Chriſtianos! * Horũ magna pars in tantum ſuis nititur cæremoniis, & hominum traditiunculis, ut putet unum cœlum parum dignum eſſe tantis meritis præmium, haud cogitantes, futurum, ut Chriſtus contemptis his omnibus, * ſuum illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis.

diſcriminibus, magnas ac periculoſas naſci diſcordias? de quibus quid attinet multa dicere, cum nemo neſciat?

Horum magna pars) Audi calumniator; qui dicit, Magna pars, non damnat univerſos ordines.

Suum illud ſit exacturus) Nam Chriſtus in illa oratione, plena fervoris & charitatis, quam ultimam cum ſuis diſcipulis habuit, poſt multam charitatis commendationem, ita demum præcepit: αὕτη ἐϛὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπῆτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. id eſt, Hoc demum mandatum meum eſt, ut diligatis vos mutuo, quemadmodum dilexi vos. Quorſum igitur tantæ homunculorum traditiunculæ, ad quas ſolum diſcendas vita non ſufficit, cum ſine hac, charitatem dico, quam ſolam Chriſtus præcepit, nihil bene à quoquam fieri poſſit, & cum hac nihil male?

inimos, alii buliſtas; ruſ…
…nedictinos, illi Bernardin…
…gidenſes, illi Auguſtinenſ…
…helmitas, illi Iacobitas, q…
…tum ſit, dici Chriſtian…
…i magna pars in tantum …
cæremoniis, & homin…
…nculis, ut putet unum c…
…um dignum eſſe tantis …
…mium, haud cogitant…
…, ut Chriſtus contempt…
…bus, * ſuum illud ſit ex…
…æceptum, nempe chari…
…tis.

…us, magnas ac periculoſ…
…dias: de quibus quid a…
…e, cum nemo neſciat?
…agna pars) Audi ca…
…icit, Magna pars, non d…
…s ordines.
…ſit exacturus) Nam Chri…
…atione, plena fervoris &
…am ultimam cum ſuis di…
…, poſt multam charit…
…iem, ita demum præcepi…
… … ἐμὴ, ἵνα ἀγαπ…
…ήκατε ὑμᾶς. id eſt, Hoc
…um meum eſt, ut dilig…
…, quemadmodum dilexi
…gitur tantæ homunc…
…ulæ, ad quas ſolum di…
…ſufficit, cum ſine ha…
…quam ſolam Chriſt…
…ene à quoquam fieri
…: nihil male?

tis. Alius oſtentabit * aqualiculum omni piſcium genere diſtentum. Alius pſalmorum, centum * effundet modios. Alius * jejuniorum myriadas annumerabit, & toties unico

Aqualiculũ) Aqualiculũ ὑποχονδριακὸν eſt, ab aqualus, quod alvũ ſignificat. Perſius Satyra prima: Nugaris cũ tibi Calve Pinguis aqualiculus propẽſo ſeſquipede extat. Quem diſtẽtum dixit, eo quod fratres iſti fere piſcibus veſcantur, qui, quãdoquidem carnibus frigidiores ſunt, plus pinguedinis, quã medici pituitam congelatam eſſe ajunt, generant. Ad hæc diſtentum dixit, ne videretur damnare, quod à carnibus abſtineant, quanquam ne id quidem magnopere probet Paulus, ſed quod tam multis & variis piſcibus ſe ingurgitent, ut nulli rei prætèrquam ſomno utiles ſint.

Effundet modios) Attende candide lector, non hic damnari preces, quanquam ne Chriſtus quidem has verboſas preces probavit, ſed modios pſalmorum, id eſt, certas & ſtatas preces, modiis enim menſuramus.

Iejuniorum myriadas) Myrias numerus eſt decem milium. Sed nec hic jejunia damnavit, ſed illa numerata, & in quibus tantum vorant unico prandio, ut nec corpore, nec mente quicquam poſſint. Quibus mirum, quam glorientur, qui cultum divinum magis externis & corpo-

unico prandio pæne diſruptam imputabit alvum. Alius tantum cæremoniarũ acervum proferet, quantus vix ſeptem onerariis navibus vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexaginta annos nunquam attactam pecuniam, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo ſordidam & craſſam, ut nullus nauta ſuo dignetur corpore. Cõmemorabit alius ſe * pluſquam undecim luſtris ſpongiæ vitam egiſſe, ſemper eidem affixum loco. Alius raucam aſſiduo cantu vocem adducet. Alius * lethargum ſolitudine contractum: alius linguam

corporalibus quibusdam obſervatiunculis quam ſpiritu metiuntur.

Pluſquam undecim luſtris) Nam tales ſunt nonnulli fratres, qui ſpongiarum, quæ ſaxis ſemper adhærent, ritu, nunquam locum mutent, ſomniantes, pietatem eſſe inanimata imitari. Spongiam quoque eſſe animal, ſupra ex Ariſtotelis & Plinii ſententia probavimus. Nam ipſis detractis, ſæpe ſanguis ſaxis adhærere videtur.

Lethargum) Lethargus apoſtema eſt in poſteriori ventriculo cerebri, ſomnium, oblivionem, & motus paucitatem inducens, quod oritur ex pituita craſſiſſima, præcipue in his, qui ſimul multum

o prandio pæne diſruptam in-
bit alvum. Alius tantum car-
iarũ acervum proferet, quæ
rix ſeptem onerariis navibus
poſſit. Alius gloriabitur ſexa-
annos nunquam attactam pe-
n, niſi digitis duplici chiro-
munitis. Alius cucullam in-
adeo ſordidam & craſſam,
us nauta ſuo dignetur cor-
õmemorabit alius ſe * plu-
ndecim luſtris ſpongiæ vi-
ſſe, ſemper eidem affixum.
lius raucam aſſiduo cantu
dducet. Alius * lethargum
e contractum: alius lin-
guam

us quibusdam obſervatiuncu-
ſpiritu metiuntur.

undecim luſtris) Nam tales
li fratres, qui ſpongiarum
nper adhærent, ritu, non
murent, ſomniantes, pieta-
nimata imitari. Spongiam
nimal, ſupra ex Ariſtote-
ntentia probavimus. Nam
ſæpe ſanguis ſaxis adhæ-

) *Lethargus apoſtema eſt
entriculo cerebri, ſom-
em, & motus paucitatem
oritur ex pituita craſſa
in his, qui ſimul ma-*
tum

guam * jugi ſilentio torpentem. At Chriſtus interpellatis, nunquam alioqui finiendis gloriis, Vnde nam hoc, inquiet, novum * Iudæorum genus? Vnicam ego legem vere meam agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palam nulloque parabolarum utens involucro, paternam hæreditatem pollicitus ſum,
non

tum vorant, præcipue piſcium, & parum moventur, ſimulque in ſolitudine & ocio degunt: quales ſunt fratres iſti, qui ſe ad perpetuos carceres damnarunt.

Iugi ſilentio) Nam certa ſua habent ſilentia. Hi fratres frigidis præcipue morbis ſunt obnoxii, quales ſunt, apoplexia, paralyſis, tortura, lethargus, & ſpaſmus. Vnde multos tales vidi, qui linguam (nam hæc cum primis humida eſt) paralyſi vitiatam, movere non poſſent.

Iudæorum genus) Nam quemadmodum Iudæi in circumciſione, ſabbatis, jejuniis, & aliis id genus cæremoniis gloriabantur, quemadmodum Paulus ſæpe eis exprobrat, cum ſpiritu vacarent, ita nonnulli Chriſtiani plus cæremoniis illis per ſe inanibus tribuunt, quam ſpiritui, cujus nunquam ſcintillam ſenſerunt. quos tanquam nihil a Iudæis re differentes, novum Iudæorum genus Stulticia, ſed haud quaquam ſtulte, vocat.

Digitized by Google

non cucullis, preculis, aut inediis, ſed fidei & charitatis officiis. * Nec eos agnoſco, qui ſua facta nimis agnoſcunt: iſti qui me quoque ſanctiores videri volunt, * Abraxaſiorũ cœlos, ſi libet, occupent, aut ab his ſibi novum extrui cœlum jubeant.

Nec eos agnoſco) Alluſit ad illum locum Euangelicum, qui eſt apud Matthæum, ubi juſti illi, quorum opera Chriſtus tantopere exoſculatus fuit, ſua opera ignorant. Sic enim ajunt, κύριε, πότε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; id eſt, Domine, quãdo vidimus eſurientem, & nutrivimus? &c. Mali contra ſua bona agnoſcunt, & jactant, dicentes, Domine, quando vidimus eſurientem, & non nutrivimus? Sed horum opera Chriſtus non agnovit. Similis eſt illa parabola Publicani & Phariſæi, ſua jejunia & preculas jactantis, & quaſi deo opprobrantis.

Abraxaſiorum cœlos) Baſilides hæreticus trecentos ſexaginta quinque fabricatus eſt cœlos, ut autor eſt divus Auguſtinus in libro ad Quodvultdeum. Inde myſticum illud nomen ſuis diſcipulis commendavit ἀβραξάς. Nam eis literis juxta Græcam ſupputationem is numerus ſignificatur. α & β ſignificant unum & duo, ρ & α centum & unum, & σ α ducenta & unum, ξ quæ quinta eſt in hac dictione litera ſignificat ſexaginta. In ſumma reddentur trecenta ſexagintaquinque.

:ucullis, preculis, aut inedii,
dei & charitatis officiis.* Ne
gnoſco, qui ſua facta ni
ſcunt: iſti qui me quoque ſu-
s videri volunt, *Abraxaſio
, ſi libet, occupent, aut
i novum extrui cœlum ju-
beam.

cos agnoſco) Alluſit ad illum
uangelicum, qui eſt apud Ma
ubi juſti illi, quorum opera
tantopere exoſculatus fuit, ſe
orant. Sic enim ajunt,
... , quãdo vidimus eſurientem
ne, quãdo vidimus eſurientem,
imus? &c. Mali contra
oſcunt, & jactant, dicentes,
quando vidimus eſurientem,
utrivimus? Sed horum opera
ion agnovit. Similis eſt illa
ublicani & Phariſæi, ſuo je
ecu-las jactantis, & quaſi de
is.

iorum cœlos) Baſilides hæ
entos ſexaginta quinque ſi
cœlos, ut autor eſt divus Au
ibro ad Quodvultdeum. In
illud nomen ſuis diſcipulis
t ... Nam eis literis
ſupputationem is nume
. α & β ſignificant unum
centum & unum, & σ a
um, ξ quæ quinta eſt in
era ſignificat ſexaginta.
ntur trecenta ſexaginta-
quinque.

beant, quorum traditiunculas meis præceptis anteposuerũt. Cum hæc audient, & videbunt nautas & aurigas ſibi præferri, quibus putatis vultibus ſeſe mutuo contuebuntur? Sed interim ſpe ſua felices ſunt non abſque meo beneficio. Atque hos quidem, quanquam à republica ſemotos, nemo tamen audet contemnere, præcipue mendicantes, propterea quod omnia omnium arcana teneant, ex confeſſionibus quas vocant. Quæ tamen prodere nefas habent, * niſi ſi quãdo poti, fabulis amœnioribus delectare ſe volunt; ſed conjecturis modo rem indicant, tacitis interim

quinque. De hoc plura vide in ſcholiis Eraſmi in Hieronymi epiſtolas.

Niſi ſi quando poti) Hæc nihil ad bonos monachos pertinent. Mali putent ſe admonitos, quid debeant corrigere. Audivimus enim ſæpenumero narrantes, quicquid audiverint à confitentibus, idque non ad ædificationem, ſed ridendi cauſa. Nominant urbem, nominant collegium, denique domum, hominem quoque ſi defunctus ſit, quaſi ſatis ſit, ſi vivum nominatim non prodant. Multa poſſent hoc loco referri de malis, quæ malo ob honorem reticere.

rim nominibus. Quod ſi quis * hos crabrones irritarit, tum in popularibus concionibus probe ulciſcuntur ſeſe, & obliquis dictis hoſtem notant adeo tecte, ut nemo non intelligat, niſi qui nihil intelligit: nec prius oblatrandi finem faciunt, quam * in os offam objeceris. Age vero, quem tu mihi * comœdum, quem circulatorem ſpectare malis, quam iſtos in concionibus ſuis rhetoricantes omnino ridicule, ſed tamen ſuaviſſime imitantes ea quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem, ut geſticulantur, ut apte commutant vocem, ut cantillant, ut jactant ſeſe, ut ſubinde alios

Hos crabrones irritari) Crabro inſecti genus pertinaciſſimum, aculeoque peſtilentiſſimo: cujus ictum Plinius lib. 11 dicit haud temere ſine febri eſſe. Vnde proverbio dictum eſt, τὰς σφῆκας ἐρεθίζειν, id eſt, crabrones irritare. in pertinaces & rixoſos. quo Plautus in Amphitryone uſus eſt in mulieres.

In os offam) Sic apud Maronem, Æneas Cerbero oblatranti offam objicit, quo ſileat.

Comœdum) Comœdus dicitur qui agit, Comicus vero qui ſcribit comœdias.

rum nominibus. Quod ſi quis * hos crabrones irritarit, tum in popularibus concionibus probe ulciſcuntur ſeſe, & obliquis dictis hoſtem notant adeo tecte, ut nemo non intelligat, niſi qui nihil intelligit: nec prius ob[..]os offam objiciunt, quam [..] quem tu mihi jeceris. Age v[..]o quem circulatorem * comœdum, quem circulatorem ſpectare malis, quam iſtos in concionibus ſuis rhetoricantes omnino ridicule, ſed tamen ſuaviſſime imitantes ea quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem, ut geſticulantur, ut apte commutant vocem, ut cantilant, ut jactant ſeſe, ut ſubinde alios

Hos crabrones irritari) Crabro inſecti genus pertinaciſſimum, aculeoque peſtilentiſſimo: cujus ictum Plinius lib. 11 dicit haud temere ſine febri eſſe. Unde proverbio dictum eſt, τὰς σφῆκας ἐρεθίζειν, id eſt, crabrones irritare. in pertinaces & rixoſos. quo Plautus in Amphitryone uſus eſt in mulieres.

In os offam) Sic apud Maronem, Æneas Cerbero oblatranti offam objicit, quo ſileat.

Comœdum) Comœdus dicitur qui agit, Comicus vero qui ſcribit comœdias.

alios atque alios vultus induunt, omnia clamoribus miſcent! Atq[..] hanc orandi artem ceu rem arc[..] nam fraterculus fraterculo * p[..] manus tradit. Eam tametſi * m[..] non eſt fas ſcire, tamen utcunq[..] conjecturis ſequar. Primo loco i[..] vocant, id quod à poetis mutu[..] ſumpſerunt: deinde dicturi [..] charitate, * à Nilo Ægypti fluvi[..] ſumunt exordium: aut crucis my[..] ſterium enarraturi, * à Babyloni[..] dracone Bel feliciter auſpicantur[..]

au[..]

Per manus tradit) Per ſucceſſionem[..] proverbiali dictum figura.

Mihi non eſt fas) Mihi refertur a[..] perſonam Moriæ, quod nolint mulieren[..] ſcire literas aut diſciplinas.

A Nilo Ægypti) Id eſt, à re alieniſſi[..]ma. In his autem mira quadam ὑποτυ[..]πώσει depingit illorum τὸ κακόζηλον, u[..] Græci vocant, id eſt, perverſam imitationem. Nihil enim odioſius, quam ar[..] male affectata.

A Babylonio dracone Bel) Hæc fabula de Bel dracone, inſerta eſt ſcripti[..] Danielis à Theodotione, ut nonnulli putant: nam in Hebræo non habetur, quemadmodum nec Suſannæ hiſtoria, nec Hymnus trium puerorum, quæ omnia obeliſcis antepoſitis, divus Hieronymus jugulavit tanquam adulterina.

Digitized by Google

aut de jejunio diſputaturi, * à duo-
decim zodiaci ſignis principium
faciunt: aut de fide verba facturi,
diu * de quadratura circuli prælo-
quuntur. Audivi ipſa ...endam exi-
mie ſtultum, (erravi, doctum vole-
bam dicere,) qui in concione cele-
berrima

A duodecim zodiaci) Solem enim
ajunt in jejunio arietem primum zodiaci
ſignum ingredi, eoque tunc omnia ma-
gis humeſcere & caleſcere, craſſoſque
humores corporum, qui in hyeme pro-
pter cœli frigiditatem reſolvi non po-
terant, tunc reſolvi incipere, atque id-
circo paucis tunc egere corpora nutri-
mentis, eoque bene inſtitutum eſſe ab
eccleſia jejunium verno tempore. Hac-
que occaſione mira de zodiaco ejuſque
ſignis blaterant, quo indoctæ plebeculæ
docti videantur.

De quadratura circuli) Ariſtoteles ἐν
κατηγορίαις περὶ τῶν πρός τι ſcriptum reli-
quit: ἐπιστήμης δὲ μὴ οὔσης, οὐδὲν κωλύει ἐπι-
στητὸν εἶναι. οἷον καὶ ὁ τοῦ κύκλου τετραγω-
νισμός, εἴ γε ἔστιν ἐπιστητὸν, ἐπιστήμη μὲν αὐ-
τοῦ οὐκ ἔστιν οὐδέπω, αὐτὸς δὲ ἐπιστητόν ἐστι. id eſt,
Scientia autem non exiſtente, nihil pro-
hibet ſcibile eſſe. ut circuli quadratura,
& ſi ſcibile ſit, ſcientia tamen ipſius non-
dum eſt, ipſa autem ſcibile eſt. Hac igi-
tur occaſione, ut Ariſtotele plus ſcire
videantur, & Sophiſtæ in ſuis ſcholis,
& in concionibus ſuis fratres, de quadra-
tura circuli multa garriunt.

Digitized by Google

berrima divinæ * triadis myſteriũ explicaturus, quo & doctrinam ſuam non vulgarem oſtentaret, & * Theologicis ſatisfaceret auribus, nova prorſus ingreſſus eſt via, nimirum à literis, ſyllabis, & oratione, tum à concordia nominis & verbi, adjectivi nominis & ſubſtantivi, mirantibus jam plerisque, ac nonnullis Horatianum illud apud ſe muſſitantibus: Quorſum hæc tam putrida tendunt? Tandem huc rem deduxit, ut in grammaticorum rudimentis ſic expreſſum oſtenderet totius triadis ſimulacrum, ut * nemo mathematicorum in pulvere poſſet evidentius depingere. Atque in hac oratione * θεολογώτατος ille totos octo menſes

Triadis) τριὰς Græco vocabulo dixit: nam trinitas, quo vulgus utitur, non ſatis eſt Latinum.

Theologicis) Iocus eſt; tacite enim ſignificat, Theologos malle audire has ſubtiles nugas fabellasque, quam Euangelium, aut Paulinas epiſtolas.

Nemo mathematicorum) Nam his mos eſt, figuras ſuas in pulvere depingere.

Θεολογώτατος) Superlativus eſt Græcus ab hoc poſitivo Theologus.

ſes ita deſudarat, ut hodie quoque * magis cæcutiat quam talpæ, nimirum * tota luminum acie ad ingenii cuſpidem avocata. Verum haud pœnitet hominem cæcitatis, ac parvo quoque putat emptã eam gloriam. Auditus eſt à nobis alius quidam octogenarius, adeo Theologus, ut in hoc Scotum ipſum renatum putes. Is explicaturus myſterium nominis Ieſu, mira ſubtilitate demonſtravit, in ipſis literis latere, quicquid de illo dici poſſit. Etenim quod tribus duntaxat inflectitur caſibus, id manifeſtum eſſe ſimulacrum divini ternionis. Deinde quod prima vox Ieſus deſinat in s, ſecunda Ieſum in m, tertia Ieſu in u, in hoc * ἄῤῥητον ſubeſſe

Magis cæcutiat quam talpæ) Græcis enim proverbium eſt, ἀσπάλακος τυφλότερος, id eſt, talpa cæcior, in vehementer luſcioſum. Iocatur autem in aliquem Theologum ſibi notum, & forte luſcioſum.

Tota luminum acie) Acies ad animam refertur. cuſpis autem non dicitur, niſi de re corporea. data autem opera hic vertit.

Ἀῤῥητον) Id eſt, arcanum & ineffabile. Feſtiviter hujus deliri fratris ineptias ridet, qui vocem Hebraicam, quod vel

Digitized by Google

leſudarat, ut hodie quoque
is cæcutiat quam talpæ, n
* tota lu..ium acie ad
cuſpidem ..vocata. Verum
enitet ho..inem cæcitatis,
) quoque putat emptã eam
. Au..itus eſt à nobis alius
oċtogenarius, adeo Theo-
t in hoc Scotum ipſum re-
ites. Is explicaturus my-
iominis Ieſu, mira ſubti-
nonſtravit, in ipſis literis
iicquid de illo dici poſſit.
iod tribus duntaxat in-
aſibus, id manifeſtum
acrum divini ternionis.
od prima vox Ieſus de-
ecunda Ieſum in m, ter-
i, in hoc * ἄῤῥητον ſub-
eſſe

tiat quam talpa) Græcis
um eſt, ...
alpa cæcior, in vehemen-
locatur autem in aliquem
i notum, & forte luſcio-

acie) Acies ad animam
iutem non dicitur, niſi
data autem opera hic

ſt, arcanum & ineffa-
ujus delIri fratris ine-
icem Hebraicam, quod
vel

eſſe myſterium: nempe tribus literulis indicantibus, eum eſſe ſummum, medium, & ultimum. Reſtabat myſterium his quoque retruſius: mathematica ratione Ieſus ſic in duas æquales diſſidit portiones, ut ſcilicet * penthemimeres in medio reſideret. Deinde docuit, eam literam apud Hebræos eſſe

vel teſte Hieronymo ineptiſſimum eſt, in alienam linguam traxerit. Siquidem ישע Ieſcha, Hebraica vox eſt, id ſignificans quod Græce σωτηρία, & Latine ſalus, cui paſſim apud Hebræos interponitur ו cum ה in fine, ut ibi, ליהוה הישועה, id eſt, domini eſt ſalus, quod alio ſequente mutatur in ת. ut, עיני כלו לישועתך, id eſt, Oculi mei defecerunt in ſalutari tuo. Ab ישע autem ישוע dicunt noſtri ſalvatoris nomen dictum eſſe. Sunt tamen qui dictum putent à יש verbo ſubſtantivo.

Penthemimeres) Πέντε quinque ſunt, ἥμισυ dimidium, μέρος pars, unde πενθημιμερὲς dimidium quinque dicitur. Quemadmodum etiam Terentianus ait: Hoc πενθημιμερὲς medium de quinque

eſſe ש, quam illi Sin appellent: porro Sin, Scotorum opinor lingua, peccatum ſonat: atque hinc palam declarari, Ieſum eſſe qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium ſic inhiantes admirati ſunt omnes, præcipue Theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, quod olim * Niobæ, cum mihi propemodum evenerit, quod

vocatur. Sicut igitur grammaticis penthemimeres vocatur, quando poſt duos primos pedes relinquitur ſyllaba dictionem terminans: (nam duo cum ſemis dimidiũ faciunt quinque:) ſic ſin in medio penthemimeris poſitum erat à fratre: ut ſi divideretur, utrunque ei dimidium cum reliquis duabus literis ſumptum, penthemimeres faceret.

Niobæ) Hæc cum pulcherrimos permultosque liberos haberet, eosque cerneret ab Apolline & Diana ſagittis confoſſos, nimio dolore obſtupuit diriguitque. Vnde à poetis fingitur verſa in ſaxum. De qua Ovidius transformatorum libro ſexto: Exanimes inter natos nataſque virumque, Diriguitque malis, nullos movet aura capillos. In vultu color eſt ſine ſanguine, lumina mœſtis Stãt immota genis, nihil eſt in imagine vivum. Græci maxima & intoleranda mala Νιόβης πάθη, id eſt, Niobes paſſiones vocant.

eſſe τ' , quam illi Sin appellant; porro Sin , Scotorum opinor lingua , peccatum ſonat : atque hinc palam declarari , Ieſum eſſe qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium ſic inhiantes admirati ſunt omnes , præcipue Theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, quod olim * Niobæ, cum mihi propemodum evenerit, quod

vocatur. Sicut igitur grammaticis penthemimeres vocatur , quando poſt duos primos pedes relinquitur ſyllaba dictionem terminans : (nam duo cum ſemisdimidiũ faciunt quinque :) ſic ſin in medio penthemimeris poſitum erat à fra-dio penthemimeris poſitum erat à fratre ; ut ſi divideretur, utrunque ei dimidium cum reliquis duabus literis ſuis, penthemimeres faceret.

Niobæ) Hæc cum pulcherrimos permultosque liberos haberet, eoſque cerneret ab Apolline & Diana ſagittis confoſſos, nimio dolore obſtupuit diriguitque. Vnde à poetis fingitur verſa in ſaxum. De qua Ovidius transformationum libro ſexto : Exanimes inter natos natasque virumque , Diriguitque malis, ... capillos movet aura capillos. In vultu color eſt ſine ſanguine, lumina mœſtis Stant ... immota genis , nihil eſt in imagine vi... m. Græci maxima & intoleranda mala Νιόβης πάθη, id eſt , Niobes paſſiones ...aut.

quod * ficulno illi Priapo, qui magno ſuo malo, Canidiæ Saganæque nocturna ſacra ſpectavit. Nec injuria profecto : nam quando ſimilem * ἔφοδον commentus eſt Demoſthe-

Ficulno illi Priapo) Significat, ſe adeo riſiſſe , cum ſtulti Theologi præ admiratione ſtuperent , ut propemodum crepitum ventris faceret. Alluſit enim ad Priapum illum ficulnum, qui, ut Horatius in ea Satyra , quæ incipit , Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum, dicit, cum Canidiæ & Saganæ magica & nocturna ſacra , quibus furias, Hecaten & animas mortuorum evocabant , ſpectaret , præ timore magnum bonumque crepitum ventris emiſit , quo aniculæ territæ, relictis dentibus & caliendro, è veſtigio aufugerunt. Vnde ſic ait : Et ut non teſtis inultus Horruerim voces furiarum & facta duarum. Nam diſploſa ſonat quantum veſica pepedi, Diffiſſa nate ficus. at illæ currere in urbem ; Canidiæ dentes , altum Saganæ caliendrũ, Excidere ; atque herbas atque incantata lacertis Vincula cum magno riſuque jocoque videres.

Ἔφοδον) Id eſt , inſinuationem. quæ eſt oratio quadam diſſimulatione & circuitione obſcure ſubiens auditoris animum, ut ſcribitur in Rhetorica ad Herennium. Hac Quintilian. in libro quarto utendum eſſe ait in cauſa admirabili & turpi.

Digitized by Google

moſthenes ille Graius, aut Cicero Latinus? Illis vitioſum habebatur procœmium, quod à re foret alienius: quaſi vero non ad iſtum modum exordiantur & ſubulci, natura videlicet magiſtra! At hi docti præambulum ſuum (ſic enim vocant) ita demum eximie rhetoricum fore ducunt, ſi nuſquam quicquam habeat cum reliquo argumento confine, ut auditor interim admirans, illud ſecum murmuret,* Quo nunc ſe proripit ille? Tertio loco ceu narrationis vice nonnihil ex Euangelio, ſed curſim ac velut obiter interpretantur, cum id ſolum fuerit agendum. Quarto loco jam nova ſumpta perſona, quæſtionẽ movent * Theologalem, aliquoties * ἔυτε γῆς, ὄυτε ὀ-ϱανῦ ἁπτομένην. Atque id quoque ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum

Quo nunc ſe proripit ille?) Vergilianum eſt hemiſtichium.

Theologalem) Μιμητικῶς legendum, riſus cauſa. Sic enim illi ſolent vocare verbo non admodum Latino.

Οὔτε γῆς, οὔτε ὀϱανῦ ἁπτομένην) Id eſt, neque terram, neque cœlum attingentem. Proverbium eſt apud Lucianum de re vehementer aliena a propoſito.

demum Theologicum attollunt ſupercilium, doctores ſolennes, doctores ſubtiles, doctores ſubtiliſſimos, doctores ſeraphicos, doctores cherubicos, doctores ſanctos, doctores irrefragabiles, magnifica nomina auribus inculcantes. Tum ſyllogiſmos, majores, minores, concluſiones, corollaria, ſuppoſitiones, frigidiſſimas ac plusquam ſcholaſticas nugas apud imperitum vulgus jactitant. Supereſt * jam quintus actus, in quo ſummum artificem præſtare convenit. Hic mihi ſtultam aliquam & indoctam fabulam, ex Speculo opinor hiſtoriali, aut geſtis Romanorum, in medium adferunt. * & eandem interpretantur, allegorice, tropologice, & anagogice.

Atque

Iam quintus actus) Alluſit ad hoc, quod comœdia quinque conſtat actibus. Et M. Tullius dicit, in extremo actu poetam oportere eſſe optimum.

Et eandem interpretantur) Allegorias in vetus teſtamentum non ferremus, niſi neceſſitas nos cogeret. At quis feret ſomnium ocioſi nebulonis, & rurſum alio ſomnio ſomnium explicatum? At quidam hæc religioſius pæne legunt, quam Euangelium.

Digitized by Google

Atque ad hunc quidem modum
* Chimæram ſuam abſolvunt, qualem nec Horatius unquam aſſequi potuit cum ſcriberet: * Humano capiti &c. Sed audierunt à neſcio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeque clamoſum eſſe oportere: Itaque principio ſic exordiuntur ut nec ipſi vocem propriam exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nonnunquam, ad concitandos affectus, exclamationibus utendum eſſe: Proinde preſſe alioqui loquentes, ſubinde repente vocem tollunt

Chimæram ſuam) Hoc eſt, ſermonem portentoſum ex partibus multo diverſiſſimis, tanquam monſtrum conflantem. Chimæram Iliad. ζ Homerus ſic deſcribit: Ἡδ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, ὐδ' ἀνθρώπων. Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο. id eſt: Hæc igitur erat divinum genus, non humanum. Ante leo, retro autem draco, media autem chimæra, gravem efflans ignis vim ardentis. Verſus Homeri Lucretius ſic imitatus eſt: Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra.

Humano capiti) Sic orditur artem poeticam, reprehendens inæqualitatem argumenti.

jue ad hunc quidem mo...
himæram ſuam abſolvunt, ...
nec Horatius unquam ...
iit cum ſcriberet: * Hum...
ti &c. Sed audierunt à ...
us, ingreſſum orationis ...
, minimeque clamoſum ...
tere: Itaque principio ...
intur ut nec ipſi vocem ...
exaudiant, quaſi referat ...
od nullus intelligat. Aud...
ionnunquam, ad concitand...
is, exclamationibus ute...
ſſe: Proinde preſſe alioq...
ites, ſubinde repente voce...
tollu...

...aram ſuam) Hoc eſt, ſermone...
...ſum ex partibus multo dive...
tanquam monſtrum conflatum...
im Iliad. ζ Homerus ſic deſc...
...

...l eſt: Hæc igitur erat divin...
...n humanum. Ante leo, ...
...ico, media autem chimæra...
...ans ignis vim ardentis. ...
...i Lucretius ſic imitatus ...
poſtrema draco, media ip...

...apiti) Sic orditur artes...
...prehendens inæqualitatem...

tollunt furioſo plane clamore, etiã cum nihil opus. Iures * elleboro homini opus eſſe, perinde quaſi nihil referat, ubi clames. Præterea quoniam audierunt oportere ſermonem in progreſſu ferveſcere: in ſingulis partibus principiis utcunque ſane recitatis, mox mira vocis contentione utuntur, etiam ſi res ſit frigidiſſima, atque ita denique deſinunt, ut ſpiritu defectos credas. Poſtremo didicerunt, apud rhetores * de riſu fieri mentionem, eoque ſtudent & ipſi jocos quoſdã aſpergere, * ὦ φίλη Ἀφροδίτη quam plenos gratiarum, quamque in loco, ut plane * ὄνον πρὸς τὴν λύραν eſſe dicas. Mordent quoque nonnunquam, ſed ita, ut titillent magis

Elleboro opus eſſe) Hoc eſt, inſanire. Quandoquidem elleboro purgatur atra bilis, ut ſupra diximus.

De riſu fieri) De riſu movendo multa fit mentio apud Fabium libro 6.

Ω φίλη Αφροδίτη) Id eſt, o amica Venus. ut viri dicunt, Ηράκλεις, cum admirantur.

Ονον πρὸς τὴν λύραν) Id eſt, Aſinum adhibitum lyræ. Proverbium eſt, quo ſignificant hominem minime idoneum ad rem gerendam.

Digitized by Google

gis quam vulnerent. Nec unquam verius adulantur quam cum maxime * παῤῥησιάζεσθαι videri ſtudent. Denique tota actio eſt ejuſmodi, ut jures eos à * fori circulatoribus didiciſſe, à quibus longe vincuntur. Quanquam utrique alteris uſque adeo ſunt ſimiles, ut nemo dubitet quin aut hi ab illis, aut illi ab his rhetoricen ſuam didicerint. Et tamen inveniunt hi quoq;, mea nimirum opera, qui, cum hos audiunt, Demoſthenes meros ac Cicerones audire ſe putant. Quod genus ſunt præcipue mercatores ac mulier-

Παῤῥησιάζεσθαι) Id eſt, libere loqui. Inde παῤῥησία, libertas in admonendo, aut alioqui loquendi. contraria aſſentationi. Quod dicit, vero verius eſt. Clamant in mulierculas, quod trahant caudas, quod nimium niteant, & forma ſollicitent viros, quod gemmis & auro fulgeant, quod viris imperent. Atque hæc narrant, ut illæ gaudeant.

Fori circulatoribus) Iuxta morem Italiæ dixit: nam illic in foro poſita menſa, conſcendunt nebulones herbarii, aut præſtigiatores, aut aliud quippiam ſimile profitentes, & oratione populum illiciunt. Quorum pronunciatio non alia eſt quam concionatorum, niſi quod illos vincunt.

Digitized by Google

s quam vulnerent. Nec unqua
rius adulantur quam cum ma-
* παῤῥησιάζεσθαι videri ſtude
nique tota actio eſt ejuſmod
jures eos à * fori circulatoribu
iciſſe, à quibus longe vinc
. Quanquam utrique alteris
: adeo ſunt ſimiles, ut ne
itet quin aut hi ab illis, aut
is rhetoricen ſuam didicer
imen inveniunt hi quoq;, q
irum opera, qui, cum hos a
t, Demoſthenes meros ac C
ies audire ſe putant. Quod
unt præcipue mercatores
muli

ῤῥησιάζεσθαι) Id eſt, libere loqu
ῤῥησία, libertas in admonend
qui loquendi. contraria aſſent
Quod dicit, vero verius eſt. C
mulierculas, quod trahant
od nimium niteant, & form
it viros, quod gemmis & au
, quod viris imperent. Atq
ant, ut illæ gaudeant.
culatoribus) Iuxta morem h
nam illic in foro poſita me
ndunt nebulones herbarii,
ores, aut aliud quippiam fr
es, & oratione populum ill
um pronunciatio non aliis
onatorum, niſi quod illi

mulierculæ: quorum auribus unice placere ſtudent: quod illi nonnullam prædæ portiunculam de rebus male partis ſoleant imperti-ri, ſi commode fuerint palpati: illæ cum aliis multis de cauſis huic ordini favent, tum præcipue, quod in horum ſinus ſoleant effundere, * ſi quid in maritos ſtomachantur. Videtis opinor, quantopere mihi debeat hoc hominum genus, qui cum cæremoniolis, & nugis deridiculis, clamoribusque, tyrãnidem quandam inter mortales exerceant, Paulos atque Antonios ſeſe credunt. Verum ego iſtos hiſtriones, tam ingratos beneficiorum meorum diſſimulatores, quam improbos ſimulatores pietatis, libenter relinquo. Iamdudum enim juvat de regibus ac principibus aulicis, à quibus * ſimpliciſſime color, & ut dignum eſt ingenuis ingenue, nonnihil attingere. Qui quidem ſi vel ſemunciam ſani cordis haberent, quid

Si quid in maritos) Eſt enim querulum mulierum genus. Ad hos igitur deferunt quicquid maritus domi delirat.

Simpliciſsime color) Hoc eſt, aperte, & ſine fuco, non quemadmodum a monachis.

quid eſſet horum vita triſtius, aut æque fugiendum? Neque enim exiſtimabit vel perjurio parricidioque parandum imperium, quisquis ſecum perpenderit, quam ingens onus ſuſtineat humeris, qui vere principem agere velit.* Eum qui rerum gubernacula ſuſceperit, publicum, nō privatum negocium gerere, nihil niſi de commodis publicis oportere cogitare: à legibus quarum ipſe & autor & exactor eſt, * nec latum digitum diſcedere: officialium omnium & magiſtratuum integritatem ſibi præſtandam eſſe: ſeſe eſſe unum omnium oculis expoſitum, qui vel ceu ſidus ſalutare, morum innocentia maximam rebus humanis ſalutem poſſit adferre, vel veluti * cometa lethalis, ſummam perniciem

Eum qui rerum gubernacula) Vt ludens, tamen ita principis officium complexus eſt, ut non Ariſtoteles melius in ſuis Politicis.

Nec latum digitum) Id eſt, ne minimum quidem ſpacium. Sermo eſt proverbialis.

Cometa) Id eſt, ſtella crinita, quæ fere magnum humano generi portendit malum, ſi quando apparuerit. Dicitur autem

Digitized by Google

iid eſſet horum vita triſtius, a
jue fugiendum? Neque enim
mabit vel perjurio partici
c parandum imperium, q
is ſecum perpenderit, quan
is onus ſuſtineat humeris, q
e principem agere velit. * E
rerum gubernacula ſuſcepe
licum, nō privatum negoci
re, nihil niſi de commodis p
s oportere cogitare: à legib
um ipſe & autor & exact
* nec latum digitum diſced
fficialium omnium & ma
ium integritatem ſibi p
am eſſe: ſeſe eſſe unum o
oculis expoſitum, qui v
lus ſalutare, morum inte
maximam rebus humanis
n poſſit adferre, vel vel
eta lethalis, ſummam pern
cien

ui rerum gubernacula) Vid
en ita principis officium co
, ut non Ariſtoteles meliu
cis.
m digitum) Id eſt, ne mi
em ſpacium. Sermo eſt p

Id eſt, ſtella crinita, q
n humano generi portenſ
uando apparuerit. Dicitu
autem

ciem invehere: aliorum vitia neque perinde ſentiri, neque tam late manare. Principem eo loco eſſe, ut ſi quid vel leviter ab honeſto deflexerit, gravis protinus ad quam plurimos homines vitæ peſtis ſerpat. Tum, quod multa ſecum adferat principum fortuna, quæ ſoleant à recto deducere; * quod genus, deliciæ, libertas, adulatio, luxus; hoc acrius enitendum, ac ſolicitius advigilandum, necubi vel deceptus ceſſet in officio. Poſtremo, ut inſidias, odia, cæteraque vel pericula, vel metus omittam, capiti imminere verum illum regem, qui paulo poſt ab eo ſit etiam de minimo quoque commiſſo rationem exacturus, idque tanto ſeverius, quanto præſtantius geſſit imperium. Hæc, inquam, atque hujuſmodi plurima, ſi princeps ſecum perpēderet, (perpenderet autem ſi ſaperet,) is nec ſom-

autem κομήτης, Græco vocabulo, quod αὐτῷ τὸ κάτω λεπτότατον, τὸ δὲ ἄνω ἡπλωτω, ὡς ἐπὶ κόμης, hoc eſt, quod ipſius inferior pars tenuiſſima ſit, ſuperior paſſa, ſicut in coma.

Quod genus) Pro eo quod Græci dicunt οἷον, exemplum additur.

ſomnum, nec cibum opinor jucunde capere poſſet. At nunc meo munere, has omneis curas * diis permittunt, ipſi ſeſe molliter curant, neque quenquam ad aurem admittunt, niſi qui jucunda loqui norit, ne quid animo ſollicitudinis oboriatur. Se probe principis parteis omneis impleſſe credunt, ſi venentur aſſidue, ſi bellos alant caballos, ſi ſuo commodo vendiderint magiſtratus ac præfecturas, ſi quotidie novæ rationes excogitentur, quibus civium opes attenuent & * in ſuum converrant fiſcum, verum id appoſite repertis titulis, ut etiam ſi ſit iniquiſſimum, aliquam tamen æquitatis ſpeciem præ ſe ferat. Addunt data opera nonnihil adulationis, quo populares animos utcunque ſibi devinciant. Fingite mihi nunc, quales ſunt

Diis permittunt) Proverbialiter dictum. Horatius: Permitte divis cætera.

In ſuum converrant) Plerique depravant pro, convertant, per geminum r, converrant, per r. Eſt autem converrere, in unum verrere, ſic ut nihil relinquas. Fiſcum dixit, nam fiſcus proprie eſt principis, quemadmodum ærarium eſt reipub.

ſunt nonnunquam, hominem legum ignarum, publicorum commodorum pæne hoſtem, privatis intentum commoditatibus, addictum voluptatibus, oſorem eruditionis, oſorem libertatis ac veri, nihil minus quam de reipub: ſalute cogitantem, ſed omnia ſua libidine ſuisque utilitatibus metientem. Deinde addite huic torquem auream, omnium virtutum cohærentium conſenſum indicantem: tum coronam gemmis inſignitam, quæ quidem admoneat eum, heroicis omnibus virtutibus oportere cæteris antecellere: præterea ſceptrum, juſtitiæ & undecunque incorrupti pectoris ſymbolum: poſtremo purpuram, eximiæ cujuſdam in rempublicam charitatis indicium. Hæc geſtamina ſi princeps cum ſua vita conferret, equidem futurum arbitror, ut plane pudeſcat ornatus ſui, vereaturque ne quis naſutus interpres, totum hunc tragicum cultum, in riſum jocumque vertat. Iam quid de proceribus aulicis commemorem? quorum plerisque cum nihil ſit addictius, ſervilius, inſulſius, abjectius, tamen omnium rerum primos ſeſe videri

volunt. Hac una in re tamen modeſtiſſimi, quod contenti aurum, gemmas, purpuram, reliquaque virtutum ac ſapientiæ inſignia corpore circumferre, rerum ipſarum ſtudium omne concedũt aliis. Hoc abunde felices ſibi videntur, quod regem herum vocare liceat, quod tribus verbis ſalutare didicerint, quod norint civiles titulos ſubinde inculcare, ſerenitatem, dominationem, & magnificentiam: quod egregie perfricuerint faciem, quod feſtiviter adulentur. Nam hæ ſunt artes, quæ vere nobilem & aulicum deceant. Cæterum ſi vitæ rationem omnem propius inſpicias, nimirum * meros Phæacas invenies, * ſponſos Penelopes; reli-

Meros Phæacas) Phæacum rex erat Alcinous. apud hos veluti ſtupidos, prodigioſa quædam mentitur Vlyſſes Homericus.

Sponſos Penelopes) Nam hos Homerus nulli rei præterquam epulis, choreis, cantilenis, & Veneri ſtuduiſſe dixit: unde de procis loquens ait, αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μέμηλε, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε. τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. id eſt: Cæterum ubi potu ciboque ſatiati fuerunt proci,

* reliquum carmen agnoſcitis, * quod Echo vobis melius referet quam ego. Dormitur in medios dies ; ibi ſacrificulus mercenarius ad lectum paratus, qui propemodum cubantibus adhuc ſacrum expedite peragat. Mox ad jentaculum ; quo vix peracto , jam interpellat prandium. Sub id alea , laterunculi , ſortes , ſcurræ , moriones , ſcorta, luſus , inficetiæ. Interim una aut altera merenda. Rurſum cœna ; poſt hanc * repotia, * non una , per Iovem. Atque ad hunc modum , citra ullum vitæ tædium elabuntur horæ, dies, menſes, anni, ſecula. Ipſa nonnunquam ſaginatior abeo, ſi quando viderim illos

proci , his quidem animo alia curæ fuerunt, cantus, ſaltatioque: hæc enim ſunt addimenta convivii.

Reliquum carmen) Sequitur enim apud Horatium, poſt, ſponſi Penelopes, nebulones Alcinoique.

Quod Echo) Nam hujus eſt extrema ſonare.

Repotia) A repotando dicta ſic olim vocabant, velut iteratas nuptias, quæ colebantur aliquot diebus a ſponſa tradita. Quod hic intelligi vult , vulgo vocant banketam.

Non una) Multitudinis numero.

Digitized by Google

illos* μεγαλοῤῥῦντας, dum inter nymphas unaquæque hoc ſibi videtur diis propior, quo caudam longiorem trahit, dum procerum alius alium cubito protrudit, * quo Iovi vicinior eſſe videatur, dum ſibi quiſque hoc magis placet, quo graviorem catenam collo bajulat, ut robur etiam, non opes tantum oſtentet. * Ac principum quidem inſtitutum, ſummi pontifices, cardinales, & * epiſcopi, jam pridem

Μεγαλοῤῥῦντας) Id eſt, oſtentantes ſeſe. Vtitur hoc verbo Lucianus, de diis loquens, quod faſtu quodam vivant. Dictum eſt a μεγάλον magnum, & ῥῆσις oratio, quod omnia magna loquãtur, nihil plebeium. Galli quoque vulgo vocant, la grande gorre.

Quo Iovi) Iovem vocat principem.

Ac principum quidem) Quemadmodum ſuperius non læſit bonos principes, ſed docuit quales ſint mali, & tamen nihil de turpibus factis procerum locutus eſt, ſed communia quædam & ridicula, mira moderatione recenſuit: ita nunc notat malos & indignos epiſcopos, quorum utinam minor eſſet numerus.

Epiſcopi) ἐπισκοπεῖν eſt inſpicere, & curam agere, proſpicereque de neceſſariis, & ἐπίσκοπος, id eſt, inſpector & curator: unde, ut Suidas ait, οἱ παρ' Ἀθηναίων εἰς τὰς ἐπηκόους πόλεις ἐπισκέψασθαι τὰ

παρ'

Digitized by Google

dem gnaviter æmulantur, ac prope ſuperant. Porro ſi quis perpendat, quid linea veſtis admoneat, niveo candore inſignis, nempe vitam undiquaque inculpatam; quid ſibi velit mitra bicornis, utrunque faſtigium eodem cohibente nodo, puta novi pariter ac veteris inſtrumenti abſolutam ſcientiam; quid manus chirothecis communitæ, puram & ab omni rerum humanarum contagio immunem ſacramentorum adminiſtrationem; quid pedum, nimirum crediti gregis vigilantiſſimam curam; quid prælata crux, videlicet omnium humanorum affectuum victoriam: Hæc, inquam, atque id genus alia multa, ſi quis perpendat, nonne triſtem ac ſollicitam vitam egerit? At nunc belle faciunt, cum ſeſe paſcunt. Cæterum ovium curam aut ipſi Chriſto man-

παρ' ἑκάστοις πεμπόμενοι, ἐπίσκοποι καὶ φύλακες ἐκαλοῦντο, οὓς Λάκωνες ἁρμοστὰς ἔλεγον. id eſt: Qui ab Athenienſibus in ſubjectas civitates, ad inſpiciendum ea quæ a ſingulis agerentur, mitterentur, epiſcopi & cuſtodes vocabantur, quos Lacones ἁρμοστὰς, id eſt, congrue gubernantes, vocabant.

mandant, aut in fratres, quos vocant, ac vicarios rejiciunt. Neque vel nominis ſui recordantur, quid ſonet epiſcopi vocabulum, nempe laborem, curam, ſollicitudinem. Verum in irretiendis pecuniis, plane epiſcopos agunt, * οὐδ' ἀλαοσκοπιή. Ad eundem modum Cardinales, ſi cogitẽt, ſeſe in apoſtolorũm locum ſucceſſiſſe, eadem ab ipſis requiri quæ illi præſtiterunt, deinde non dominos eſſe, ſed adminiſtratores ſpiritualium dotium, de quibus omnibus ſint paulo poſt exactiſſime reddituri rationem. Imo ſi vel in cultu pauliſper philoſophentur, atque ita ſecum cogitent: Quid ſibi vult hic veſtitus candor? nonne ſummam & eximiam vitæ innocentiam? Quid interior purpura? nonne flagrantiſſimum in deum amorem? Quid rurſus exterior ſinuoſa capacitate diffluens, ac totam

Οὐδ' ἀλαοσκοπιή) Id eſt, Neque cæca ſpeculatio. Hemiſtichium eſt Homericum. λάειν Græcis eſt videre; unde κατὰ ϛέρησιν ἀλαὸς cæcus dicitur. Suidas citat Homericum illud hemiſtichium, οὐδ' ἀλαοσκοπιὴν εἶχε, id eſt, non cæcam ſpeculationem habuit, quod ait proverbialiter dictum eſſe.

Digitized by Google

tam etiam * reverendiſſimi complectens mulam, quanquam una vel camelo contegendo ſuffecerit? nonne charitatem latiſſime ſeſe pandentem ad ſubveniendum omnibus, hoc eſt, ad docendum, exhortandum, conſolandum, increpandum, admonendum, componenda bella, reſiſtendum improbis principibus, & vel ſanguinem libenter impendendum gregi Chriſtiano, non ſolum opes? Quanquam quorſum omnino opes, pauperum apoſtolorum vicem gerentibus? Hæc ſi perpenderent, inquam, nec eum locum ambirent, aut libenter relinquerent, aut certe vitam plane laborioſam atque ſollicitam agerent, cujuſmodi veteres illi vixerūt apoſtoli. Iam, ſummi Pontifices, qui Chriſti vices gerunt, ſi conentur ejuſdem vitam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, vitæ contemptum, * ſi vel papæ, id eſt, patris

Reverendiſsimi complectens) Reverendiſſimi vocantur Cardinales, veluti proprio titulo, ſicut Pontifices ſanctiſſimi. Et pallium a mulæ fronte revincitur ex more Romæ.

Si vel papæ) Olim omnes epiſcopi papæ

Digitized by Google

patris nomen, vel ſanctiſſimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locum omnibus emat facultatibus? emptum, gladio, veneno, omnique vi tueatur? Quantum his abſtulerit commoditatum, ſi ſemel inceſſiverit ſapientia? Sapientia dixi? Imo vel mica ſalis illius, cujus meminit Chriſtus. Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum victoriarum, tot officia, tot diſpenſationes, tot vectigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, ſatellitum, tantum voluptatum. Videtis quantas nundinas, quantam meſſem, quantum * bonorum pelagus paucis ſim complexa. In quorum locum inducet vigilias, jejunia, lachrymas, orationes, conciones, ſtudia, ſuſpiria, milleque id genus miſeros labores. Neque vero negligendum illud, futurum, ut tot ſcri-

papæ vocabantur, hoc eſt, patres. Pappum enim veteres patrem vocabant.

Bonorum pelagus) Græci immenſam bonorum copiam θάλατταν ἀγαθῶν, id eſt, mare bonorum, ſive σωρὸν ἀγαθῶν, id eſt, acervum bonorum, vocant.

ris nomen, vel ſanctiſſimi ce-
omen cogitent, quid erit in-
fflictius? aut quis eum loca
nibus emat facultatibus? e-
n, gladio, veneno, omni-
eatur? Quantum his abſtule
moditatum, ſi ſemel inc-
ſapientia? Sapientia di-
vel mica ſalis illius, cujus m-
t Chriſtus. Tantum op-
m honorum, tantum dit-
antum victoriarum, tot o-
ot diſpenſationes, tot re-
tot indulgentias, tantum
um, mulorum, ſatellitum
voluptatum. Videtis quan-
dinas, quantam meſſem,
m * bonorum pelagus pa-
complexa. In quorum lo-
lucet vigilias, jejunia, la-
, orationes, conciones,
uſpiria, milleque id genus
labores. Neque vero ne-
n illud, futurum, ut tot
ſcri-

intur, hoc eſt, patres. Pappam
patrem vocabant.
pelagus) Græci immenſam
iam θάλαττα ἀγαθῶν, id
norum, ſive ζωῶν ἀγαθῶν,
n bonorum, vocant.

ſcriptores, * tot copiſtæ, tot notarii, tot advocati, tot promotores, tot ſecretarii, tot * mulotribæ, tot equiſones, tot menſarii, * tot lenones; (pæne mollius quiddam addideram, ſed vereor ne durius ſit auribus,) in ſumma, tam ingens hominum turba, quæ Romanam ſedem onerat, (lapſa ſum, honorat ſentiebã,) ad famem adigatur. Inhumanum quidem hoc & abominandum facinus; at multo magis deteſtandum, ipſos etiam ſummos eccleſiæ principes, ac * vera mundi lumina, ad peram & baculum revocari. At nunc fere, ſi quid laboris eſt, id Petro & Paulo relinquunt, quibus abunde ſatis eſt ocii. Porro ſi quid ſplendoris, aut volu-

Tot copiſtæ) Ad riſum imitatus eſt barbarum illorum vocabulum. Sic enim vocantur infimi ſcribæ, qui bullas, quas vocant, effingunt Romæ.

Mulotribæ) Dictio compoſita è Græca voce & Latina, ſignificans eos qui curant mulos.

Tot lenones) Significare videtur puerorum obſcœnos amores, cum addit, mollius quiddam.

Vera mundi lumina) Et hoc feſtivius eſt imitatione. Sic enim canitur de apoſtolis in hymno ſacro.

[redacted]

voluptatis, id ſibi ſumunt. Atque ita fit mea quidem opera, ut nullum pæne hominum genus vivat mollius, minusque ſollicitum, ut qui abunde Chriſto ſatisfactum exiſtiment, ſi myſtico ac pæne ſcenico ornatu, cæremoniis beatitudinum, reverentiarum, ſanctitatum titulis, & benedictionibus, ac maledictionibus, epiſcopos agant. Priſcum & obſoletum, nec horum omnino temporum, miracula ædere: docere populum, laborioſum: ſacras interpretari literas, ſcholaſticum: orare, ocioſum: lachrymas fundere, miſerum ac muliebre: egere, ſordidum: vinci, turpe, parumque dignum eo, qui vix reges etiam ſummos, * ad pedum beatorum admittit oſcula: denique mori, inamabile: tolli in crucem, infame. Reſtant ſola hæc arma ac benedictiones dulces, * quarum meminit Paulus, atque harum quidem ſunt ſane quam benigni, interdi-

Ad pedum beatorum) Id quoque gratiam habet ex imitatione.

Quarum meminit Paulus) Eſt in epiſtola ad Romanos cap. 16. Qui per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.

terdictiones, ſuſpenſiones, aggravationes, redaggravationes, anathematizationes, * ultrices picturæ, ac fulmen illud terrificum, quo ſolo nutu mortalium animas vel ultra tartara mittunt. Quod ipſum tamen ſanctiſſimi in Chriſto patres,

Vltrices picturæ) Proponuntur enim Romæ picti in linteis, quam maxime odioſa ſpecie, quos excommunicatos oſtendũt. Ipſe ſedet furioſo vultu, utrinque cacodæmones flammeam imponunt coronam, ignis ſub pedibus, inſcriptiones horrendæ, & tamen illi nec tantulum commoventur. o hominum duriciem! Admonendus eſt iterum lector, ne quis ſit tam iniquus interpres, ut hæc putet ad pontificum contumeliam pertinere. Non enim ſimpliciter hæc reprehendit, ſed eos taxat, qui omnibus illis omiſſis, quæ vera pontificum ſunt officia, ſanctimonia, doctrina, & cæteris quæ recenſuit, hæc ſola ſibi reſervant, hiſque ipſis utuntur, non ad ſalutem animarum, ſed ad pecuniarum accumulationem. Id palam indicat, cum ait, Reſtant ſola hæc. Et vides quam ubique temperat a fœdis. Alioqui ſi malos pontifices, & cardinales, ſuis pingere coloribus voluiſſet, norunt hi qui Romæ vixerunt, quas fabulas potuerit in medium adducere. Verum, ne, quod mali faciunt, id a ſtultis conferatur in bonos, ad honorem Chriſtiani nominis reticuit.

Digitized by Google

tres, & Chriſti vicarii, in nullos torquent acrius, quam in eos,* qui inſtigante diabolo, patrimonia Petri minuere atque arrodere conantur. Cujus cum hæc vox ſit in Euangelio, Reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, tamen hujus patrimonium appellant agros, oppida, vectigalia, portoria, ditiones. Pro quibus dum * zelo Chriſti accenſi, ferro ignique dimicant, non abſque plurimo Chriſtiani ſanguinis diſpendio, tum demum eccleſiam Chriſti ſponſam ſeſe credunt apoſtolice defendere, fortiter profligatis, ut vocant, hoſtibus. Quaſi vero ulli ſint hoſtes eccleſiæ pernicioſiores, quam impii

ponti-

Qui inſtigante diabolo) Et hoc μιμητικῶς dicitur. Nam his verbis utuntur in ſuis bullis, ut vocant.

Zelo Chriſti) μιμητικῶς & hoc. & belle conjunxit contraria. Eſt autem zelus, ut Ammonius ait, ἡ δι' ἐπιθυμίας μίμησις γινομένη δοκοῦντος τινὸς καλοῦ, id eſt, per deſiderium imitatio facta alicujus, quod videtur bonum. Eſt etiam zelus, λύπη ὑπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς, οἷα καὶ ἑαυτῷ τις ἐπιθυμεῖ περιποιῆσαι, id eſt, dolor propter aliena bona, qualia quis ſibi acquirere ſtudet.

, & Chriſti vicarii, in nullos
juent acrius, quam in eos, * qui
gante diabolo, patrimoni
i minuere atque arrodere co
ur. Cujus cum hæc vox ſit n
igelio, Reliquimus omnia, &
iti ſumus te, tamen hujus
nonium appellant agros, op
vectigalia, portoria, ditio
Pro quibus dum * zelo Chr
:enſi, ferro ignique dimicant
abſque plurimo Chriſtian
nis diſpendio, tum demum
am Chriſti ſponſam ſeſe ex
apoſtolice defendere, fo
ofligatis, ut vocant, hoſti
uaſi vero ulli ſint hoſtes ec
pernicioſiores, quam impi
ponti-

aſtigante diabolo) Et hoc p
citur. Nam his verbis utuntur
llis, ut vocant.

hriſti) μιμητικῶς & hoc. &
unxit contraria. Eſt autem z
imonius ait, ... id eſt
... imitatio facta alicujus
ir bonum. Eſt etiam zelus
..., id eſt, dolor pro
..., qualia quis ſibi acqui
bona,

pontifices, qui * & ſilentio Chriſtum ſinunt aboleſcere, & * quæſtuariis legibus alligant, & coactis interpretationibus adulterant, & peſtilente vita jugulant. Porro cum Chriſtiana eccleſia ſanguine ſit cōdita, ſanguine confirmata, ſanguine aucta, nunc perinde quaſi Chriſtus perierit, qui more ſuo tueatur ſuos, ita ferro rem gerunt. Cumque bellum res ſit adeo immanis, ut feras, non homines deceat, adeo inſana, ut poetæ quoque fingant * à furiis immitti, adeo peſtilens, ut univerſam morum luem ſimul invehat, adeo injuſta,

Et ſilentio) Quia non docent quid ſit Chriſtus, & quid ſit eſſe Chriſtianum.

Quæſtuariis legibus) Cujuſmodi ſunt non paucæ, quæ quæſtum olent magis quam pietatem. Chriſtus ſpiritalis eſt. ubi ſpiritus, ut apoſtolus ait, ibi libertas. Iſti legibus hoc agunt, ut populum habeant obnoxiū. Qui quo magis perplexus eſt, hoc plus lucri redit ad Romanam curiam, ex litibus, ex diſpēſationibus, ex donationibus. Verus Chriſti vicarius nihil ſpectat, niſi lucrum pietatis.

A furiis) Vt apud Maronem Æneidos 7, Gorgoneis Alecto infecta venenis, bellum excitat inter Æneam & Turnum.

juſta, ut à peſsimis latronibus optime ſoleat adminiſtrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cum Chriſto, tamen * omnibus omiſsis, hoc tantum agunt. Hic videas etiã, * decrepitos ſenes juvenilis animi robur præſtare, nec offendi ſumptibus, nec fatigari laboribus, nec deterreri quicquam, ſi leges, ſi religionem, ſi pacem, ſi res humanas omneis ſurſum ac deorſum miſceant. Neque deſunt adulatores eruditi, qui iſtam manifeſtariam inſaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata via, qua fieri poſsit, ut quis lethale ferrum ſtringat, adigatque in fratris

Omnibus omiſsis) Vides optime lector, ut ubique circumſpecte loquutus eſt. Non reprehendit, quod bellant pontifices, quod jure reprehendi poterat in omnibus etiam Chriſtianis, mea quidem ſententia: Sed eos damnat, qui cæteris omnibus omiſſis, ſolum id agunt, quod eſt omnium peſſimum.

Decrepitos ſenes) Videtur ſignificare Iulium ſecundum, qui tales tumultus excitavit mundo, ut nemo vere pius & Chriſtianus poſſit abſque gemitu meminiſſe. Videbuntur alicui fortaſſis hæc dicta liberius. Verum ſi quis rem penitus noſſet, fateretur modeſtiſſime dicta.

Digitized by Google

tris ſui viſcera, manente nihilominus charitate illa ſumma, quam ex Chriſti præcepto debet proximo Chriſtianus. Equidem incerta ſum adhuc, utrum his rebus exemplum dederint, an potius hinc ſumpſerint epiſcopi quidam Germanorum, qui ſimplicius, etiam omiſſo cultu, omiſſis benedictionibus, aliiſque id genus cæremoniis, plane ſatrapas agunt adeo, ut propemodum ignavum, parumque decorum epiſcopo putent, alibi, quam in acie, fortem animam deo reddere. Iam vero vulgus ſacerdotum, nephas eſſe ducens, à præſulum ſuorum ſanctimonia degenerare, euge quam militariter pro jure decimarum, enſibus, jaculis, ſaxis, omnique armorum vi belligerantur, quam hic oculati, ſi quid ex veterum literis poſſint elicere, quo plebeculam territent, & plus quam decimas deberi convincant. At interim non venit in mentem, quam multa paſſim legantur de officio, quod illi viciſſim præſtare populo debeant. Nec ſaltem admonet eos vertex raſus, ſacerdotem omnibus hujus mundi cupiditatibus liberum eſſe oportere, neque

quicquam niſi cœleſtia meditari. Sed homines ſuaves, ſe * ſuo officio probe perfunctos ajunt, ſi preculas illas ſuas * utcunque permurmurarint, quas me hercle demiror, ſi quis deus vel audiat vel intelligat, cum ipſi fere nec audiant, nec intelligant, tum cum eas ore perſtrepunt. Verum hoc quidem ſacerdotibus eſt cum prophanis commune, ut ad emolumenti meſſem vigilent omnes, * neque quiſquam ibi leges ignoret. Cæterum ſi quid ſarcinæ, id prudenter in alienos humeros rejiciunt, & aliis alii

Suo officio) Sic enim interpretantur illud, Propter officium datur beneficium, quaſi utcunque dicere preculas, ſit totum ſacerdotis officium, cum ea pars ſit omnium infima, & laicorum potius quam ſacerdotum.

Vtcunque permurmurarint) Audis & hic non damnari preces ſolennes ſacerdotum, ſed eos qui eas ſine intellectu, ac ſine mente, ſed non ſine tædio, demurmurant. Atque utinam talibus non eſſet undique plenus mundus.

Neque quiſquam ibi leges ignoret) Vt de decimis, de oblationibus, de jure plebani: &, Presbyteri duplici honore digni ſunt. Et, Qui altari ſervit, de altari vivat.

alii tanquam pilam per manus tradunt. Si quidem laici quoque principes, quemadmodum partes adminiſtrandi regni vicariis delegant, & vicarius item vicario tradit, ita pietatis ſtudium omne plebi * modeſtiæ cauſa relinquunt. Plebs in eos rejicit, * quos eccleſiaſticos vocant, perinde quaſi ipſis cum eccleſia nihil omnino ſit commercii, quaſi baptiſmi votis nihil prorſus ſit actum. Rurſum ſacerdotes qui ſeſe vocant ſeculares, quaſi mundo initiati, non Chriſto, in regulares onus hoc devolvunt, regulares in monachos, monachi laxiores in arctiores, omnes ſimul in mendicantes, mendicantes * in Carthuſienſes,

Modeſtiæ cauſa) Ironiam habet.

Quos eccleſiaſticos) Omnes Chriſtiani pertinent ad eccleſiam, cujus miniſtri ſunt ſacerdotes. Omnes Chriſtiani religioſi ſunt, aſtricti voto, in baptiſmo renunciantes mundo, ſatanæ, & pompis ejus. Quo voto non aliud poteſt eſſe ſanctius, niſi quod jam conſuetudine ſic viluit, ut non habeatur pro voto.

In Carthuſienſes) Multum tribuit huic ordini, ſubſignificans tamen, plus apud hos eſſe cæremoniarum, quam veræ pietatis. Id quod fatentur & hi, qui inter hos ſunt cordatiores.

Google

ſes, apud quos ſolos ſepulta latet pietas, & adeo latet ut vix unquã liceat conſpicere. Itidem pontifices in meſſe pecuniaria diligentiſſimi, labores illos nimium apoſtolicos, in epiſcopos relegant, epiſcopi in paſtores, paſtores in vicarios, vicarii in fratres mendicantes. Hi rurſum in eos retrudunt, à quibus ovium lana tondetur. Verum non eſt hujus inſtituti, pontificum ac ſacerdotum vitam excutere, ne cui videar ſatyram texere, non encomium recitare, neve quis exiſtimet bonos principes à me taxari, * dum malos laudo. Sed hæc ideo paucis attigi, quo palam fieret, nullum eſſe mortalem qui ſuaviter vivere poſſit, niſi meis initiatus ſit ſacris, meque propiciam habeat. Nam id quo pacto fieri queat, cum * ipſa etiam Rhamnuſia, rerum humanarum

Dum malos laudo) Mira facetia invertit. malos vocat, quos laudavit, hoc eſt, vituperavit hactenus. Nam à ſtulticia laudari, vituperari eſt.

Ipſa etiam Rhamnuſia) Rhamnuſia dea eſt indignationis, quam Græci Νέμεσιν vocant, ſic dicta à Rhamnunte, Atticæ pago, ubi colebatur, quæ ſuperbos aliosque contemnentes, qualis fuit Narciſſus,

narum fortunatrix, mecum adeo conſen-

Narciſſus, punire credebatur. Vnde illud, quod Suidas citat: οὐκ ἔλαθε τὴν ἅπασιν ἐναυλιζομένην τοῖς ὑπερηφάνοις Νέμεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδίαις ἠναγκάσθη παιδευθῆναι συμφοραῖς. παρῆν δὲ ἡ Νέμεσις, ἡ τὰ γῆς ἐποπτεύει. id eſt: Non latuit omnibus contrariam ſuperbis Nemeſim, ſed in propriis coactus fuit diſcere ærumnis. Aderat autem Nemeſis, quæ ea quæ in terris ſunt videt. Hic Rhamnuſiam ipſam dicit Fortunam, quæ ſtultis favere dicitur. Vnde vulgato proverbio dicunt, Quo quisque eſt ſtultior, hoc eſt fortunatior. Contra, Sapientibus Rhamnuſia ſemper fuit inimica. Hinc Sotades, videns ſapientes omnes triſtem fere habuiſſe exitum, indignatus ſcripſit, Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν εἶναι, καὶ κακῶς ἀνεῖλε τὸν Σωκράτην ὁ κόσμος. Ἐν τῇ φυλακῇ κώνειον ὅτι πιὼν τέθνηκεν. Πουλύποδα φαγὼν ὁ Διογένης ὠμὸν τέθνηκεν. Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκε χελώνη. Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς, πνιγεὶς τέθνηκεν. Κύνες οἱ κατὰ Θρᾴκην Εὐριπίδην ἔτρωγον. Τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατεδαπάνησεν. id eſt: Socratem mundus fecit ſapientem eſſe. Et male ſuſtulit Socratem mundus. In carcere cicutam quoniam bibens mortuus eſt. Polypodem comedens Diogenes crudum mortuus eſt. Æſchylo ſcribenti incidit teſtudo. Sophocles acinum comedens uvæ, ſuffocatus periit. Canes Thracii Euripidem voraverunt. Divinum Homerum fames confecit.

conſentiat, ut ſapientibus iſtis ſemper fuerit inimiciſſima, contra ſtultis etiam dormientibus omnia cōmoda adduxerit? Agnoſcitis * Timotheum illum, cui hinc etiam cognomen & proverbium. * ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ. Rurſum aliud:

* γλαὺξ

Timotheum) Hic dux erat Athenienſium, longe omnium fortunatiſſimus. de quo Suidas ſic ſcripſit: ἐποίουν τε αὐτὸν ἐν εἰκόσιν οἱ ζωγράφοι κοιμώμενον, καὶ τὰς τύχας φερούσας αὐτῷ εἰς δίκτυα πόλεις, καὶ πορθοῦντα αὐτὰς, αἰνιττόμενοι τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ. ἀλαζονευόμενος δ' ἐπὶ εὐτυχίᾳ ὁ Τιμόθεος, ἔφη, αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον, ἢ τῆς τύχης τὰ κατορθώματα. διὸ καὶ ἐνητύχησεν ὕστερον νεμεσησάσης αὐτῷ τῆς τύχης. id eſt: Finxerunt ipſum in imaginibus pictores dormientem, & fortunas ferentes ipſi in retia civitates, & populantem eas, innuentes felicitatem ipſius. Superbiens autem propter bonam fortunam Timotheus, dixit, ipſius magis quam fortunæ eſſe, egregie facta. Quocirca infelicior evaſit poſtea, indignante ipſi fortuna.

Ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ) Id eſt, dormientis rete capit. Hoc proverbium quadrat in eos, quibus citra laborem & conatum, omnia quæ cupiunt, eveniunt. Natum ab ipſo Timotheo, qui vulgo εὐτυχής, id eſt, felix, cognominatus eſt, quo fortunatior quam prudentior haberetur.

onſentiat, ut ſapientibus iſtis ſem-
er fuerit inimiciſſima, contra ſtul-
s etiam dormientibus omnia co-
moda adduxerit? Agnoſcitis * Ti-
motheum illum, cui hinc etiam
cognomen & proverbium, * ἡ εὕδ-
ντι κύρτος αἱρεῖ. Rurſum aliud
* γλαὺξ

Timotheum) Hic dux erat Athenienſ-
, longe omnium fortunatiſſimus, ...
Suidas hic ſcripſit: ἐπαίειν τις αὐτὸν
ὅσιν οἱ ζωγράφοι κοιμώμενον, καὶ τὰς
ς σεσοβ... αὐτῷ εἰς δίκτυα ... [illegible]
... αὐτὰς, ἀντιτείνειν ... [illegible]
... ἀλαζονευόμενος δ' ἐπὶ εὐτυχίᾳ ὁ Τι-
... ἔφη αὐτῷ εἶναι μᾶλλον, ἢ τῆς τύχης
... διὸ καὶ ... [illegible]
... αὐτῷ τῆς τύχης. id eſt: Fi-
ipſum in imaginibus pictores de-
em, & fortunas ferentes ipſi in re-
itates, & populantem eas, innuen-
citatem ipſius. Superbiens autem
bonam fortunam Timotheus, di-
us magis quam fortunæ eſſe, ege-
t. Quocirca infelicior evaſit po-
dignante ipſi fortuna.

...ντος κύρτος αἱρεῖ) Id eſt, dor-
rete capit. Hoc proverbium qu-
os, quibus citra laborem & cu-
omnia quæ cupiunt, eveniunt
b ipſo Timotheo, qui vulgo
d eſt, felix, cognominatus eſt,
natior quam prudentior habe-

* γλαὺξ ἵπταται. Contra in ſapientes quadrant illa: * ἐν τετράδι γεννηθέντες. &, * equum habet Sejanum. &, aurum Toloſanum. Sed deſino * παροιμιάζεσθαι, ne videar Eraſmi mei commentaria * ſuppilaſſe. Ergo ut ad rem. Amat fortuna parum cordatos, amat audaciores, & quibus illud placet, * πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος. At ſapientia timidulos reddit, ideoque

Γλαὺξ ἵπταται) Id eſt: Noctua volat. Noctua ſacra eſt Minervæ. Ea dicta eſt Athenienſium male conſulta in bonum vertere exitum. unde proverbium: Noctua volat.

Ἐν τετράδι γεννηθέντες) Id eſt: Quarta luna nati. proverbium eſt in eos, qui ex duriſſimis laboribus, quibus aliis proſunt, ipſi nihil fructus capiunt. Quod Hercules hac luna natus feratur.

Equum habet Sejanum) Utrunque proverbium dicebatur de extremo infortunio. unde natum ſit, explicat Aul. Gellius.

Παροιμιάζεσθαι) Id eſt, proverbiari, ſive proverbiis uti.

Suppilaſſe) Id eſt, furtim uſurpaſſe. Neminem nominatim taxavit, præter ſeipſum. Quid potuit modeſtius?

Πᾶς ἐῤῥίφθω κύβος) Id eſt: Omnis jacta ſit alea. Id Cæſar dixit Rubiconem tranſiturus, ſignificans ſe rem omnem ſemel periclitari velle.

eoque vulgo videtis, ſapientibus iſtis cum paupertate, cum fame, cum fumo rem eſſe; neglectos, inglorios, inviſos vivere: ſtultos affluere nummis, admoveri Reip. gubernaculis, breviter, florere modis omnibus. Etenim ſi quis beatum exiſtimet, * principibus placuiſſe viris, & inter aureos illos * ac gemmeos deos verſari, quid inutilius ſapiētia, immo quid apud hoc hominum genus damnatius? Si divitiæ parandæ ſunt, quid tandem lucri facturus eſt negociator, ſi ſapientiam ſecutus, perjurio offendetur, ſi in mendacio deprehenſus erubeſcet, ſi anxios illos de furtis atque uſuris ſapientum ſcrupulos vel tantuli faciet? Porro ſi quis honores atque opes ambiat eccleſiaſticas, ad eas vel aſinus, vel bubalus citius penetrabit, quam ſapiens. Si voluptate ducaris, puellæ, maxima hujus fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientem haud ſecus ac ſcorpium horrent,

Principibus placuiſſe) Alluſit ad illud Horatianum: Principibus placuiſſe viris, non ultima laus eſt.

Ac gemmeos deos) Significat, ni fallor, proceres aulicos gemmis inſignes.

Digitized by Google

coque vulgo videtis, ſapientib
iſtis cum paupertate, cum fa
cum fumo rem eſſe; neglectos,
glorios, inviſos vivere: ſtultos a
fluere nummis, admoveri Re
gubernaculis, breviter, florere om
dis omnibus. Etenim ſi quis bea
um exiſtimet, * principibus pl
uiſſe viris, & inter aureos illos
* ac gemmeos deos verſari, quid
nutilius ſapiētia, immo quid
oc hominum genus damnatius?
divitiæ parandæ ſunt, quid tan
m lucri facturus eſt negociator
apientiam ſecutus, perjurio
detur, ſi in mendacio deprehen-
erubeſcet, ſi anxios illos de fu
tque uſuris ſapientum ſcrupu
vel tantuli faciet? Porro ſi
honores atque opes ambi
ſiaſticas, ad eas vel aſinus, vel
us citius penetrabit, quam ſa
Si voluptate ducaris, puellæ,
na hujus fabulæ pars, ſtultis
ctore ſunt addictæ, ſapien-
ud ſecus ac ſcorpium hor-
rent,

bus placuiſſe) Alluſit ad illud
m: Principibus placuiſſe vi-
ima laus eſt.
meos deos) Significat, ni fal
s aulicos gemmis inſignes.

rent, fugiuntque. Denique qui-cunque paulo feſtivius ac lætius vivere parant, ſapientem in primis excludunt, ac * quodvis animal potius admittunt. Brĕviter, quoquo te vertas, apud pontifices, principes, judices, magiſtratus, amicos, hoſtes, maximos, minimos, omnia præſentibus nummis parãtur: quos uti contemnit ſapiens, ita illum ſedulo fugere conſueverunt. Sed cum laudum mearum nullus ſit modus, neque finis, tamen oratio aliquando finem habeat neceſſe eſt. Itaque deſinam dicere, ſed ſi prius oſtendero paucis, non deeſſe magnos autores, qui me literis ſuis pariter ac factis illuſtrarint, ne cui forte ſtulte mihi ſoli videar placere, neve leguleii calumnientur, me nihil allegare. Ad ipſorum igitur exemplum allegabimus, hoc eſt, * οὐδὲν πρὸς ἔπος. Principio illud omnibus vel notiſſimo proverbio perſuaſum eſt, * ubi res abeſt, ibi ſimulatio-

Quodvis animal) Pro quovis homine. & emphaſim habet.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος) Id eſt, Nihil ad verſum, proverbium eſt, idem pollens quod, Nihil ad rem. Eſt apud Ariſtophanem.

Vbi res abeſt) In his plane luſit ingenio:

Digitized by Google

mulationem eſſe optimam. Eoque recte ſtatim traditur hic verſus pueris: Stulticiam ſimulare loco, ſapientia ſumma eſt. Vos jam ipſi conjicite, quam ingens ſit bonum Stulticia, cujus etiam fallax umbra, & imitatio ſola, tantum laudis meretur à doctis. Sed multo candidius pinguis ille ac nitidus Epicuri * de grege porcus, * miſcere ſtulticiam conſiliis jubet, tametſi brevem non admodum ſcite addidit. Item alibi, * Dulce eſt deſipere in loco. Rurſum alio in loco, mavult delirus inersque videri, quam ſapere, & ringi. Iam apud Homerum Telemachus, quem modis omnibus laudat poeta, ſub inde * νήπιος appellatur, atque eodem

genio: & partim jocoſis argumentis, partim detortis, quod vult, colligit.

De grege porcus) Ita Flaccus de ſe in epiſtolis: Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes, Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Miſcere ſtulticiam) Idem in Odis: Miſce ſtulticiam conſiliis brevem.

Dulce eſt) Eſt & hoc in Odis.

Νήπιος) Duo ſignificat Græcis νήπιος: puerum admodum, ſive parum prudentem; quod pueri per ætatem nondum ſapere poſſint. Quocirca apte Græci eos

nulationem eſſe optimam. Eoqu
ecte ſtatim traditur hic verſus p
ris: Stulticiam ſimulare loco, ſ
entia ſumma' eſt. Vos jam
njicite, quam ingens ſit bon
ulticia, cujus etiam fallax um
a, & imitatio ſola, tantum la
; meretur à doctis. Sed mu
ididius pinguis ille ac nitidus E
uri * de grege porcus, * mi
tulticiam conſiliis jubet, ta
brevem non admodum ſc
idit. Item alibi, * Dulce e
pere in loco. Rurſum alio
, mavult delirus inerſque vid
quam ſapere, & ringi. Ia
Homerum Telemachus, quem
is omnibus laudat poeta, ſu
* νήπιος appellatur, atque
eodem

& partim jocoſis argumentis, pa
ortis, quod vult, colligit.

ege porcus) Ita Flaccus de ſe i
: Me pinguem & nitidum be
ite viſes, Cum ridere voles Ep
rege porcum.

e ſtulticiam) Idem in Odis
lticiam conſiliis brevem.

ſt) Eſt & hoc in Odis.

) Duo ſignificat Græcis
rum admodum, ſive parum
; quod pueri per ætatem no
poſſint. Quocirca apte Græ
ci eos

eodem prænomine tanquam felicis ominis libenter pueros & adoleſcentes vocare ſolent tragici. Quid autem ſacrum Iliadis carmen, niſi * ſtultorum regum & populorum continet æſtus? Porro quam abſoluta laus illa Ciceronis? Stultorum plena ſunt omnia. Quis enim ignorat, unumquodque bonum, quo latius patet, hoc eſſe præſtantius? Atqui fortaſſis apud Chriſtianos horum levis eſt autoritas: Proinde ſacrarum quoque literarum teſtimoniis, ſi videtur, laudes noſtras fulciamus, ſive, ut docti ſolent, * fundemus: principio veniã à Theologis præfatæ, ut nobis fas eſſe velint: deinde, quoniam arduam rem aggredimur, & fortaſſis improbum fuerit, * denuo Muſas ex Helicone ad tantum itineris revocare,

ci eos *νηπίυς* dicunt, quos Hebræi vocãt עוללים.

Stultorum regum) Eſt in epiſtolis Horatianis.

Fundemus) Obiter taxat verbum Theologis familiare, ſed non perinde probatum, atque uſitatum.

Denuo Muſas) Quoniam ante jam invocavit.

Digitized by Google

vocare, præſertim cum * res ſit alienior, fortaſſe magis conveniet, optare, ut interim dum Theologum ago, perque has ſpinas ingredior, Scoti anima pauliſper ex ſua Sorbona in meũ pectus demigret, quovis * hyſtrice atque erinaceo ſpinoſior, moxque remigret quo lubebit, vel * ἐς κόρακας. Vtinam & vultum alium liceat ſumere, & ornatus adſit Theologicus. Verum illud interim vereor, ne quis me furti ream agat, quaſi clanculum magi-

Res ſit alienior) Id eſt, parum apta muſis, cum magis ad Theologos pertineat.

Hyſtrice ſpinoſior) Hyſtrix animal eſt de genere erinaceorum, ſpinis aculeatum, quas mittit jaculi ritu. Plinius lib. 8, Hyſtrices, inquit, generat India & Africa, ſpina contectas, ex erinaceorum genere. ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem, miſſiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius jaculatur. Hybernis autem ſe menſibus condit, quemadmodum urſæ reliquaque omnia, ut autor eſt Ariſtoteles, lib. de natura animalium 6, perinde ut urſa facit.

Ἐς κόρακας) Id eſt, In corvos, hoc eſt, in malam rem. Extat in proverbiis Græcorum, & explicatur in Chiliadibus Eraſmi.

Digitized by Google

vocare, præſertim cum * rei ſi
alienior, fortaſſe magis conveni
optare, ut interim dum Theolo-
rum ago, perque has ſpinas ingr-
ior, Scoti anima pauliſper ex ſu
orbona in meũ pectus demigret,
novis * hyſtrice atque erinaceo
inoſior, moxque remigret qu
bebit, vel * ἐς κόρακας. Vtinam
vultum alium liceat ſumere, &
natus adſit Theologicus. Verum
d interim vereor, ne quis me
i ream agat, quaſi clanculum
magi-

es ſit alienior) Id eſt, parum ap
iſis, cum magis ad Theologos per
t.

ſtrice ſpinoſior) Hyſtrix animal eſt
tere erinaceorum, ſpinis acule-
quas mittit jaculi ritu. Plinius lib.
ſtrices, inquit, generat India &
ſpina contectas, ex erinaceorum
ſed hyſtrici longiores aculei, &
endit cutem, miſſiles. Ora ur-
figit canum, & paulo longius
r. Hybernis autem ſe menſibus
quemadmodum urſæ reliqu-
a, ut autor eſt Ariſtoteles, lib.
animalium 6, perinde ut urſi

κας) Id eſt, in corvos, hoc eſt,
em. Extat in proverbiis Græ
explicatur in Chiliadibus

magiſtrorum noſtrorum ſcrinia compilaverim, quæ tantum rei Theologicæ teneam. Sed non adeo mirum videri debet, ſi tam diutina, quæ mihi arctiſſima eſt, cum Theologis conſuetudine nonnihil arripui: cum * ficulnus etiam ille deus Priapus, nonnullas * Græcas voces, legente domino, ſubnotarit tenueritque: & * Gallus Lucianicus longo hominum convictu ſermonem humanum expedite calluerit. Sed jam ad rem, *bonis avibus. Scripſit Eccleſiaſtes * capite primo: Stultorum infinitus

Ficulnus etiam) Talem finxit Horatius in Satyr. Olim trũcus eram ficulnus, inutile lignum.

Græcas voces) Extat ridiculum Epigrãma inter Priapeia. Quo fingitur Priapus horti cuſtos verba quædam græca ſubnotaſſe, domino legente Homerum, ſed depravate. Initium hujus eſt, Ruſticus indocte. ſi cui forte libeat inſpicere. Nam eſt perquam obſcœnum.

Gallus Lucianicus). Eſt in dialogo, quem modo citavimus.

Bonis avibus) Proverbiale eſt, cum rem feliciter cedere ſignificamus, ſicut malis avibus dicimus, cum res infeliciter cedit. ſumptum autem eſt ab augurum obſervatione.

Capite primo) Tacite ridet quorundam

tus eſt numerus. Cum numerum prædicat infinitum, nonne mortaleis univerſos complecti videtur, præter pauculos aliquot, quos haud ſcio, an cuiquam videre contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hierem. cap. decimo: Stultus, inquiens, factus eſt omnis homo à ſapientia ſua. Soli deo tribuit ſapientiam, univerſis hominibus ſtultitiam relinquens. Ac rurſum paulo ſuperius: Ne glorietur homo in ſapientia ſua. Cur non vis hominem in ſua ſapientia gloriari, optime Hieremia? Nimirum, inquiet, ob id, quia non habet ſapientiam. Sed ad Eccleſiaſten redeo. Hunc, cum exclamat, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas; quid aliud ſenſiſſe creditis, niſi, quemadmodum diximus, vitam humanam nihil aliud quam ſtulticiæ ludicrum eſſe? nimirum Ciceronianæ laudi * album addit calculum, cujus

dam morem, qui nunquam non citant, atque id præclarum putant, ſi nominent partem, diſtinctionem, capitulum, paragraphum, columnam, denique verſum.

Album addit calculum) Id eſt, approbat. Græcis proverbio dicitur, λευ-
κὴν

tus eſt numerus. Cum numera
prædicat infinitum, nonne mo
leis univerſos complecti vide
præter pauculos aliquot, quos ha
ſcio, an cuiquam videre cont
rit? Sed magis ingenue confite
hoc Hierem. cap. decimo: Stultu
inquiens, factus eſt omnis homo
ſapientia ſua. Soli deo tribuit ſa
pientiam, univerſis hominib
ſtultitiam relinquens. Ac rurſu
paulo ſuperius: Ne glorietur ho
mo in ſapientia ſua. Cur non
hominem in ſua ſapientia gloria
optime Hieremia? Nimirum, i
quiet, ob id, quia non habet ſa
pientiam. Sed ad Eccleſiaſten re
eo. Hunc, cum exclamat, Vanita
vanitatum, & omnia vanitas; qu
aliud ſenſiſſe creditis, niſi, quem
admodum diximus, vitam huma
nam nihil aliud quam ſtulticiæ lu
dicrum eſſe? nimirum Ciceroni
næ laudi * album addit calculum,
cujus

dam morem, qui nunquam non citan
atque id præclarum putant, ſi nom
nent partem, diſtinctionem, capitul
paragraphum, columnam, denique ver
ſum.

Album addit calculum) Id eſt, ap
probat, Græcis proverbio dicitur, λευ

cujus optimo jure celebratur
quod modo retulimus: Stult
plena ſunt omnia. Rurſum ſa
ille Eccleſiaſticus, qui dixit, St
mutatur ut luna, ſapiens p
net ut ſol; quid aliud innuit,
mortale genus omne ſtultum
ſoli deo ſapientis nomen con
re? Siquidem lunam humana
turam interpretantur, ſolem
nis luminis fontem deum.
aſtipulatur quod ipſe Chriſt
Euangelio negat, quenquam
pellandum bonum, niſi deũ u
Porro ſi ſtultus eſt, quisqu
piens non eſt, & quisquis b
idem ſapiens, autoribus Stoic
mirum mortales omneis ſtu
cõplectatur, neceſſum eſſe. It
Salomon capite decimoqui
Stulticia, inquit, gaudium ſt
videlicet manifeſte confitens,
ſtulticia nihil in vita ſuave eſſ

κὴν ψῆφον προσθεῖναι, id eſt, album
culum addere, pro comprobare
cianus in Apologo: Οὐκ ἐν πα
θέμενος τὴν λευκὴν παρά σου ψῆφον κα
ἔχει μοι ἐνεχθῆναι. id eſt: Haud abs r
ceus, album à te calculum & p
mihi inferri. Vnde Græci ſimplic
bo dicunt ἐπιψηφίζειν pro compro

dem pertinet illud quoque: Qui ap-
ponit ſcientiam, apponit dolorem,
& in multo ſenſu multa indigna-
tio. An non idem palam confite-
tur egregius ille concionator, capi-
te ſeptimo? Cor ſapientum, ub:
triſtitia eſt, & cor ſtultorum, ub:
læticia. Eoque non ſatis habui
ſapientiam perdiſcere, niſi noſtri
quoque cognitionem addidiſſet.
Quod ſi mihi parum habetur fidei,
ipſius accipite verba, quæ ſcripſi
capite primo: Dedique cor meum
ut ſcirem prudentiam atque do-
ctrinam, erroreſque & ſtulticiam.
Quo quidem loco illud animadver-
tendum, ad ſtulticiæ laudem perti-
nere, quod eam poſteriore poſui
loco. Eccleſiaſtes ſcripſit, & hunc
ſcitis eſſe ordinem eccleſiaſticum,
ut qui dignitate primus ſit, is lo-
cum obtineat extremum, vel hic
certe memor Euangelici præcepti
Sed ſtulticiam præſtantiorem eſſe
ſapientia, & Eccleſiaſticus ille,
quiſquis fuit, liquido teſtatur, ca-
pite quadrageſimo quarto, cujus
me hercle verba non prius profe-
ram, quam * εἰσαγωγὴν meam
com-

Εἰσαγωγὴν meam) Εἰσαγωγὴ, id eſt,
inductio.

dem pertinet illud quoque: Qui ap-
ponit ſcientiam, apponit dolorem,
& in multo ſenſu multa indigna-
tio. An non idem palam confite-
tur egregius ille concionator, capi-
te ſeptimo? Cor ſapientum, ubi
triſtitia eſt, & cor ſtultorum, ubi
lætitia. Eoque non ſatis habuit
ſapientiam perdiſcere, niſi noſ-
quoque cognitionem addidiſſet.
Quod ſi mihi parum habetur fidei,
ipſius accipite verba, quæ ſcripſit
capite primo: Dedique cor meum
ut ſcirem prudentiam atque do-
ctrinam, erroreſque & ſtulticiam.
Quo quidem loco illud animadver-
tendum, ad ſtulticiæ laudem perti-
nere, quod eam poſteriore po-
nere, quod eam poſteriore poſuit
loco. Eccleſiaſtes ſcripſit, & hunc
ſcitis eſſe ordinem eccleſiaſticum,
ut qui dignitate primus ſit, is lo-
cum obtineat extremum, vel hic
certe memor Euangelici præcepti.
Sed ſtulticiam præſtantiorem eſſe
ſapientia, & Eccleſiaſticus ille,
quiſquis fuit, liquido teſtatur, ca-
pite quadrageſimo quarto, cujus
me hercle verba non prius proferam,
ram, quam * εἰσαγωγὴν meam
com-

Εἰσαγωγὴν meam) Εἰσαγωγή, id eſt,
inductio.

commoda reſponſione adjuveritis,
ut faciunt apud Platonem hi qui
cum Socrate diſputant. Vtra ma-
gis convenit recondere, quæ rara
ſunt & precioſa, an quæ vulgaria
viliaque? Quid tacetis? Etiam ſi
vos diſſimuletis, proverbium illud
Græcorum pro vobis reſpondet,
* τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν. quod ne quis
impie rejiciat, refert Ariſtoteles,
magiſtrorum noſtrorum deus. An
quiſquam veſtrum tam ſtultus eſt,
ut gemmas & aurum in via relin-
quat? non hercle opinor. In abdi-
tiſſimis penetralibus, nec id ſatis,
in munitiſſimorum ſcriniorum ſe-
cretiſſimis angulis, iſta reponitis,
cœnum in propatulo relinquitis.
Ergo ſi, quod precioſius eſt, recon-
ditur, quod vilius, exponitur, non-
ne palam eſt, ſapientiam, quam ve-
tat

Inductio. genus eſt argumentationis,
cum ex ſimilibus conceſſis colligitur id
quod volumus. Frequens eſt in hoc So-
crates Platonicus. Sed adverſarium com-
mode reſpondentem facit. id quod no-
tat etiam Quintilianus.

Τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν) Id eſt, in oſtiis
hydriam. refert in Rhetoricis. Hydria
ceu res vilis, relinquitur in oſtio, ſed
precioſa reponuntur.

tat abſcondi, viliorem eſſe ſtulticia quam recondi jubet? Iam ipſius teſtimonii verba accipite. Melior eſt homo qui abſcondit ſtultiam ſuam, quam homo qui abſcondit ſapientiam ſuam. Quid quod animi quoque candorem divinæ literæ ſtulto tribuunt, cum ſapiens interim neminem ſui ſimilem putet. Sic enim intelligo id quod ſcribit Eccleſiaſtes capite decimo; Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omneis ſtultos exiſtimat. An non iſtud eximii cujuſdam candoris eſt, omnes æquare tibi ipſi, cumque nemo nō magnifice de ſe ſentiat, omnibus tamen tuas communicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem hujus cognominis, cum ait capite trigeſimo: Stultiſſimus ſum virorum. Neque Paulus ille magnus gentium doctor, Corinthiis ſcribens, ſtulti cognomen illibenter agnoſcit: Vt inſipiens, inquit, dico, Plus ego. perinde quaſi turpe ſit vinci ſtulticia. Sed interim obſtrepunt mihi Græculi quidam, qui tot hujus temporis Theologorum, ceu * cornicum, oculos ſtudent

Cornicum oculos configere) Proverbio

tat abſcondi, viliorem eſſe ſtulti-
cia quam recondi jubet? Iam ip-
ſius teſtimonii verba accipite. Me-
lior eſt homo qui abſcondit ſtul-
ciam ſuam, quam homo qui ab-
ſcondit ſapientiam ſuam. Qui
quod animi quoque candorem di-
vinæ literæ ſtulto tribuunt, cu
ſapiens interim neminem ſui ſim
lem putet. Sic enim intelligo il
quod ſcribit Eccleſiaſtes capite de-
cimo; Sed & in via ſtultus amb-
lans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes
ſtultos exiſtimat. An non iſtud ex
mii cujuſdam candoris eſt, omnes
æquare tibi ipſi, cumque nemo n
magnifice de ſe ſentiat, omnibus
tamen tuas communicare laudes
Proinde nec puduit tantum reg
hujus cognominis, cum ait ca
trigeſimo: Stultiſſimus ſum vir
rum. Neque Paulus ille magn
gentium doctor, Corinthiis ſcri
bens, ſtulti cognomen illibe
agnoſcit: Vt inſipiens, inquit, d
co, Plus ego. perinde quaſi tur
ſit vinci ſtulticia. Sed interim ob
ſtrepunt mihi Græculi quidam
qui tot hujus temporis Theolog
rum, ceu * cornicum, oculos ſt

Cornicum oculos configere) Prov

dent configere, dum annotationes ſuas, veluti fumos quoſdam, aliis offundunt. cujus gregis ſi non * Alpha, certe Beta, meus eſt Eraſmus, quem ego ſæpius honoris cauſa nomino. O vere ſtultam, inquiunt, & ipſa dignam moria citationem! Longe diverſa mens apoſtoli, quam tu ſomnias. Nec enim hoc agit his verbis, ut cæteris ſtultior haberetur, verum cum dixiſſet, Miniſtri Chriſti ſunt; & ego: ſeque veluti jactabundus in hac quoque parte æquaſſet cæteris: per correctionem adjecit, Plus ego; ſentiens, ſe non modo parem reliquis apoſtolis in Euangelii miniſterio, verum etiam aliquanto ſuperio-

bio dicuntur configere cornicularum oculos, qui novo quopiam invento efficiunt, ut priores nihil ſapere videantur, ut copioſius explicat in Chiliadib. ſuis Eraſmus.

Alpha, certe Beta) Alpha, id eſt, primus; & Beta, ſecundus. Quod α apud Græcos prima ſit litera, β ſecunda. Aperte rurſus jocatur in ſeipſum, alludens ad hoc, quod ſcripſit annotationes in novum teſtamentum, & in opera divi Hieronymi, opus utrunque ipſi laborioſiſſimum, ſtudioſis omnibus utiliſſimum.

periorem. Idque cum ita verum videri vellet, ne tamen ut arrogantius dictum offenderet aures, prætmuniit ſtulticiæ prætextu; Vt minus ſapiens dico: propterea quod ſciret eſſe ſtultorum privilegium, ut ſoli verum citra offenſam proloquantur. Verum quid Paulus ſenſerit cum hæc ſcriberet, ipſis diſputandum relinquo. Ego magnos, pingues, craſſos, & vulgo probatiſſimos Theologos ſequor, cum quibus magna pars doctorum errare * νὴ τὸν Δία malit, quam cum iſtis * trilinguibus bene ſentire. Neq; quiſquã illorum, * Græculo iſto

Νὴ τ̃ Δία) Id eſt, per Iovem. ſic enim Græci jurant. feſtiviter autem adjeci juramentum rei ridiculæ.

Trilinguibus) Tres linguæ ſunt, Græca, Latina & Hebraica, quibus traditæ ſunt omnes ſcientiæ, tam humanæ quam divinæ. quas adeo neceſſarias veteres ad ſacras literas judicabant, ut etiam decretis pontificiis cautum ſit, ut linguarum noticia in ſcholis publice traderetur, quod ſine his ſacrarum literarum myſteria non intelligi poſſe judicarent. Cæterum noſtri Theologi adeo ſunt dialecticis argutiis dediti, ut ne Latinam quidem linguam diſcere curent.

Græculos iſtos) Feſtiva παρονομασία In graculis & Græculis.

Digitized by Google

periorem. Idque cum ita verum
videri vellet, ne tamen ut arroga-
tius dictum offenderet aures, præ-
muniit ſtulticiæ prætextu; Vt mi-
nus ſapiens dico: propterea quod
ſciret eſſe ſtultorum privilegium,
ut ſoli verum citra offenſam pro-
loquantur. Verum quid Paulus ſen-
ſerit cum hæc ſcriberet, ipſis di-
putandum relinquo. Ego magnos,
pingues, craſſos, & vulgo probatiſ-
tiſſimos Theologos ſequor, cum
quibus magna pars doctorum erra-
re * νὴ τὸν Δία malit, quam cum
iſtis * trilinguibus bene ſentire.
Nul; quiſquã illorum, * Græculos
iſtos

Νὴ τ̀ Δία) Id eſt, per Iovem. ſic enim
Græci jurant. feſtiviter autem adjecit
juramentum rei ridiculæ.

Trilinguibus) Tres linguæ ſunt, Græ-
ca, Latina & Hebraica, quibus tradi-
tæ ſunt omnes ſcientiæ, tam humanæ
quam divinæ. quas adeo neceſſarias ve-
teres ad ſacras literas judicabant, ut
etiam decretis pontificiis cautum ſit, ut
linguarum noticia in ſcholis publice tra-
deretur, quod ſine his ſacrarum litera-
rum myſteria non intelligi poſſe ju-
[illegible] carent. Cæterum noſtri Theologi ab
[illegible] ſunt dialecticis argutiis dediti, ut ne La-
tinam quidem linguam diſcere curent.

Græculos iſtos) Feſtiva παρονομασία
in graculis & Græculis.

iſtos pluris facit, quam
culos: præſertim cum qu
* glorioſus Theologus (cuju
nomen prudens ſupprimo, ne
culi noſtri continuo Græcu
illum ſcomma jaciant, * Ονος λ
* magiſtraliter & theolog
hunc paſſum enarrans, ab ho
co (Vt minus ſapiens dico:
ego) novum facit caput, &,
abſque ſumma dialectica non
rat, novam addit ſectionem
hunc interpretans modum:
ducam enim ipſius verba, *
ſolum in forma, verum etiam
materia.) Vt minus ſapiens dic
eſt, ſi videor vobis inſipiens,
pſeudapoſtolis adæquando, a
vid

Glorioſus Theologus) Iocus eſt a
biguo, quod glorioſus dicatur cel
quem Græci vocant ἔνδοξον, &
buudus, quem illi vocant ἀλάζονα
Ονος λύρας) Id eſt, aſinus ad ly
Alluſit ad cognomen Nicolai de Ly
Magiſtraliter & theologaliter)
ſunt barbara eorum verba, qua
opera per jocum imitatus eſt, que
modum dixit paſſum pro locum.
Non ſolum in forma) Feſtiviter
dit ad id quod ipſi dicunt, Verba i
ma. & ideo jocans addit, verum
in materia.

videbor vobis minus ſapiens, me eis præferendo. Quanquam idem paulo poſt, velut oblitus ſui, alio delabitur. Sed cur anxie me unius exemplo tueor? cum hoc publicum jus ſit Theologorum, cœlum, hoc eſt, divinam ſcripturam, ceu pellem extendere: cum apud divum Paulum pugnent divinæ ſcripturæ verba, quæ ſuo loco non pugnant, ſi qua fides illi * Πεντεγλώττῳ Hieronymo: cum Athenis forte conſpectum

Πεντεγλώττῳ) Id eſt, quinquelingui, ut ita loquar. Nam conſtat, Hieronymum ſciviſſe Græce, Latine, Hebraice, Chaldaice, & Dalmatice. Hic ſcribens ſuper epiſtolam Pauli ad Titum, oſtendensque, Paulum abuſum eſſe teſtimonio ethnicorum poetarum: ut Epimenidis Cretenſis, qui dixit, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί, id eſt, Cretes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri; Item Arati, qui in principio τῶν φαινομένων dixit, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν, id eſt, Hujus genus ſumus; Et Menandri, dicentis, φθείρουσ' ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαὶ, id eſt, corrumpunt mores bonos colloquia mala: ſic ait: Nec mirum eſt ſi opportunitate temporis gentilium poetarum verſibus abutitur, cum etiam de inſcriptione aræ aliqua commutans ad Athenienſes loquutus eſt. Pertranſiens enim, inquit, & contemplans

videbor vobis minus ſapiens, ...
cis præferendo. Quanquam id...
paulo poſt, velut oblitus ſui, ...
delabitur. Sed cur anxie me ...
exemplo tueor? cum hoc pa...
cum jus ſit Theologorum, cœlum,
hoc eſt, divinam ſcripturam, ...
pellem extendere: cum apud diva...
Paulum pugnent divinæ ſcriptu...
verba, quæ ſuo loco non pugna...
ſi qua fides illi * Πενταγλώττῳ Hi-
ronymo: cum Athenis forte co...
ſpectum

Πενταγλώττῳ) Id eſt, quinquelingui,
ut ita loquar. Nam conſtat, Hierony...
ſciviſſe Græce, Latine, Hebraice, Ch...
daice, & Dalmatice. Hic ſcribens ...
per epiſtolam Pauli ad Titum, ...
densque, Paulum abuſum eſſe teſtimo...
ethnicorum poetarum: ut Epimeni...
Cretenſis, qui dixit, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται,
κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί, id eſt, Cre...
ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ven...
pigri; Item Arati, qui in princip...
τῶν φαινομένων dixit, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ...
μέν, id eſt, Hujus genus ſumus; Et Me-
nandri, dicentis, φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμι-
λίαι κακαί, id eſt, corrumpunt mores b...
nos colloquia mala: ſic ait: Nec ...
rum eſt ſi opportunitate temporis ge...
lium poetarum verſibus abutitur, ...
tiam de inſcriptione aræ aliqua ...
utans ad Athenienſes loquutus ...
rtranſiens enim, inquit, & con...
pl...

ſpectum aræ titulum torqueret in argumentum fidei Chriſtianæ, ac cæteris omiſſis, quæ cauſæ fuerant offectura, duo tantum extrema verba decerpſerit, nempe hæc, Ignoto deo; atque hæc quoque nonnihil immutata; ſiquidem integer titulus ſic habebat: Diis Aſiæ, Europæ, & Africæ, diis ignotis, & peregrinis. Ad hujus, opinor, exemplum paſſim jam * οἱ τῶν θεολόγων παῖδες, hinc atque hinc revulſa qua-

plans culturas veſtras, inveni & aram, in qua ſuperſcriptum eſt, Ignoto deo, quod utique ignorantes colitis, hoc ego annuncio. Inſcriptio autem aræ non ita erat, ut Paulus aſſeruit, Ignoto deo, ſed ita: Diis Aſiæ, & Europæ, & Africæ, diis ignotis & peregrinis. Verum quia Paulus non pluribus diis indigebat ignotis, ſed uno tantummodo ignoto deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret, illum ſuum eſſe deum, quem Athenienſes in aræ titulo prænotaſſent, & recte eum ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant.

Οἱ τῶν θεολόγων παῖδες) Id eſt, Theologorum filii, hoc eſt, ipſi Theologi. Alluſit enim ad Lucianum, qui ἰατρῶν παῖδας, id eſt, medicorum filios, ſæpicule ipſos ἰατρούς, id eſt, ipſos medicos vocavit.

quatuor aut quinque verbula, & ſi quid opus eſt etiam depravata, ad ſuam accommodant utilitatem. licet ea quæ præcedunt & conſequuntur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoque. Quod quidem faciunt tam felici impudentia, ut ſæpenumero Theologis invideant * jureconſulti. Quid enim illis jam non ſuccedat, poſteaquam * magnus ille (pæne nomen

Iureconſulti) Nam vulgo jureconſultorum mos eſt ea citare, quæ nihil ad rem faciunt, cum putent pulchrum eſſe, quam plurima, & ſi his nullus locus eſt, inculcare. Quos Theologi noſtri adeo imitantur, ut etiam vincant.

Magnus ille) Nicolaum de Lyra intelligit, qui ſcribens ſuper Lucam, dicit, per gladium, quem Chriſtus voluerit emi, intelligendam eſſe moderatam defenſionem. Quaſi vero Chriſtus, prioris doctrinæ poenitudine ductus, qua toties docuit, beatos eſſe qui perſecutionem paterentur propter juſticiam, item, cæſum unam maxillam, debere præbere alteram, jam mortem perpeſſurus, oſtenſurusque eam contemnendam, reprehendensque Petrum, quod ſe gladio tueri pararet, jam, inquam, ipſos apoſtolos ad arma vocaret, hortareturque eos tanquam milites mundanos armata manu prædicare Euangelium!

Digitized by Google

quatuor aut quinque verbula, ſ…
ſi quid opus eſt etiam deprava…
ad ſuam accommodant utilita…
licet ea quæ præcedunt & con…
quuntur, aut nihil omnino faci…
ad rem, aut reclament quoq…
Quod quidem faciunt tam feli…
impudentia, ut ſæpenumero The…
logis invideant * jureconſulti. Qu…
enim illis jam non ſuccedat, po…
eaquam * magnus ille (parce…
me…

Jureconſulti) Nam vulgo jureco…
ſultorum mos eſt ea citare, quæ nihil
ad rem faciunt, cum putent pulchru…
eſſe, quam plurima, & ſi his nullus lo…
cus eſt, inculcare. Quos Theologi no…
ſtri adeo imitantur, ut etiam vincant.

Magnus ille) Nicolaum de Lyra in…
telligit, qui ſcribens ſuper Lucam, di…
cit, per gladium, quem Chriſtus volue…
rit emi, intelligendam eſſe moderata…
defenſionem. Quaſi vero Chriſtus, pri…
is doctrinæ pœnitudine ductus, qua to…
es docuit, beatos eſſe qui perſecutio…
m paterentur propter juſtitiam, item…
ſum unam maxillam, debere præbere…
eram, jam mortem perpeſſurus, oſte…
uſque eam contemnendam, reprehen…
ſque Petrum, quod ſe gladio tueri…
ret, jam, inquam, ipſos apoſtolos ad…
vocaret, hortareturque eos tan…
milites mundanos armata man…
care Euangelium!

men effutiveram; ſed rurſus metuo Græcum proverbium) ex Lucæ verbis ſententiam expreſſerit, tam conſentaneam animo Chriſti, * quam igni cum aqua convenit. Etenim cum immineret extremum periculum, quo tempore ſolent clientes maxime ſuis adeſſe patronis, & quanta valent ope * συμμαχεῖν, Chriſtus hoc agens, ut omnem hujus-

Quam igni cum aqua convenit) Nam quemadmodum ignis & aqua ſunt contraria, ſic Chriſtus & mundus, doctrinaque Chriſti, & mundi opinio. Mundus plenus eſt opinionibus corruptis, Chriſtique doctrinæ contrariis. Quocirca Chriſtus venit in mundum, ut evulſis corruptis illis opinionibus inſereret novas, mundo inauditas. Siquidem Chriſtus ſuos voluit eſſe divites, non variarum rerum affluentia, & copia, ut mundus, ſed omnium contemptu: ſuos voluit eſſe fortes, non robore corporis & armis, ſed mortis contemptu: ſuos denique beatos exilio, carceribus, perſecutionibus, & morte. At neoterici iſti Theologi, volentes mundum Chriſto conjungere, eaque Chriſtiana ducentes quæ à quam plurimis, hoc eſt, mundo fiunt, voluptates, bellum, arma, duas veſtes, omnia denique mundana, modo temperata ſint, ut ipſi dicunt, concedunt.

Συμμαχεῖν) id eſt, aliis in bello adeſſe. σύμμαχος ſocius belli dicitur, &

hujuſmodi præſidiorum fiduciam eximeret ex animis ſuorum, percontatus eſt eos, num quid rei defuiſſet uſquam, cum illos emiſiſſet, adeo non inſtructos viatico, ut nec calceis muniret adverſus ſpinarum & ſaxorum injuriam, nec peram adderet adverſus famem. Vbi negaſſent defuiſſe quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Cum tota Chriſti doctrina nihil aliud inculcet, quam manſuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perſpicuum, quid hoc loco ſentiat? nempe ut magis etiam exarmet ſuos legatos, ut non tantum calceos negligant & perã, verum & tunicam inſuper abjiciant, nudique & prorſus expediti mu-

συμμαχία confœderatio belli illius quod aliis infertur: quemadmodum ἐπιμαχία ſocietas ſubſidiaria eſt, quo invadentes ſolum repelluntur. Vnde Thucydides in primo dixit, Κερκυραίους καὶ Ἀθηναίους συμμαχίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δὲ, id eſt, Corcyrenſes & Athenienſes confœderationem belli non iniiſſe, ſed ſubſidiariam ſocietatem.

hujuſmodi præſidiorum fiduciam eximeret ex animis ſuorum, percontatus eſt eos, num quid rei defuiſſet uſquam, cum illos emiſiſſet, adeo non inſtructos viatico, ut nec calceis muniret adverſus ſpinarum & ſaxorum injuriam, nec peram adderet adverſus famem. Vbi negaſſent defuiſſe quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Cum tota Chriſti doctrina nihil aliud inculcet, quam manſuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perſpicuum, quid hoc loco ſentiat? nempe ut magis etiam exarmet ſuos legatos, ut non tantum calceos negligant & peram, verum & tunicam inſuper abjiciant, nudique & prorſus expediti munus Euangelicum aggrediantur, nihil ſibi parent, niſi gladium, non iſtum quo graſſantur latrones, & parricidæ, * ſed gladium ſpiritus, in intimos quoque pectoris ſinus penetrantem, qui ſemel affectus omneis ſic amputat, ut nihil jam illis cordi ſit, præter pietatem. At videte, quæſo, quorſum hæc torqueat celebris ille Theologus. Gladium, interpretatur defēſionem adverſus perſecutionem; ſacculum, ſufficientem commeatus proviſionem: perinde quaſi Chriſtus, commutata in diverſum ſentētia, quod orátores ſuos parum * βασιλικῶς inſtructos emiſiſſe videretur, ſuperioris inſtitutionis palinodiam canat.

...ſymmachia confœderatio belli illius quod ...liis infertur: quemadmodum ἐπιμαχία ſocietas ſubſidiaria eſt, quo invadentes ...lum repelluntur. Vnde Thucydides in ...imo dixit, Κερκυραίους καὶ Ἀθηναίους συμ... ...ίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δὲ, ... Corcyrenſes & Athenienſes confœ...tionem belli non iniiſſe, ſed ſubſi...am ſocietatem.

Sed gladium ſpiritus) Sic enim divus Ambroſius, ſcribens ſuper Lucam, ait: Eſt gladius ſpiritalis, ut vendas patrimonium, emas verbum, quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt etiam gladius paſſionis, ut exuas corpus, & immolatæ carnis exuviis ematur tibi ſacri corona martyrii. quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui ſummam omnium coronarum, ſi quis perſecutionem patiatur pro juſtitia, prædicavit.

Βασιλικῶς) Id eſt, regaliter & magnifice. quo verbo ſæpe utitur Lucianus.

Digitized by Google

nat: aut velut oblitus quod dixerat, (* beatos fore, cum probris, contumeliis & ſuppliciis afficerentur, * prohibens ne quando reſiſterent

Beatos fore) Retulit verba Matthæi ex cap. quinto: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines &c. Quo loco Chriſtus dimiſſa turba ſedens in monte, divina illa ſuæ doctrinæ oracula diſcipulis ſuis, hoc eſt, Chriſtianis prodidit. Quæ mirum quam nunc à Chriſtianorum vulgo negliguntur, immo pæne ridentur.

Prohibens ne quando) Eſt apud Matthæum eodem capite: Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam tuam, præbe ei & alteram: & ei, qui vult tecum contendere in judicio, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium &c. Cum addit, Ego dico, declarat, hanc eſſe peculiarem ſuam doctrinam, nec à Moyſe traditam, nec ab ullo philoſophorum, ſed quam ſequi debeant, qui videri velint diſcipuli Chriſti. Sed indignum eſt, hæc vel irrideri, vel coactis interpretationibus depravari ab his, qui ſe maxime Chriſtianos videri volunt. Nam non aſſequi, imbecillitatis eſt humanæ, irridere vero, ſummæ impietatis: interpretatione depravare, fraudulentiæ cum impietate conjunctæ. Quod autem ait, non eſſe reſiſtendum malo, non ſic accipiendum, ut non admoneantur, aut increpentur, qui ſcelerate agunt, cum id

& Chri-

nat: aut velut oblitus quod di[illegible]
rat, (* beatos fore, cum prob[illegible]
contumeliis & ſuppliciis affice[illegible]
tur, * prohibens ne quando re[illegible]
ſiſter[illegible]

Beatos fore) Retulit verba Matthæi
cap. quinto: *Beati eſtis, cum maledi[xe]rint vobis homines &c.* Quo loco Chri[illegible]ſtus dimiſſa turba ſedens in monte, di[illegible]vina illa ſuæ doctrinæ oracula diſcip[u]lis ſuis, hoc eſt, Chriſtianis prod[idit.] Quæ mirum quam nunc à Chriſtian[o]rum vulgo negliguntur, immo p[illegible]dentur.

Prohibens ne quando) Eſt apud Ma[t]thæum eodem capite: *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi q[uis] percuſſerit te in dexteram maxill[am] tuam, præbe ei & alteram: & ei, q[ui] vult tecum contendere in judicio, & tu[nicam] nicam tuam tollere, dimitte illi & pa[l]lium &c.* Cum addit, Ego dico, declar[at] hanc eſſe peculiarem ſuam doctrinam, nec à Moyſe traditam, nec ab ullo phil[o]ſophorum, ſed quam ſequi debeant, q[ui] [v]ideri velint diſcipuli Chriſti. Sed [in]dignum eſt, hæc vel irrideri, vel [illegible]tis interpretationibus depravari ab [illegible] [qu]i ſe maxime Chriſtianos videri volun[t] [illegible]m non aſſequi, imbecillitatis eſt h[uma]næ, irridere vero, ſummæ impietatis [inte]rpretatione depravare, fraudulent[illegible] impietate conjunctæ. Quod autem non eſſe reſiſtendum malo, non ſi[c acc]iendum, ut non admoneantur, a[ut] [pu]niantur, qui ſcelerate agunt, cum [illegible]
& Chri-

ſterent malo; * mites enim beatos eſſe, non feroces) oblitus * quod illos ad paſſerum & liliorum exemplum vocarit, nunc adeo noluerit eos abſque gladio proficiſci, ut eum vel tunica divendita jubeat emi, malitque nudos ire, quam non accinctos ferro. Ad hæc, quemadmodum gladii nomine contineri putat quicquid ad depellendam vim pertinet, ita marſupii titulo complectitur quicquid ad vitæ pertinet neceſſitatem. Atque ita * divinæ mentis interpres apoſtolos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos * educit ad præ-
dica-

& Chriſtus fecerit, & apoſtoli, ſed ne malum repellamus malo, quemadmodum vulgus facit, hoc eſt, vim vi, ferrum ferro, injuriam injuria, calumniam calumnia.

Mites enim beatos eſſe) Eodem eſt loco. Ferox proprie dicitur animo elato, & paratus ad retaliandam contumeliam.

Quod illos ad paſſerum) Hoc eſt Mat. 6.

Divinæ mentis interpres) εἰρωνικῶς, cum commentum illius ſit à divina mente alieniſſimum.

Educit) Apto uſus eſt verbo. nam miles proprie dicitur educi in aciem pugnaturus.

dicationem * crucifixi. Loculis item, * vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis è diverſorio diſcedere, niſi impranſis. * Nec vel illud commovit hominem, quod enſem, quem tantopere juſſerat emi, mox idem objurgans jubeat recondi, quodque nunquam fando ſit auditum, apoſtolos enſibus aut clypeis uſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. * Eſt alius, quem honoris

Crucifixi) Emphaſis eſt in Nomine crucifixi, quod minime conveniat, eum qui ad crucem uſque perpeſſus eſt omnia, ſuos diſcipulos, quos utique ſui imitatores eſſe jubet, latronum armis inſtructos ad prædicationem Euangelii jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dicuntur corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Notat interpretis ſtultitiam, cum non viderit, ſuum commentum non cohærere cum vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus hoc ſenſit, quod ille interpretatur, impii fuerunt apoſtoli, qui magiſtri præceptum tantopere neglexerunt, ut nunquam vel pugionem habuiſſe legantur ad ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt inter ſermones dictos Iordani. Nam ille deceptus

Digitized by Google

dicationem * crucifixi. Loc
item, * vidulis, & ſarcinis co
rat, ne forte non liceat illis è
verſorio diſcedere, niſi impra
* Nec vel illud commovit ho
nem, quod enſem, quem tantop
juſſerat emi, mox idem objurga
jubeat recondi, quodque nunqu
fando ſit auditum, apoſtolos
bus aut clypeis uſos adverſus
ethnicorum, utique uſuros, ſi C
ſtus hoc ſenſiſſet, quod hic inte
pretatur. * Eſt alius, quem ho

Crucifixi) Emphaſis eſt in No
crucifixi, quod minime convenit,
qui ad crucem uſque perpeſſus eſt
nia, ſuos diſcipulos, quos utique
imitatores eſſe jubet, latronum
inſtructos ad prædicationem Evang
jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dic
corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Nota
terpretis ſtulticiam, cum non vide
ſuum commentum non cohæret
vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus
ſenſit, quod ille interpretatur,
ierunt apoſtoli, qui magiſtri præ
um tantopere neglexerunt, ut
iam vel pugionem habuiſſe legu
ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt
ſermones dictos Iordani. Nam ille
decept

ris cauſa non nomino, haud quaquam poſtremi nominis, qui è tentoriis, quorum meminit Habacuk, (Turbabūtur pelles terræ Madian,) pellem fecerit Bartholomæi excoriati. * Ipſa nuper interfui diſſertationi Theologicæ. (nam id facio frequēter.) Ibi cum quiſpiam exigeret, * quæ tandem eſſet divinarum literarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci magis quam diſputatione revinci,

Senex

deceptus vocabulo pellium, quo hiſtorici pro caſtrenſibus tentoriis utuntur, quod olim è pellibus ſolebant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur. præſertim cum illa ipſa Bartholomæi hiſtoria parum obtineat autoritatis.

Ipſa nuper interfui) Facete ſignificat Theologorum quorundam diſputationes non carere ſtulticia.

Quæ tandem eſſet) Antiquitus deploratorum hæreticorum extrema pœna erat, ut excluderentur à communione Chriſtianorum, ſi revicti diſputatione, nollent mutare ſententiam. Deinde acceſſit imperatorum autoritas, & metu ſupplicii cœperunt compelli. Nunc nec audiuntur ſæpenumero, nec redarguuntur, ſed duntaxat judicantur, & incendio puniuntur.

Senex quidam ſeverus, & * vel ſupercilio teſte Theologus, magno ſtomacho reſpondit, hanc legem tuliſſe Paulum apoſtolum, qui dixerit: * Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita. Cumque ea verba identidem intonaret, & plerique demirarentur * quid accidiſſet homini, tandem explanavit, * de vita tollendum hæreticum. Riſere quidam: nec deerant tamen quibus hoc commentum plane Theologicum videretur: cæterum reclaman-

Vel ſupercilio teſte) Quaſi nihil haberet Theologi, præter ſupercilium, & vultus truculentiam.

Hæreticum hominem) Eſt ad Titum cap. 3. Nec illic agit Paulus de his hæreticis, quos nos vulgo vocamus, ſed de contentioſis diſputatoribus, qui de nugis magnas excitant diſputationum tragœdias.

Quid accidiſſet homini) Ita loquuntur, cum ſignificant inſaniam, aut rem vehementer novam. quod Græci ſignificantius, τί ἔπαθεν.

De vita tollendum hæreticum) Adeo craſſus erat iſte Theologus, ut non intellexerit, devita verbum eſſe à devitando, ſed præpoſitionem cum hoc nomine vita.

Digitized by Google

Senex quidam ſeverus, & ...
ſupercilio teſte Theologus, ...
ſtomacho reſpondit, hanc ...
tuliſſe Paulum apoſtolum, ...
xerit: * Hæreticum ho...
poſt unam & alteram corr...
neni devita. Cumque ea ...
identidem intonaret, & ple...
demirarentur * quid accidiſſet h...
mini, tandem explanavit, ...
vita tollendum hæreticum. ...
quidam: nec deerant tamen ...
bus hoc commentum plane Theo...
logicum videretur: cæterum ...
cla...

Vel ſupercilio teſte) Quaſi ... beret Theologi, præter ſupercili... vultus truculentiam.

Hæreticum hominem) Eſt ad Ti... cap. 3. Nec illic agit Paulus de hæ... *reticis, quos nos vulgo vocamus, ſed ... contentioſis diſputatoribus, qui de ... gis magnas excitant diſputationum ... gœdias.*

Quid accidiſſet homini) Ita loqu... tur, cum ſignificant inſaniam, ... vehementer novam, quod Græci ... cantius, τί ἔπαθεν.

De vita tollendum hæreticum) ... aſſus erat iſte Theologus, ut non i... lexerit, devita verbum eſſe à devi... , ſed præpoſitionem cum hoc ... vita.

clamantibus etiamnum nonnullis, ſucceſſit * Τενέδιος, quod ajunt, συνήγορος & autor irrefragabilis. Accipite rem, inquit: Scriptum eſt, Maleficum ne patiaris vivere: omnis hæreticus, maleficus: * ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingenium, & in eam ſententiam * itum eſt pedibus, & quidem peronatis. Neque cuiquam venit in mentem, legem eam ad ſortilegos & incantatores ac magos attinere, quos Hebræi ſua lingua vocant * מכשפים. alioqui fornicationem & ebrietatem capite punire

Τενέδιος συνήγορος) Id eſt, Tenedius patronus. dicitur is, qui compendio cauſam expedit, litiſque nodum ocius diſſecat. Ductum à Tenedia ſecuri, quæ protinus calumniæ convictum diſſecare ſolita fuit. de qua plura in Chiliadibus.

Ergo &c.) Ridet frigidos Theologorum ſyllogiſmos in rebus tam ſeriis.

Itum eſt pedibus) Ire pedibus in ſententiam, eſt approbare quod alii dixerint. facete vero addidit, & quidem peronatis, quod pero genus ſit calceamenti ruſticani.

מכשפים) Id eſt, magicos. כשף enim, id eſt, incantavit, verbum eſt, a

Digitized by Google

punire oportuit. Verum hæc ſtulte perſequor, tam innumera, ut * nec Chryſippi, nec Didymi voluminibus omnia comprehendi poſſint. Illud duntaxat admonitos volebam: Cū hæc divinis illis magiſtris licuerint; mihi quoque, plane

quo per præpoſitionem מ denominativum מכסף, id eſt, incantator, ſive magus: ſicut a לאך, id eſt, nunciavit, מלאך, id eſt, angelus. In Hebræo autem non habetur ſic, ſicut citavit ſuperciliosus ille Theologus, ſed Exod. 22. ſcriptum eſt מכשפה לא תחית, id eſt, incantatrix non vivat. ubi מכשפה ponitur in fœminino genere: quod interpretes Hebræi idcirco factum eſſe dicunt, quod mulierculæ, & præcipue aniculæ, plus hac peſte infectæ ſunt, quam viri, ut etiam nos nimis ſæpe in Germania noſtra videmus.

Nec Chryſippi, nec Didymi) Chryſippus philoſophus de Dialecticis infinita conſcripſit volumina, plena frivolis argutiis. Didymus Grammaticus, mille conſcripſit libros, miſer ſi tantum voluminum fuiſſet evolvendum, ut ſcripſit Seneca.

punire oportuit. Verum hæc ſi…
te perſequor, tam innumera, …
* nec Chryſippi, nec Didymi …
luminibus omnia comprehen…
poſſint. Illud duntaxat admone…
volebam: Cū hæc divinis illis …
giſtris licuerint; mihi quoque, …

quo per præpoſitionem מ deno…
tivum מכסף, id eſt, incantator, …
magus: ſicut a לאך, id eſt, …
vit, מלאך, id eſt, angelus. …
bræo autem non habetur ſic, ſicut …
tavit ſuperciliosus ille Theologus, …
Exod. 22. ſcriptum eſt לא …
החיה, id eſt, incantatrix non vive…
ubi מכשפה ponitur in fœminino g…
nere: quod interpretes Hebræi …
factum eſſe dicunt, quod mulier…
& præcipue aniculæ, plus hac pe…
fectæ ſunt, quam viri, ut etiam …
mis ſæpe in Germania noſtra videm…

Nec Chryſippi, nec Didymi) Chry…
ippus philoſophus de Dialecticis …
a conſcripſit volumina, plena …
gutiis. Didymus Grammaticus, …
nſcripſit libros, miſer ſi tantum …
num fuiſſe: evolvendum, ut …
eca.

ne * συκίνῃ θεολόγῳ, par eſt dare veniam, ſi minus omnia ad amuſſim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo: * Libenter, inquit, fertis inſipientes; de ſeſe loquens. Et rurſum: Velut inſipientem accipite me. & : Non loquor ſecundum deum, ſed quaſi in inſipientia. Rurſus alibi: * Nos, inquit, ſtulti propter Chriſtum. Audiſtis à quanto autore quanta ſtulticiæ præconia. Quid, quod idem palam ſtulticiam præcipit, ut rem in primis neceſſariam, & oppido ſalutarem? * Qui videtur eſſe ſapiens inter vos, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. * Et apud Lucam, duos diſcipulos, quibus ſe junxerat in via

Συκίνῃ θεολόγῳ) Id eſt, ficulnæ Theologo. Veteres quicquid effœminatum contemptumque videri vellent, ficulnum appellabant. Vnde proverbium, συκίνη ἐπικουρία, id eſt, ficulnum auxilium. σύκινος ἀνήρ, id eſt, ficulnus vir.

Libenter, inquit, fertis) Eſt ad Corinthios ſecunda, capite undecimo.

Nos, inquit, ſtulti) Eſt ad Corinthios prima, capite quarto.

Qui videtur eſſe) Eſt in prima ad Corinth. capite 3.

Et apud Lucam) Eſt Lucæ vigeſimoquarto.

Digitized by Google

via Ieſus, ſtultos appellat. Illud haud ſcio, an mirum videatur, cum deo quoque nonnihil ſtulticię tribuit divinus ille Paulus.* Quod ſtultum eſt, inquit, dei, ſapientius eſt hominibus. Porro Origenes interpres obſiſtit, quo minus hanc ſtulticiam ad hominũ opinionem poſſis referre: * quod genus eſt illud, Verbum crucis pereuntibus quidem ſtulticiam. Sed quid ego fruſtra anxia, tot teſtimoniis hæc docere pergo? cum in pſalmis myſticis palam ipſe Chriſtus loquatur patri,* Tu ſcis inſipientiam meam. Neque vero temere eſt, quod Deo ſtulti

Quod ſtultum eſt, inquit) Eſt prima ad Corinthios, capite 1. Nō quod ſit aliquid ſtultum in deo, ſed quod infima pars ſapientiæ divinæ ſuperat ſummam hominum ſapientiam. Et quemadmodum ſumma hominum juſtitia, collata ad divinam fit injuſtitia: ita ſumma hominum ſapientia fit ſtultitia, ſi conferatur ad dei ſapientiam.

Quod genus eſt illud) Eſt ad Corinth. 1. cap. 1.

Tu ſcis inſipientiam meam) Facete detorquet hoc ad ſuum commodum. Quanquam Chriſtus illic loquitur ſub perſona ſuorum membrorum.

via Ieſus , ſtultos appellat. Illu
haud ſcio , an mirum videatur,
cum deo quoque nonnihil ſtultic
tribuit divinus ille Paulus.* Qu
ſtultum eſt, inquit, dei, ſapientius
eſt hominibus. Porro Origenes
interpres obſiſtit, quo minus hanc
ſtulticiam ad hominũ opinionem
poſſis referre : * quod genus eſt
illud , Verbum crucis pereuntibus
quidem ſtulticiam. Sed quid ego
fruſtra anxia , tot teſtimoniis hæc
docere pergo ? cum in pſalmis my-
ſticis palam ipſe Chriſtus loquatur
patri,* Tu ſcis inſipientiam meam
Neque vero temere eſt , quod Deo
ſtulti

Quod ſtultum eſt, inquit) Eſt pri
ad Corinthios, capite 1. Non quod ſit
aliquid ſtultum in deo , ſed quod infima
pars ſapientiæ divinæ ſuperat ſummam
hominum ſapientiam. Et quemadmodum
ſumma hominum juſtitia , collata ad
divinam fit injuſtitia : ita ſumma homi-
num ſapientia fit ſtultitia, ſi conferatur
ad dei ſapientiam.

Quod genus eſt illud) Eſt ad Corinth.
cap. 1.

Tu ſcis inſipientiam meam) Fa
torquet hoc ad ſuum commodum
nunquam Chriſtus illic loquitur
ſona ſuorum membrorum.

ſtulti tam * impenſe placuerunt. opinor propterea , quod, quemadmodum ſummi principes nimium cordatos ſuſpectos habent & inviſos , ut * Iulius Brutum & Caſſium , cum ebrium Antonium nihil metueret , utque * Nero Senecam , * Dionyſius Platonem; contra craſſioribus ac ſimplicioribus ingeniis delectantur : itidem Chriſtus σοφὸς iſtos ſuæque nitentes prudentiæ ſemper deteſtatur, ac damnat. Teſtatur id Paulus haud qua-

Impenſe) Id eſt , valde. quod & impendio dicunt.

Iulius Brutum) Nam Brutus & Caſſius conſpiraverunt in Cæſarem. Is cum admoneretur , ut caveret ab Antonio, reſpondit , ſe nihil metuere craſſos illos & ebrios, ſed potius pallidos & ſobrios, Brutum & Caſſium ſignificans.

Nero Senecam) Seneca præceptor Neronis , ab eo juſſus eſt mori , non ob aliud, niſi quod aliquoties liberius admoneret , quid deceret imperatorem facere.

Dionyſius Platonem) Plato hoc animo navigavit in Siciliam , ut Dionyſium regem traheret ad ſtudium philoſophiæ. Sed apud impotentem juvenem plus valuerunt adulatorum voces, quam ſanctiſſimi philoſophi monita.

Digitized by Google

hujuſmodi præſidiorum fiduciam eximeret ex animis ſuorum, percontatus eſt eos, num quid rei defuiſſet uſquam, cum illos emiſiſſet, adeo non inſtructos viatico, ut nec calceis muniret adverſus ſpinarum & ſaxorum injuriam, nec peram adderet adverſus famem. Vbi negaſſent defuiſſe quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Cum tota Chriſti doctrina nihil aliud inculcet, quam manſuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perſpicuum, quid hoc loco ſentiat? nempe ut magis etiam exarmet ſuos legatos, ut non tantum calceos negligant & perã, verum & tunicam inſuper abjiciant, nudique & prorſus expediti mu-

συμμαχία confœderatio belli illius quod aliis infertur: quemadmodum ἐπιμαχία ſocietas ſubſidiaria eſt, quo invadentes ſolum repelluntur. Vnde Thucydides in primo dixit, Κερκυραίους καὶ Ἀθηναίους συμμαχίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δέ, id eſt, Corcyrenſes & Athenienſes confœderationem belli non iniiſſe, ſed ſubſidiariam ſocietatem.

hujuſmodi præſidiorum fiduci
eximeret ex animis ſuorum, p
contatus eſt eos, num quid
defuiſſet uſquam, cum illos emi
ſet, adeo non inſtructos viatic
ut nec calceis muniret adverſus ſ
narum & ſaxorum injuriam, n
peram adderet adverſus fame
Vbi negaſſent defuiſſe quicqua
adjecit: Sed nunc, inquit, qui h
bet ſacculum, tollat, ſimiliter
peram: & qui non habet, vend
tunicam ſuam, & emat gladiu
Cum tota Chriſti doctrina nih
aliud inculcet, quam manſuetu
nem, tolerantiam, vitæ conte
ptum, cui non perſpicuum, qu
hoc loco ſentiat? nempe ut ma
etiam exarmet ſuos legatos, ut no
tantum calceos negligant & per
verum & tunicam inſuper abj
ciant, nudique & prorſus expe
ti mu-

συμμαχία confœderatio belli illius quod
aliis infertur: quemadmodum ἐπιμαχία
ſocietas ſubſidiaria eſt, quo invadentes
ſolum repelluntur. Vnde Thucydides
primo dixit, Κερκυραῖοι καὶ Ἀθηναῖοι συμ-
μαχίαν μὲν οὐ ποιήσασθαι, ἐπιμαχίαν δὲ
, Corcyrenſes & Athenienſes confœ
rationem belli non iniiſſe, ſed ſub
riam ſocietatem.

ti munus Euangelicum aggrediantur, nihil ſibi parent, niſi gladium, non iſtum quo graſſantur latrones, & parricidæ, * ſed gladium ſpiritus, in intimos quoque pectoris ſinus penetrantem, qui ſemel affectus omneis ſic amputat, ut nihil jam illis cordi ſit, præter pietatem. At videte, quæſo, quorſum hæc torqueat celebris ille Theologus. Gladium, interpretatur defēſionem adverſus perſecutionem; ſacculum, ſufficientem commeatus proviſionem: perinde quaſi Chriſtus, commutata in diverſum ſentētia, quod oratores ſuos parum * βασιλικῶς inſtructos emiſiſſe videretur, ſuperioris inſtitutionis palinodiam canat.

Sed gladium ſpiritus) Sic enim divus Ambroſius, ſcribens ſuper Lucam, ait: Eſt gladius ſpiritalis, ut vendas patrimonium, emas verbum, quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt etiam gladius paſſionis, ut exuas corpus, & immolatæ carnis exuviis ematur tibi ſacri corona martyrii. quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui ſummam omnium coronarum, ſi quis perſecutionem patiatur pro juſtitia, prædicavit.

Βασιλικῶς) Id eſt, regaliter & magnifice. quo verbo ſæpe utitur Lucianus.

Digitized by Google

nat: aut velut oblitus quod dixerat, (* beatos fore, cum probris, contumeliis & ſuppliciis afficerentur, * prohibens ne quando reſiſterent

Beatos fore) Retulit verba Matthæi ex cap. quinto: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines &c. Quo loco Chriſtus dimiſſa turba ſedens in monte, divina illa ſuæ doctrinæ oracula diſcipulis ſuis, hoc eſt, Chriſtianis prodidit. Quæ mirum quam nunc à Chriſtianorum vulgo negliguntur, immo pæne ridentur.

Prohibens ne quando) Eſt apud Matthæum eodem capite: Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam tuam, præbe ei & alteram: & ei, qui vult tecum contendere in judicio, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium &c. Cum addit, Ego dico, declarat, hanc eſſe peculiarem ſuam doctrinam, nec à Moyſe traditam, nec ab ullo philoſophorum, ſed quam ſequi debeant, qui videri velint diſcipuli Chriſti. Sed indignum eſt, hæc vel irrideri, vel coactis interpretationibus depravari ab his, qui ſe maxime Chriſtianos videri volunt. Nam non aſſequi, imbecillitatis eſt humanæ, irridere vero, ſummæ impietatis: interpretatione depravare, frauduleutiæ cum impietate conjunctæ. Quod autem ait, non eſſe reſiſtendum malo, non ſic accipiendum, ut non admoneantur, aut increpentur, qui ſcelerate agunt, cum id & Chri-

Digitized by Google

nat : aut velut oblitus quod di-
rat, (* beatos fore, cum probris,
contumeliis & ſuppliciis afficere-
tur, * probihens ne quando re-
ſteret

Beatos fore) Retulit verba Matthæi
cap. quinto : Beati eſtis, cum maledixe-
rint vobis homines &c. Quo loco Chri-
ſtus dimiſſa turba ſedens in monte, di-
vina illa ſuæ doctrinæ oracula diſcipu-
lis ſuis, hoc eſt, Chriſtianis prodit.
Quæ mirum quam nunc à Chriſtiano-
rum vulgo negliguntur, immo pene ri-
deantur.

Prohibens ne quando) Eſt apud Mat-
thæum eodem capite : Ego autem di-
co vobis, non reſiſtere malo : ſed ſi quis
percuſſerit te in dexteram maxillam
tuam, præbe ei & alteram : & ei, qui
vult tecum contendere in judicio, & tu-
nicam tuam tollere, dimitte illi & pal-
lium &c. Cum addit, Ego dico, declarat
hanc eſſe peculiarem ſuam doctrinam,
nec à Moyſe traditam, nec ab ullo philo-
ſophorum, ſed quam ſequi debeant, qui
videri velint diſcipuli Chriſti. Sed in-
ignum eſt, hæc vel irrideri, vel co-
ſtis interpretationibus depravari ab iis,
ui ſe maxime Chriſtianos videri volunt.
ım non aſſequi, imbecillitatis eſt hu-
næ, irridere vero, ſummæ impietatis
erpretatione depravare, fraudulentiæ
ı impietate conjunctæ. Quod autem
non eſſe reſiſtendum malo, non ſi-
ıiendum, ut non admoneantur, aut
pentur, qui ſcelerate agunt, cum id
& Chri-

ſterent malo ; * mites enim beatos eſſe, non feroces) oblitus* quod illos ad paſſerum & liliorum exemplum vocarit, nunc adeo noluerit eos abſque gladio proficiſci, ut eum vel tunica divendita jubeat emi, malitque nudos ire, quam non accinctos ferro. Ad hæc, quemadmodum gladii nomine contineri putat quicquid ad depellendam vim pertinet, ita marſupii titulo complectitur quicquid ad vitæ pertinet neceſſitatem. Atque ita * divinæ mentis interpres apoſtolos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos * educit ad prædica-

& Chriſtus fecerit, & apoſtoli, ſed ne malum repellamus malo, quemadmodum vulgus facit, hoc eſt, vim vi, ferrum ferro, injuriam injuria, calumniam calumnia.

Mites enim beatos eſſe) Eodem eſt loco. Ferox proprie dicitur animo elato, & paratus ad retaliandam contumeliam.

Quod illos ad paſſerum) Hoc eſt Mat. 6.

Divinæ mentis interpres) ἀρωνικῶς. cum commentum illius ſit à divina mente alieniſſimum.

Educit) Apto uſus eſt verbo. nam miles proprie dicitur educi in aciem pugnaturus.

Digitized by Google

dicationem * crucifixi. Loculi item, * vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis è diverſorio diſcedere, niſi impranſis. * Nec vel illud commovit hominem, quod enſem, quem tantopere juſſerat emi, mox idem objurgans jubeat recondi, quodque nunquam fando ſit auditum, apoſtolos enſibus aut clypeis uſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. * Eſt alius, quem honoris

Crucifixi) Emphaſis eſt in Nomine crucifixi, quod minime conveniat, eum qui ad crucem uſque perpeſſus eſt omnia, ſuos diſcipulos, quos utique ſui imitatores eſſe jubet, latronum armis inſtructos ad prædicationem Euangelii jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dicuntur corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Notat interpretis ſtulticiam, cum non viderit, ſuum commentum non cohærere cum vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus hoc ſenſit, quod ille interpretatur, impii fuerunt apoſtoli, qui magiſtri præceptum tantopere neglexerunt, ut nunquam vel pugionem habuiſſe legantur ad ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt inter ſermones dictos Iordani. Nam ille deceptus

Digitized by Google

dicationem * crucifixi. Lu[illegible]
item, * vidulis, & farcinis [illegible]
rat, ne forte non liceat illis è [illegible]
verſorio diſcedere, niſi imp[illegible]
* Nec vel illud commovit [illegible]
nem, quod enſem, quem tanto[illegible]
juſſerat emi, mox idem obj[illegible]
jubeat recondi, quodque nu[illegible]
fando ſit auditum, apoſtolos [illegible]
bus aut clypeis uſos adverſus [illegible]
ethnicorum, utique uſuros, ſi C[illegible]
ſtus hoc ſenſiſſet, quod hic in[illegible]
pretatur. * Eſt alius, quem [illegible]

Crucifixi) Emphaſis eſt in No[illegible] crucifixi, quod minime convenia[illegible] qui ad crucem uſque perpeſſus eſt [illegible] nia, ſuos diſcipulos, quos utique [illegible] imitatores eſſe jubet, latronem [illegible] inſtructos ad prædicationem Evang[illegible] jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dic[illegible] corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Notat [illegible] terpretis ſtulticiam, cum non vide[illegible] ſuum commentum non cohærere c[illegible] vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus [illegible] ſenſit, quod ille interpretatur, i[illegible] erunt apoſtoli, qui magiſtri præ[illegible] um tantopere neglexerunt, ut [illegible] iam vel pugionem habuiſſe legan[illegible] ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt [illegible] ſermones dictos Iordani. Nam ill[illegible]
dece[illegible]

ris cauſa non nomino, haud quaquam poſtremi nominis, qui è tentoriis, quorum meminit Habacuk, (Turbabūtur pelles terræ Madian,) pellem fecerit Bartholomæi excoriati. * Ipſa nuper interfui diſſertationi Theologicæ. (nam id facio frequēter.) Ibi cum quiſpiam exigeret, * quæ tandem eſſet divinarum literarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci magis quam diſputatione revinci,

Senex

deceptus vocabulo pellium, quo hiſtorici pro caſtrenſibus tentoriis utuntur, quod olim è pellibus ſolebant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur. præſertim cum illa ipſa Bartholomæi hiſtoria parum obtineat autoritatis.

Ipſa nuper interfui) Facete ſignificat Theologorum quorundam diſputationes non carere ſtulticia.

Quæ tandem eſſet) Antiquitus deploratorum hæreticorum extrema pœna erat, ut excluderentur à communione Chriſtianorum, ſi revicti diſputatione, nollent mutare ſententiam. Deinde acceſſit imperatorum autoritas, & metu ſupplicii cœperunt compelli. Nunc nec audiuntur ſæpenumero, nec redarguuntur, ſed duntaxat judicantur, & incendio puniuntur.

Digitized by Google

dicationem * crucifixi. Loculis item, * vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis è diverſorio diſcedere, niſi impranſis. * Nec vel illud commovit hominem, quod enſem, quem tantopere juſſerat emi, mox idem objurgans jubeat recondi, quodque nunquam fando ſit auditum, apoſtolos enſibus aut clypeis uſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. * Eſt alius, quem honoris

Crucifixi) Emphaſis eſt in Nomine crucifixi, quod minime conveniat, eum qui ad crucem uſque perpeſſus eſt omnia, ſuos diſcipulos, quos utique ſui imitatores eſſe jubet, latronum armis inſtructos ad prædicationem Euangelii jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dicuntur corio obtecta.

Nec vel illud commovit) Notat interpretis ſtulticiam, cum non viderit, ſuum commentum non cohærere cum vita apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus hoc ſenſit, quod ille interpretatur, impii fuerunt apoſtoli, qui magiſtri præceptum tantopere neglexerunt, ut nunquam vel pugionem habuiſſe legantur ad ſui defenſionem.

Eſt alius) Quantum memini, eſt inter ſermones dictos Iordani. Nam ille deceptus

Digitized by Google

dicationem * crucifixi. Lu...
item, * vidulis, & ſarcinis ...
rat, ne forte non liceat illis è ...
verſorio diſcedere, niſi impr...
* Nec vel illud commorit ...
nem, quod enſem, quem ...
juſſerat emi, mox idem obj...
jubeat recondi, quodque nu...
fando ſit auditum, apoſtolos ...
bus aut clypeis uſos adverſus ...
ethnicorum, utique uſuros, ſi Ch...
ſtus hoc ſenſiſſet, quod hic ...
pretatur. * Eſt alius, quem ...

Crucifixi) Emphaſis eſt in No... crucifixi, quod minime conveniat ... qui ad crucem uſque perpeſſus eſt ... nia, ſuos diſcipulos, quos ... imitatores eſſe jubet, latronum ... inſtructos ad prædicationem Evang... jubere proficiſci.

Vidulis) Vidula ſcriniola dic... corio obtecta.

Nec vel illud commorit) Nota ... erpretis ſtulticiam, cum non vide... ium commentum non cohærere ... ta apoſtolorum. Etenim ſi Chriſtus ... ſit, quod ille interpretatur, ... runt apoſtoli, qui magiſtri p... m tantopere neglexerunt, ut ... m vel pugionem habuiſſe leg... ui defenſionem.

... alius) Quantum memini, eſt ... ermones dictos Iordani. Nam ... decep...

ris cauſa non nomino, haud quaquam poſtremi nominis, qui è tentoriis, quorum meminit Habacuk, (Turbabūtur pelles terræ Madian,) pellem fecerit Bartholomæi excoriati. * Ipſa nuper interfui diſſertationi Theologicæ. (nam id facio frequēter.) Ibi cum quiſpiam exigeret, * quæ tandem eſſet divinarum literarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci magis quam diſputatione revinci, Senex

deceptus vocabulo pellium, quo hiſtorici pro caſtrenſibus tentoriis utuntur, quod olim è pellibus ſolebant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur. præſertim cum illa ipſa Bartholomæi hiſtoria parum obtineat autoritatis.

Ipſa nuper interfui) Facete ſignificat Theologorum quorundam diſputationes non carere ſtulticia.

Quæ tandem eſſet) Antiquitus deploratorum hæreticorum extrema pœna erat, ut excluderentur à communione Chriſtianorum, ſi revicti diſputatione, nollent mutare ſententiam. Deinde acceſſit imperatorum autoritas, & metu ſupplicii cœperunt compelli. Nunc nec audiuntur ſæpenumero, nec redarguuntur, ſed duntaxat judicantur, & incendio puniuntur.

Senex quidam ſeverus, & * vel ſupercilio teſte Theologus, magno ſtomacho reſpondit, hanc legem tuliſſe Paulum apoſtolum, qui dixerit: * Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita. Cumque ea verba identidem intonaret, & plerique demirarentur * quid accidiſſet homini, tandem explanavit, * de vita tollendum hæreticum. Riſere quidam: nec deerant tamen quibus hoc commentum plane Theologicum videretur: cæterum reclaman-

Vel ſupercilio teſte) Quaſi nihil haberet Theologi, præter ſupercilium, & vultus truculentiam.

Hæreticum hominem) Eſt ad Titum cap. 3. Nec illic agit Paulus de his hæreticis, quos nos vulgo vocamus, ſed de contentioſis diſputatoribus, qui de nugis magnas excitant diſputationum tragœdias.

Quid accidiſſet homini) Ita loquuntur, cum ſignificant inſaniam, aut rem vehementer novam. quod Græci ſignificantius, τί ἔπαθεν.

De vita tollendum hæreticum) Adeo craſſus erat iſte Theologus, ut non intellexerit, devita verbum eſſe à devitando, ſed præpoſitionem cum hoc nomine vita.

Digitized by Google

Senex quidam ſeverus, & ...
ſupercilio teſte Theologus, ...
ſtomacho reſpondit, hanc ...
tuliſſe Paulum apoſtolum, ...
xerit: * Hæreticum ho...
poſt unam & alteram corr...
nem devita. Cumque ea ...
identidem intonaret, & ple...
demirarentur * quid accidiſſet ...
mini, tandem explanavit, ...
vita tollendum hæreticum. ...
quidam: nec deerant tamen ...
bus hoc commentum plane T...
logicum videretur: cæterum ...
cla...

Vel ſupercilio teſte) Quid mihi ... beret Theologi, præter ſupercilium, ... *vultus truculentiam.*

Hæreticum hominem) Eſt ad T... *cap. 3.* Nec illic agit Paulus de his h... *reticis, quos nos vulgo vocamus, ſed* ... *contentioſis diſputatoribus, qui de* ... *gis magnas excitant diſputationum* ... *gœdias.*

Quid accidiſſet homini) Ita loqu... ...ur, *cum ſignificant inſaniam,* ... *vehementer novam, quod Græci* ... *cantius,* τί ἔπαθεν.

De vita tollendum hæreticum) ... *aſſus erat iſte Theologus, ut* ... *lexerit, devita verbum eſſe* ... *, ſed præpoſitionem cum hoc* ... *vita.*

clamantibus etiamnum nonnullis, ſucceſſit * Τενέδιος, quod ajunt, συνήγορος, & autor irrefragabilis. Accipite rem, inquit: Scriptum eſt, Maleficum ne patiaris vivere: omnis hæreticus, maleficus: * ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingenium, & in eam ſententiam * itum eſt pedibus, & quidem peronatis. Neque cuiquam venit in mentem, legem eam ad ſortilegos & incantatores ac magos attinere, quos Hebræi ſua lingua vocant * מכשפים. alioqui fornicationem & ebrietatem capite punire

Τενέδιος συνήγορος) Id eſt, Tenedius patronus. dicitur is, qui compendio cauſam expedit, litisque nodum ocius diſſecat. Ductum à Tenedia ſecuri, quæ protinus calumniæ convictum diſſecare ſolita fuit. de qua plura in Chiliadibus.

Ergo &c.) Ridet frigidos Theologorum ſyllogiſmos in rebus tam ſeriis.

Itum eſt pedibus) Ire pedibus in ſententiam, eſt approbare quod alii dixerint. facete vero addidit, & quidem peronatis, quod pero genus ſit calceamenti ruſticani.

מישספים) Id eſt, magicos. כשף enim, id eſt, incantavit, verbum eſt, a

punire oportuit. Verum hæc ſtulte perſequor, tam innumera, ut * nec Chryſippi, nec Didymi voluminibus omnia comprehendi poſſint. Illud duntaxat admonitos volebam: Cū hæc divinis illis magiſtris licuerint; mihi quoque, plane

quo per præpoſitionem מ denominativum מכסף, id eſt, incantator, ſive magus: ſicut a לאך, id eſt, nunciavit, מלאך, id eſt, angelus. In Hebræo autem non habetur ſic, ſicut citavit ſuperciliosus ille Theologus, ſed Exod. 22. ſcriptum eſt מכשפה לא תחית, id eſt, incantatrix non vivat. ubi מכשפה ponitur in fœminino genere: quod interpretes Hebræi idcirco factum eſſe dicunt, quod mulierculæ, & præcipue auiculæ, plus hac peſte infectæ ſunt, quam viri, ut etiam nos nimis ſæpe in Germania noſtra videmus.

Nec Chryſippi, nec Didymi) Chryſippus philoſophus de Dialecticis infinita conſcripſit volumina, plena frivolis argutiis. Didymus Grammaticus, mille conſcripſit libros, miſer ſi tantum voluminum fuiſſet evolvendum, ut ſcripſit Seneca.

punire oportuit. Verum hæc ſ...
te perſequor, tam innumera, ...
* nec Chryſippi, nec Didymi ...
luminibus omnia comprehen...
poſſint. Illud duntaxat admon...
volebam: Cũ hæc divinis illis ...
giſtris licuerint; mihi quoque, ...

quo per præpoſitionem מ deno...
tivum מכסף, id eſt, incantator, ...
magus: ſicut a לאך, id eſt, ...
vit, מלאך, id eſt, angelus. ...
bræo autem non habetur ſic, ...
tavit ſuperciliosus ille Theologus, ...
Exod. 22. ſcriptum eſt לא ...
תחית, id eſt, incantatrix non vita...
ubi מכשפה ponitur in fœminino ...
nere: quod interpretes Hebræi ...
factum eſſe dicunt, quod mulier...
& præcipue aniculæ, plus hac pe...
fectæ ſunt, quam viri, ut etiam ...
mis ſæpe in Germania noſtra videmus...

Nec Chryſippi, nec Didymi) Chry...
ſippus philoſophus de Dialecticis ...
a conſcripſit volumina, plena ...
gutiis. Didymus Grammaticus, ...
conſcripſit libros, miſer ſi tantum ...
inum fuiſſet evolvendum, ut ...
neca.

ne * συκίνῃ θεολόγῳ, par eſt dare veniam, ſi minus omnia ad amuſſim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo: * Libenter, inquit, fertis inſipientes; de ſeſe loquens. Et rurſum: Velut inſipientem accipite me. &: Non loquor ſecundum deum, ſed quaſi in inſipientia. Rurſus alibi: * Nos, inquit, ſtulti propter Chriſtum. Audiſtis à quanto autore quanta ſtulticiæ præconia. Quid, quod idem palam ſtulticiam præcipit, ut rem in primis neceſſariam, & oppido ſalutarem? * Qui videtur eſſe ſapiens inter vos, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. * Et apud Lucam, duos diſcipulos, quibus ſe junxerat in via

Συκίνῃ θεολόγῳ) Id eſt, ficulnæ Theologo. Veteres quicquid effœminatum contemptumque videri vellent, ficulnum appellabant. Vnde proverbium, συκίνη ἐπικουρία, id eſt, ficulnum auxilium. σύκινος ἀνὴρ, id eſt, ficulnus vir.

Libenter, inquit, fertis) Eſt ad Corinthios ſecunda, capite undecimo.

Nos, inquit, ſtulti) Eſt ad Corinthios prima, capite quarto.

Qui videtur eſſe) Eſt in prima ad Corinth. capite 3.

Et apud Lucam) Eſt Lucæ vigeſimoquarto.

Digitized by Google

via Ieſus , ſtultos appellat. Il
haud ſcio , an mirum videa
cum deo quoque nonnihil ſtulti
tribuit divinus ille Paulus.* Qu
ſtultum eſt, inquit, dei, ſapient
eſt hominibus. Porro Orige
interpres obſiſtit, quo minus ha
ſtulticiam ad hominũ opinione
poſſis referre : * quod genus eſt
illud , Verbum crucis pereuntib
quidem ſtulticiam. Sed quid eg
fruſtra anxia , tot teſtimoniis ha
docere pergo ? cum in pſalmis my
ſticis palam ipſe Chriſtus loqua
patri,* Tu ſcis inſipientiam meam
Neque vero temere eſt , quod Deo
ſtul

Quod ſtultum eſt, inquit) Eſt pri
ad Corinthios, capite 1. Non quod
aliquid ſtultum in deo , ſed quod infima
pars ſapientiæ divinæ ſuperat ſummam
hominum ſapientiam. Et quemadmodum
ſumma hominum juſtitia , collata ad
divinam fit injuſtitia : ita ſumma homi-
num ſapientia fit ſtultitia, ſi conferatur
ad dei ſapientiam.

Quod genus eſt illud) Eſt ad Corinth.
cap. 1.

Tu ſcis inſipientiam meam) Fate
torquet hoc ad ſuum commod
nunquam Chriſtus illic loquitur
ona ſuorum membrorum.

ſtulti tam * impenſe placuerunt. opinor propterea , quod, quemadmodum ſummi principes nimium cordatos ſuſpectos habent & inviſos , ut * Iulius Brutum & Caſſium , cum ebrium Antonium nihil metueret , utque * Nero Senecam , * Dionyſius Platonem; contra craſſioribus ac ſimplicioribus ingeniis delectantur : itidem Chriſtus σοφὺς iſtos ſuæque nitentes prudentiæ ſemper deteſtatur, ac damnat. Teſtatur id Paulus haud qua-

Impenſe) Id eſt , valde. quod & impendio dicunt.

Iulius Brutum) Nam Brutus & Caſſius conſpiraverunt in Cæſarem. Is cum admoneretur , ut caveret ab Antonio, reſpondit , ſe nihil metuere craſſos illos & ebrios, ſed potius pallidos & ſobrios, Brutum & Caſſium ſignificans.

Nero Senecam) Seneca præceptor Neronis , ab eo juſſus eſt mori , non ob aliud, niſi quod aliquoties liberius admoneret , quid deceret imperatorem facere.

Dionyſius Platonem) Plato hoc animo navigavit in Siciliam, ut Dionyſium regem traheret ad ſtudium philoſophiæ. Sed apud impotentem juvenem plus valuerunt adulatorum voces, quam ſanctiſſimi philoſophi monita.

Digitized by Google

quaquam obſcure, cum ait, * Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus: cumque ait, deo viſum eſſe, * ut per ſtulticiam ſervaret mundum, quandoquidem per ſapientiam reſtitui non poterat. Quin ipſe idem ſatis indicat, clamans per os prophetæ, * Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Rurſum cum agit gratias, quod ſalutis myſterium celaſſet ſapientes, parvulis autem, hoc eſt ſtultis, aperuiſſet. Nam Græce pro parvulis eſt νηπίοις, quos oppoſuit σοφοῖς. Huc pertinet quod paſſim in Euangelio Phariſæos & Scribas, ac legum doctores inceſſit, vulgus indoctum ſedulo tuetur. Quid enim aliud eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, quam, Væ vobis ſapientes? At parvulis, mulieribus, ac piſcatoribus potiſſimum delectatus eſſe videtur. Quin & ex animantium brutorum genere, ea potiſſimum placent Chriſto, quæ à vulpina prudentia quam lon-

Quæ ſtulta) Eſt ad Corinth. 1. cap. 1.
Ut per ſtulticiam) Eſt eodem cap.
Perdam ſapientiam) Paulus citat ex Eſaia propheta, ad Corinthios prima, capite primo.

quaquam obſcure, cum ait, *Quæ
ſtulta ſunt mundi, elegit Deus
cumque ait, deo viſum eſſe, *
per ſtulticiam ſervaret mundum
quandoquidem per ſapientiam
ſtitui non poterat. Quin ipſe
ſatis indicat, clamans per os p
phetæ, * Perdam ſapientiam ſa
pientium, & prudentiam pruden
tium reprobabo. Rurſum cum a
gratias, quod ſalutis myſterium
celaſſet ſapientes, parvulis autem
hoc eſt ſtultis, aperuiſſet. Nam
Græce pro parvulis eſt νηπίοις, qu
oppoſuit σοφοῖς. Huc pertinet qu
paſſim in Euangelio Phariſæos
Scribas, ac legum doctores
ſit, vulgus indoctum ſedulo
tur. Quid enim aliud eſt, Væ
bis Scribæ & Phariſæi, quam,
vobis ſapientes? At parvulis, m
lieribus, ac piſcatoribus pot
mum delectatus eſſe videtur. Qu
& ex animantium brutorum ge
re, ea potiſſimum placent Chriſto
quæ à vulpina prudentia
lo

Quæ ſtulta) Eſt ad Corinth. 1. ca
Vt per ſtulticiam) Eſt eodem ca
Perdam ſapientiam) Paulus ci
ſaia propheta, ad Corinthios pri
pite primo.

longiſſime abſunt. Eoque aſino maluit inſidere: cum ille, ſi libuiſſet, vel leonis tergum impune potuiſſet premere. Ac ſpiritus ille ſacer in * columbæ ſpecie delapſus eſt, non * aquilæ aut milvi. Præterea

Columbæ ſpecie) Hæc avis adeo ſimplex eſt, ut Chriſtus voluerit apoſtolos ſuos harum ſimplicitatem æmulari, cum ait, γίνεσθε ἀκέραιοι ὡς περιστεραί. id eſt, Sitis ſimplices ſive ſynceri, ut columbæ. Ad hæc pudicitia columbis prima, & neutri nota adulteria; conjugii fidem non violant, communemque ſervant domum; niſi cœlebs, aut vidua, domum non relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos, ferunt, ut Plinius ſcribit lib. 10. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. 9, de columbis loquens, dicit: οὔτε συνδυάζεσθαι θέλουσι πλείοσι, οὔτε προαπολείπουσι τὴν κοινωνίαν, πλὴν ἐὰν χῆρος ἢ χήρα γένηται. ἔστι δὲ περὶ τὴν ὠδῖνα δεινὴ ἡ τοῦ ἄρρενος θεραπεία, καὶ συναγωνίασις. id eſt: Neque cum pluribus coire volunt, neque conjugium relinquunt, niſi cœlebs aut vidua. Eſt autem circa partum gravis maſculi cura, fœminæque condolet.

Aquilæ) Plinius in 10, & Ariſtoteles in 9, varia ponunt aquilarum genera, quibus fere omnibus commune eſt, rapto vivere. ſunt enim omnes ex γαμψωνύχων genere.

Google

ca * cervorum, hinnulorum, agnorum crebra paſſim in divinis literis mentio. Adde quod ſuos ad immortalem vitam deſtinatos * oves appellat. Quo quidem animante non eſt aliud inſipientius: vel Ariſtotelico proverbio teſte, * προβάτειον ἦθος.

Cervorum) Plinius lib. 8, de cervis loquens, ait: Cæterum animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens, intantum, ut equo aut bucula accedente propius, hominem juxta venantem non cernant, aut ſi cernant, arcum ipſum ſagittasque mirentur. Ariſtoteles quoque libro hiſtoriæ animalium nono, horum ſimplicitatem indicat, cum ait: ἁλίσκονται δὲ θηρευόμεναι αἱ ἔλαφοι συριττόντων καὶ ᾀδόντων. ὥστε καὶ κατακλίνονται ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. δύο δ᾽ ὄντων, ὁ μὲν φανερῶς ᾄδει ἢ συρίττει, ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὄπισθεν βάλλει, ὅταν οὗτος σημαίνῃ τὸν καιρόν. id eſt: Capiuntur autem cervi venatoribus ſibilantibus & canentibus. mulcentur enim, alliciunturque ea voluptate. Duobus autem exiſtentibus, alter quidem palam canit aut ſibilat, alter clam ferit, ubi iſte ſignificarit opportunitatem.

Oves appellat) Ut Matthæi decimo: ἰδοὺ, inquit Chriſtus, ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. id eſt, Ecce mitto vos ſicut oves in medio luporum.

Προβάτειον ἦθος) Id eſt, ovis mores. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. nono, ſic ait: τὰ δὲ ἤθη τῶν ζώων, ὥσπερ εἴρηται

ca * cervorum, hinnulorum, agn-
rum crebra paſſim in divinis lit-
ris mentio. Adde quod ſuos ad i-
mortalem vitam deſtinatos * ov-
appellat. Quo quidem anim-
non eſt aliud inſipientius: vel A-
ſtotelico proverbio teſte, * [illegible]

Cervorum) Plinius lib. 8, de cer-
loquens, ait: Cæterum animal ſimpl-
& omnium rerum miraculo ſtupens,
tantum, ut equo aut bucula acced-
propius, hominem juxta venantem n-
cernant, aut ſi cernant, arcum ipſum
gittasque mirentur. Ariſtoteles quo-
libro hiſtoriæ animalium nono,
ſimplicitatem indicat, cum ait: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] id eſt: Capiun-
autem cervi venatoribus ſibilantibus
canentibus, mulcentur enim, allicia-
turque ea voluptate. Duobus autem
ſtentibus, alter quidem palam canit
ſibilat, alter clam ferit, ubi iſte ſig-
ficarit opportunitatem.

Oves appellat) Ut Matthæi decim-
[illegible], inquit Chriſtus, [illegible]
[illegible] ἐν μέσῳ λύκων. id eſt, Ecce eg-
vos ſicut oves in medio luporum.

Προβάτειον ἦθος) Id eſt, ovis mo-
ſtoteles hiſtoriæ animalium lib.
ſic ait: τὰ δ' ἤθη τῶν ζώων, ὥσπερ

ἦθος. quod quidem admonet, ab
ejus pecudis ſtoliditate ſumptum,
in ſtupidos & bardos convicii lo-
co dici ſolere. Atqui hujus gregis
Chriſtus ſeſe paſtorem profitetur:
quin etiam ipſe agni nomine dele-
ctatus eſt, indicante eum Ioanne.
* Ecce agnus dei: cujus multa fit
&

εἴρηται πρότερον, διαφέρει κατά τε δειλίαν
καὶ πρᾳότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα,
καὶ νοῦν τε καὶ ἄγνοιαν. τό τε γὰρ τῶν προ-
βάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόη-
τον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι,
καὶ ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδὲν, καὶ πολ-
λάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται ἔνδοθεν,
καὶ ὅθεν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κι-
νήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ'
ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας
κομίσωσιν οἱ ποιμένες, τότε ἀκολουθοῦσι. id eſt:
Mores autem animaliũ, quemadmodum
dictum eſt prius, differunt ſecundum ti-
miditatem & manſuetudinem, ferociam
& mitigationẽ, mẽtem & dementiam. Et-
enim oviles mores, ſicut dicitur, ſtulti
& amentes ſunt. Omnium enim quadru-
pedum, ovis genus ineptiſſimum eſt. Et
repit in deſerta ſine cauſa, & ſæpe; hye-
meque ſæviente, egreditur ſtabulo, &
quando a nive comprehenſum fuerit, niſi
moverit paſtor, non vult abire. Cæte-
rum perit relictum, niſi mares portave-
rint paſtores; ita enim ſequitur reliquus
grex.

Ecce agnus dei) Eſt Ioannis primo.

Digitized by Google

& * in Apocalypſi mentio. Hæc quid aliud clamitant, niſi mortales omneis ſtultos eſſe, * etiam pios? ipſum quoque Chriſtum, quo ſtulticiæ mortalium ſubveniret, cum eſſet * ſapientia patris, tamen quodammodo * ſtultum eſſe factum, cum hominis aſſumpta natura, * habitu inventus eſt ut homo? quemadmodum * & peccatum

In Apocalypſi) Capitibus 5. 6. & 7.

Etiam pios) Nam pii & vere Chriſtiani, dum divitias, voluptates, gloriam, formam, ſanitatem, & alia id genus bona, quæ hujus mundi ſapientes tantum non odorant, contemnunt, & ut Chriſtum lucrifaciant, tanquam ſtercora reputant, dumque contemplatione, inediis, & perſequutione ſaginantur; ſtulti hujus mundi ſapientibus habentur.

Sapientia patris) Paulus prima ad Corinth. 1. vocat Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.

Stultum eſſe factum) Non quod in Chriſto ſit ulla ſtulticia, ſed quod hominem aſſumpſit, & humana natura, quamumvis ſapit, ad deum collata, ſtulta eſt, ſicut omnis hominis juſtitia ad deum comparata, injuſtitia eſt.

Habitu inventus eſt ut homo) Ad Philip. 2.

Et peccatum factus eſt) Sic Paulus ait

Digitized by Google

& * in Apocalypſi mentio. Ea
quid aliud clamitant, niſi mort
omneis ſtultos eſſe, * etiam pi
ipſum quoque Chriſtum, quo ſtu
ticiæ mortalium ſubveniret, c
eſſet * ſapientia patris,
quodammodo * ſtultum eſſe fa
ctum, cum hominis aſſumpta
tura, * habitu inventus eſt ut ho
mo? quemadmodum * & pec
tum

In Apocalypſi) Capitibus 5. 6. 8.
Etiam pios) Nam pii & vere Chri
ſtiani, dum divitias, voluptates, glo
riam, formam, ſanitatem, & alia
genus bona, quæ hujus mundi ſapi
entes tantum non odorant, contemnunt,
& ut Chriſtum lucrifaciant, tanquam
ſtercora reputant, dumque contempla
tione, inediis, & perſequutione
tur, ſtulti hujus mundi ſapientibus ha
bentur.

Sapientia patris) Paulus prima ad
Corinth. 1. vocat Chriſtum dei vir
tem & dei ſapientiam.

Stultum eſſe factum) Non quod in
Chriſto ſit ulla ſtulticia, ſed quod ho
minem aſſumpſit, & humana natura,
quantumvis ſapit, ad deum collata,
ta eſt, ſicut omnis hominis juſtitia ad
m comparata, injuſtitia eſt.

Habitu inventus eſt ut homo) Ad
ip. 2.

Peccatum factus eſt) Sic Paulus
ii

tum factus eſt, ut peccatis mederetur. Neque alia ratione mederi voluit, * quam per ſtulticiam crucis, per apoſtolos idiotas ac pingues. Quibus ſedulò ſtulticiam præcipit, a ſapientia deterrens: cum eos * ad puerorum, liliorum, ſinapis, & paſſerculorum exemplum provocat, rerum ſtupidarum ac ſenſu carentium, ſoloque naturæ ductu, nulla arte, nulla ſollicitudine, vitam agentium: * præterea cum vetat eſſe ſolli-
citos

ait 2 ad Corinth. 5. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos eſſemus juſtitia in ipſo.

Quam per ſtulticiam crucis) Sic Paulus prima ad Corinthios primo: Nam quia in dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam deum, placuit deo, per ſtulticiam prædicationis, ſalvos facere credentes.

Ad puerorum) De pueris habetur Matthæi decimooctavo, ubi veritas dicit, Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Lucæ 18: Quicunque non acceperit regnum dei ſicut puer, non intrabit in illud. De liliis, Matth. 6. De ſinapi, Matth. & Lucæ 17. De paſſerculis ſive volucribus cœli, Matth. 6.

Præterea cum vetat eſſe) Eſt Lucæ

[redacted]

Digitized by Google

citos qua eſſent apud præſides oratione uſuri: * cumque interdicit, ne ſcrutentur tempora vel momenta temporum: videlicet, ne quid fiderent ſuæ prudentiæ, ſed totis animis ex ipſo penderent. Eodem pertinet, quod deus ille orbis architectus interminatur, *ne quid de arbore ſcientiæ deguſtarent; perinde quaſi ſcientia felicitatis ſit venenum. Quanquam Paulus aperte ſcientiam, veluti inflantem & pernicioſam * improbat. Quem divus Bernardus, opinor, ſequu-

12: Cum autem inducent vos in ſynagogas, & ad magiſtratus & poteſtates, nolite ſolliciti eſſe, qualiter aut quid reſpondeatis aut dicatis. Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora.

Cumque interdicit) Act. 1. Non eſt veſtrum, noſſe.

Ne quid de arbore ſcientiæ) Eſt Geneſ. ſecundo, ubi deus ad ipſum πρωτόπλαστον dicit: מכל עץ הגן אכל תאכל : ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו : id eſt: ab omni arbore paradiſi comedes, & ab arbore ſcientiæ boni & mali non comedes ab ea.

Improbat) Cum ait prima ad Corinth. 8: ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δ᾽ ἀγάπη οἰκοδομεῖ

citos qua eſſent apud præſides ra-
tione uſuri : * cumque interdi-
ne ſcrutentur tempora vel m-
menta temporum : videlicet, n
quid fiderent ſuæ prudentiæ, ſ
totis animis ex ipſo penderen
Eodem pertinet, quod deus
orbis architectus interminatus
quid de arbore ſcientiæ degu
rent; perinde quaſi ſcientia feli-
tatis ſit venenum. Quanquam P
lus aperte ſcientiam, veluti infla
tem & perniciosam * improba
Quem divus Bernardus, op
ſequ

12 : Cum autem inducent vos in ſyn-
gogas, & ad magiſtratus & poteſtates
nolite ſolliciti eſſe, qualiter aut qui
reſpondeatis aut dicatis. Spiritus enim
ſanctus docebit vos in ipſa hora.

Cumque interdicit) Act. 1. Non eſt
veſtrum, noſſe.

Ne quid de arbore ſcientiæ) Eſt Ge-
neſ. ſecundo, ubi deus ad ipſum
πλάςον dicit : מכל עץ הגן אכל
תאכל ומעץ הרעת טוב ורע לא
תאכל ממנו : id eſt : ab omni arbore
paradiſi comedes, & ab arbore ſcientiæ
boni & mali non comedes ab ea.

Improbat) Cum ait prima ad Co-
rinth. 8: ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δ' ἀγάπη
οἰκοδ-

ſequutus, montem eum in quo lu-
cifer ſedem ſtatuerat, ſcientiæ
montem interpretatur. Fortaſſe
nec illud omittendum videatur ar-
gumentum, gratioſam eſſe apud
ſuperos ſtulticiam, quod huic ſoli
datur erratorum venia. ſapienti
non ignoſcitur : unde qui veniam
orant, etiam ſi prudentes pecca-
verint, tamen ſtulticiæ prætextu
patrocinioque utuntur. Nam ſic
Aaron ſororis pœnam deprecatur
in Numerorum, ſi ſatis comme-
mini, libris : * Obſecro domine
mi, ne imponas nobis hoc pecca-
tum quod ſtulte commiſimus. Sic
& Saul apud David culpam depre-
catur: *Apparet enim, inquiẽs, quod
ſtulte egerim. Rurſum ipſe Da-
vid ita blanditur Domino : * Sed
precor Domine, ut transferas ini-
quitatem ſervi tui, quia ſtulte egi-
mus. perinde quaſi non impetra-
turus veniam, niſi ſtulticiam & in-
ſcitiam obtenderet. Sed illud acrius
urget, quod Chriſtus in cruce.
cum

-κοδομεῖ. id eſt : Scientia inflat, charitas
autem ædificat.

Obſecro domine) Eſt Num. 12.

Apparet enim quod) Eſt 1. Reg ca. 26.

Sed precor Domine) Eſt 2. Reg. cap. 24.

cum oraret pro ſuis inimicis, * Pater ignoſce illis; non aliam prætexuit excuſationem, quam imprudentiæ: quia neſciunt, inquit, quid faciunt. Ad eundem modum Paulus ſcribens ad Timotheum: * Sed ideo miſericordiam dei conſecutus ſum, quia ignorans feci, in incredulitate. Quid eſt, ignorans feci, niſi, per ſtulticiam feci, non maliciam? Quid eſt, ideo miſericordiam conſecutus ſum, niſi, non conſecuturus, ni ſtulticiæ patrocinio commendatus? Pro nobis facit & myſticus ille Pſalmographus, qui ſuo loco non veniebat in mentem: * Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Audiſtis quæ duo prætexat, nimirum ætatem, cui ſemper comes eſſe ſoleo, & ignorantias, idque numero multitudinis, ut ingentem ſtulticiæ vim intelligeremus. Ac ne quæ ſunt infinita perſequar, utque ſum-

Pater ignoſce illis) Eſt Lucæ 24.

Sed ideo) Eſt ad Tim. primæ capite 1.

Delicta juventutis) Eſt Pſalmo vigeſimoquarto. Et decore Moriæ affinxit oblivionem.

Digitized by Google

cum oraret pro ſuis inimicis, * Pa-
ter ignoſce illis ; non aliam præ-
xuit excuſationem , quam impr-
dentiæ : quia neſciunt, inquit, qu
faciunt. Ad eundem modum Pa
lus ſcribens ad Timotheum: * Se
ideo miſericordiam dei conſecu
ſum , quia ignorans feci, in incr
dulitate. Quid eſt , ignorans fe
niſi, per ſtulticiam feci, non ma
ciam? Quid eſt, ideo miſericord
conſecutus ſum , niſi, non con
cuturus , ni ſtulticiæ patroc
commendatus ? Pro nobis facit &
myſticus ille Pſalmographus, q
ſuo loco non veniebat in men
* Delicta juventutis meæ, & ign
rantias meas ne memineris. A
ſtis quæ duo prætexat , nimi
ætatem, cui ſemper comes eſſe ſo
leo , & ignorantias , idque nu
ro multitudinis, ut ingentem ſt
ticiæ vim intelligeremus. At
quæ ſunt infinita perſequar , u
ſum

Pater ignoſce illis) Eſt Lucæ 14.
Sed ideo) Eſt ad Tim. primæ ca
te 1.
Delicta juventutis) Eſt Pſalmo v
geſimoquarto. Et decore Moriæ aſſ
oblivionem.

ſummatim dicam , videtur omni-
no Chriſtiana religio quandam ha-
bere cum aliqua ſtulticia cognatio-
nem , minimeque cum ſapientia
convenire. Cujus rei ſi deſideratis
argumenta, primum illud animad-
vertite, pueros, ſenes, mulieres, ac
fatuos, ſacris ac religioſis rebus præ-
ter cæteros gaudere, eoque ſemper
altaribus eſſe proximos, ſolo nimi-
rum naturæ impulſu. Præterea vi-
detis primos illos religionis auto-
res , mire ſimplicitatem amplexos,
acerrimos literarum hoſtes fuiſſe.
Poſtremo nulli moriones magis
deſipere videntur, quam hi , quos
Chriſtianæ pietatis ardor ſemel to-
tos arripuit : adeo ſua profundunt,
injurias negligunt , falli ſeſe pa-
tiuntur , inter amicos & inimicos
nullum diſcrimen , voluptatẽ hor-
rent , inedia , vigilia , lachrymis,
laboribus, contumeliis ſaginantur,
vitam faſtidiunt , mortem unice
optant , breviter , ad omnem ſen-
ſum communem prorſus obſtu-
puiſſe videntur , perinde quaſi ali-
bi vivat animus , non in ſuo cor-
pore. Quod quidem quid aliud
eſt , quam inſanire ? Quo minus
mirum videri debet , ſi apoſtoli

muſto

* muſto temulenti ſunt viſi, * ſi Paulus judici Feſto viſus eſt inſanire. Sed poſteaquam ſemel * τὴν λεοντὴν induimus, age doceamus & illud, felicitatem Chriſtianorum, quam tot laboribus expetunt, nihil aliud eſſe quam inſaniæ ſtulticiæque genus quoddam. abſit invidia verbis; rem ipſam potius expendite. Iam primum illud propemodum Chriſtianis convenit cum Platonicis, animum immerſum alligatumque eſſe corporeis vinculis, hujusque craſſitudine præpediri, quo

Muſto temulenti ſunt) Eſt hoc Actuũ apoſtolorum capite ſecundo.

Si Paulus judici Feſto) Eſt Actuum apoſtolorum viceſimoſexto. ubi Paulo narranti quo pacto ad Chriſtum tractus fuiſſet, & quam ob rem ſibi Iudæi infeſti eſſent, magna voce dixit Feſtus judex: Inſanis Paule; multæ te literæ ad inſaniam convertunt.

Τὴν λεοντὴν) id eſt, Leonis exuvium, quo ſignificatur perſona magnifica aſſumpta ab homine humili. ſumptum ab aſino illo fugitivo, qui apud Cumanos aliquandiu ſe geſſit pro leone. Vnde etiam ortum eſt illud proverbium, ὄνος παρὰ Κυμαίοις, id eſt, aſinus apud Cumanos. in indoctos aſinos, qui tamen aliquando apud ignotos habentur propter cultum in precio.

Digitized by Google

* muſto temulenti ſunt vi[...]
Paulus judici Feſto viſus eſt [...]
nire. Sed poſteaquam ſemel [...]
λεοντὴν induimus, age doceamus [...]
illud, felicitatem Chriſtianorum [...]
quam tot laboribus expetunt, [...]
aliud eſſe quam inſaniæ ſtultitiæ [...]
que genus quoddam. abſit in[...]
verbis; rem ipſam potius expe[...]
te. Iam primum illud propo[...]
dum Chriſtianis convenit cum [...]
tonicis, animum immerſum [...]
gatumque eſſe corporeis vinc[...]
hujusque craſſitudine præpe[...]

Muſto temulenti ſunt) Eſt hoc [...]
apoſtolorum capite ſecundo.
Si Paulus judici Feſto) Eſt [...]
apoſtolorum viceſimoſexto. ubi Pa[...]
narranti quo pacto ad Chriſtum [...]
fuiſſet, & quam ob rem ſibi Iudæi [...]
feſti eſſent, magna voce dixit Feſtus [...]
dex: Inſanis Paule; multæ te literæ [...]
inſaniam convertunt.
Τὴν λεοντὴν) id eſt, Leonis exuviæ [...]
quo ſignificatur perſona magnifica [...]
ſumpta ab homine humili. ſumptum [...]
aſino illo fugitivo, qui apud Cumanos [...]
liquandiu ſe geſſit pro leone. Vnde e[...]
ortum eſt illud proverbium, [...]
Κυμαίους, id eſt, aſinus apud Cumanos [...]
doctos aſinos, qui tamen ali[...]
ud ignotos habentur propter [...]
precio.

quo minus ea quæ vere ſunt, contemplari fruique poſſit: * proinde philoſophiam definit eſſe mortis meditationem, quod ea mentem à rebus viſibilibus ac corporeis abducat; quod idem utique mors facit. Itaque quamdiu animus corporis organis probe utitur, tam diu ſanus appellatur: Verum ubi, ruptis jam vinculis, conatur in libertatem aſſerere ſeſe, quaſique fugam ex eo carcere meditatur, tum inſaniam vocant. Id ſi forte contingit morbo vitioque organorum, prorſus omnium conſenſu inſania eſt. Et tamen hoc quoque genus hominum videmus futura prædicere, ſcire linguas, ac literas, quas ante nunquam didicerant, & omnino divinum quiddam præ ſe ſe ferre. Neque dubium eſt id inde accidere, quod mens à conta-

Proinde philoſophiam) Sic ait in Phædone: Κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ὑποτιθέυσιν, ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. id eſt: Quicunque recte philoſophiam attigerunt, videntur latuiſſe cæteros homines, quod nihil aliud ipſi ſtuderent quam emori, eosque mortuos eſſe.

Digitized by Google

contagio corporis paulo liberior, incipit nativam ſui vim exerere. * Idem arbitror eſſe in cauſa, cur laborantibus vicina morte ſimile quiddam ſolet accidere, ut tanquam afflati prodigioſa quædam loquantur. Rurſum ſi id eveniat ſtudio pietatis, fortaſſe non eſt idem inſaniæ genus, ſed tamen adeo confine, ut magna pars hominum meram inſaniam eſſe judicet, præſertim cum pauculi homunciones ab univerſo mortalium cœtu tota vita diſſentiant. Itaque ſolet iis uſu venire, quod * juxta Platonicum figmentum opinor accidere

Idem arbitror eſſe in cauſa) Socrates in Apologia ſua, cum jam damnatus eſſet moriturusque, ſic ad Athenienſes, qui eum damnaverant, ait: τὸ δ' δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμῳδῆσαι, ὦ καταψηφισάμενοί μου. καὶ εἰμὶ ἤδη ἐνταῦθα, ἐν ᾧ μάλιστ' ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. id eſt: Poſt hæc autem deſidero vobis, qui me condemnaſtis, divinare. etenim jam illic ſum, ubi maxime divinant, quando videlicet mori debent.

Iuxta Platonicum figmentum) De ſpecu Platonico, quem ipſe finxit ſeptimo de Reip. libro, in quo vulgus ſedens miratur umbras pro veris rebus, diximus ſupra.

contagio corporis paulo liberior,
incipit nativam ſui vim exer-
* Idem arbitror eſſe in cauſa, cur
laborantibus vicina morte ſ
quiddam ſolet accidere, ut
quam afflati prodigioſa qu
loquantur. Rurſum ſi id eve
ſtudio pietatis, fortaſſe non
idem inſaniæ genus, ſed tam
eo confine, ut magna pars ho
num meram inſaniam eſſe judic
præſertim cum pauculi homun
nes ab univerſo mortalium c
tota vita diſſentiant. Itaque ſ
iis uſu venire, quod * juxta Pl
tonicum figmentum opinor a
de-

Idem arbitror eſſe in cauſa) Socr
tes in Apologia ſua, cum jam damna
eſſet moriturusque, ſic ad Athenienſ
qui eum damnaverant, ait: τὸ δὲ δὴ μετ
τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμῳδῆσαι, ὦ κα
ψηφισάμενοί μου. καὶ γάρ εἰμι ἤδη ἐνταῦθα,
ᾧ μάλιστ' ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν, ὅτ
μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. id eſt: Poſt hæc
tem deſidero vobis, qui me cond
ſtis, divinare. etenim jam illic ſum, u
maxime divinant, quando videlicet m
ri debent.

Juxta Platonicum figmentum) De ſp
cu Platonico, quem ipſe finxit ſeptim
de Reip. libro, in quo vulgus ſtolid
miratur umbras pro veris rebus, di
mus ſupra.

dere iis qui in ſpecu vincti rerum umbras mirantur, & * fugitivo illi, qui reverſus in antrum, veras res vidiſſe ſe prædicat, illos longe falli, qui præter miſeras umbras nihil aliud eſſe credant. Etenim ſapiens hic commiſeratur ac deplorat illorum inſaniam, qui tanto errore teneantur; illi viciſſim illum veluti delirantem rident, atque ejiciunt. Itidem vulgus hominum ea quæ maxime corporea ſunt, maxime miratur, eaque prope ſola putat eſſe. Contra pii, quo quicque
propius

Fugitivo illi) Plato poſtquam de ſcripſit illud ſpecus, dicit: Quod ſi unus illorum ſordentium in ſpecu per aſpera ſaxa atque ardua ſurſum traheretur, videretque apud ſuperos ſolem & alias res veras, ſicque poſtea ad priſtinum ſpecum reverteretur, putaret haud dubie illos, qui apud eos, qui in ſpecu ſedent, in ſummo honore eſſent, miſerrimos eſſe. Ad hæc dicit, illum reverſum jam in ſpecum nihil viſurum, propterea quod repente ex clariſſimo ſole in profundiſſimas tenebras veniret; & idcirco cum nihil umbrarum videret, omnibus in ſpecu ſedētibus riſui fore, exploſumque iri, ſimulatque de rebus veris diſputare inciperet, tanquam ſtultum, & apud ſuperos corruptum.

Digitized by Google

propius accedit ad corpus, hoc ma-
gis negligunt, totique ad inviſibi-
lium rerum contemplationem ra-
piuntur. * Nam iſti primas par-
tes tribuunt divitiis, proximas cor-
poris commodis, poſtremas ani-
mo relinquunt: quem tamen ple-
rique nec eſſe credunt, quia non
cernatur oculis. Ediverſo illi pri-
mum in ipſum deum, rerum om-
nium ſimpliciſſimum, toti nitun-
tur: ſecundum hunc & tamen in
hoc, quod ad illum quam proxime
accedit, nempe animum: corporis
curam

Nam iſti primas) Philoſophi cum tria poſuiſſent bona, corporis videlicet, externa, & animi: animi bona præ cæteris multo præſtare dixerunt. Vnde Ariſtoteles primo moralium Nicomacheorum: Νενεμημένων δὲ τῶν ἀγαθῶν τριχῆ, καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λεγόμενα. id eſt: Diviſis autem trifariam bonis, cumque hæc externa dicimus, hæc autem animæ & corporis bona, ea quæ circa animam ſunt, propriiſſima dicimus. At vulgus hunc ordinem invertens, externa prima, animæ infima ducit. Pius vero prima facit divina, ſecundum locum tribuit animi bonis, ultimum corporis & externis; ſi tamen illa putet inter bona habenda, quibus, ut Cicero dicit, peſſimi quique maxime abundant.

propius accedit ad corpus, hæc ...
gis negligunt, totique ad invi...
lium rerum contemplationem ...
piuntur. * Nam iſti primas p...
tes tribuunt divitiis, proxima...
poris commodis, poſtremas ...
mo relinquunt: quem tamen ...
rique nec eſſe credunt, quia ...
cernatur oculis. E diverſo illi ...
mum in ipſum deum, rerum ...
nium ſimpliciſſimum, toti ...
tur: ſecundum hunc & tamen ...
hoc, quod ad illum quam proxime
accedit, nempe animum: corpus

cu...

Nam iſti primas) Philoſophi cum tria poſuiſſent bona, corporis videlicet, externa, & animi: animi bona præ... teris multo præſtare dixerunt. Vide A... ſtoteles primo moralium Nicomach... rum: Νενεμημένων δ᾽ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα ... μένα. id eſt: Diviſis autem trifariam bo... nis, cumque hæc externa dicimus, ... autem animæ & corporis bona, ... circa animam ſunt, propriiſſima ... mus. At vulgus hunc ordinem invertens, ... externa prima, animæ infima ... vero prima facit divina, ſecundum ... cum tribuit animi bonis, ultimum ... poris & externis; ſi tamen illa pro ... ter bona habenda, quibus, ut Cicero ... cit, peſſimi quique maxime abundant.

curam negligunt, pecunias ceu putamina prorſus aſpernantur ac fugitant. Aut ſi quid hujuſmodi rerum tractare coguntur, gravatim ac faſtidienter id faciunt: habent tanquam * non habentes, poſſident tanquam non poſſidentes. Sunt & in ſingulis rebus gradus multum inter iſtos diverſi. Principio ſenſus tametſi omnes cum corpore cognationem habent, tamen * quidam ſunt ex his craſſiores, ut tactus, auditus, viſus, olfactus, guſtus. Quidam magis à corpore ſemoti, veluti memoria, intellectus, voluntas. Igitur ubi ſe intenderit animus, ibi valet. Pii quoniam omnis animi vis ad ea contendit, quæ ſunt à craſſioribus ſenſibus alieniſſima, in his velut obbruteſcunt, atque obſtupeſcunt.

Contra

Non habentes) Sic Paulus ait, 1 ad Corinth. 7: Tempus breve eſt, reliquum eſt, ut qui habent uxores, ſint tanquam non habentes, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mūdo, tanquam non utantur.

Quidam ſunt ex his) De his vide in libris de anima.

Digitized by Google

Contra, vulgus in his plurimum valet, in illis quam minimum. * Inde eſt, quod audimus nonnullis divinis viris accidiſſe, ut oleum vini loco biberint. Rurſum in affectibus animi quidam plus habēt cum pingui corpore commercii, veluti libido, cibi ſomníque appetentia, iracundia, ſuperbia, invidia. cum his irreconciliabile bellum piis; contra, vulgus ſine his vitam eſſe non putat. Deinde ſunt quidam affectus medii, quaſique naturales, ut amor patriæ, charitas in liberos, in parentes, in amicos: His vulgus nonnihil tribuit; At illi hos quo-que

* *Inde eſt quod*) Hoc accidit divo Bernardo. Nam cum quodam tempore intentiſſime in divinis ſcripturis, ut e mos erat, meditaretur, ſitiensque cantharum plenum olei, forte fortuna aſtantem, vidiſſet; ex eo bibit, non ſentien oleum eſſe. Deinde cum quidam frate eum acceſſiſſet, rogaſſetque, cur nam os (nam adhuc nonnihil olei ori mento que adhæſit) oleo oblitum haberet, il leque cum jam diu admiratus eſſet, und nam oleo inquinatus eſſet, tandem i mentem venit, quod ex cantharo bibiſ ſet. Itaque cum cantharum inſpexiſſet vidit eum plenum eſſe non vini, ut pu tarat, ſed olei.

Digitized by Google

Contra, vulgus in his plurimum [illegible] let, in illis quam minimum [illegible] de eſt, quod audimus nonnullis [illegible] vinis viris accidiſſe, ut oleum [illegible] loco biberint. Rurſum in [illegible] bus animi quidam, plus habe[illegible] pingui corpore commercii, [illegible] libido, cibi ſomnique [illegible] iracundia, ſuperbia, invidia [illegible] his irreconciliabile bellum [illegible] contra, vulgus ſine his vitam [illegible] non putat. Deinde ſunt quidam [illegible] fectus medii, quaſique natura[illegible] ut amor patriæ, charitas in liberos [illegible] in parentes, in amicos: His vulgus nonnihil tribuit; At illi hos [illegible]

* *Inde eſt quod)* Hoc accidit divo Ber*nardo. Nam cum quodam tempore* [illegible] *tentiſſime in divinis ſcripturis,* [illegible] *mos erat, meditaretur, ſitiensque* [illegible] *tharum plenum olei, forte fortuna* [illegible] *tem, vidiſſet; ex eo bibit, nec ſenſit* [illegible] *oleum eſſe. Deinde cum quidam* [illegible] *eum acceſſiſſet, rogaſſetque, cur* [illegible] *os (nam adhuc nonnihil olei ori* [illegible] *que adhæſit) oleo oblitum haberet,* [illegible] *leque cum jam diu admiratus eſſet,* [illegible] *nam oleo inquinatus eſſet, tandem* [illegible] *mentem venit, quod ex canthare bibi*[illegible] *ſet. Itaque cum cantharum inſpexiſ*[illegible] *vidit eum plenum eſſe non vini,* [illegible] *tarat, ſed olei.*

que ſtudent ex animo revellere, niſi quatenus * ad ſummam illam animi partem aſſurgunt, ut jam parentem ament, non tanquam parentem, (quid enim ille genuit, niſi corpus? quanquam hoc ipſum deo parenti debetur,) ſed tanquam virum bonum, & in quo luceat imago ſummæ illius mentis, quã unam ſummum bonum vocant, & extra quam nihil nec amandum, nec expetendum eſſe prædicant. Hac eadem regula reliqua item omnia vitæ officia metiuntur, ut ubique id quod viſibile eſt, ſi non eſt omnino contemnendum, tamen longe minoris faciant, quam ea quæ videri nequeunt. Ajunt autem, & in ſacramentis atque ipſis pietatis officiis corpus & ſpiritum inveniri. Velut in jejunio non magni ducũt, ſi quis

* *Ad ſummam illam animi partem)* Hoc eſt, ſpiritum. Nam Paulus & hujus interpres Origenes tres hominis ponunt partes: Summam, qua deo divinisque virtutibus adhæremus; hancque ſpiritum vocant: Mediam, quæ ea, quæ ἀδιάφορα vocant, amplexatur; hancque animam vocant. Tertiam brutam; illam quæ voluptates & totam vitiorum ſentinam admittit; quam carnem vocant.

ſi quis tantum à carnibus cœnaque abſtineat; (id quod vulgus abſolutum eſſe jejunium exiſtimat;) niſi ſimul & affectibus aliquid adimat; ut minus permittat iræ quam ſoleat; minus ſuperbiæ; utque ceu minus jam onuſtus mole corporea, ſpiritus ad cœleſtium bonorum guſtum fruitionemque enitatur. Similiter & in Synaxi, tametſi non eſt aſpernandum, inquiunt, quod cæremoniis geritur, tamen id per ſe, aut parum eſt conducibile, aut etiam pernicioſum, niſi id quod eſt ſpiritale acceſſerit, nempe hoc quod ſignis illis viſibilibus repræſentatur. Repræſentatur autem mors Chriſti, quam domitis, extinctis, quaſique ſepultis corporis affectibus, exprimere mortales oportet, ut in novitatem vitæ reſurgant, utque unum cum illo, unum item inter ſeſe fieri queant. Hæc igitur agit, hæc meditatur ille pius. Contra, vulgus ſacrificium nihil aliud eſſe credit, quam adeſſe altaribus, idque proxime, audire vocum ſtrepitum, aliasque id genus cæremoniolas ſpectare. Nec in his tantum, quæ duntaxat exempli gratia propoſuimus,

Digitized by Google

ſi quis tantum à carnibus ...
abſtineat, (id quod vulgus abſolu...
tum eſſe jejunium exiſtimat) ...
ſimul & affectibus aliquid adi...
ut minus permittat iræ quam ...
leat; minus ſuperbiæ; utque ...
minus jam onuſtus mole corp...
rea, ſpiritus ad cœleſtium bo...
rum guſtum fruitionemque ...
tatur. Similiter & in Synaxi, ...
metſi non eſt aſpernandum, ...
quiunt, quod cæremoniis ...
tamen id per ſe, aut parum eſt ...
ducibile, aut etiam pernicioſ...
niſi id quod eſt ſpiritale acceſſ...
nempe hoc quod ſignis illis viſi...
libus repræſentatur. Repræſen...
tur autem mors Chriſti, quam ...
mitis, extinctis, quaſique ſepul...
corporis affectibus, exprim...
mortales oportet, ut in novi...
tem vitæ reſurgant, utque ...
cum illo, unum item inter ſeſe ...
ri queant. Hæc igitur agit, ...
meditatur ille pius. Contra, vulgus ...
ſacrificium nihil aliud eſſe credi...
quam adeſſe altaribus, idque pr...
xime, audire vocum ſtrepitum, ...
aliasque id genus cæremonio...
ſpectare. Nec in his tantum, ...
duntaxat exempli gratia propoſui...
mus,

mus, ſed ſimpliciter in omni vita, refugit pius ab his quæ corpori cognata ſunt; ad æterna, ad inviſibilia, ad ſpiritalia rapitur. Proinde cum ſumma ſit inter hos & illos omnibus de rebus diſſenſio, fit ut utrique alteris inſanire videantur. Quanquam id vocabuli rectius in pios competit, quam in vulgus, * mea quidem ſententia. Quod quidem magis perſpicuum fiet, ſi, quēadmodum pollicita ſum, paucis demonſtraro, ſummum illud præmium * nihil aliud eſſe quam inſaniam quandam. Primum igitur exiſtimate, Platonem tale quiddam jam tum ſomniaſſe, cum amantium furo-

Mea quidem ſententia) Feſtiviter adjecit, mea quidem ſententia, quaſi diceret, ſtultorum judicio. Nam mea, ad Stulticiæ perſonam refertur.

Nihil aliud eſſe) Raptum & Ecſtaſim, inſaniam vocat, non ſimpliciter, ne de vulgari inſania intelligamus, ſed quodam modo: & idcirco addidit, quandam, ne quis, ut ſunt moroſi & φιλολοιδορεῖ quidam, anſam arriperet calumniandi. Candidi lectoris eſt, non voculam aliquam aucupari quam calumnietur, ſed rem ipſam expendere. Quod ſi quis faciat, quid his rebus ſanctius dici potuit, aut magis pium?

Digitized by Google

furorem omnium feliciſſimum eſſe ſcriberet. Etenim qui vehementer amat, jam non in ſe vivit, ſed in eo quod amat; quoque longius à ſeipſo digreditur, & in illud demigrat, hoc magis ac magis gaudet. Atque cum animus à corpore peregrinari meditatur, neque probe ſuis utitur organis, iſtud haud dubie furorem recte dixeris. Alioqui quid ſibi vult, quod vulgo etiam dicũt: Non eſt apud ſe: &, Ad te redi: &, Sibi redditus eſt? Porro quo amor eſt abſolutior, hoc furor eſt major ac felicior. Ergo quæ nam futura eſt illa cœlitum vita, ad quam piæ mentes tanto ſtudio ſuſpirãt? Nempe ſpiritus abſorbebit corpus, utpote victor ac fortior. Idque hoc faciet facilius, partim quod jam olim in vita corpus ad hujuſmodi tranſformationem repurgarit, atque extenuarit. Deinde ſpiritus à mente illa ſumma mire abſorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita ut jam totus homo extra ſe futurus ſit, nec alia ratione felix futurus, niſi quod extra ſeſe poſitus, patietur quiddam ineffabile à ſummo illo bono, omnia in ſe rapiente. Iam hæc felicitas

quan-

furorem omnium feliciſſ...
ſcriberet. Etenim qui vehemen...
amat, jam non in ſe vivit, ſed
eo quod amat; quoque longius
ſeipſo digreditur, & in illud de...
grat, hoc magis ac magis gau...
Atque cum animus à corpore pe...
grinari meditatur, neque probe
utitur organis, iſtud haud dubie
furorem recte dixeris. Alioqui
ſibi vult, quod vulgo etiam dicunt
Non eſt apud ſe: &, Ad te redi...
Sibi redditus eſt? Porro quo ...
eſt abſolutior, hoc furor eſt major
ac felicior. Ergo quæ nam futura
eſt illa cœlitum vita, ad quam piæ
mentes tanto ſtudio ſuſpirant? Nem...
pe ſpiritus abſorbebit corpus, ut
pote victor ac fortior. Idque hoc
faciet facilius, partim quod jam
olim in vita corpus ad hujuſmodi
transformationem repurgarit, &
que extenuarit. Deinde ſpiritus
mente illa ſumma mire abſorbebi...
tur, quippe infinitis partibus po...
tentiore. Ita ut jam totus homo
extra ſe futurus ſit, nec alia ratio
ne felix futurus, niſi quod extra
ſeſe poſitus, patietur quiddam in
effabile à ſummo illo bono, omnia
in ſe rapiente. Iam hæc felicitas
quan-

quanquam tum demum perfecta contingit, cum animi receptis priſtinis corporibus immortalitate donabuntur: tamen quoniam piorum vita nihil aliud, quam illius vitæ meditatio, ac velut umbra quædam, fit ut præmii quoque illius aliquando guſtum aut odorem aliquem ſentiant. Id tametſi minutiſſima quædam ſtillula eſt ad fontem illum æternæ felicitatis, tamen longe ſuperat univerſas corporis voluptates, etiam ſi omnes omnium mortalium deliciæ in unum conferantur. Vſque adeo præſtant ſpiritualia corporalibus, inviſibilia viſibilibus. Hoc nimirum eſt quod pollicetur Propheta: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit deus diligentibus ſe. Atque hæc eſt Mariæ pars, quæ non aufertur commutatione vitæ, ſed perficitur. Hoc igitur quibus ſentire licuit, (contingit autem perpaucis,) ii patiuntur quiddam dementiæ ſimillimum, loquuntur quædam non ſatis cohærentia, nec humano more, ſed dant ſine mente ſonum, deinde ſubinde totam oris ſpeciem vertunt.

* Nunc

Digitized by Google

* Nunc alacres, nunc dejecti, nunc lachrymant, nunc rident, nunc ſuſpirant; in ſumma, vere toti extra ſe ſunt. Mox ubi ad ſeſe redierint, negant ſe ſcire ubi fuerint, utrum in corpore, an extra corpus, an dormientes: quid audierint, quid viderint, quid dixerint, quid fecerint, non meminerunt, niſi tanquam per nebulam, ac ſomnium: tantum hoc ſciunt, ſe feliciſſimos fuiſſe, dum ita deſiperent. Itaque plorant ſeſe reſipuiſſe, nihil omnium malint, quam hoc inſaniæ genus perpetuo inſanire. Atque hæc eſt futuræ felicitatis tenuis quædam deguſtatiuncula. Verum ego jamdudum * oblita mei * ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα

Nunc alacres, nunc dejecti) Hunc locum melius intelliget, qui legerit commentarios Origenis in Cantica Canticorum, quomodo ſponſa, nunc ſubducente ſe ſponſo, nunc exhibente, & ſui copiam faciente, varie afficitur. Item in vita ſanctæ Elizabethæ nonnihil habes, quod ad hunc faciat locum.

Oblita mei) Quod non cõveniat, Stulticiam de rebus tam arcanis loqui. Facit autem idem in fine diſputationis, quod initio fecerat, ſentiens, rem alioqui prima fronte duriuſculam videri poſſe.

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν) Id eſt, ultra limites

* Nunc alacres, nunc deje[cti]
lachrymant, nunc rident, n[unc]
ſuſpirant; in ſumma, vere ex-
tra ſe ſunt. Mox ubi ad ſeſe re[d]-
ierint, negant ſe ſcire ubi fu-
erint, utrum in corpore, an extra
an dormientes: quid audierint,
viderint, quid dixerint, quid fe[ce]-
rint, non meminerunt, niſi ta[n]-
quam per nebulam, ac ſomn[ium]:
tantum hoc ſciunt, ſe feliciſſ[imos]
fuiſſe, dum ita deſiperent. Ita[que]
plorant ſeſe reſipuiſſe, nihil o[m]-
nium malint, quam hoc inſa[niæ]
genus perpetuo inſanire. Atque hic
eſt futuræ felicitatis tenuis qu[æ]-
dam deguſtatiuncula. Verum eg[o]
jamdudum * oblita mei * ὑπὲρ
ἐσκαμμ[ένα]

Nunc alacres, nunc dejecti) ... cum melius intelliget, qui legerit com-mentarios Origenis in Cantica Canti-corum, quomodo ſponſa, nunc ſubducto ſe ſponſo, nunc exhibente, & ſui co-piam faciente, varie afficitur. Item in vita ſanctæ Elizabethæ nonnihil habes, quod ad hunc faciat locum.

Oblita mei) Quod non cõvenit, Stul-ticiam de rebus tam arcanis loqui. Fa[t]-etur idem in fine diſputationis, quod ... tio fecerat, ſentiens, rem alioqui pri[ma] fronte duriuſculam videri poſſe.

ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ) Id eſt, ultra limites

ἐσκαμμένα πηδῶ. Quanquam ſi quid petulantius aut loquacius à me dictum videbitur, cogitate, * & Stulticiam & mulierem dixiſſe. Sed interim tamen memineritis illius Græcanici proverbii, * πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν. niſi forte putatis hoc * ad mulieres nihil attinere. * Video vos epilogum expe-

limites ſalio. Proverbium eſt in eos, qui digrediuntur a re propoſita, quod locus in quo curſu aut diſco exercebantur, certis limitibus circumſcriberetur, quemadmodum & hodie in luſu pilæ, extra quos qui certaret, nihil ageret.

Et Stulticiam & mulierem) Duplici nomine danda venia: & quod mulier ſit, cum ipſi ſexui peculiaris ſit loquacitas: & Stulticia, cui quidvis ſolet concedi.

Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν) Verſus hexameter citatus apud Aulum Gellium; ſed aliquanto ſecus. Verum ad hunc modum ex antiquis voluminibus reſtituit Eraſmus in Chiliadibus ſuis. Senſus eſt: Sæpe ſane & ſtultus vir opportune dixit. Innuit autem, quanquam Stulticia dixerit hæc, haud tamen ob id negligenda; quod a ſtultis quoque nonnunquam dicatur ad rem pertinens.

Ad mulieres nihil) Quia Græcus verſus habet, ſtultus vir.

Video vos) Apte prætexit oblivionem

Digitized by Google

expectare. ſed nimium deſipitis, ſiquidem arbitramini me quid dixerim etiamnum meminiſſe, cum tantam * verborum farraginem effuderim. * Vetus illud, Μισῶ μνάμονα συμπόταν. Novum hoc, Μισῶ μνάμονα ἀκροατήν. Quare * valete, plaudite,

nem in epilogo, qui conſtat repetitione eorum quæ dicta ſunt, quod niſi a memore fieri nequit.

Verborum farragine) Alluſit ad illud Iuven. Noſtri eſt farrago libelli. Eſt enim farrago ſacrificii genus ex variis confectum leguminibus.

Vetus illud, Μισῶ μνάμονα συμπόταν) Id eſt: Odi memorem compotatorem. Eſt apud Martialē: & refertur apud Plutarchum in quæſtionibus convivialibus. Explicatur accuratius in Chiliad. Eraſmi.

Novum hoc) Nam illud vetus. hoc Moriæ novum. Tacite alluſit ad ſtultos auditores, qui è concionibus nihil ſecum referunt domum. adeo ut ſæpenumero audias eos dicentes: Quam belle concionatus eſt! ac mox rogati, quid dictum ſit, nihil habent quod afferant.

Valete, plaudite) His verbis utebatur recitator fabulæ, diſceſſurus è proſcenio. De ſuo addidit, vivite, bibite. Et vivere, proprie eſt, genialiter vivere.

Digitized by Google

expectare. ſed nimium deſi...
quidem arbitramini me quid...
rim etiamnum meminiſſe, ...
tantam * verborum farragi...
effuderim. * Vetus illud, Mισῶ
μνάμονα συμπότην. Novum hoc, ...
... ἀκροατήν. Quare * va...
plaudi...

nem in epilogo, qui conſtat ...
ne eorum quæ dicta ſunt, quod ...
memore fieri nequit.

Verborum farragine) Alluſit ad ...
Juven. Noſtri eſt farrago libelli. Et ...
farrago ſacrificii genus ex variis ...
ctum leguminibus.

Vetus illud, Μισῶ μνάμονα συμπότην) ...
Id eſt: Odi memorem compotorem ...
apud Martialẽ: & refertur apud ...
chum in quæſtionibus conviviali...
Explicatur accuratius in Chiliad...
ſmi.

Novum hoc) Nam, illud vetus, ...
Moriæ novum. Tacite alluſit ad ...
auditores, qui è concionibus nihil ...
referunt domum. adeo ut ſæpe ...
audias eos dicentes: Quam belle ...
cionatus eſt! ac mox rogati, quid di...
ſit, nihil habent quod afferant.

Valete, plaudite) His verbis ...
tur recitator fabulæ, diſceſſurus ...
ſcenio. De ſuo addidit, vivite, bibite...
Et vivere, proprie eſt, genialiter ...
vere.

plaudite, vivite, bibite, Moriæ celeberrimi * myſtæ. Τέλος.

Myſtæ) Sunt, qui dei cujuſpiam ſacris ſunt initiati.

Commentarii Liſtriani

FINIS.

Digitized by Google

ERASMVS ROT.

MARTINO DORPIO

Theologo eximio S. D.

NON fuit reddita nobis
epiſtola tua; ſed tamen
exemplar, haud ſcio quo
modo exceptum, amicus
quidam exhibuit Ant-
verpiæ. Deploras Mo-
riam parum feliciter æ-
ditam, ſtudium in reſtituendo Hierony-
mo noſtrum magnopere comprobas: ab
æditione novi teſtamenti deterres. Qui-
bus literis tuis, mi Dorpi, tantum abeſ
ut quicquam fuerim offenſus, ut poſtha
mihi cœperis eſſe multo charior, cum
ſemper fueris chariſſimus: adeo ſynce
re conſulis, mones amice, objurga
amanter. Habet nimirum hoc Chriſtia
na charitas, ut etiam cum ſævit maxi
me, tamen genuinæ ſuæ dulcedinis gu
ſtum obtineat. Multæ mihi cotidie red
duntur ab eruditis viris literæ, quæ m
decus Germaniæ, quæ ſolem, quæ lu
nam faciunt, & ſplendidiſſimis titul
onerant verius quam ornant. Harum
emoriar, ſi ulla unquam me perinde d
lectavit, ut illa Dorpii mei jurgatri
epiſtola. Vere dictum eſt à Paulo, cha
ritatem non peccare: ſive quid adulatu
ſtudet prodeſſe, ſive ſtomachatur, n
aliud agit. Atque utinam liceret p
ocium ad tuas literas reſcribere, qu
tan

ERASMVS ROT

MARTINO DORPIO

Theologo eximio S. D.

NON fuit reddita epiſtola tua; ſed exemplar, haud ſcio modo exceptum, quidam exhibuit verpiæ. Deplorat riam parum feliciter ditam, ſtudium in reſtituendo Hiero mo noſtrum magnopere comprobas, æditione novi teſtamenti deterres. bus literis tuis, mi Dorpi, tantum ut quicquam fuerim offenſus, ut mihi cœperis eſſe multo charior, ſemper fueris chariſſimus: adeo re conſulis, mones amice, objur amanter. Habet nimirum hoc Chriſti na charitas, ut etiam cum ſæviſſima me, tamen genuinæ ſuæ dulcedinis ſtum obtineat. Multæ mihi cotidie duntur ab eruditis viris literæ, quæ decus Germaniæ, quæ ſolem, nam faciunt, & ſplendidiſſimis onerant verius quam ornant. emoriar, ſi ulla unquam me perinde lectavit, ut illa Dorpii mei jurgato epiſtola. Vere dictum eſt à Paulo, cha ritatem non peccare: ſive quid adblan ſtudet prodeſſe, ſive ſtomachatur, aliud agit. Atque utinam liceret ocium ad tuas literas reſcribere,

tanto amcio ſatisfaciam. Vehementer enim cupio, quicquid ago, te approbante fieri, cujus ingenio pæne cœleſti, cujus eruditioni ſingulari, cujus judicio longe acerrimo tantum tribuo, ut malim unius Dorpii, quam mille cæterorum calculis approbari. Verum adhuc à navigatione nauſeabundus, & mox equitatione feſſus: ad hæc, in componendis ſarcinulis occupatus: ſatius eſſe duxi quomodocumq; reſpondere, quam amicum in iſta relinquere opinione, ſive hanc ex teipſo conceperis, ſive inſtillaverint alii, qui te ad eam epiſtolam ſcribendam ſubornarunt, quo ſub aliena perſona ſuam agerent fabulam. Primum igitur, ut ingenue dicam, æditæ Moriæ propemodum me pœnitet. Is libellus nonnihil mihi peperit gloriæ, vel ſi mavis, famæ. At ego nihil moror gloriam cum invidia conjunctam. Quanquam, o ſuperi, quid eſt hoc totum, quod vulgo gloriam vocant, niſi nomen inaniſſimum ex gentilitate relictũ? Quod genus non pauca reſederunt apud Chriſtianos, dum immortalitatem appellant famam poſteris relictam, & virtutum qualiumcunque ſtudium. In omnibus ædendis libris hic unicus ſemper mihi fuit ſcopus, ut mea induſtria aliquam adferrem utilitatem. Id ſi minus aſſequi poſſem, certe ne quam adferrem noxam. Proinde cum magnos etiam viros videamus literis ſuis abuſos ad affectus ſuos digerendos, dum alius cantat ineptos amores ſuos, alius adulatur iis quos captat, alius injuria laceſſi-

Digitized by Google

laceſſitus ſtylo referit, alius ipſe ſui laudicen eſt, & in efferendis propriis laudibus quemvis Thraſonē, quemvis Pyrgopolinicen ſuperat: ego tamen quamvis ingenio tenui, & perquam exigua doctrina præditus, tamen huc ſemper ſpectavi, ut, ſi poſſem, prodeſſem: ſin minus, ne quem læderem. Homerus ſuum in Therſiten odium moleſta carminis hypotypoſi ultus eſt. Plato quam multos nominatim perſtrinxit ſuis dialogis? Cui pepercit Ariſtoteles, qui nec Platoni pepercit, nec Socrati? Habuit ſuum Demoſthenes Æſchinem, in quem ſtylo debaccharetur. Habuit ſuum Cicero Piſonem, habuit Vatinium, habuit Saluſtium, habuit Antoniū. Quam multos nominatim & ridet & carpit Seneca? Quod ſi recentiores expendas, & Petrarchæ in medicum quendam, & Laurentio in Pogium, & Politiano in Scalam ſtylus teli vice fuit. Quem ex omnibus mihi dabis tam modeſtum, qui non amarulentius in aliquem ſcripſerit? Ipſe Hieronymus, vir tam pius & gravis, aliquoties non ſibi temperat, quin in Vigilantium incandeſcat acrius, in Iovinianum inſultet immoderatius, in Rufinum amarulentius invehatur. Semper hic eruditis mos fuit, quicquid dolet aut delectat, chartis ceu fidis ſodalibus committere, in harum ſinum omnes pectoris æſtuſe ffundere. Immo deprehendas quoſdam, non alio conſilio libros ſcribendos ſuſcipere, quam ut his obiter animi ſui motus infulciant atque hac ratione tranſmittant in poſtero

Laceſſitus ſtylo reſerit, alios ipſe
bicen eſt, & in efferendis propriis
dibus quemvis Thraſone, quemvis
gopolinicen ſuperat: ego tamen
vis ingenio tenui, & perquam
doctrina præditus, tamen hoc
ſpectavi, ut, ſi poſſem, prodeſſem
minus, ne quem læderem.
ſuum in Therſiten odium
minis hypotypoſi ultus eſt. Plato
multos nominatim perſtringit
logis? Cui pepercit Ariſtoteles,
Platoni pepercit, nec Socrati
ſuum Demoſthenes Æſchinem,
ſtylo debacchabatur. Habuit
cero Piſonem, habuit Vatinium,
buit Saluſtium, habuit Antonium
multos nominatim & ridet & carpit
neca? Quod ſi recentiores expendas,
Petrarchæ in medicum quendam,
Laurentio in Pogium, & Politiano
Scalam ſtylus teli vice fuit. Quem
omnibus mihi dabis tam modeſtum,
non amarulentius in aliquem ſcripſerit
Ipſe Hieronymus, vir tam pius &
vis, aliquoties non ſibi temperat,
in Vigilantium incandeſcat acrius,
Iovinianum inſultet immoderatius,
Rufinum amarulentius invehatur. Se-
per hic eruditis mos fuit, quicquid
let aut delectat, chartis ceu fidis
libus committere, in harum ſinum
nes pectoris æſtus effundere. Imo
prehendas quoſdam, non alio conſilio
bros ſcribendos ſuſcipere, quam ut
his obiter animi ſui motus infulcient
atque hac ratione tranſmittant in poſte-
ros.

ros. At ego in tot jam æditis voluminibus, cum tam multos candidiſſime laudarim, quæſo, cujus unquam denigravi famam? cui vel leviſſimam aſperſi labem? Quam gentem, quem ordinem, quem hominem nominatim taxavi? Quid ſi ſcias, mi Dorpi, quoties ad id faciendum fuerim nulli tolerandis contumeliis provocatus? Semper tamen vici dolorem animi mei, magisque rationem habui, quid poſteritas eſſet judicatura de nobis, quam quid illorum mereretur improbitas. Si res ipſa perinde fuiſſet nota cæteris, ut erat mihi, nemo me mordacem judicaſſet, ſed æquum, ſed modeſtum etiam, ac moderatum. Sed ita mecum cogitabam, Quid aliis cum noſtris privatis affectibus? aut, Qui noſtra hæc nota poterunt eſſe vel procul diſſitis, vel poſteris? Ego non quod illis, ſed quod me dignum eſt, fecero. Præterea nullus eſt tam inimicus, quem non optem, ſi fieri poſſit, in amicum redire. Cur ei rei præcludam viam? Cur hic ſcribam in hoſtem, quod aliquando fruſtra nolim ſcriptum in amicum? Cur notabo carbone, cui ſuum candorem, etiamſi promereatur, non poſſim reſtituere? Malo in hanc peccare partem, ut vel parum meritos prædicem, quam ut meritos vituperem. Nam ſi quem falſo laudaris, candori tribuitur: ſin quantumlibet etiam ignominia dignum ſuis pinxeris coloribus, non illius factis, ſed tuo morbo aſcribitur. Vt ne dicam interim, quod, ut ex injuriis, mutua talione reciprocantibus, ingens bellum ali-

quoties exoritur, ſic ex maledictis vi-
ciſſim ultro citroque regeſtis periculo-
ſiſſimum incendium non raro naſcitur.
Et ut parum Chriſtianum eſt, injuriam
injuria penſare, ita parum generoſi pe-
ctoris eſt, dolorem ſuum fœminarum
exemplo conviciis ulciſci. Hujuſmodi
rationibus ipſe mihi perſuaſi, ut ſem-
per innoxias & incruentas haberem lite-
ras, nec eas ullius mali nomine conta-
minarem. Nec aliud omnino ſpectavi-
mus in Moria, quam quod in cæteris lu-
cubrationibus, tametſi via diverſa. In
Enchiridio ſimpliciter Chriſtianæ vitæ
formam tradidimus. In libello de Prin
cipis inſtitutione palam admonemus, qui
bus rebus principem oporteat eſſe inſtru
ctum. In Panegyrico, ſub laudis prætex
tu, hoc ipſum tamen agimus obliqu
quod illic egimus aperta fronte. Ne
aliud agitur in Moria ſub ſpecie luſu
quam actum eſt in Enchiridio. Admo
nere voluimus, non mordere: prodeſſ
non lædere: conſulere moribus hom
num, non officere. Plato philoſoph
tam gravis largiores in compotationib
invitatiunculas approbat, quod arbitr
tur, quædam vitia per hilaritatem vi
poſſe diſcuti, quæ ſeveritate corrigi
poſſent. Et Flaccus exiſtimat jocoſ
quoque admonitionem non minus atq
ſeriam conducere. Ridentem, inquit,
cere verum, Quid vetat? Neque n
perſpectum eſt hoc ſapientiſſimis ol
viris, qui ſaluberrima vitæ præcepta
dendis ac puerilibus in ſpeciem apo
gis proponere maluerunt, quod per
ſu

quoties exoritur, ſic ex maledictis
ciſſim ultro citroque regeſtis peri
ſiſſimum incendium non raro
Et ut parum Chriſtianum eſt, inju
injuria penſare, ita parum genero
ctoris eſt, dolorem ſuum ſcri
exemplo conviciis ulciſci. Huj
rationibus ipſe mihi perſuaſi, ut
per innoxias & incruentas haberem
ras, nec eas ullius mali nomine
minarem. Nec aliud omnino ſpe
mus in Moria, quam quod in cæte
cubrationibus, tametſi via diverſa
Enchiridio ſimpliciter Chriſtianæ
formam tradidimus. In libello de In
cipis inſtitutione palam admonemus
bus rebus principem oportet eſſe
ctum. In Panegyrico, ſub laudis præ
tu, hoc ipſum tamen agimus obli
quod illic egimus aperta fronte. N
aliud agitur in Moria ſub ſpecie luſ
quam actum eſt in Enchiridio. Ad
nere voluimus, non mordere: prod
non lædere: conſulere moribus ho
num, non officere. Plato philoſoph
tam gravis largiores in compotation
invitatiunculas approbat, quod arbi
tur, quædam vitia per hilaritatem re
poſſe diſcuti, quæ ſeveritate corrigi
poſſent. Et Flaccus exiſtimat jocu
quoque admonitionem non minus
feriam conducere. Ridentem, inquit
cere verum, Quid vetat? Neque
perſpectum eſt hoc ſapientiſſimis ol
viris, qui ſaluberrima vitæ præcepta
dendis ac puerilibus in ſpeciem fab
gis proponere maluerunt, quod per

ſubauſtera veritas, voluptatis illecebra commendata, facilius penetrat in animos mortalium. Nimirum hoc eſt illud mel, quod apud Lucretium medici pueris medentes abſinthii poculo prælinũt. Nec in alium uſum veteres illi principes hoc morionum genus in aulas ſuas induxerunt, quam ut horum libertate leviora quædam vitia citra ullius offenſam & aperirentur, & emendarentur. Fortaſſe Chriſtum in hoc album vocare non conveniat: verum ſi licet cœleſtia cum humanis ullo modo conferre, nonne hujus parabolæ confine quiddam habent cum veterum apologis? Et jucundius illabitur, & acrius inſidit in animos Euangelica veritas, hujuſmodi lenociniis commendata, quam ſi nuda produceretur. Id quod in opere De doctrina Chriſtiana divus Auguſtinus copioſe perſequitur. Videbam quam eſſet mortalium vulgus ſtultiſſimis opinionibus corruptum, idque in ſingulis vitæ inſtitutis; & remedii votum erat verius quam ſpes. Proinde videbar mihi reperiſſe rationem, ut delicatis animis hac arte tanquam obreperem, & cum voluptate quoque mederer. Et ſæpenumero conſpexeram, feſtivum hoc & jocoſum admonendi genus multis feliciſſime cedere. Quod ſi reſpondebis, perſonam, quam induxi, leviorem eſſe quam ut ſub illius prætextu de rebus ſeriis diſ putetur, hanc culpam fortaſſis agno cam. Inepti reprehenſionem non admo dum deprecor, amarulenti deprecor quanquam & illud probe tueri poſſen ſi no

Digitized by Google

ſi non alia ratione, certe tot graviſſimo-
rum hominum exemplo, quos in ipſius
libelli præfatiuncula recenſui. Quid au-
tem facerem? Diverſabar id temporis
apud Morum meum, ex Italia reverſus,
ac renum dolor compluſculos dies do-
mi continebat, & mea bibliotheca non-
dum fuerat advecta, tum ſi maxime fu-
iſſet, non ſinebat morbus quicquam in
gravioribus ſtudiis acrius agitare. Cœpi
per ocium Morias encomium ludere, nec
in hoc ſane ut æderem, ſed ut mor-
bi moleſtiam hoc velut avocamento
levarem. Operis incœpti guſtum ami-
culis aliquot exhibui, quo jucundior eſ-
ſet riſus cum pluribus communis. Qui-
bus cum vehementer placuiſſet, inſtite-
runt uti pergerem: obſecutus ſum, & i
hoc negocii ſeptem plus minus dies im
pendi: qui ſane ſumptus mihi pro argu-
menti pondere nimius etiam videbatur
Deinde quorum inſtinctu ſcripſeram
eorundem opera deportatus in Galliam
libellus, formulis excuſus eſt, ſed ab ex
emplo non ſolum mendoſo, verumetiam
mutilo. Porro quam diſplicuerit, v
illud ſatis eſt argumenti, quod intra pau
culos menſes plus ſepties fuerit typ
ſtanneis propagatus, idque diverſis i
locis. Demirabar ipſe, quid ibi cui
quam placeret. Hanc, mi Dorpi, ſi ine
ptiam vocas, habes reum confitentem
aut certe non reclamantem. Ad hun
modum & per ocium, & amiculis ob
ſecundans ineptivi, idque ſemel dunta
xat in vita. Quis autem omnibus hor
ſapit? At ipſe fateris cæteras lucubra
tion

ſi non alia ratione, certe tot grav-
rum hominum exemplo, quos in
libelli præfatiuncula recenſui. Cui
tem facerem? Diverſabar id temp
apud Morum meum, ex Italia re
ac renum dolor compluſculos dies
mi continebat, & mea bibliotheca
dum fuerat advecta, tum ſi maxime
iſſet, non ſinebat morbus quicquam
gravioribus ſtudiis acrius agitare. Co
per ocium Moriæ encomium ludere
in hoc ſane ut æderem, ſed ut m
bi moleſtiam hoc velut avocam
levarem. Operis incœpti guſtum
culis aliquot exhibui, quo jucundior
ſet riſus cum pluribus communis. Qui
bus cum vehementer placuiſſet, in
runt uti pergerem: obſecutus ſum, &
hoc negocii ſeptem plus minus dies
pendi: qui ſane ſumptus mihi pro ap
menti pondere nimius etiam videbatur
Deinde quorum inſtinctu ſcripſeram
eorundem opera deportatus in Gallia
libellus, formulis excuſus eſt, ſed ab e
emplo non ſolum mendoſo, verum etiam
mutilo. Porro quam diſplicuerit, ve
illud ſatis eſt argumenti, quod intra pa
culos menſes plus ſepties fuerit ty
ſtanneis propagatus, idque diverſis
locis. Demirabar ipſe, quid ibi
quam placeret. Hanc, mi Dorpi, ſi in
ptiam vocas, habes reum confitentem
aut certe non reclamantem. Ad hunc
modum & per ocium, & amiculis ob
ſecundans ineptivi, idque ſemel dun
xat in vita. Quis autem omnibus hor
ſapit? At ipſe fateris cæteras lucubra

tiones

tiones meas ejuſmodi eſſe, ut juxta piis atque eruditis omnibus magnopere probentur. Qui ſunt iſti tam rigidi cenſores, vel potius Areopagitæ, qui homini vel unam ineptiæ culpam nolint condonare? Quæ tam inſignis moroſitas, ut unico ridiculo offenſi libello, tot vigiliarum ſuperiorum gratia repente ſcriptorem ſpolient? Quot ineptias aliorum proferre poſſem, hac multis partibus ineptiores, etiam in magnis Theologis, dum rixoſas & frigidiſſimas quæſtiones commenti, de nugaciſſimis nugis perinde ac pro focis & aris inter ſe digladiantur? Atque iſti tam ridiculas fabulas, & vel ipſis Atellanis ineptiores, citra perſonam agunt. Ego certe verecundius; qui cum ineptior eſſe vellem, Stulticiæ perſonam obtexui: & quemadmodum apud Platonem Socrates obtecta facie laudes amoris recitat, ita ipſe fabulam hanc perſonatus egi. Scribis, ab iſtis ipſis, quibus argumentum diſplicet, & ingenium, & eruditionem, & eloquentiam probari, verum eoſdem oſtendi nimis libera mordacitate. At iſti reprehenſores plus etiam tribuunt mihi quam velim. quanquam nihil moror hanc laudem, præſertim ab his profectam, quibus ego nec ingenium eſſe puto, nec eruditionem, nec eloquentiam. quibus ſi pollerent, mi Dorpi, crede mihi, non tantopere jocis offenderentur, ſalutaribus magis quam ingenioſis aut eruditis. Obſecro te per Muſas, quos tandem oculos, quas aures, quod palatum adferunt iſti quos offendit in eo

 libello

libello mordacitas ? Primum quæ poteſt illic eſſe mordacitas, ubi nullius omnino nomen perſtringitur præterquã meum ? Cur non venit in mentem, quod toties inculcat Hieronymus, ubi generalis eſt de vitiis diſputatio, ibi nullius eſſe perſonæ injuriam ? Quod ſi quisquam offenditur, non habet quod expoſtulet cum eo qui ſcripſit, ipſe ſi volet ſecum agat injuriarum, utpote ſui proditor, qui declararit hoc ad ſe proprie pertinere, quod ita dictum eſt de omnibus, ut de nemine ſit dictum, niſi ſi quis volens ſibi vendicet. An non vides me toto opere ſic à nominibus hominum temperaſſe, ut nec gentem ullam acrius taxare voluerim ? Etenim ubi cuique nationi peculiarem philautiam recenſeo, Hiſpanis aſſcribo militiæ laudem, Italis literas & eloquentiam, Anglis lautas menſas, & formam, & cæteris item ejusmodi quædam, quæ quisque in ſe dicta, vel agnoſcat non illibenter, vel certe cum riſu audiat. Ad hæc, cum juxta argumenti ſuſcepti rationem, per omnia mortalium genera volvar, & in taxandis ſingulorum vitiis verſer, quæſo quid uſquam aut dictu fœdum occurrit aut virulentum ? Vbi flagitiorum ſentinam aperio ? ubi ſecretam illam vitæ humanæ moveo Camarinam ? Quis neſcit, quam multa dici potuerint in malos pontifices, in improbos epiſcopos & ſacerdotes, in vitioſos principes, breviter, in quemvis ordinem, ſi ad Iuvenalis exemplum, non puduiſſet ea mandare literis, quæ multos non pudet facere?

Tantum

Digitized by Google

libello mordacitas? Primum quæ p[illegible] test illic eſſe mordacitas, ubi nu[illegible] omnino nomen perſtringitur præterquam meum? Cur non venit in mentem, quod toties inculcat Hieronymus, ubi generalis eſt de vitiis diſputatio, ibi nullius eſſe perſonæ injuriam? Quod ſi quiſquam offenditur, non habet quod expo[illegible] cum eo qui ſcripſit, ipſe ſi volet ſecum agat injuriarum, utpote ſui proditor, qui declararit hoc ad ſe proprie pertinere, quod ita dictum eſt de omnibus, ut de nemine ſit dictum, niſi ſi quis volens ſibi vendicet. An non vides me toto opere ſic à nominibus hominum temperaſſe, ut nec gentem ullam acrius taxare voluerim? Etenim ubi cuique nationi peculiarem philautiam recenſeo, Hiſpanis aſſcribo militiæ laudem, Italis literas & eloquentiam, Anglis lautas menſas, & formam, & cæteris item ejuſmodi quædam, quæ quisque in ſe dici, vel agnoſcat non illibenter, vel certe cum riſu audiat. Ad hæc, cum juxta argumenti ſuſcepti rationem, per omnia mortalium genera volvar, & in taxandis ſingulorum vitiis verſer, quæſo quid uſquam aut dictu fœdum occurrit aut vi[illegible]lentum? Vbi flagitiorum ſentinam [illegible]erio? ubi ſecretam illam vitæ hum[illegible] [illegible] moveo Camarinam? Quis neſcit, [illegible]am multa dici potuerint in malos [illegible]tifices, in improbos epiſcopos & ſa[illegible]lotes, in vitioſos principes, breviter, [illegible]uenivis ordinem, ſi ad Iuvenalis exemplum, non puduiſſet ea mandare literis, quæ multos non pudet facere?

Tantum feſtiva quædam & ridicula magis quam fœda recenſuimus, ſed ita recenſuimus ut obiter & maximis de rebus nonnunquam admoneamus, quod illos ſcire magnopere referat. Scio tibi non eſſe vacuum ad hujuſmodi nugas deſcendere, ſed tamen ſi quando dabitur ociũ, fac attentius excutias ridiculos illos Moriæ jocos, nimirum comperies non paulo magis quadrare ad Euangeliſtarum & Apoſtolorum dogmata, quam quorundam ſplendidas, ſicuti putant, & magnis dignas magiſtris diſputationes. Atque ipſe quoque in tuis literis non diffiteris pleraque vera eſſe, quæ illic referuntur. Verum exiſtimas non expediſſe, auriculas teneras mordaci radere vero. Si putas, nullo pacto libere loquendum eſſe, nec unquam promendam eſſe veritatem, niſi cum non offendit; cur medici pharmacis medentur amaris, & ἱερὰν πικρὰν inter laudatiſſima ponunt remedia? Quod ſi illi faciunt, corporum medentes vitiis, quanto magis par eſt nos idem facere in ſanandis animorum morbis? Obſecra, inquit Paulus, argue, increpa opportune, importune. Apoſtolus vult omnibus modis inſectanda eſſe vitia, & tu nullum vis hulcus attingi? præſertim cum id ea moderatione fiat, ut ne poſſit quidem quiſquam lædi, niſi qui ſtudio læſerit ſeipſum. Quod ſi ulla eſt ratio, citra ullius offenſam, medendi vitiis hominum, hæc una, ni fallor, eſt omnium maxime accommoda, cum neque nomen cujuſquam æditur, deinde cum temperatur ab iis à quorum commemo-

Digitized by Google

memoratione quoque bonorum abhorrent aures. Etenim quemadmodum in Tragœdiis quædam atrociora ſunt, quam ut oculis ſpectatorum conveniat exhiberi, & narraſſe ſufficiat: ita in hominum moribus quædam obſcœniora ſunt, quam ut verecunde poſſint narrari. Poſtremo cum illa ipſa quæ narrantur ſub ridicula perſona, per luſum & jocum efferuntur, ut omnem offenſam ſermonis hilaritas excludat: an non videmus, quantum aliquoties apud ſeveros etiam tyrannos valeat jocus commodus, & in tempore dictus? Quæſo te, quæ preces, quæ ſeria oratio potuiſſet regis illius animum tam facile placare, quam militis jocus? Immo, inquit, niſi lagena nos deſtituiſſet, longe atrociora fueramus in te dicturi. Arriſit rex, & ignovit. Nec ſine cauſa tam diligenter de riſu præcipiunt duo ſummi rhetores M. Tullius & Quintilianus. Tantam vim habet lepos & jucunditas ſermonis, ut etiam in nos apte tortis dicteriis delectemur; id quod de C. Cæſare literis eſt proditum. Proinde ſi fateris vera quæ ſcripſi, ſi feſtiva magis quam obſcœna; quæ ratio commodior excogitari poterat medicandi communibus hominum malis? Primum ipſa voluptas illectat ad legendum, & illectum remoratur. Nam in cæteris alias res alii venantur. Voluptas ex æquo blanditur omnibus, niſi ſi quis ſtupidior eſt, quam ut literatæ voluptatis ſenſu tangi poſſit. Porro qui illic offenduntur, ubi nullius æditur nomen, ii mihi videntur haud multum
abeſſe

memoratione quoque honeſtæ
rent aures. Etenim quemadmodum
Tragœdiis, quædam atrociora ſunt
ut oculis ſpectatorum cobjicia
beri, & narraſſe ſufficiat: ita in
num moribus quædam obſcœniora
quam ut verecunde poſſint narrari
ſtremo cum illa ipſa quæ narrantur
ridicula perſona, per luſum & jocum
efferuntur, ut omnem offenſam
hilaritas excludat: an non videmus
quantum aliquoties apud ſeveros
tyrannos valeat jocus commodus
in tempore dictus? Quæſo te, quæ
ces, quæ ſeria oratio potuiſſet
lius animum tam facile placare,
militis jocus? Immo, inquit, niſi
nos deſtituiſſet, longe atrociora
mus in te dicturi. Arriſit rex, & ig
vit. Nec ſine cauſa tam diligenter
ſu præcipiunt duo ſummi rhetores
Tullius & Quintilianus. Tantum
habet lepos & jucunditas ſermonis,
etiam in nos apte tortis dicteriis
mur; id quod de C. Cæſare literis
proditum. Proinde ſi fateris vera
ſcripſi, ſi feſtiva magis quam obſcœna
quæ ratio commodior excogitari
rat medicandi communibus hominum
malis? Primum ipſa voluptas illectat
egendum, & illectum remoratur.
a cæteris alias res alii venantur.
uptas ex æquo blanditur omnibus,
quis ſtupidior eſt, quam ut literarum
luptatis ſenſu tangi poſſit. Porro
e offenduntur, ubi nullius
neu, ii mihi videntur haud multum

abeſſe à muliercularum affectibus, quæ ſi quid in malas fœminas dictum fuerit, ſic commoventur, quaſi ea contumelia ad ſingulas pertineat: rurſum ſi quid laudis tribuatur probis mulieribus, ſic ſibi placent, quaſi quod unius aut alterius eſt, id pertineat ad omnium laudem. Abſit hoc ineptiæ genus à viris, at multo magis ab eruditis viris, maxime vero a Theologis. Si quid hic offendo criminis, à quo ſum immunis, non offendor, ſed ipſe mihi gratulor, qui vacem iis malis, quibus multos obnoxios eſſe video. Sin eſt tactum hulcus aliquod, & ſum ipſe mihi oſtenſus in ſpeculo, nec hic quicquam eſt cauſæ, cur offendi debeam: ſi prudens ſum, diſſimulabo quod ſentio, nec ipſe mei veniam proditor: ſi probus, admonitus cavebo, ne mihi tale convicium poſthac in os nominatim poſſit impingi, quod illic ſine nomenclatura notatum video. Cur non ſaltem hoc donamus huic libello, quod vulgaribus iſtis comœdiis tribuunt & idiotæ? quam multa, quanta cum libertate jaciuntur illic in monarchas, in ſacerdotes, in monachos, in uxores, in maritos, in quos non? Et tamen quia nemo nominatim inceſſitur, arrident omnes, & ſuũ quisque morbum aut fatetur ingenue, aut diſſimulat prudenter. Violentiſſimi quoque tyranni ferunt ſcurras & moriones ſuos, cum ab iis aliquoties manifeſto convicio feriuntur. Non ultus eſt Imperator Flavius Veſpaſianus exprobratam ſibi cacantis faciem. Et quinam

iſti

Digitized by Google

iſti tam delicatis auribus, qui Moriam ipſam non ferunt in communem hominum vitam ſine ullius nominis inuſtione ludentem. Nunquam exploſa fuiſſet vetus comœdia, ſi ab ædendis nominibus illuſtrium virorum abſtinuiſſet. At tu quidem, optime Dorpi, ita propemodum ſcribis, quaſi totum ordinem Theologicum Moriæ libellus a nobis alienaſſet. Quid opus fuit, inquis, theologorum ordinem tam acriter laceſſere? meamque deploras fortunam. Olim, inquis, tuas lucubrationes magno ſtudio legebant omnes, te præſentem videre geſtiebant: nunc Moria, veluti Davus, interturbat omnia. Scio te nihil per calumniam ſcribere: nec ipſe tecum tergiverſatorem agam. Quæſo, laceſſitum theologorum ordinem putas, ſiquid dictum fuerit in ſtultos aut malos theologos, eoque indignos nomine? Atqui ſi placet iſta lex, univerſum mortalium genus infenſum habeat qui quid dixerit in ſceleratos homines. Quis unquam fuit tam impudens rex, qui non fateatur, regum nonnullos eſſe malos, & hoc honore indignos? Quis epiſcopus tam inſolens, qui non idem de ſuo fateatur ordine? An unus ordo theologorum, in tanto numero nullum habet ſtupidum, nullum indoctum, nullum rixoſum, ſed tantum Paulos, Baſilios, & Hieronymos nobis exhibet? Immo contra fit, ut quo quæque profeſſio præclarior eſt, hoc pauciores habeat qui reſpondeant. Plures invenies bonos naucleros, quam bonos principes; plures medicos bonos, quam

iſti tam delicatis auribus, qu...
ipſam non ferunt in commun...
num vitam ſine ullius comitii...
ludentem. Nunquam exploſa fuiſ...
tus comœdia, ſi ab ædendis ...
illuſtrium virorum abſtinuiſſe...
quidem, optime Dorpi, ita perp...
dum ſcribis, quaſi totum ordinem...
logicum Moriæ libellus a nobis a...
ſet. Quid opus fuit, inquis, theolo...
rum ordinem tam acriter laceſſere...
que deploras fortunam. Olim, inquis...
uas lucubrationes magno ſtudio...
iant omnes, te præſentem vide...
iebant: nunc Moria, veluti Davus...
rturbat omnia. Scio te nihil pe...
mniam ſcribere: nec ipſe tecum...
verſatorem agam. Quæſo, laceſſi...
eologorum ordinem putas, ſi quid...
m fuerit in ſtultos aut malos the...
;, eoque indignos nomine? Atqui...
:et iſta lex, univerſum mortalium...
inſenſum habeat qui quid dixerit...
celeratos homines. Quis unquam...
impudens rex, qui non fateatur...
) nonnullos eſſe malos, & hoc...
indignos? Quis epiſcopus tam...
, quin idem de ſuo fateatur ordine...
n unus ordo theologorum, ...
umero nullum habet ſtupidum...
indoctum, nullum rixoſum, ſed...
Paulos, Baſilios, & Hieronymos...
hibet? Immo contra fit, ut quo...
profeſſio præclarior eſt, ...
: habeat qui reſpondeant. ...
es bonos naucleros, quam ...
ipes; plures medicos bonos...
qua...

quam bonos epiſcopos. Atqui ea res haud pertinet ad contumeliam ordinis, ſed ad laudem paucorum, qui in pulcherrimo ordine ſeſe pulcherrime geſſerunt. Rogo dic mihi, cur magis offenduntur theologi, ſi modo ſunt qui offendantur, quam reges, quam primates, quam magiſtratus, quam epiſcopi, quam cardinales, quam ſummi pontifices? denique quam negociatores, quam mariti, quam uxores, quam jureconſulti, quam poetæ? nullum enim omnino mortalium genus præteriit Moria, niſi quod non uſqueadeo deſipiunt, ut in ſe quiſque dictum exiſtimet, quod in genere dictũ ſit in malos. Divus Hieronymus ſcripſit ad Euſtochium de virginitate, atque in eo libro malarum virginum mores ita depingit, ut nullus Apelles magis poſſit oculis exponere. Nunquid offenſa eſt Euſtochium? nunquid ſuccenſuit Hieronymo, quod virginum ordinem dehoneſtaſſet? ne tantulum quidem. at quamobrem tandem? nempe quod virgo prudens non exiſtimaret ad ſe pertinere, ſi quid dictum eſſet in malas: immo gaudebat admoneri bonas, ne in tales degenerarent: gaudebat admoneri malas, ut tales eſſe deſinerent. Scripſit ad Nepotianum de vita clericorum, ſcripſit ad Ruſticum de vita monachorum, ac miris coloribus pingit, miris ſalibus taxat utriuſque generis vitia. Nihil offenſi ſunt ad quos ſcripſit, quod ſcirent horum nihil ad ſe pertinere. Cur non alienatus eſt Guilielmus Montioius, inter optimates aulicos non infimus, quod

multa

Digitized by Google

multa luſerit Moria in proceres aulicos? Nempe cum ipſe ſit vir & optimus, & prudentiſſimus, arbitratur, id quod res eſt, quod in malos ac ſtultos dictum eſt primates, nihil ad ſe pertinere. Quam multa luſit in malos & laicos epiſcopos Moria? Cur nihil hiſce rebus offenſus eſt archiepiſcopus Cantuarienſis? Nempe quia vir omni virtutum genere abſolutus, nihil horum ad ſe pertinere judicat. Quid ego tibi pergam commemorare nominatim de ſummis principibus, de cæteris epiſcopis, de abbatibus, de cardinalibus, de viris eruditione claris, quorum neminem adhuc ſentio vel pilo factum alieniorem Moriæ gratia? Nec adduci poſſum ut credam ullos theologos irritatos hoc libello, niſi forte pauculos aliquot, qui vel non intelligant, vel invideant, vel natura ſint adeo moroſa, ut nihil omnino probent. Habet enim, id quod in confeſſo eſt, hoc hominum genus admixtos quoſdam, primum ingenio judicioque adeo infelici, ut ad nullas omnino literas ſint appoſiti, nedum theologicas. Deinde poſteaquam pauculas Alexandri Galli regulas edidicerint, ad hæc paululum ineptiſſimæ Sophiſtices attigerint, poſt ex Ariſtotele decem tenuerint propoſitiones, nec has intellectas, poſtremo ex Scoto aut Occam totidē edidicerint quæſtiones, quod ſupereſt, ex Catholico, Mammetrecto, & conſimilibus dictionariis, velut ex Copiæ cornu petituri, mirum quam criſtas efferant, ut nihil eſt arrogantius imperitia. Iſti ſunt qui contemnunt divum Hierony-

multa luſerit Moria in proceres aulicos
Nempe cum ipſe ſit vir & optimus, &
prudentiſſimus, arbitratur, id quod res
eſt, quod in malos ac ſtultos dictum
eſt, quod in malos ac ſtultos dictum eſt,
primates, nihil ad ſe pertinere. Quam
multa luſit in malos & laicos epiſcopos
Moria? Cur nihil hiſce rebus offenſus
eſt archiepiſcopus Cantuarienſis? Nempe
quia vir omni virtutum genere abſolu-
tus, nihil horum ad ſe pertinere judica-
Quid ego tibi pergam commemorare no-
minatim de ſummis principibus, de ca-
teris epiſcopis, de abbatibus, de cardi-
nalibus, de viris eruditione claris, quo-
rum neminem adhuc ſentio vel pilo ſe-
ctum alieniorem Moriæ gratia? Nec ad-
duci poſſum ut credam ullos theologos
irritatos hoc libello, niſi forte paucos
aliquot, qui vel non intelligant, vel in-
videant, vel natura ſint adeo moroſi, ut
nihil omnino probent. Habet enim, il-
quod in confeſſo eſt, hoc hominum ge-
nus admixtos quoſdam, primum inge-
nio judicioque adeo infelici, ut ad nul-
las omnino literas ſint appoſiti, nedum
theologicas. Deinde poſteaquam par-
culas Alexandri Galli regulas edidice-
rint, ad hæc paululum ineptiſſimæ So-
phiſtices attigerint, post ex Ariſtotele
decem tenuerint propoſitiones, eaſque
intellectas, poſtremo ex Scoto aut Oc-
cam totidē edidicerint quæſtiones, quod
ſupereſt, ex Catholico, Mammetrecto,
& conſimilibus dictionariis, velut ex
copiæ cornu petituri, mirum quam cri-
ſtas efferant, ut nihil eſt arrogantius im-
peritia. Iſti ſunt qui contemnunt diva
Hierony-

Hieronymum ut grammatiſten, quia non intelligant. Iſti Græcas, Hebraicas, immo & Latinas rident literas. Et cum ſint quovis ſue ſtupidiores, ac ne ſenſu quidem communi præditi, putant ſe totius arcem tenere ſapientiæ. Cenſent omnes, damnant, pronunciant, nihil addubitant, nuſquam hærent, nihil neſciunt. Et tamen iſti duo tresve magnas ſæpenumero commovent tragœdias. Quid enim eſt inſcitia vel impudentius, vel pertinacius? Hi magno ſtudio conſpirant in bonas literas, ambiunt in ſenatu theologorum aliquid eſſe, & verentur, ne, ſi reuaſcantur bonæ literæ, & ſi reſipiſcat mundus, videantur nihil ſciſſe, qui antehac vulgo nihil neſcire videbantur. Horum ſunt illi clamores, horum tumultus, horum conjuratio in viros melioribus addictos literis. His non placet Moria, quia non intelligunt neque Græce, neque Latine. In hujuſmodi non theologos, ſed Theologiæ hiſtriones, ſi quid forte dictum ſit acerbius, quid hoc ad magnificentiſſimum bonorum theologorum ordinem? Nam ſi pietatis ſtudio commoventur iſti, cur Moriæ potiſſimum ſuccenſent? Quam impia, quam ſpurca, quam peſtifera ſcripſit Pogius? At hic ut autor Chriſtianus paſſim habetur in ſinu, in omneis pæne verſus linguas. Quibus probris, quibus maledictis clericos inſectatur Pontanus? At hic ut lepidus ac feſtivus legitur. Quantum obſcœnitatis eſt in Iuvenale? At hunc quidam putant concionatoribus etiam utilem eſſe. Quam maledice ſcripſit in Chriſtia-

Digitized by Google

Chriſtianos Cornelius Tacitus? quam inimice Suetonius? quam impie deridet immortalitatem animarum Plinius & Lucianus? At hos tamen eruditionis gratia legunt omnes, & merito quidem legunt. Solam Moriam, quia ſalibus aliquot luſerit, non in bonos theologos, & eo dignos titulo, ſed in ineruditorum frivolas quæſtiunculas, & ridiculum Magiſtri noſtri titulum, ferre non poſſunt. Ac duo tresve nebulones theologico ſchemate perſonati, mihi conantur hanc movere invidiam, quaſi theologorum ordinem læſerim & alienarim. Ego tantum tribuo theologicis literis, ut eas ſolas ſoleam appellare literas. Ita ſuſpicio veneror que hunc ordinem, ut huic uni nomen dederim, ac voluerim aſſcribi. Quanquam pudore prohibeor, quo minus mihi tam eximium titulum aſſeram, quippe qui non ignorem, quæ dotes & eruditionis & vitæ theologico nomini debeantur. Neſcio quid homine majus profitetur, qui theologum profitetur: epiſcoporum ea dignitas eſt, haud mei ſimilium. Nobis ſatis eſt Socraticum illud didiciſſe, quod nihil omnino ſcimus, & qua poſſumus, operam noſtrā juvandis aliorum ſtudiis conferre. Equidem neſcio ubi nam lateant iſti duo tresve theologorum dii, quos ſcribis mihi parum eſſe propicios. Ipſe compluribus in locis ſum verſatus ab ædita Moria, in tot Academiis vixi, in tot frequentiſſimis urbibus, nullum unquam theologum mihi ſenſi iratum, niſi unum aut alterum ex iſtorum numero, qui omnibus bonis literis

Chriſtianos Cornelius Tacitus? quam inimice Suetonius? quam impie de immortalitatem animarum Pliniu Lucianus? At hos tamen erud gratia legunt omnes, & merito q legunt. Solam Moriam, quia ſ aliquot luſerit, non in bonos theolo & eo dignos titulo, ſed in ineptos rum frivolas quæſtiunculas, & ſo lum Magiſtri noſtri titulum, ferre poſſunt. Ac duo tresve nebulones logico ſchemate perſonati, mihi co tur hanc movere invidiam, quaſi logorum ordinem læſerim & alien Ego tantum tribuo theologicis lite ut eas ſolas ſoleam appellare literas ſuſpicio veneror que hunc ordinem, huic uni nomen dederim, ac velle aſſcribi. Quanquam pudore prohib quo minus mihi tam eximium titu aſſeram, quippe qui non ignorem, dotes & eruditionis & vitæ theolo nomini debeantur. Neſcio quid hom majus profitetur, qui theologum pro tetur: epiſcoporum ea dignitas eſt, mei ſimilium. Nobis ſatis eſt Socr cum illud didiciſſe, quod nihil omnino ſcimus, & qua poſſumus, operam noſ juvandis aliorum ſtudiis conferre. Eg dem neſcio ubi nam lateant iſti duo ve theologorum dii, quos ſcribis n parum eſſe propicios. Ipſe complurib u locis ſum verſatus ab ædita Moria, ot Academiis vixi, in tot frequentiſ is urbibus nullum unquam theologu ihi ſenſi iratum, niſi unum aut alterum iſtorum numero, qui omnibus bonis liter

literis ſunt hoſtes. Nec ii tamen unquam verbo mecum expoſtularunt. Quid in abſentem muſſitent, non admodum obſervo, tot bonorum judicio fretus. Ni vererer, mi Dorpi, ne cui videar arrogantius quam verius hæc dicere, quam multos tibi poſſem recenſere theologos, vitæ ſanctimonia celebres, eruditione præcellentes, dignitate præminentes, aliquot ex his etiam epiſcopos, qui me nunquam magis amplexi ſunt, quam poſt æditam Moriam, & quibus ille libellus magis arridet, quam mihi ipſi. Horum ſingulos titulis ac nominibus ſuis hoc loco referrem, niſi vererer, ne tantis etiã viris, Moriæ cauſa, futuri ſint iniquiores tres iſti theologi: immo unum duntaxat eſſe puto apud vos iſtius autorem tragœdiæ. Nam rem propemodum conjecturis aſſequor. Quem ſi vellem ſuis depingere coloribus, nemo miraretur ejuſmodi viro diſplicuiſſe Moriam: immo mihi non placeret, niſi talibus diſpliceret; quanquam nec mihi placet. at iſto certe nomine minus diſplicet, quod talibus ingeniis non placet. Plus apud me ponderis habet ſapientum & eruditorum theologorum judicium, qui tantum abſunt ut me ſugillent mordacitatis, ut moderationem etiam & candorem meum laudibus vehant, qui procax per ſe argumentum citra procaciam tractarim, & in re jocoſa ſine dente luſerim. Etenim ut ſolis reſpondeam Theologis, quos ſolos audio offendi, quis neſcit quam multa vulgo quoque dicantur in mores malorum Theologorum? Moria nihil at-

Digitized by Google

tingit iſtiuſmodi : tantum jocatur in ocioſas illorum diſceptatiunculas ; nec has ipſas tamen ſimpliciter improbat, verum eos damnat, qui in his ſolis theologicæ rei puppim , ut ajunt , & proram collocant , quique logomachiis, ut divus appellavit Paulus , ejuſmodi ſic occupantur, ut nec Euangelicas, nec Propheticas , nec Apoſtolicas literas vacet legere. Atque utinam, mi Dorpi, pauciores eſſent huic obnoxii crimini! Poſſem tibi producere, qui annum egreſſi octogeſimum , tantum ætatis in hujuſmodi tricis perdiderint , nec unquam contextum Euangelicum evolverint ; id quod à me compertum ipſi quoque demum confeſſi ſunt. Ne ſub Moriæ quidem perſona ſum auſus dicere , quod tamen non raro multos audio deplorantes, theologos & ipſos, ſed vere theologos, hoc eſt, viros integros , graves , eruditos, & qui Chriſti doctrinam penitus ex ipſis imbiberint fontibus. Ii quoties apud eos ſunt , apud quos fas liberas animi voces depromere , deplorant, hoc recentius Theologiæ genus mundo invectum, & vetus illud deſiderant. Quid enim eo ſanctius, quid auguſtius , quid æque reſipiens ac referens illa cœleſtia Chriſti dogmata ? at hoc , ut omittam barbari factitiique ſermonis ſordes & portenta, ut omittam omnium bonarum literarum inſcitiam, ut imperitiam linguarum , ſic Ariſtotele , ſic humanis inventiunculis, ſic prophanis etiam legibus eſt contaminatum , ut haud ſciam an purum illum ac ſyncerum Chriſtum ſapiat. Fit enim, ut dum

tingit iſtiuſmodi : tantum ...
ocioſas illorum diſceptatiunculas ; ...
has ipſas tamen ſimpliciter ...
verum eos damnat, qui in his ſolis ...
logicæ rei puppim , ut ajunt , & pr...
ram collocant , quique logomachias ...
divus appellavit Paulus , ejuſmodi ...
occupantur, ut nec Euangelicas, nec ...
pheticas , nec Apoſtolicas literas ...
legere. Atque utinam, mi Dorpi, ...
res eſſent huic obnoxii crimini ! ...
tibi producere, qui annum egreſſi ...
geſimum , tantum ætatis in hujuſmodi ...
tricis perdiderint , nec unquam ...
tum Euangelicum evolverint ; id ...
à me compertum ipſi quoque ...
confeſſi ſunt. Ne ſub Moriæ ...
perſona ſum auſus dicere, quod ...
non raro multos audio deplorantes ...
theologos & ipſos, ſed vere theologos
hoc eſt, viros integros , graves , eru...
tos, & qui Chriſti doctrinam penitus ...
ipſis imbiberint fontibus. Ii quoties ...
cos ſunt , apud quos fas liberas ...
voces depromere , deplorant, hoc ...
tius Theologiæ genus mundo ...
& vetus illud deſiderant. Quid enim ...
ſanctius, quid auguſtius , quid ...
ſipiens ac referens illa cœleſtia Chri...
dogmata ? at hoc , ut omittam barba...
factitiique ſermonis ſordes & portent...
ut omittam omnium bonarum literarum ...
inſcitiam, ut imperitiam linguarum, ...
Ariſtotele , ſic humanis inventiunculis ...
ſic prophanis etiam legibus eſt contam...
natum , ut haud ſciam an purum illud ...
ſyncerum Chriſtum ſapiat. Fit enim, ...
ut dum

ut dum ad humanas traditiones nimium advertit oculos, minus aſſequatur archetypum. Hinc ſæpenumero coguntur Theologi cordatiores aliud ad populum dicere , quam vel apud ſe ſentiant , vel apud familiares loquantur , & aliquoties non habeant quod reſpondeant conſultoribus , cum perſpiciunt aliud docuiſſe Chriſtum , aliud humanis traditiunculis imperari. Quæſo, quid commercii Chriſto & Ariſtoteli ? Quid ſophiſticis captiunculis cum æternæ ſapientiæ myſteriis ? Quorſum tot quæſtionum labyrinthi ? inter quas quā multæ ſunt ocioſæ, quam multæ peſtilentes, vel hoc ipſo quod contentiones & diſſidia pariunt ? At ſunt veſtiganda quædam, ſunt & decernenda quædam. Non abnuo. Sed ediverſo permulta ſunt quæ rectius ſit omittere quam inquirere. Et ſcientiæ pars eſt quædam neſcire , permulta de quibus ſalubrius eſt ambigere quam ſtatuere. Poſtremo ſi quid ſtatuendum eſt, id velim reverenter , non arroganter, & ex divinis literis, non è commerciis hominum , ratiunculis ſtatui. Nunc neque quæſtiuncularum ullus eſt finis , in quibus ipſis tamen quanta familiarum & factionum diſſenſio ? & cotidie decretum ex decreto naſcitur. Breviter, eo redacta res eſt, ut negocii ſumma non tam ex Chriſti præſcripto, quam ex ſcholaſticorum definitionibus & epiſcoporum qualiumcunque poteſtate dependeat. Quibus rebus ſic involuta ſunt omnia , ut ne ſpes quidem ſit mundum ad verum illum Chriſtianiſmum revocandi.

Digitized by Google

candi. Hæc aliaque permulta perſpiciunt ac deplorant ſanctiſſimi, iidemque doctiſſimi viri, quorum omnium præcipuam cauſam in audax hoc & irreverens recentium theologorum genus rejiciunt. O ſi tibi liceret, mi Dorpi, tacitis oculis animi mei cogitationes intueri! nimirum intelligeres quam multa prudens hoc reticeam loco. At horum aut nihil attigit Moria, aut certe leviſſime attigit, ne quem offenderem. Atque eandem cautionem in omnibus ſervare curavi, ne quid obſcœne ſcriberem, ne quid peſtiferum moribus, ne quid ſeditioſum, aut quod cum ullius ordinis injuria conjunctum videri poſſet. Si quid ibi dictum eſt de divorum cultu, ſemper reperies aliquid aſſcriptum, quod palam teſtetur nihil aliud taxari quam ſuperſtitionem non recte colentium divos. Item ſi quid in principes, ſi quid in epiſcopos, ſi quid dicitur in monachos, ſemper addimus quod declaret, illud in ordinis injuriam non eſſe dictum, ſed in corruptos & ſuo indignos ordine, ne quenquam bonum læderem, dum malorum inſector vitia. Ac rurſus dum hoc ago, ſubtractis omnium nominibus, effeci quod in me fuit, ne vel mali poſſent offendi. Poſtremo dum ſalibus & jocis, fictaque & ridicula perſona, tota peragitur fabula, curatum eſt ut triſtes etiam & moroſi boni conſulant. Iam illud non ut mordacius dictum notari ſcribis, ſed ut impium. Nam quo, inquis, pacto ferant piæ aures, quod futuræ vitæ felicitatem dementiæ ſpeciem

vocas?

candi. Hæc aliaque permulta perſpiciunt ac deplorant ſanctiſſimi, iidemque do-ctiſſimi viri, quorum omnium præ-cipuam cauſam in audax hoc & irreverens recentium theologorum genus rejiciunt. O ſi tibi liceret, mi Dorpi, tacitas occl-animi mei cogitationes intueri! ni-rum intelligeres quam multa præter-hoc reticeam loco. At horum aut nihil attigit Moria, aut certe leviſſime at-git, ne quem offenderem. Atque ea-dem cautionem in omnibus ſervare cu-ravi, ne quid obſcœne ſcriberem, ne quid peſtiferum moribus, ne quid ſedi-tioſum, aut quod cum ullius ordinis in-juria conjunctum videri poſſet. Si quid ibi dictum eſt de divorum cultu, ſem-per reperies aliquid aſcriptum, quod pa-lam teſtetur nihil aliud taxari quam ſu-perſtitionem non recte colentium divos. Item ſi quid in principes, ſi quid in epi-ſcopos, ſi quid dicitur in monachos, ſem-per addimus quod declaret, illud in co-divis injuriam non eſſe dictum, ſed in corruptos & ſuo indignos ordine, ne quenquam bonum læderem, dum malo-rum inſector vitia. Ac rurſus dum hæc ago, ſubtractis omnium nominibus, ef-feci quod in me fuit, ne vel mali poſ-ſent offendi. Poſtremo dum ſalibus & jocis, fictaque & ridicula perſona, tota peragitur fabula, curatum eſt ut triſtes etiam & moroſi boni conſulant. Iam il-lud non ut mordacius dictum accu-ſcribis, ſed ut impium. Nam quo, in-quis, pacto ferant piæ aures, quod fut-e vitæ felicitatem dementiæ ſpeciem

vocas

vocas? Obſecro te, optime Dorpi, quis tuum candorem docuit ſubdolum hoc calumniandi genus? ſive, quod magis arbitror, quis aſtutus ad hanc mihi ſtruendam calumniam tua abuſus eſt ſimplicitate? Ad hunc modum ſolent iſti calumniatores peſtilentiſſimi duo verba decerpere, eaque nuda, nonnunquam & immutata nonnihil, prætermiſſis his quæ durum alioqui ſermonem leniunt & explicant. Notat ac docet hanc aſtutiam in ſuis inſtitutionibus Quintilianus, ut noſtra quam commodiſſime referamus, additis confirmationibus, & ſi quid eſt quod mitiget, quod extenuet, quod alioqui cauſam adjuvet: contra, quæ ſunt adverſariorum, ea deſtituta his omnibus recitemus, idque verbis, quam fieri poteſt, odioſiſſimis. Hanc artem iſti non ex Quintiliani præceptis, ſed ex ſua malevolentia didicerunt; qua ſæpenumero fit, ut quæ magnopere placitura fuerint ſi ſic referantur ut ſcripta ſunt, aliter recitata vehementer offendant. Relege, quæſo te, locum, ac diligenter inſpice, quibus gradibus, quoque ſermonis progreſſu huc perventum ſit, ut felicitatem illam dementiæ ſpeciem eſſe dicerem. Ad hæc obſerva, quibus verbis id explicem, videbis illic eſſe, quod vere pias aures etiam delectet, tantum abeſt ut quicquam ſit quod offendat. In tua recitatione offendiculum eſt, non in meo libello. Etenim cum hoc ageret Moria, ut univerſum rerum genus Stulticiæ nomine complecteretur, doceretque, totius humanæ felicitatis ſummam à ſtulticia

 pen-

Digitized by Google

pendere, per omne mortalium genus pervagata eſt, uſque ad reges ac ſummos pōtifices. Deinde perventum eſt ad ipſos apoſtolos, atque adeo Chriſtum, quibus ſtulticiam quandam tributam reperimus in ſacris literis. Neque vero periculum eſt, ne quis hic imaginetur apoſtolos aut Chriſtum vere ſtultos fuiſſe, ſed quod in his quoque fuerit infirmum quiddam, & noſtris tributum affectibus, quod ad æternam illam ac puram ſapientiam parum ſapiens videri poſſit. Verum hæc ipſa ſtulticia vincit omnem mundi ſapientiam, quemadmodum & propheta omnem mortalium juſtitiam pannis confert fœminæ menſtruo fluxu contaminatæ, non quod bonorum juſtitia polluta ſit, ſed quod ea quæ apud homines puriſſima ſunt, quodammodo impura ſint, ſi ad illam ineffabilem dei puritatem cōferantur. Et ut ſapientem propoſui ſtulticiam, ita ſanam inſaniam, & cordatam amentiam facio. Quoque mollius eſſet, quod de ſanctorum fruitione ſequebatur, præmitto tres Platonis furores, è quibus feliciſſimus ſit amantium, qui nihil aliud ſit quam ecſtaſis quædam. At piorum ecſtaſis nihil aliud eſt quam guſtus quidam futuræ beatitudinis, qua toti abſorbebimur in deum, in illo magis quam in nobis ipſi futuri. At hunc Plato furorem vocat, cum quis extra ſe raptus, in eo eſt quod amat, eoque fruitur. Non vides quam diligenter paulo poſt diſtinxerim ſtulticiæ & inſaniæ genera, ne quis ſimplicium in verbis noſtris labi poſſet? Verum de re non pu-

gno,

pendere, per omne mortalium genus
vagata eſt, uſque ad reges ac ſumm
tinces. Deinde perventum eſt ad
apoſtolos, atque adeo Chriſtum, qu
ſtulticiam quandam tributam reperi
in ſacris literis. Neque vero peric
eſt, ne quis hic imaginetur apoſtolo
Chriſtum vere ſtultos fuiſſe, ſed
in his quoque fuerit infirmum qu
& noſtris tributum affectibus, qu
æternam illam ac puram ſapientiam
rum ſapiens videri poſſit. Verum
ipſa ſtulticia vincit omnem mundi
pientiam, quemadmodum & prop
omnem mortalium juſtitiam pannis
fert fœminæ menſtruo fluxu contam
tæ, non quod bonorum juſtitia pol
ſit, ſed quod ea quæ apud homines
riſſima ſunt, quodammodo impura ſ
ſi ad illam ineffabilem dei puritatem
ferantur. Et ut ſapientem propoſui
ticiam, ita ſanam inſaniam, & c
tam amentiam facio. Quoque m
eſſet, quod de ſanctorum fruitione
quebatur, præmitto tres Platonis fu
res, è quibus feliciſſimus ſit amat
qui nihil aliud ſit quam ecſtaſis qu
dam. At piorum ecſtaſis nihil aliud
quam guſtus quidam futuræ beatitudi
nis; qua toti abſorbebimur in deum,
illo magis quam in nobis ipſi futuri.
nunc Plato furorem vocat, cum quis
a ſe raptus, in eo eſt quod amat, eoq
nitur. Non vides quam diligenter p
poſt diſtinxerim ſtulticiæ & inſaniæ
nera, ne quis ſimplicium in verbi
labi poſſet? Verum de re non p

geo,

gno, inquis; à verbis ipſis abhorrent piorum aures. At cur non offenduntur eædem aures iſtæ, cum Paulum audiunt dicentem, Quod ſtultum eſt dei? &, Stulticiam crucis? Cur non divum Thomam in jus vocant, qui de Petri ecſtaſi ſcribit in hunc modum: Dum pie deſipit, ſermonem incipit de tabernaculis. Sacrum illum ac felicem raptum deſipientiam vocat, & tamen iſta canuntur in templis. Cur mihi non olim ſcripſere dicam, quod in precatione quadam Chriſtum magum dixerim, & incantatorem? Divus Hieronymus Chriſtum Samaritanum appellat, cum fuerit Iudæus. Paulus eundem & peccatum vocat, quaſi plus dicas quam peccatorem. Maledictum vocat. quam impium convicium, ſi quis maligne velit interpretari? quam pia laus, ſi quis, ut Paulus ſcripſit, ita accipiat? Ad conſimilem modum, ſi quis Chriſtum prædonem appellet, ſi quis adulterum, ſi quis temulentum, ſi quis hæreticum, nonne futurum ſit, ut boni omnes obturent aures? At ſi quis commodis verbis hæc efferat, & ſermonis progreſſu paulatim huc lectorem veluti manu deducat; quemadmodum triumphans per crucem, prædam ab inferis abductam patri revexerit; quemadmodum Moyſi ſynagogam, velut uxorem Vriæ, ſibi adjunxerit, ut ex ea naſceretur pacificus ille populus; quo pacto charitatis muſto temulentus, ſemetipſum nobis impenderit; quemadmodum novum doctrinæ genus invexerit, ab omnium & ſapientum & inſipientum placitis longe

 diverſiſ-

Digitized by Google

diverſiſſimum: quis quæſo poterit offendi? præſertim cum horum vocabulorum ſingula nonnunquam reperiamus in arcanis literis, in bonum uſurpata ſenſum? Nos in Chiliadibus (nam id obiter venit in mentem) apoſtolos Silenos appellavimus, immo Chriſtum ipſum Silenum quendam diximus. Accedat iniquus interpres, qui hoc tribus verbis odioſius explicet, quid intolerabilius? At legat pius & æquus quæ ſcripſi, probabit allegoriam. Demiror autem, nec illud animadverſum ab iſtis, quam cautim efferam iſta, quamque correctione ſtudeam mitigare. ſic enim propono: Sed poſteaquam ſemel τὴν λεοντὴν induimus, age doceamus & illud, felicitatem Chriſtianorum, quam tot laboribus expetunt, nihil aliud eſſe quam inſaniæ ſtulticiæque genus quoddam. Abſit invidia verbis, rem ipſam potius expendite. Audiſne? Primum quod Moria de re tam arcana diſputat, id mitigo proverbio, quod jam leonis exuvium induerit. Nec ſimpliciter appello ſtulticiam aut inſaniam, ſed ſtulticiæ inſaniæque genus, ut piam ſtulticiam, & felicem intelligas inſaniam, juxta diſtinctionem quam mox ſubjicio. Nec hoc contentus, addo, quoddam, ut appareat, figuram ſubeſſe, non ſimplicem eſſe ſermonem. Nec his contentus, offenſam deprecor, quam verborum ſonus poſſit gignere; & admoneo, ut magis obſervent quid dicatur, quam quibus dicatur verbis: atque hæc quidem in ipſa ſtatim propoſitione. Iam vero in ipſa tractatione quid eſt omnino,

quod

diverſiſſimum: quis quæſo poterit
ſendi? præſertim cum horum voca
lorum ſingula nonnunquam reperiam
in arcanis literis, in bonum uſurpari
ſum? Nos in Chiliadibus (tam id ob
venit in mentem) apoſtolos Silenos
pellavimus, immo Chriſtum ipſum Si
num quendam diximus. Accedat ini
interpres, qui hoc tribus verbis
ſius explicet, quid intolerabilius?
gat pius & æquus quæ ſcripſi,
bit allegoriam. Demiror autem,
lud animadverſum ab iſtis, quam
tim efferam iſta, quamque
ſtudeam mitigare. ſic enim propono
poſteaquam ſemel τὴν λεοντῆν induerit
age doceamus & illud, felicitatem Chri
ſtianorum, quam tot laboribus expeta
nihil aliud eſſe quam inſaniæ ſtulticiæ
que genus quoddam. Abſit invidia
bis, rem ipſam potius expendite.
ne? Primum quod Moria de re tam
cana diſputat, id mitigo proverbio,
jam leonis exuvium induerit. Nec
pliciter appello ſtulticiam aut inſaniam
ſed ſtulticiæ inſaniæque genus, ut piam
ſtulticiam, & felicem intelligas
niam, juxta diſtinctionem quam
ſubjicio. Nec hoc contentus, addo, quod
dam, ut appareat, figuram ſubeſſe,
ſimplicem eſſe ſermonem. Nec his con
entus, offenſam deprecor, quam verbo
rum ſonus poſſit gignere; & admoneo
magis obſervent quid dicatur, quam
tibus dicatur verbis: atque hæc
in ipſa ſtatim propoſitione. Iam
in ipſa tractatione quid eſt omnino

quod

quod non pie, quod nō circumſpecte ſit dictum, ac reverentius etiam quam ut conveniat Moriæ? Sed ibi malui pauliſper oblivisci decori, quam non ſatisfacere dignitati rei; malui rhetoricen offendere, quam lædere pietatem. Ac poſtremo peracta probatione, ne quem moveret, quod de re tam ſacra Stulticiam, hoc eſt, jocoſam perſonam, fecerim loquentem, & hanc deprecor culpam hiſce verbis: Verum ego jamdudum oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ. Quanquam ſi quid petulantius aut loquacius a me dictum videbitur, cogitate, & Stulticiam & mulierem dixiſſe. Vides ut nuſquam ceſſarim omnem offendiculi anſam præcidere. Verum iſta non perpendunt, quorum aures præter propoſitiones, concluſiones, & corollaria nihil admittunt. Quid quod præfatione præmunierim libellum, qua conor omnem præcludere calumniam? neque quicquam addubito, quin ea candidis omnibus faciat ſatis. Quid autem facias iſtis, qui vel ob ingenii pertinaciam ſibi ſatisfieri nolint, vel ſtupidiores ſint quam ut ſatisfactionem intelligant? Nam quemadmodum Simonides dixit, Theſſalos hebetiores eſſe, quam ut poſſint à ſe decipi, ita quoſdam videas ſtupidiores, quam ut placari queant. Ad hæc, non mirum eſt, invenire quod calumnietur qui nihil aliud quærit niſi quod calumnietur. Quod ſi quis eodem animo legat divi Hieronymi libros, centum locos offendet qui calumniæ pateant: nec deerit in omnium Chriſtianiſſimo doctore quod ab iſtis

 hære-

Digitized by Google

hæreticum poſſit appellari. ne quid interim dicam de Cypriano, de Lactantio, deque cæteris conſimilibus. Denique quis unquam audivit ludicrum argumentum in Theologorum vocari cognitionem? Quod ſi placet, cur non eadem opera quicquid à poetis hodie ſcribitur aut luditur, ad hanc excutiunt legem? quot illic reperient obſcœna, quot veterem paganiſmum olentia? Verum hæc quoniam inter ſeria non habentur, nemo theologorum exiſtimat ad ſe pertinere. Neque tamen poſtulem iſtorum exemplum mihi patrocinari. Ego nec joco ſcriptum à me velim, quod ullo pacto Chriſtianorum officiat pietati. Modo detur qui quod ſcriptum eſt intelligat: modo detur æquus & integer, quique cognoſcere ſtudeat, non affectet calumniari. At ſi quis iſtorum habeat rationem, qui primum nullo ſunt ingenio præditi, minore judicio, deinde nihil omnino bonarum literarum attigerunt, ſordida tantum iſta, perturbataque doctrina infecti potius quam eruditi: denique infenſi omnibus, qui ſciunt quod ipſi neſciant, nec aliud ſecum adferentes propoſitum, quam calumniandi, quicquid illud ſit, quod forte utcunque intellexerint: is nimirum nihil omnino ſcripturus eſt, ſi vacare velit calumnia. Quid quod iſtorum nonnullos gloriæ ſtudium ad calumniandum adducit? Nihil enim glorioſius inſcitia cum ſcientiæ perſuaſione conjuncta. Proinde cum vehementer ſitiant famam, nec eam poſſint bonis rationibus aſſequi, malunt Epheſium illum juve-

hæreticum poſſit appellari. ne quid
terim dicam de Cypriano, de Lac-
tio, deque cæteris conſimilibus. Deni-
quis unquam audivit ludicrum ar-
mentum in Theologorum venire
tionem? Quod ſi placet, cur non
opera quicquid à poetis hodie ſcri-
aut luditur, ad hanc excutiunt lege-
quot illic reperient obſcœna, quot
rem paganiſmum olentia? Verum hæc
quoniam inter ſeria non habentur,
theologorum exiſtimat ad ſe perti-
Neque tamen poſtulem iſtorum ex-
plum mihi patrocinari. Ego ne
ſcriptum à me velim, quod ullo pa-
Chriſtianorum officiat pietati. Modo
tur qui quod ſcriptum eſt intelligant
do detur æquus & integer, qui que
gnoſcere ſtudeat, non affectet calum-
ri. At ſi quis iſtorum habeat ratio-
qui primum nullo ſunt ingenio prædi-
minore judicio, deinde nihil
bonarum literarum attigerunt, ſo-
tantum iſta, perturbataque doctrina
fecti potius quam eruditi: denique
fenſi omnibus, qui ſciunt quod ipſi
ſciant, nec aliud ſecum adferentes
poſitum, quam calumniandi, quicquid
illud ſit, quod forte utcunque intellexe-
rint: is nimirum nihil omnino ſcriptu-
eſt, ſi vacare velit calumnia. Quid quod
iſtorum nonnullos gloriæ ſtudium ad
calumniandum adducit? Nihil enim glo-
rioſius inſcitia cum ſcientiæ perſuaſione
conjuncta. Proinde cum vehementer ſi-
tiant famam, nec eam poſſint bonis ra-
tionibus aſſequi, malunt Epheſium illum
juve-

juvenem imitari, qui incenſo phano totius orbis celeberrimo nobilitatus eſt, quam inglorii vivere. Et cum ipſi nihil lectu dignum poſſint ædere, toti ſunt in hoc, ut celebrium virorum lucubrationes carpant. De aliis loquor, non de me, qui nihil omnino ſum. Ac Moriæ libellum ipſe ne pili quidem facio, ne quis putet hac re commoveri nos. Quid autem mirum, ſi tales, quales modo diximus, propoſitiones aliquot eligant, ex magno decerptas opere, quarum alias faciant ſcandaloſas, alias irreverentiales, alias male ſonantes, alias impias & hæreſim ſapientes? non quod hæc mala reperiant illic, ſed quod ipſi ſecum adferant. Quanto placabilius erat, & Chriſtiano candore dignius, eruditorum hominum induſtriam favore alere? & ſi quid forte fortuna fuerit elapſum incogitantius, aut connivere, aut comiter interpretari, quam inimice quærere quod reprehendas, & ſycophantam agere, non theologum? Quanto felicius, mutua collatione vel docere, vel diſcere: &, ut Hieronymianis utar verbis, in ſcripturarum campo ſine noſtro dolore ludere? At in iſtis mirum quam nihil ſit medium. Quoſdam autores ſic legunt, ut quantumvis manifeſtum inciderit erratum, vel frivolo prætextu defendant: in quoſdam adeo ſunt iniqui, ut nihil tam circumſpecte dici poſſit, quod non aliqua ratione calumnientur. Quanto præſtiterat, dum hæc agunt, dum viciſſim & lacerant, & lacerantur, ſimul & ſuum perdentes ocium, & alienum, Græcas

aut

Digitized by Google

aut Hebraicas, aut certe Latinas literas diſcere? quarum cognitio tantum adfert momenti ad divinarum ſcientiam literarum, ut mihi ſane videatur vehementer impudens, earum rudem Theologi nomen ſibi vindicare. Proinde, Martine optime, pro mea in te benevolentia non te deſinam adhortari, quod antehac ſæpiùs feci, ut ſtudiis tuis ſaltem Græcarum literarum cognitionem adjungas. Rara quędam eſt ingenii tui felicitas. Stylus ſolidus & nervoſus, ac fluens & exuberans, animum arguit non ſanum modo, verumetiam fœcundum. Suppetit ætas non tantum integra, ſed virens adhuc & florida: & vulgatum iſtum ſtudiorum curſum jam feliciter abſolviſti. Crede mihi, ſi iſtis tam præclaris initiis Græcanicæ literaturæ colophonem addideris, auſim tum mihi, tum aliis omnibus, magnum quiddam de te polliceri, & quod antehac nemo recen[illegible] theologorum præſtiterit. Quod ſi in hac es opinione, ut amore veræ pietatis putes omnem humanam eruditionem eſſe contemnendam; & arbitraris, ad hanc ſapientiam majore compendio perveniri transfiguratione quadam in Chriſtum; cæteraque omnia quæ digna cognitu ſint, plenius in fidei lumine perſpici quã in hominum libris: facile tuæ ſubſcripſero ſententiæ. Quod ſi, ut nunc habet humanarum rerum ſtatus, veram Theologicæ rei cognitionem tibi promittis abſque linguarum peritia, præſertim ejus, in qua pleræque ſunt traditæ divinæ literæ, tota nimirum erras via.

aut Hebraicas, aut certe Latinas
diſcere? quarum cognitio tanti
momenti ad divinarum ſcientiam
rarum, ut mihi ſane videatur
ter impudens, earum rudem Theolo-
nomen ſibi vindicare. Proinde,
optime, pro mea in te benevolentia
te deſinam adhortari, quod antehac
pius feci, ut ſtudiis tuis ſaltem Græ-
rum literarum cognitionem adjun-
Rara quædam eſt ingenii tui felicitas
lus ſolidus & nervoſus, ac ſiccus
berans, animum arguit non ſanum
do, verumetiam fœcundum. Supp-
ætas non tantum integra, ſed vires
huc & florida: & vulgatum iſtum
diorum curſum jam feliciter abſolvi
Crede mihi, ſi iſtis tam præclaris ini-
Græcanicæ literaturæ colophonem ad-
dideris, auſim tum mihi, tum aliis om-
nibus, magnum quiddam de te pollice-
& quod antehac nemo recentium the-
logorum præſtiterit. Quod ſi in hac
opinione, ut amore veræ pietatis p-
omnem humanam eruditionem eſſe con-
temnendam; & arbitraris, ad hanc ſa-
pientiam majore compendio perveni-
transfiguratione quadam in Chriſtum,
cæteraque omnia quæ digna cogni-
ſint, plenius in fidei lumine perſpici qu-
in hominum libris: facile tuæ ſubſcri-
pſero ſententiæ. Quod ſi, ut nunc ha-
bet humanarum rerum ſtatus, vera-
Theologicæ rei cognitionem tibi pro-
mittis abſque linguarum peritia, præ-
tim ejus, in qua pleræque ſunt tradi-
divinæ literæ, tota nimirum erras via.

Atque

Atque utinam hanc rem perſuadere tibi tam poſſim quam cupio: nam cupio non minus quam & te diligo & tuis ſtudiis faveo: porro tum diligo effuſiſſime, tum faveo impenſiſſime. Quod ſi tibi non poſſum approbare, ſaltem illud amici precibus dones velim, ut periculum facias. Nihil recuſabo ſupplicii, niſi fateberis amicum ac fidum fuiſſe conſilium. Si quid meretur hic meus in te amor, ſi quid valet patria communis, ſi quid tribuis huic, non auſim dicere, doctrinæ, ſed certe laborioſæ in bonis literis exercitationi, ſi quid tribuis ætati, (nam quantum ad annos attinet, ego tibi pater eſſe poſſem,) ſine me hoc vel gratia, vel autoritate, ſi minus argumentis, abs te impetrare. Ita demum mihi videbor eloquens, quod tu mihi ſoles tribuere, ſi hanc rem perſuaſero. Quod ſi aſſequor, futurum eſt ut uterque gaudeamus, ego dediſſe conſilium, tu paruiſſe. Et qui nunc es omnium chariſſimus, hoc nomine non paulo futurus es charior, quod te tibi reddiderim chariorem. ſin minus; vereor, ne natu jam grandior, ac rerum uſu doctus, & meum probaturus ſis conſilium, & tuam damnaturus ſententiam: quodque fere ſolet uſu venire, tum intelligas errorem tuum, cum ſerum erit mederi. Poſſem tibi permultos enumerare nominatim, qui cani jam cœperint in his literis repueraſcere, quod tandem animadvertiſſent ſine his mancum ac cæcum eſſe literarum ſtudium. Verum hac de re nimis jam multa: ut ad tuam redeam epiſtolam. Quoniam exiſti-

Digitized by Google

exiſtimas, hac una ratione leniri poſſe theologorum invidiam, & veterem inſtaurari favorem, ſi quaſi παλινῳδῶν, Sophiæ laudem opponam Moriæ encomio: vehementer hortaris & obſecras ut ita faciam. Ego, mi Dorpi, qui nemi nem contemno niſi meipſum, quique cu piam, ſi liceat, univerſos mortales habere placatos, nec hoc laboris gravarer ſuſcipere, niſi proſpicerem futurum, ut, ſi quid apud pauculos iniquos & indoctos ortum eſt invidiæ, non ſolum non extinguatur, verum etiam magis exacerbetur. Proinde ſatius eſſe duco, μὴ κινεῖν τὸ εὖ κείμενον κακὸν, καὶ ταύτης καμαρίνας μὴ ἅπτεσθαι. Rectius, ni fallor, tempore langueſcet hæc excetra. Nunc ad alteram epiſtolæ tuæ partem venio. Operam meam in Hieronymo reſtituendo magnopere comprobas, & ad conſimiles hortaris labores. Hortaris tu quidem jam currentem; quanquam non tam hortatoribus opus eſt ad hanc rem quam adjutoribus; tantum eſt in negocio difficultatis. Verum nolo poſthac mihi quicquam credas, niſi hic veracem depreheaderis. Iſti quos tantopere offendit Moria, nec Hieronymi probabunt æditionem, nec iſti multo ſunt æquiores Baſilio, Chryſoſtomo, Nazianzeno, quam nobis; niſi quod in nos licentius debacchantur; quanquam aliquoties irritatiores, nec illis indigna luminibus verentur effutire: bonas literas metuunt, & ſuæ timent tyrannidi. Atque ut intelligas me non temere hoc divinare, cum opus eſſet inſtitutum, & fama jam percrebuiſſet, accur-

exiſtimas, hac una ratione leni[...]
theologorum invidiam, & re[...]
ſtaurari favorem, ſi quaſi [...]
phiæ laudem opponam Moriæ [...]
mio: vehementer hortaris & ob[...]
ut ita faciam. Ego, mi Dorpi, qui [...]
nem contemno niſi meipſum, qu[...]
piam, ſi liceat, univerſos morta[...]
bere placatos, nec hoc laboris g[...]
ſuſcipere, niſi proſpicerem futurum, [...]
ſi quid apud pauculos iniquos & in[...]
ctos ortum eſt invidiæ, non ſolum [...]
extinguatur, verum etiam magis [...]
betur. Proinde ſatius eſſe duco, [...]
τὸ εὖ κείμενον κακὸν, καὶ ταύτῃ [...]
μὴ ἅπτεσθαι. Rectius, ni fallor, [...]
langueſcet hæc excetra. Nunc ad [...]
ram epiſtolæ tuæ partem venio. Op[...]
meam in Hieronymo reſtituendo [...]
pere comprobas, & ad conſimiles [...]
ris labores. Hortaris tu quidem [...]
rentem; quanquam non tam hort[...]
bus opus eſt ad hanc rem quam [...]
ribus; tantum eſt in negocio diffic[...]
tis. Verum nolo poſthac mihi quicq[...]
credas, niſi hic veracem deprehende[...]
Iſti quos tantopere offendit Moria, [...]
Hieronymi probabunt æditionem, [...]
iſti multo ſunt æqu[...]s Baſilio, Chr[...]
ſoſtomo, Nazianzeno, quam nobis; [...]
quod in nos licentius debacchantur; [...]
quam aliquoties irritatiores, nec illi[...]
digna luminibus verentur effutire: [...]
literas metuunt, & ſuæ timent [...]
nidi. Atque ut intelligas me non [...]
mere hoc divinare, cum opus eſſe[...]
ſtitutum, & fama jam percrebuiſſet, [...]

currere quidam graves, ut habentur, viri, & inſignes, ut ſibi videntur, Theologi, per omnia ſacra typographum obteſtantes, ne quid Græcitatis aut Hebraiſmi pateretur admiſceri: ingens in eis literis eſſe periculum, nec quicquam eſſe fructus; ad ſolam curioſitatem eſſe paratas. Et ante hoc tempus cum apud Britannos agerem, forte fortuna incidit mihi compotatio cum Franciſcano quodam primi nominis Scotiſta, qui plebis judicio multum ſapere, ſuo nihil neſcire videbatur: huic cum expoſuiſſem quid in Hieronymo conarer, vehementer admiratus eſt, eſſe quicquam in hujus libris, quod à Theologis non intelligeretur: homo uſque adeo indoctus, ut demirer ſi tres verſus in omnibus Hieronymi lucubrationibus recte intelligat. Addebat homo ſuavis, ſi quid in Hieronymi præfationibus addubitarem, Britonem omnia luculẽter expoſuiſſe Quæſo, mi Dorpi, quid iſtis facias Theologis, aut quid preceris, niſi forte fidelem medicum, qui cerebro medeatur? Et tamen hujus farinę ſunt aliquoties, qui in theologorum conſeſſu fortiſſime vociferantur. Hi de Chriſtianiſmo pronunciant. Timent & horrent ceu rem periculoſam ac peſtilentem, quam divus Hieronymus, quam Origenes etiam ſenex magnis ſudoribus ſibi paravit, quo vere theologus eſſet. At Auguſtinus jam epiſcopus, jam ſenex, in Confeſſionum libris deplorat, quod juvenis ab eis literis abhorruiſſet, quæ ſibi in exponendis ſacris literis magno uſui eſſe potuiſſent. Si periculum

culum

Digitized by Google

culum eſt, non metuam hoc diſcriminis, quod viri tam ſapientes affectarunt: ſi curioſitas, nolim eſſe ſanctior Hieronymo; de quo quam bene mereantur iſti, qui quod ille fecit, curioſitatem vocant, viderint ipſi. Extat perveruſtum Pontificii ſenatus decretum, de conſtituendis doctoribus, qui linguas aliquot publice traderent: cum de ſophiſtica, de Ariſtotelis philoſophia perdiſcenda, nuſquam unquam quicquam ſit cautum: niſi quod iſta in decretis vocantur in dubiũ, utrum fas ſit ea diſcere, nec ne; atque horum ſtudium à multis ac magnis autoribus improbatur. Cur quod Pontificum autoritas juſſit, negligimus: de quo dubitatum eſt, immo quod improbatũ, id ſolum amplectimur? quanquam idem iſtis evenit in Ariſtotele, quod in divinis literis: adeſt ubique Nemeſis illa, contempti ſermonis ultrix: paſſim & hic hallucinantur, ſomniant, cæcutiunt, impingunt, meraque portenta proferunt. His egregiis Theologis debemus quod ex tam multis ſcriptoribus, quos in catalogo recenſet Hieronymus, tam pauci ſuperſint, quia ſcribebant quod magiſtri noſtri non intelligerent. His debemus quod divum Hieronymum ſic habemus depravatum ac mutilum, ut aliis plus prope negocii ſit in reſtituendo, quam ipſi fuerit in ſcribendo. Iam vero quod tertio loco ſcribis de Novo teſtamento, ſane demiror quid tibi acciderit, aut quonam interim perſpicaciſſimos ingenii tui oculos averteris. Nolis quicquam à me mutari, niſi ſi quid forte ſit apud

Græcos

Digitized by Google

culum eſt, non meruam hoc diſ… quod viri tam ſapientes affectarunt: … curioſitas, nolim eſſe ſanctior … mo: de quo quam bene merentur … qui quod ille fecit, curioſitatem … cant, viderint ipſi. Extat perre… Pontificii ſenatus decretum, de … tuendis doctoribus, qui linguas … publice traderent: cum de ſophiſtic… Ariſtotelis philoſophia perdiſcenda … quam unquam quicquam ſit cautum … quod iſta in decretis vocantur in … utrum fas ſit ea diſcere, nec ne, … horum ſtudium à multis ac magnis … toribus improbatur. Cur quod ſ… cum autoritas juſſit, negligimus … dubitatum eſt, immo quod improba… ſolum amplectimur? quanquam … iſtis evenit in Ariſtotele, quod in … literis: adeſt ubique Nemeſis illa, … tempti ſermonis ultrix: paſſim & … hallucinantur, ſomniant, caecutiunt, … pingunt, meraque portenta proferunt. His egregiis Theologis debemus … ex tam multis ſcriptoribus, quos in … talogo recenſet Hieronymus, tam pau… ſuperſint, quia ſcribebant quod ma… noſtri non intelligerent. His debe… quod divum Hieronymum ſic habe… depravatum ac mutilum, ut aliis … prope negocii ſit in reſtituendo, quam … ipſi fuerit in ſcribendo. Jam vero … tertio loco ſcribis de Novo teſtamento, … ſane demiror quid tibi acciderit, … quonam interim perſpicaciſſimos in… nii tui oculos averteris. Nolis quicquam à me mutari, niſi ſi quid forte ſit ap…

Graecos

Graecos ſignificantius: & negas in hac, qua vulgo utimur aeditione, quicquam eſſe vitii. Nefas eſſe putas, rem tot ſeculorum conſenſu, tot ſynodis approbatam, ullo pacto convellere. Obſecro te, ſi vera ſcribis, eruditiſſime Dorpi, cur frequenter aliter citat Hieronymus, aliter Auguſtinus, aliter Ambroſius, quam nos legimus? Cur Hieronymus multa reprehendit, & corrigit nominatim, quae tamen in hac habentur aeditione? Quid facies cum tam multa conſentiunt, hoc eſt, cum ſecus habent Graecorum codices, cum ad horum exemplar citat Hieronymus, cum idem habent vetuſtiſſima Latinorum exemplaria, cum ipſe ſenſus multo rectius quadrat? num his omnibus contemptis, tuum ſequeris codicem, fortaſſis à ſcriba depravatum? Neque vero quiſquam aſſeverat in divinis literis ullum eſſe mendacium: Quandoquidem & hoc adductum eſt abs te; neque totum hoc, de quo cum Hieronymo digladiatur Auguſtinus, quicquam ad rem pertinet. At illud ipſa res clamitat, & vel caeco, quod ajunt, poteſt eſſe perſpicuum, ſaepe vel ob imperitiam interpretis, vel ob oſcitantiam, graeca male reddita eſſe, ſaepe germanam ac veram lectionem ab indoctis librariis fuiſſe depravatam, (id quod cotidie videmus accidere,) aliquoties mutatã à ſemidoctis, parum attentis. Vter magis favet mendacio, qui haec corrigit ac reſtituit, an qui citius ferat addi mendam, quam tolli? Quandoquidem ea depravatorum natura eſt, ut menda mendam gignat. Et ſunt

 fere

Digitized by Google

fere ejuſmodi, quæ mutamus, ut ad em-
phaſin pertineant magis, quam ad ſen-
ſum ipſum, quanquam ſæpenumero ma-
gna ſenſus pars eſt emphaſis. Verum non
raro tota aberratum eſt via, quod quo-
ties accidit, quæſo te, quo confugit Au-
guſtinus, quo Ambroſius, quo Hilarius,
quo Hieronymus, niſi ad Græcorum fō-
tes? Id cum ſit eccleſiaſticis quoque de-
creris comprobatum, tamen tergiverſa-
ris, & ſtudes refellere, vel potius elabī
diſtinctiuncula. Scribis, eo ſeculo Græ-
corum codices emendatiores fuiſſe Lati-
nis: nunc contra eſſe, nec fidendum il-
orum libris, qui deſciverint ab eccleſia
Romana. Vix adducor, ut credam te hoc
ex animo ſcribere. Quid ais? non lege-
mus eorum libros, qui deſciverunt à fi-
de Chriſtiana? Cur igitur Ariſtoteli tan-
tum autoritatis tribuunt ethnico, cui
nihil unquam fuerit cum fide commer-
cii? Tota Iudæorum gens à Chriſto de-
ſcivit; nihil igitur ponderis habebunt
apud nos Pſalmi & Prophetæ, illorum
ſermone ſcripti? Iam mihi recenſe capi-
ta omnia, in quibus Græci à Latinis diſ-
ſentiunt orthodoxis: nihil reperies, quod
ex novi Teſtamenti verbis natum ſit, aut
quod huc pertineat. Tantum de vocabu-
lo hypoſtaſeos, de proceſſione ſancti
ſpiritus, de conſecrandis cæremoniis,
de paupertate ſacerdotum, de poteſtate
Romani pontificis controverſia eſt. At
nihil horum ex falſatis approbant exem-
plaribus. At quid dices, ubi videris ſic
interpretatum Origenem, ſic Chryſoſto-
mum, ſic Baſilium, ſic Hieronymum?
Num

fere ejuſmodi, quæ metamus, ut ad em-
phaſim pertineant magis, quam ad ſen-
ſum ipſum, quanquam ſæpenumero ma-
gna ſenſus pars eſt emphaſis. Verum ut
raro tota aberratum eſt via, quod per-
ties accidit, quæſo te, quo confugit Au-
guſtinus, quo Ambroſius, quo Hilarius,
quo Hieronymus, niſi ad Græcorum fon-
tes? Id cum ſit eccleſiaſticis [illegible]
creris comprobatum, tamen [illegible]
ris, & ſtudes refellere, vel potius [illegible]
diſtinctiuncula. Scribis, eo ſeculo Græ-
corum codices emendatiores fuiſſe La-
nis: nunc contra eſſe, nec fidendum [illegible]
orum libris, qui deſciverint ab eccleſia
Romana. Vix adducor, ut credam te [illegible]
ex animo ſcribere. Quid ais? eos le-
mus eorum libros, qui deſciverunt à [illegible]
de Chriſtiana? Cur igitur Ariſtoteli tan-
tum autoritatis tribuunt ethnico, et
nihil unquam fuerit cum fide com-
cii? Tota Judæorum gens à Chriſto [illegible]
ſcivit; nihil igitur ponderis habebunt
apud nos Pſalmi & Prophetæ, illorum
ſermone ſcripti? Iam mihi recenſe [illegible]
ta omnia, in quibus Græci à Latinis [illegible]
ſentiunt orthodoxis: nihil reperies, quod
ex novi Teſtamenti verbis natum ſit, [illegible]
quod huc pertineat. Tantum de voca-
lo hypoſtaſeos, de proceſſione [illegible]
ſpiritus, de conſecrandis ceremoniis,
de paupertate ſacerdotum, de poteſtate
Romani pontificis controverſia eſt. [illegible]
nihil horum ex falſatis approbant [illegible]
pluribus. At quid dices, ubi videris [illegible]
interpretatum Origenem, ſic Chryſoſto-
mum, ſic Baſilium, ſic Hieronymum? [illegible]

Num

Num eo quoque ſeculo falſaverat aliquis Græcorum codices? Aut quis unquam deprehendit Græcorum codices vel uno in loco falſatos fuiſſe? Poſtremo cur falſare velint, cum hinc non tueantur ſua dogmata? Adde huc, quod ſemper in omni doctrinæ genere Græcorum codices emendatiores fuiſſe, quam noſtros, fatetur & M. Tullius, quanquam alioqui Græcis iniquior. Nam diſtinctio literarum, apices, & ipſa ſcripturę difficultas, in cauſa eſt, quo minus facile queant vitiari: aut ſi quid fuerit vitiatum, facilius poſſit reſtitui. Porro quod ſcribis, ab hac æditione non eſſe recedendum, tot videlicet conciliis approbata: more vulgarium theologorum facis, qui quicquid ullo modo in publicum uſum irrepſit, eccleſiaſticæ tribuere ſolent autoritati. At mihi vel unam profer ſynodum, in qua ſit hæc æditio comprobata. Nam qui comprobavit, quæ, cujus ſit, nemo novit? Nam Hieronymi non eſſe, vel ipſæ teſtantur Hieronymi præfationes. Sed eſto, comprobarit ſynodus aliqua. num ita comprobavit, ut nihil omnino liceat ex Græcorum fontibus emendare? Num mendas etiam omnes comprobavit, quæ variis modis potuerint irrepere? Num hujuſmodi verbis conceptum fuit decretum à patribus? Hæc æditio cujus ſit autoris neſcimus, ſed tamen eam approbamus: nec obſtare volumus, ſi quid ſecus habent Græci codices, quantumvis emendati; ſi quid ſecus legit Chryſoſtomus, aut Baſilius, aut Athanaſius,

 aut

Digitized by Google

aut Hieronymus; etiam ſi illud magis quadraverit ad ſenſum Euangelicum: & tamen hos ipſos autores in cæteris magnopere comprobamus. Quin etiam quicquid in poſterum, quocunque modo, vel à ſemidoctis & audaculis, vel ab imperitis, ebriis, oſcitantibus librariis fuerit vitiatum, depravatum, additum, omiſſum, eadem probamus autoritate: neque cuiquam volumus licere, mutare ſcripturam ſemel inductam. Ridiculum decretum, inquis. At hujuſmodi neceſſe eſt fuiſſe, ſi nos autoritate ſynodi deterres ab hac induſtria. Poſtremo quid dicturi ſumus, ubi viderimus nec hujus æditionis exemplaria conſentire? Num & hanc pugnantiam approbavit ſynodus, præſcia videlicet, quid quiſquam mutaturus eſſet? Atque utinam, mi Dorpi, tantum eſſet ocii Romanis pontificibus, ut hiſce de rebus ſalutares æderent conſtitutiones, quibus caveretur, de reſtituendis bonorum autorum monumentis, de parandis & reponendis emendatis exemplaribus. Verum in eo conſilio ſedere nolim iſtos falſiſſimo nomine theologos, qui huc tantum ſpectant, ut quod ipſi didicerunt, id ſolum habeatur in precio. Quid autem iſti didicerunt, quod non ſit ineptiſſimum, & idem confuſiſſimum? Quibus ſi contingat tyrannis, futurum eſt, ut antiquatis optimis autoribus, inſulſiſſimas iſtorum nænias pro oraculis habere cogatur mundus; quæ uſque adeo nihil habent bonæ eruditionis, ut eo ſane malim vel mediocris eſſe cerdo, quam iſtius generis optimus, ſi nihil melioris

aut Hieronymus; etiam ſi illud ma-
quadraverit ad ſenſum Evangelii
tamen hos ipſos autores in certis
gnopere comprobamus. Quin etiam
quid in poſterum, quocunque modo
à ſemidoctis & audaculis, vel ab
ritis, ebriis, oſcitantibus librariis
rit vitiatum, depravatum, additum,
ſum, eadem probamus autoritate
cuiquam volumus licere, mutare ſcri-
ram ſemel inductam. Ridiculum
tum, inquis. At hujuſmodi
fuiſſe, ſi nos autoritate ſynodi
ab hac induſtria. Poſtremo quid
ſumus, ubi viderimus nec hujus
nis exemplaria conſentire? Num
pugnantiam approbavit ſynodus
ſcia videlicet, quid quiſquam
eſſet? Atque utinam, mi Dorpi, tantum
eſſet ocii Romanis pontificibus, ut
de rebus ſalutares ederent conſtitutio-
nes, quibus caveretur, de reſtitutio-
bonorum autorum monumentis, de
randis & reponendis emendatis ex-
plaribus. Verum in eo conſilio
nolim iſtos falſiſſimo nomine theologos
qui huc tantum ſpectant, ut quod ipſi
dicerunt, id ſolum habeatur in pretio.
Quid autem iſti didicerunt, quod est
ineptiſſimum, & idem confuſiſſimum
Quibus ſi contingat tyrannis, futurum
eſt, ut antiquatis optimis autoribus,
fulſiſſimas iſtorum næniás pro oraculis
habere cogatur mundus; quæ uſque adeo
eo nihil habent bonæ eruditionis, ut ego
ſane malim vel mediocris eſſe cerdo,
quam iſtius generis optimus, ſi nihil me-
lioris

lioris acceſſerit doctrinæ. Iſti ſunt, qui nolint quicquam reſtitui, ne quid ignoraſſe videantur. Hi nobis fictam ſynodorum autoritatem objiciunt: hi magnum Chriſtianæ fidei diſcrimen exaggerant: hi periculum eccleſiæ, quam iſti ſcilicet humeris ſuppoſitis fulciunt, rectius plauſtrum fulturi: & hujuſmodi fumos ſpargunt apud vulgus indoctum ac ſuperſtitioſum: apud quod cum pro Theologis habeantur, nolint ullam opinionis ſuæ jacturam facere. Verentur, ne, cum perperam divinas citant literas, id quod ſæpenumero faciunt, Græcæ aut Hebraicæ veritatis autoritas in os jaciatur, & mox appareat eſſe ſomnium quod velut oraculum adducebatur. Divus Auguſtinus, vir tantus, ad hæc epiſcopus, non gravatur vel ab anniculo puero diſcere. Iſti tales malunt omnia ſurſum ac deorſum miſcere, quam committere, ut quicquam videantur ignorare, quod ad abſolutam pertineat eruditionem. Quanquam nihil hic video, quod magnopere pertineat ad fidei Chriſtianæ ſynceritatem: quod ſi maxime pertineret, hoc certe magis eſſet elaborandum. Neque vero periculum eſt, ne protinus omnes deſciſcant à Chriſto, ſi fors auditum fuerit, repertum eſſe in ſacris libris, quod vel ſcriba depravarit indoctus aut dormitans, vel interpres, neſcio quis, parum apte verterit. Aliis ex rebus hoc periculum eſt, quas hoc loco prudens ſubticeo. Quanto Chriſtianius fuerit, ſemotis contentionibus, quod quiſque poſſit, in communem uſum libenter cõ-

 ferre,

ferre, idque candide amplecti, ſimulque & citra faſtum diſcere quod neſcias, & citra invidiam docere quod ſcias. Quod ſi qui ſunt illiteratiores quam ut quicquam recte docere poſſint, elatiores quam ut quicquam diſcere velint, hos, quoniam pauculi ſunt, valere ſinamus, & bonarum, aut certe bonæ ſpei mentium, potius habeamus rationem. Oſtendi quondam meas annotationes rudes adhuc, & adhuc à follibus, quod ajunt, calentes, viris integerrimis, ſummis Theologis, doctiſſimis epiſcopis: hi fatebantur, ex illis qualibuscunque rudimentis ſibi plurimum lucis attuliſſe ad divinarum literarum cognitionem. Porro quod admones, ſciebam, Laurentium Vallam ante nos hoc laboris occupaſſe; quippe cujus annotationes primus curarim evulgandas: & Iacobi Fabri in Paulinas epiſtolas commentarios videram: atque utinam ab his ſic eſſet elaboratum, ut noſtra induſtria nihil foret opus. Equidem Vallam plurima laude dignum arbitror, hominem rhetoricum magis quam theologum, qui hac diligentia ſit uſus in ſacris literis, ut Græca cum Latinis contulerit, cum non pauci ſint Theologi, qui nunquam univerſum teſtamentum ordine perlegerint: quãquam ab hoc aliquot locis diſſentio, præſertim in his quæ ad rem Theologicam pertinent. Porro Iacobus Faber commentarios illos jam tum habebat in manibus, cum nos hoc operis moliremur: ac parum commode evenit, ut nec in familiariſſimis colloquiis alterutri noſtrum

ferre, idque candide amplecti, ...
& citra faſtum diſcere quod neſcias ...
citra invidiam docere quod ſcias ...
ſi qui ſunt illiteratiores quam ...
quam recte docere poſſint, ...
quam ut quicquam diſcere ...
quoniam pauculi ſunt, valere ...
& bonarum, aut certe bonæ ſpe ...
tium, potius habeamus rationem ...
quondam meas annotationes ...
huc, & adhuc à follibus, ...
calentes, viris integerrimis, ...
Theologis, doctiſſimis epiſcopis ...
tebantur, ex illis qualibuſcunque ...
mentis ſibi plurimum lucis ...
divinarum literarum cognitionem ...
ro quod admones, ſciebam, Lauren...
Vallam ante nos hoc laboris ...
quippe cujus annotationes ...
rim evulgandas: & Iacobi Fabri in ...
linas epiſtolas commentarios ...
atque utinam ab his ſic eſſet ...
tum, ut noſtra induſtria nihil ...
Equidem Vallam plurima laude dign...
arbitror, hominem rhetoricum ...
quam theologum, qui hac diligentia ...
uſus in ſacris literis, ut Græca cum La...
tinis contulerit, cum non pauci ...
Theologi, qui nunquam univerſum ...
ſtamentum ordine perlegerint: quanquam ...
ab hoc aliquot locis diſſentio, præ...
tim in his quæ ad rem Theologicam
pertinent. Porro Iacobus Faber ...
mentarios illos jam tum habebat in ...
nibus, cum nos hoc operis moliremur ...
ac parum commode evenit, ut ...
familiariſſimis colloquiis alteruter ...
ſtrum

ſtrum in mentem venerit, de ſuo meminiſſe inſtituto. Nec ante cognovi quid agitaſſet ille, priusquam opus formulis excuſum prodiſſet. Et hujus conatum vehementer approbo: quanquam ab hoc quoque locis aliquot diſſentimus inviti, cum tali amico libenter ὁμόψηφοι futuri per omnia, niſi veri magis quam amici eſſet habenda ratio, præſertim in ſacris literis. Sed mihi nondum ſatis liquet, cur hos duos objicias. num ut à re velut occupata deterreas? At apparebit me poſt tantos etiam viros non ſine cauſa laborem hunc ſuſcepiſſe. An hoc ſignificas, nec iſtorum induſtriam probari Theologis? Equidem quid Laurentio adveterem illam invidiam acceſſerit, non video. Fabrum audio probari ab omnibus. Quid, quod nec omnino ſimile negocium molimur? Laurentius tantum annotavit locos aliquot, idque, ut apparet, in tranſcurſu, levique, quod dici ſolet, brachio. Faber in Paulinas duntaxat epiſtolas ædidit commentarios, easque ſuo more vertit: tum ſi quid diſcrepabat, obiter annotavit. Nos univerſum teſtamentum novum ad Græcorum exemplaria vertimus, additis è regione Græcis, quo cuivis promptum ſit conferre. Adjecimus ſeparatim annotationes, in quibus partim argumentis, partim veterum autoritate theologorum docemus, non temere mutatum quod emẽdavimus, ne vel fide careat noſtra correctio, vel facile depravari poſſit quod emendatum eſt. Atque utinam præſtare potuiſſemus, quod ſedulo ſumus conati. Nam

Digitized by Google

ti. Nam quantum ad eccleſiæ negocium
attinet, nihil verebor has meas vigilio-
las cuivis epiſcopo, cuivis cardinali,
cuivis etiam Romano pontifici dare, mo-
do talis ſit, qualem habemus. Poſtremo
non dubito futurum, quin tu quoque
ſis ædito libro gratulaturus, qui nunc
ab ædendo dehortaris, modo vel pau-
lulum eas deguſtaris literas, ſine quibus
hiſce de rebus recte judicari non poſſit.
Vide mi Dorpi, ut eodem officio gemi-
nam inieris gratiam: nimirum alteram
apud theologos iſtos, quorum nomine
diligentiſſime functus ſis tua legatione:
alteram apud me, cui tam amica admo-
nitione teſtatiorem feceris amorē tuum.
Tu viciſſim boni conſules noſtram æque
liberam ſatisfactionem, & ſi ſapis, no-
ſtro conſilio potius accedes, qui tuam
unius rem ago, quam iſtorum, qui tuum
ingenium eximiis rebus natum, non ob
aliud ſtudent in ſuam trahere factionem,
quam quo tanti ducis acceſſione ſuas
communiant copias. Sequantur illi me-
liora ſi poſſint: ſin minus, tu tamen
quod eſt optimum ſequere. Quod ſi non
potes illos reddere meliores, id quod
velim te adniti, ſaltem illud cave, ne te
reddant deteriorem. Porro fac, ut qua
fide cauſam iſtorum apud me egiſti, ea-
dem meam agas apud iſtos. Placabis
homines, quoad fieri poteſt, & perſua-
debis, me, quod facio, non in eorum fa-
cere contumeliam, qui haſce literas ne-
ſciunt, ſed in publicam omnium utilita-
tem; quæ nemini non patebit, ſi velit
uti; neminem urgebit, ſi malit carere:
tum

Digitized by Google

ti. Nam quantum ad eccleſiæ [illegible]
attinet, nihil verebor has meas [illegible]
las cuivis epiſcopo, cuivis [illegible]
cuivis etiam Romano pontifici [illegible]
do talis ſit, qualem habemus. [illegible]
non dubito futurum, quin [illegible]
ſis ædito libro gratulaturus, [illegible]
ab ædendo dehortaris, modo [illegible]
lulum eas deguſtaris literas, [illegible]
hiſce de rebus recte judicari [illegible]
Vide mi Dorpi, ut eodem officio [illegible]
nam inieris gratiam: nimirum [illegible]
apud theologos iſtos, quorum [illegible]
diligentiſſime functus ſis [illegible]
alteram apud me, cui tam amica [illegible]
nitione teſtatiorem feceris amorem [illegible]
Tu viciſſim boni conſules noſtram [illegible]
liberam ſatisfactionem, & ſi ſapis, [illegible]
ſtro conſilio potius accedes, qui [illegible]
unius rem ago, quam iſtorum, qui [illegible]
ingenium eximiis rebus natum, [illegible]
aliud ſtudent in ſuam trahere factionem, [illegible]
quam quo tanti ducis acceſſione [illegible]
communiant copias. Sequantur illi [illegible]
liora ſi poſſint: ſin minus, tu [illegible]
quod eſt optimum ſequere. Quod ſi [illegible]
potes illos reddere meliores, id [illegible]
velim te adniti, ſaltem illud cave, [illegible]
reddant deteriorem. Porro fac, ut [illegible]
fide cauſam iſtorum apud me egiſti, [illegible]
dem meam agas apud iſtos. Placabis [illegible]
homines, quoad fieri poteſt, & perſua[illegible]
debis, me, quod facio, non in eorum [illegible]
cere contumeliam, qui haſce literas [illegible]
ſciunt, ſed in publicam omnium utilitatem [illegible]
tem; quæ nemini non patebit, ſi [illegible]
uti; neminem urgebit, ſi malit [illegible]

[illegible]

tum eo eſſe animo, ut ſi quis exoriatur qui rectiora docere poſſit aut velit, me primum fore qui noſtra reſcindam & abrogem & illius ſubſcribam ſententiæ. Ioanni Paludano multam ex me ſalutem dicito; cum quo fac ut hanc de Moria litem partiaris, propter commentarios illi dicatos à Lyſtrio noſtro. Doctiſſimo Nevio, humaniſſimo D. Nicolao de Beveris, præpoſito divi Petri, fac me diligenter commendes. Menardum abbatem, quem tam magnificis ornas præconiis, nec dubito quin, qua es fide, veriſſimis, vel tua cauſa diligo, veneror que; neque negligam in literis meis, ſimulatque inciderit commoditas, ejus honorificam facere mentionem. Bene vale, mortalium chariſſime Dorpi. Antverpiæ, anno M D X V.

ERAS-

Bb 5

Digitized by Google

ERASMVS ROT.

THOMÆ MORO

S. D.

Quæ tibi narrata ſunt de concertatiuncula, quæ mihi fuit apud hujus Academiæ Rectorem cum Nicolao Egmondano, nec omnino vera ſunt, neque tamen nihil habent veri: ſic enim ſolet rumor, & augere quod geſtum eſt, & variare fabulas: neque vero mihi tam inimicus eſt, ut patiar illum mendaciis traduci. Rem igitur ut habet accipe: Quandoquidem video nobis iſthic tantum eſſe ocii, ut quid heic ineptiamus vacet cognoſcere. Vbi literis expoſtulaſſem apud hujus Academiæ rectorem, quod Egmondanus in concione nos perſtrinxiſſet, reſcripſit ille: Si placeret ipſum audire coram ſua verba ſonantem, fortaſſe rem poſſe componi. Reſpondi, me nihil detrectare, tametſi non eſſem neſcius, ab illo μηδὲν ὑγιὲς proditurum. Convenimus, conſedit Rector, huic ego dexter aſſedi, ſiniſter ille. Nec erat inanis ordo, noverat Egmondani mores, ac de me ſibi falſo perſuaſerat, eum eſſe, qui poſſem irritari: proinde medius conſedit, quo pugnam dirimeret, ſi forte λογομαχία ad ungues ac pugnos efferveſceret. Rem igitur paucis exponit Rector. Ibi compoſito ad miram, ſed ridiculam gravitatem vultu, infit Egmondanus: Ego nulli feci injuriam

ERASMVS RO

THOMÆ MORO

S. D.

QVæ tibi narrata ſunt de
tariuncula, quæ mihi
bujus Academiæ Rectorem
Nicolao Egmondano, nec
ſunt, neque tamen nihil habe
ſic enim ſolet rumor, & auget
geſtum eſt, & variare fabulas:
vero mihi tam inimicus eſt, ut
illum mendaciis traduci. Rem ipſam
habet accipe: Quandoquidem video
bis iſthic tantum eſſe ocii, ut quid
ineptiarum vacet cognoſcere.
ris expoſtulaſſem apud hujus Acad
rectorem, quod Egmondanus in
ne nos perſtrinxiſſet, reſcripſit ille:
placeret ipſum audire coram
ſonantem, fortaſſe rem poſſe compo
Reſpondi, me nihil detrectare,
non eſſem neſcius, ab illo
proditurum. Convenimus, conſedit
ctor, huic ego dexter aſſedi, ſiniſter ille
Nec erat inanis ordo, noverat Egmon
dani mores, ac de me ſibi falſo per
ſerat, eum eſſe, qui poſſem irritari
inde medius conſedit, quo pugnam
timeret, ſi forte λογομαχία ad ungues
pugnos efferveſceret. Rem igitur
exponit Rector. Ibi compoſito ad
ram, ſed ridiculam gravitatem vul
iubet Egmondanus: Ego nulli feci inju
ria

riam in ſacris concionibus: ſi Eraſmus ſe putat læſum, proferat; ſum illi reſponſurus. Rogabam, an putaret ullam atrociorem injuriam, quam hominem immerentem in publica concione traducere mendaciis. Ibi continuo commotus homo, & relicta quam cœperat perſona, magis etiam purpuraſcens (nam rubebat & antea, erat enim tempus pomeridianum,) Et cur, inquit, tu nos traducis tuis ſacris libris? In libris, inquam, meis nuſquam eſt nomen tuum. Nec in concionibus, inquit, meis auditum eſt nomen tuum. Negavi libros meos eſſe ſacros, in quibus aliquando narrem etiam ſomnia mea, nihilque non nuger: non idem licere in ſacris concionibus. Præterea longe minus, inquam, ſcripſi de te quam res habet. Tu de me publice mentitus es, dicens faviſſe Luthero, cui nunquam favi in eum ſenſum, in quem tua dicta interpretatur populus, & ipſe ſentis. Ibi jam non commotus, ſed furenti ſimilis: Immo, inquit, tu es autor horum omnium, tu es verſipellis ac veterator, & nihil non intorques cauda quadam. Atque his ſimilia multa evomuit verius, quam dixit, quæ illi tum ſuggerebat ſplendida bilis. Senſi & mihi concitari ſtomachum, jamque vox quædam eruperat, ſermonis non ſatis temperati prooemium, non quidem racha, ſed aliud quiddam, quod pejus oleat quam ſonat. Sed repreſſi me illico, ſatius ducens, & meæ (nam parum valebam) & Rectoris parcere valetudini, cui & ipſi cum medicis res erat, poſtremo

ſtul-

Digitized by Google

ſtultum & indecorum ratus adverſus furentem furere. Itaque ſubridens verti me ad Rectorem: Poſſem, inquam, teſtari de inſigni contumelia, poſſem regerere convicia. appellat me verſipellem, liceret ipſum viciſſim appellare vulpem: appellat me duplicem, poſſem ipſum appellare quadruplicem: ait me cauda contorquere omnia, poſſem dicere illum lingua ſua inficere omnia: ſed hæc nec viris digna ſunt, ac vix etiam mulieribus. Agamus argumentis: finge me. Hic ille protinus interpellans magno clamore nautico: Non fingo, inquit, nolo fingere, hoc veſtrum eſt, vos poetæ fingitis, ac mentimini omnia. Iam magis ridere libebat, quam indignari. Si fingere non vis, inquam, da igitur. Nolo, inquit, dare. Fac, inquam, ita eſſe. Non faciam, inquit. At pone ita eſſe, inquam. Non ponam, inquit. Sit igitur ita, inquam. At non eſt, inquit. Quid igitur, inquam, vis me dicere? Dic, inquit, Ita eſt. Vix Rector impetravit, ut fineret me loqui. Vt verum ſit, inquam, me in libris meis quædam ſcripſiſſe ſecus quam oportet, non tamen hoc erat tuum, ad animi tui vindictam abuti ſacri loci, ſacræ concionis autoritate, & populi ſimplicis credulitate. Poteras viciſſim in me ſcribere, poteras me in jus vocare. Nunc non tam mihi facis injuriam, quam toti huic academiæ, quam toti populo, quam ſacræ concioni, quæ longe aliis fabulis dicata eſt. Hic quum deeſſet homini quod reſponderet, alio ut ſolet deflexit. Ia, inquit, optares ibi ſimilem auto-

ſtultum & indecorum [illegible]
rentem furere. Itaque ſobriè [illegible]
me ad Rectorem: Poſſem, inquam, [illegible]
ri de inſigni contumelia, poſſem [illegible]
re convicia. appellat me [illegible]
ceret ipſum viciſſim appellare [illegible]
appellat me duplicem, poſſem [illegible]
pellare quadruplicem: ait me [illegible]
contorquere omnia, poſſem [illegible]
lingua ſua inficere omnia: ſed [illegible]
viris digna ſunt, ac vir etiam [illegible]
bus. Agamus argumentis: [illegible]
ille protinus interpellans magno [illegible]
re nautico: Non fingo, inquit, [illegible]
gere, hoc veſtrum eſt, vos poetæ [illegible]
tis, ac mentimini omnia. Iam [illegible]
dere libebat, quam indignari. Si [illegible]
non vis, inquam, da igitur. Nolo, [illegible]
quit, dare. Fac, inquam, ita eſſe. [illegible]
faciam, inquit. At pone ita eſſe, [illegible]
Non ponam, inquit. Sit igitur ita, [illegible]
quam. At non eſt, inquit. Quid igitur, [illegible]
inquam, vis me dicere? Dic, inquit, [illegible]
eſt. Vix Rector impetravit, ut [illegible]
me loqui. Ut verum ſit, inquam, me [illegible]
libris meis quædam ſcripſiſſe ſecus quam [illegible]
oportet, non tamen hoc erat [illegible]
animi tui vindictam abuti ſacri loci, [illegible]
cræ concionis autoritate, & populi [illegible]
plicis credulitate. Poteras viciſſim [illegible]
me ſcribere, poteras me in jus vocare. [illegible]
Nunc non tam mihi facis injuriam, quam [illegible]
toti huic academiæ, quam toti populo, [illegible]
quam ſacræ concioni, quæ longe alis [illegible]
fabulis dicata eſt. Hic quum deeſſet [illegible]
mini quod reſponderet, alio ut ſolet [illegible]
deflexit. Ia, inquit, optares ibi ſimiles [illegible]
autor

autoritatem. Quam? inquam. concionandi? annuit. Atqui, inquam, & olim ſum concionatus, & arbitror me poſſe meliora dicere, quam audio te aliquando proferentem. Quin igitur, inquit, facis? Quia puto me, inquam, majus operæ precium facere ſcribendis libris: tametſi tuam induſtriam non improbarem, ſi modo doceres ea quæ faciunt ad bonos mores. Ibi venit homini in mentem, quod ſcripſiſſem in literis ad Rectorem, (legerat enim) hæc mihi immerenti, immo bene merenti indigne fieri. Vbi, inquit, tu bene mereris? Fatentur, inquam, hoc plurimi, me non male meritum de bonis literis. Ia, inquit, ſic vos eas appellatis; ſunt malæ literę. Et in ſacris, inquam, literis multa reſtitui. Imo, inquit, multa falſaſti. Cur igitur, inquam, approbat Romanus pontifex ſuo diplomate? Ia diplomate? inquit: Quis vidit tuum diploma? ſubindicans à me confictum eſſe. An poſtulas, inquam, ut diploma per ſingulos circumferam, aut in foro exhibeam? Exhibui Ateuſi, vidit Dorpius. Ia Dorpius, inquit, additurus & in illum aliquid convicii, ni Rector illum ſuo vultu compeſcuiſſet. Videbis & tu, ſi voles, inquam. Nolo, inquit, videre tua. Cur igitur damnas, inquam. Cur in Luthero damnando tantum apud te valet pontificis autoritas, in meis probandis pluma levior eſt? Hoc ſermone omiſſo, cœpit commemorare, jam velut affectum moturus arte Rhetorica, quantis honoribus affeciſſent me Theologi Lovanienſes priuſquam in

cos

Digitized by Google

eos ſcripſiſſem. Quid non fecimus, inquit, tibi? Cæterum de virulentis obtrectationibus, quibus me laniaret Egmondanus, etiam priuſquam Lovanium commigrarem, nulla mentio. Reſpondi, non eſſe mei moris extenuare cujuſquam in me beneficium, cæterum me hactenus Theologorum beneficio non admodum uſum fuiſſe. Ibi neſcio quo pacto factus mitior, Verum, inquit; quia non potuimus. Ergo, inquam, ne imputes, quod non præſtitiſtis. Nam quantum potueritis male faciendo, ſenſi; officii nihil expertus ſum, niſi quod me vocaſtis ad actus, quos vocatis, & convivia quędam ſolennia, à quibus nemo magis abhorret quam ego: tantum abeſt, ut exiſtimem me hoc nomine multum debere vobis. Vos me ultro invitaſtis ad amicitiam; ego ut nunquam ambii, ita nunquam dedi anſam dirimendæ. Ex hoc ſermone venit homini in mentem, de ſarta inter nos amicitia, uno ipſo nondum ſatis placato, cum nemo ſtolidius læſiſſet, quam ille. Putant hoc eſſe religionis Colophonem, ut illis ſupplices ſint, etiam qui non ferendis injuriis ſint affecti: tantum abeſt, ut quenquam ipſi reconcilient, aut juxta doctrinam Euangelicam benefaciant ei qui læſerit. Bene mones, inquit; jactas inter nos ſartam fuiſſe concordiam. Quid? an non fuit? inquam. Nonne compotavimus ſplendide in collegio Falconis? (Conſtiterat hoc prandium ejus domus moderatori non mediocri pecunia. Et quoniam erat dies Mercurii, tantum piſcium erat paratum

eos ſcripſiſſem. Quid non feciſti, in-
quit, tibi? Cæterum de virulentis con-
trectationibus, quibus me lacinia[illegible]
mondanus, etiam priuſquam Lova[nium]
commigrarem, nulla mentio. Reſpo[ndi]
non eſſe mei moris extenuare [illegible]
in me beneficium, cæterum me [illegible]
Theologorum beneficio non ad[illegible]
uſum fuiſſe. Ibi neſcio quo pa[illegible]
mitior, Verum, inquit; quia [illegible]
mus. Ergo, inquam, ne imputes, [illegible]
non præſtitiſtis. Nam quantum [illegible]
ritis male faciendo, ſenſi; offici[illegible]
expertus ſum, niſi quod me vocaſti[illegible]
actus, quos vocatis, & convivia [illegible]
ſolennia, à quibus nemo magis [illegible]
ret quam ego: tantum abeſt, ut [illegible]
mem me hoc nomine multam [illegible]
vobis. Vos me ultro invitaſtis ad [illegible]
tiam; ego ut nunquam ambii, ita [illegible]
quam dedi anſam dirimendæ. Et [illegible]
ſermone venit homini in mentem, [illegible]
ſarta inter nos amicitia, uno ipſo [illegible]
dum ſatis placato, cum nemo [illegible]
læſiſſet, quam ille. Putant hoc [illegible]
ligionis Colophonem, ut illis [illegible]
ſint, etiam qui non ferendis injuriis [illegible]
affecti: tantum abeſt, ut quenquam [illegible]
reconcilient, aut juxta doctrinam E[van-]
gelicam benefaciant ei qui læſerit. [illegible]
mones, inquit; jactas inter nos [illegible]
fuiſſe concordiam. Quid? an non [illegible]
inquam. Nonne compotavimus ſplen[di-]
de in collegio Falconis? (Conſti[illegible]
hoc prandium ejus domus modera[illegible]
non mediocri pecunia. Et quoniam [illegible]
ies Mercurii, tantum piſcium erat p[illegible]

ratum uni Egmondano, quantum ſatis eſſet quatuor athletis.) nonne propoſita pacis conditio, ut utrinque deleret offenſas omnes amneſtia? Negavit ille fortiter, quod tot teſtibus actum erat. Rector interpellans ita moderatus eſt litem, ut fateretur, inter omnes Chriſtianos eſſe aliquam concordiam, cæterum eam pacem non fuiſſe numeris omnibus abſolutam. Ego arridens rogabam, quota compotatione pax Theologica abſolveretur; Me ſimplicem arbitrari; vel ſine compotatione confici pacem inter bonos. Hinc rurſus aliud illi venit in mentem. Recte admones, inquit; tu nos habes ludibrio, traducis tanquam ebrios. Expoſtulante me, ubi vocaſſem eum ebrium, Scribis, inquit, me fuiſſe uvidum à prandio largiore: quid hoc aliud eſt, quam eſſe ebrioſum? Hoc, inquam, neque te nominato ſcripſi, & narro ab aliis dictum: nam tui Carmelitæ hoc lemmate te excuſabant, ne quis gravius ferret, quod dixeras uvidus à prandio largiore. Ia tui, inquit; indignans opinor, quod tui dixiſſem, non veſtri. Quod ſi maxime, inquam, edidiſſem nomen, quid erat flagitii, ſi quod tu publice auſus es dicere, ego ſimili libertate retuliſſem? nunc honoris tui gratia ſupprimo nomen tuũ, & rem atrocem civiliter narro. Dixeras Fabrum ac me, qui nunc pugnaremus inter nos, olim pugnaturos in profundo tartaro. Ia, inquit, hoc ab aliis audiſti. Verum, inquam; at non ab uno: ſed audes tu negare dictum? Obticuit. qua quidem in re primum ſum admiratus novum

novum hominis pudorem. Mox in alium campum expatiatus, negavit ſe unquam facturum finem vociferandi in Lutherum, donec illum confeciſſet. Reſpondi, per me licere illi vociferari uſque ad ilium diruptionem, modo ne in me blateraret: neque me queri, quod in Lutherum clamaſſet, ſed quod in me: quod ipſum ſi illi uſque adeo cordi eſſet, pergeret, nihil tamen lucri facturus, niſi ut eſſet bonis omnibus ludibrio, quandoquidem in ea concione vidiſſem paſſim omnes ridentes. Hic ille: Ia, inquit, illi tui erant. Quam mei ſint, inquam, neſcio; pleroſque ne de facie quidem noveram. Inter cætera crimina objecit & hoc, quod allegarem epiſtolas illuſtrium virorum, qui mihi nonnihil tribuerent: ſignificans, eas à me confingi, nec ullos eſſe qui mea probarent; cum ego ferme totum hoc epiſtolarum genus premam: ſimulque indicans, nihil oportere probatum haberi, quod ipſius calculo non eſſet commendatum. Hinc conjicere licet ſimul & modeſtiam hominis, qui ſibi tam parum tribuat, & ſimplicem pureque Chriſtianum animum, qui nihil mali non ſuſpicetur de proximo. Cum inter cætera dixiſſem, non debere videri mirum, ſicubi querar nonnihil de Theologis in libris meis: cum Ioannes Standitius Minorita, Theologus, epiſcopus à ſancto Aſino, apud regem ac reginam Angliæ, multis proceribus & eruditis adſtantibus, impudentiſſime me detulerit tribus nominibus; primum quod tollerem reſurrectionem, deinde quod nihili

norum hominis pudorem. Mox in Lu-
campum expatiatus, negavit ſe unqua
facturum finem vociferandi in Luth
rum, donec illum confeciſſet. Reſpon
per me licere illi vociferari uſque a
ilium diruptionem, modo ne in me b
teraret: neque me queri, quod in Lu
therum clamaſſet, ſed quod in me; p
ipſum ſi illi uſque adeo cordi eſſe, p
geret, nihil tamen lucri facturum, n
eſſet bonis omnibus ludibrio, quem
quidem in ea concione vidiſſem p
omnes ridentes. Hic ille: Ia, inquit
tui erant. Quam mei ſint, inquam,
ſcio; pleroſque ne de facie quidem
veram. Inter cætera crimina objec
hoc, quod allegarem epiſtolas illu
virorum, qui mihi nonnihil tribuer
ſignificans, eas à me confingi, nec
eſſe qui mea probarent; cum ego ſe
totum hoc epiſtolarum genus prem
ſimulque indicans, nihil oportere p
batum haberi, quod ipſius calculo
eſſet commendatum. Hinc conjicere
cet ſimul & modeſtiam hominis, q
tam parum tribuat, & ſimplicem p
que Chriſtianum animum, qui nihil
li non ſuſpicetur de proximo. Cum
ter cætera dixiſſem, non debere mi
mirum, ſicubi querar nonnihil de The
logis in libris meis: cum Ioannes St
ditius Minorita, Theologus, epiſcop
à ſancto Aſino, apud regem ac regin
Angliæ, multis proceribus & erudi
adſtantibus, impudentiſſime me detul
tribus nominibus; primum quod tolle
rem reſurrectionem, deinde quod nihil
fac

facerem ſacramentum matrimonii; præterea quod male ſentirem de Euchariſtia: cum in omnibus libris meis nihil magis aſſeram quam reſurrectionem; ac matrimonium edita declamatione ſic prædicarim, ut Theologi putarint errorem eſſe hæreticum, quod matrimonio plus ſatis tribuerim; poſtremo cum de Euchariſtia nuſquam, neque ſcripſerim, neque locutus ſim, niſi ſicut decet, id eſt, ſumma cum reverentia: Ia, inquit, hęc omnia fortaſſe ſunt vera. O vocem impotentis animi, ſibique nihil non indulgentis: cur hæc potius in me vera eſſent, quam ſi quis dicat Egmondanum compilaſſe ſacrarum ædium gazophylacium? quam incantaſſe morituros, uti ſibi traderent hæreditatem, fruſtratis hæredibus? quam ad quęſtum prodidiſſe, quæ audivit in arcanis confeſſionibus? Hæc fortaſſe probabilius in illum competerent, quam quæ volebat ille videri non abhorrentia à veris in me. Huic divo committant parentes liberos ſuos, ut imbibant veræ religionis ſemina. Quid tibi nunc referam ſingula? quicquid quocunque caſu dicebatur, rapiebatur in occaſionem convicii, non aliter quam ſolent pueri rixantes, ac mulierculæ procaces: quicquid dixeram regerebat in diverſum. Objiciebat epiſtolam ad Lutherum ſcriptam. Illic, inquā, moneo quid debuerit vitare. Immo, inquit, doces eum ſcribere. Etiam hoc videbatur male habiturum hominem, ſi Lutherus aliquanto melius ſcripſiſſet: adeo illum perire cupiebat, non corrigi.

 xigi.

Digitized by Google

rigi. Sed illud nullo modo concoque-
bat, quod adjeciſſem, Non admoneo
quid facias, ſed ut quod facis perpetuo
facias. Hic cum excuſarem civilitatem
Rhetoricam, qua negamus nos admone-
re, cum maxime admonemus, rurſus
incanduit. Pulchre, inquit, dixti; hoc
vere rhetorum eſt, omnia fucare, finge-
re, mentiri. Arridens faſſus ſum aliquan-
do mentiri Rhetores, ſed interim menti-
ri nonnunquam & Magiſtros noſtros.
Rurſum cum dicerem me conſuluiſſe di-
gnitati Theologorum, reſpondit: Nobis
hanc curam relinque, nos proſpiciemus.
Cum adderem, exurendis Lutheri libris
eum è bibliothecis eximi poſſe, ex ani-
mis non item: Ia, inquit, ex animis: ibi
eum tu poſuiſti. Cum nihil inter nos
conveniret: adeo ut ſi dicerem literas
bonas, ille continuo vocaret malas: ſi
librum caſtigatum, ille falſatum: ſi me
dixiſſem alienum à factione, ille proti-
nus caput factionis appellaret: negaturus
& intra oleam eſſe duri quicquam, aut
extra juglandem eſſe duri quicquam, ſi
quid tale affirmaſſem: Rector interle-
cans rixam jam nimis longam, negavit
hæc eſſe digna Theologis: ſe lubentius
auditurum, ſi quid faceret ad concor-
diam ſarciendam. Age, inquam, quando
negas eam concordiam unica compoſi-
tione potuiſſe coire, quid ſupereſt ad
conſummandam? Hortante Rectore di-
xit: Vt ſarcias famam noſtram abs te læ-
ſam. Vbi, inquam? in epiſtolis? annuit.
Illis, inquam, jam evulgatis mihi non
eſt in manu quod petis; quanquam illic
nullius

rigi. Sed illud nullo modo
bat, quod adjeciſſem, Non
quid facias, ſed ut quod facis
facias. Hic cum excuſarem
Rhetoricam, qua negantes
re, cum maxime admonerem,
incanduit. Pulchre, inquit, dixi
vere rhetorum eſt, omnia facere
re, mentiri. Arridens faſſus ſum
do mentiri Rhetores, ſed interim
ri nonnunquam & Magiſtros
Rurſum cum dicerem me conſuluiſſe
gnitati Theologorum, reſpondit:
hanc curam relinque, nos profi
Cum adderem, exurendis Luth
eum è bibliothecis eximi poſſe,
mis non item? Ia, inquit, et
eum tu poſuiſti. Cum nihil
conveniret: adeo ut ſi dicerem
bonas, ille continuo vocaret mal
librum caſtigatum, ille falſatum
dixiſſem alienum à factione, ille
nus caput factionis appellaret
& intra oleam eſſe duri quicquam
extra juglandem eſſe duri quicquam
quid tale affirmaſſem: Rector
cans rixam jam nimis longam,
hæc eſſe digna Theologis: ſe
auditurum, ſi quid faceret ad
diam ſarciendam. Age, inquam,
negas eam concordiam unica
tione potuiſſe coire, quid ſe
conſummandam? Hortante Rect
xit: Vt ſarcias famam noſtram
ſam. Vbi, inquam? in epiſtolis?
Illis, inquam, jam evulgatis
eſt in manu quod petis; quanquam

nullius famam læſi. Ergo palinodiam, inquit, cane. Quam? Scribe, Lovanii ſynceros & probos eſſe Theologos. Id, inquam, haud unquam negavi, ſed quos ego taxavi, ſi mihi præbebunt probam materiam, magnifice de illis ſcribam. Hic irritatus, Et tu, inquit, ſi nobis præbueris bene loquendi materiam, bene de te loquemur. Tu ſtylum habes, nos linguam habemus. Taxas, inquit, nos, quod tibi oblatremus à tergo; audeo tibi in os dicere. Nec mirum, inquam; tu quibus es moribus, auderes etiam conſpuere os boni viri. Negavit ſe adhuc eſſe tam contumacem. Hoc ſermone interrupto Rector admonuit, ut de Luthero, quod erat caput, ageretur. Age, inquit, ſcripſiſti pro Luthero; nunc ſcribe adverſus illum. Hic inficiatus me ſcripſiſſe pro illo, ſed pro Theologis potius adverſus illum, cum excuſaſſem multa, ocium, imperitiam, metum, inter alia prætexi ſuſpicionem crudelitatis, ſi ſævirem ſtylo meo in hominem proſtratum ac victum. Immo hoc ipſum, inquit, ſcribe, Lutherum à nobis victum eſſe. Reſpondi, non deeſſe qui hoc vociferarentur, vel me tacente. Præterea magis fore decorum, ſi ipſi ſuam celebrarent victoriam, qui peperiſſent. Poſtremo mihi non conſtare, quod eum viciſſent, cum libri illorum nondum prodiſſent in lucem. Sub hæc deſperans, verſus ad Rectorem ait, Nonne prædixi nos nihil acturos? Quamdiu, inquit, detrectat ſcribere adverſus Lutherum, tam diu habebimus eum pro Lutherano. At iſthoc,

Digitized by Google

inquam, nomine tu mihi Lutheranus eris, qui nihil ſcribas adverſus illum, neque tu ſolus tantum, ſed innumeri tecum. Atque ita non dicto ſed ſignificato vale, Rectori, non mihi, diſceſſit: quemadmodum qui in gladiatoria ſchola vulnus pręter certaminis leges acceperunt, cęteris quidem dant dextram, ei à quo læſi ſunt non dant. Habes fere ſummam illius pręclari colloquii, quod illi tamen viſum eſt admodum blandum, cum hoc ageretur, ut me pelliceret eloquentia ſua ad inſectandum ſtylo meo Lutherum. Neque paſſus eſt ille ſibi perire hujus conflictationis gloriam. Iactitavit apud compotores ſuos, quam fortiter obſtitiſſet in os Eraſmo. Rector eadem ſuis denarrans, non ſine riſu, negavit ſe unquam crediturum fuiſſe, mihi tantum eſſe temperantiæ. Quanquam non hinc mihi laudem hanc arrogo, qui prorſus inſanus fuiſſem, ſi cum illo contendiſſem. Et tamen eſt unus aut alter hoc ſceleratior. Nam hic ut moleſtus eſt & pertinax, ita minus habet fuci, ſemper ſui ſimilis. Talem ajunt fuiſſe puerum, talem magiſtellum, talem baccalaureum, talem Theologię profeſſorem, qualis nunc eſt Carmelita. Ne Vulcanus quidem hunc recudat, neque refingat Mercurius. Sibi tamen videtur præcipua baſis Chriſtianæ religionis, & ordinis Carmelitici decus. Tam jucundus eſt huic Academiæ, quam ſunt fici in oculis. Sed vomicam hanc nemo poteſt excutere. Bene vale mi More. Lovanii. Anno M D X X.

inquam, nomine tu mihi Lutheran...
qui nihil ſcribas adverſus illum, ...
tu ſolus tantum, ſed innumeri ...
Atque ita non dicto ſed ſignific...
le, Rectori, non mihi, diſceſſit ...
admodum qui in gladiatoria ...
nus preter certaminis leges ...
ceteris quidem dant dextram, ...
læſi ſunt non dant. Habes fere ...
illius preclari colloquii, quod ...
men viſum eſt admodum blandum, ...
hoc ageretur, ut me pelliceret ...
tia ſua ad inſectandum ſtylo ...
rum. Neque paſſus eſt ille ſibi ...
hujus conflictationis gloriam. ...
apud compotores ſuos, quam ...
obſtitiſſet in os Eraſmo. Rector ...
ſuis denarrans, non ſine riſu, ...
unquam crediturum fuiſſe, mihi ...
eſſe temperantiæ. Quanquam ...
mihi laudem hanc arrogo, qui ...
inſanus fuiſſem, ſi cum illo ...
ſem. Et tamen eſt unus aut alter ...
ſceleratior. Nam hic ut moleſtus ...
pertinax, ita minus habet fuci, ...
ſui ſimilis. Talem ajunt fuiſſe ...
talem magiſtellum, talem baccalaur...
talem Theologiæ profeſſorem, ...
nunc eſt Carmelita. Ne Vulcanus ...
dem hunc recudat, neque refinga...
curius. Sibi tamen videtur præcipu...
ſis Chriſtianæ religionis, & ordinis ...
meliticí decus. Tam jucundus eſt ...
Academiæ, quam ſunt fici in oculis. ...
vomicam hanc nemo poteſt ...
Bene vale mi More. Lovanii. ...
M D X X.

Viro undecunque doctiſſimo,

MARTINO DORPIO,

Theologo, Lovanii.

Thomas Morus Martino Dorpio

S. P. D.

SI mihi ad te venire tam eſſet liberum, quam vehementer, mi Dorpi, cupio; tum iſta, quę nunc parum commode committo literis, commodius tecum coram ipſe tractarem; tum (quo nihil mihi jucundius potuiſſet accidere) te ipſo interea præſens præſente perfruerer. cujus videndi, cognoſcendi, complectendique, mirum pectori meo deſiderium inſevit Eraſmus, utriuſque noſtrum amantiſſimus; tum utrique, uti ſpero, ex æquo charus. Nihil eſt enim, quod ille majore cum voluptate faciat, quam ut apud præſentes amicos ſuos, abſentes prædicet. Siquidem, quum ſit ipſe plurimis, idque in diverſis orbis terrarum partibus, doctrinæ ſuaviſſimorumque morum gratia chariſſimus; conatur ſedulo, ut, quo in unum ſe omnes animo ſunt, eodem etiam inter ſe omnes conglutinet. Non ceſſat ergo apud univerſos ſingulatim amicorum quemque referre:

Digitized by Google

&, quo in cunctorum amicitias inſinuet, omnes cujuſque dotes, quibus amari promereatur, exponere. Quod quum ille aſſidue faciat de omnibus; de nullo tamen ſæpius, de nullo facit effuſius, de nullo quam de te, chariſſime Dorpi, libentius: quem ita dudum celebravit in Anglia, ut nemo ſit ibi literatorum virorum, cui non Dorpii nomen æque notum celebreque, atque Lovanienſibus ipſis, quibus eſt (ut eſſe debet) celeberrimum. Seorſum vero ita depinxit apud me, ut jam olim pulcherrimam animi tui imaginem, planeque eamdem apud animum meum præſumpſerim, quæ mihi, poſteaquam huc adpulit, ex elegantiſſimis opuſculis tuis eluxit. Itaque quum me primum ſcirem ab invictiſſimo rege noſtro in has partes legatione functurum; crede, mi Dorpi, mihi, non pro minimo itineris tanti pretio ducebam, quod oblata mihi videbatur occaſio, qua tecum quoquo pacto congrederer. Verum iſtam conveniendi tui facultatem, quam præbitam eſſe ſperaveram, negotii nobis demandati ratio præripuit; quę me Brugis, ubi cum magnificis illuſtriſſimi principis veſtri oratoribus, res ut nobis tractaretur, convenerat, alligavit. Quo fit, ut vehementer doleam, quum hæc legatio mihi multis alioqui nominibus arrideat, qua tamen in re optaveram maxime fortunam mihi affuiſſe propitiam, ea me maxime ab illa deſtitui. Verum (ut ad id tandem veniam quod me coegit in præſens ſcribere) dum heic verſor, incidi forte in quoſ-

& , quo in cunctorum amicitias ſe
nuet, omnes cujuſque does, qui
amari promereatur, exponere. (
quum ille aſſidue faciat de omnib
nullo tamen ſæpius, de nullo ſ
ſius, de nullo quam de te, ch
Dorpi, libentius: quem ita du
lebravit in Anglia, ut nemo ſ
teratorum virorum, cui non Dorpi
men æque notum celebreque, q
Lovanienſibus ipſis, quibus eſſe
debet) celeberrimum. Seorſim ve
te depinxit apud me, ut jam olim p
cherrimam animi tui imaginem, p
que eamdem apud animum meum p
ſumpſerim, quæ mihi, poſteaquam
adpulit, ex elegantiſſimis opuſculis
eluxit. Itaque quum me primum
ab invictiſſimo rege noſtro in
legatione functurum; crede, mi Dorpi
mihi, non pro minimo itineris
tio ducebam, quod oblata mihi vide
tur occaſio, qua tecum quoque
congrederer. Verum iſtam conve
tui facultatem, quam præbitam eſſe
raveram, negotii nobis demandati
præripuit; quæ me Brugis, ubi cum
gnificis illuſtriſſimi principis
toribus, res ut nobis tractaretur,
nerat, alligavit. Quo fit, ut
ter doleam, quum hæc legatio
multis alioqui nominibus arriderat
tamen in re optaveram maxime fortu
mihi affuiſſe propitiam, ea me
ab illa deſtitui. Verum (ut ad id
dem veniam quod me coegit in præſen
ſcribere) dum heic verſor, incidi
in quo

in quoſdam, qui non alieni à literis videbantur. Apud hos de Eraſmo, & de te item, ſermonem ingero. Illum ex literis ac fama; te vero etiam alias noverant. Narrant mihi rem, ut parum lætam, ita neutiquam credibilem; te videlicet in Eraſmum animo eſſe parum amico; idque ex literis ad eum tuis liquere; quas (quoniam ad credendum ægre me adduci videbant) poſtero die allaturos ſeſe pollicebantur. Redierunt poſtridie; tum literas ad me ternas adportarunt. Vnas abs te ad Eraſmum ſcriptas; quas ille (quod ex ejus reſponſione colligo) non acceperat, ſed earum exemplar (id quod mihi nunc evenit) neſcio quo monſtrante legerat. In his Moriam inſimulas, & ad ſapientiæ laudem invitas. Inſtitutum ejus, de emendando novo Teſtamento ex Græcis codicibus, tam parum probas, tam anguſtis limitibus ut coartet ſuades, ut pæne in univerſum diſſuadeas. Alteræ fuerunt ipſius; quibus tibi breviter, utpote feſſus ex itinere, atque adeo in eodem adhuc itinere occupatus, ſatisfacit; copioſius idem ſe facturum profeſſus, quum Baſileam delatus eſſet. Denique, tertiæ literæ tuæ fuerunt; quibus rurſus ad hanc Eraſmi reſpondes epiſtolam. Has ego quum præſentibus illis perlegiſſem; quanquam erant aliqua, non quæ mihi quidem inimicum eſſe te illi perſuaderent, (quid enim poſſet eſſe, tale ut hoc perſuadeat mihi?) ſed animo tamen aliquanto magis turbido quam exſpectaram; tamen, quia hanc opinionem illis

Digitized by Google

illis ex animo eradi potius, quam confirmari cupiebam, aſſerui, nihil ibi legiſſe me, quod non ab amiciſſimo pectore profectum videatur. At, inquit eorum unus, non æſtimo quæ ſcripſerit; ſed meo judicio neutiquam amice fecit omnino quod ſcripſerit. nam ſi Moria quemquam tam vehementer offendit; quod ego nuſquam, ne Lovanii quidẽ, quamquam ibi poſt editam Moriam ſæpe multumque verſatus, audivi, præterquam ab uno aut altero, moroſiſſimis atque infantiſſimis ſenibus, & quos ibi pueri quoque rident; quum alioquin & heic & ibi tam grata fuerit omnibus, ut multi multas ejus partes memoriter ediſcant etiam: verum, quod cœpi dicere, ſi Moria quemquam tam vehementer offendit, ut Eraſmus ad palinodiam quoque videretur invitandus; tamen, quum Dorpius non ita pridem acceſitus ad Eraſmum eſſet; idque, ut ipſe ſcribit, ſolus; quid attinebat ſcribere? ſi quid monendum putavit, cur non præſentem præſens admonuit; cur non (ut apud Terentium eſt) coram, quæ facto opus eſſent, imperabat potius, quam, quum exiſſet, clamaret de via; idque Eraſmo tam longe ſemoto, ut, quæ eum aut primum, aut etiam ſolum, audire oportuerat, ea & ſolus aliquamdiu neſciverit, & poſtremo non niſi per alios acceperit? qua in re vide quam ſincere faciat. Primum, quem nemo accuſat, eum apud omnes defedere ſeſe ſimulat. Deinde, quibus eũ rationibus tuetur, quũ neſcio an quiſquam audiat quæ contra eum objicit,

illis ex animo eradi potius, quam
mari cupiebam, aſſerui, nihil ibi
me, quod non ab amiciſſimo p
profectum videatur. At, inquiens
nous, non æſtimo quæ ſcripſerit;
meo judicio neutiquam amice fec
nino quod ſcripſerit. nam ſi Moria
quam tam vehementer offendit;
ego nuſquam, ne Lovanii quidē,
quam ibi poſt editam Moriam ſæpe
tumque verſatus, audivi, præter
ab uno aut altero, moroſiſſimis
infantiſſimis ſenibus, & quos ibi
quoque rideot; quum alioqui &
& ibi tam grata fuerit omnibus, ut
ti multas ejus partes memoriter
etiam: verum, quod cœpi dicere,
Moria quemquam tam vehementer
fendit, ut Eraſmus ad palinodiam
que videretur invitandus; tamen,
Dorpius non ita pridem accerſitu
Eraſmum eſſet; idque, ut ipſe ſcrib
ſolus; quid attinebat ſcribere? ſi
monendum putavit, cur non præſens
præſens admonuit; cur non (ut
Terentium eſt) coram, quæ facta
eſſent, imperabat potius, quam,
exiſſet, clamaret de via; idque Eraſ
tam longe ſemoto, ut, quæ eum
mum, aut etiam ſolum, audire oper
erat, ea & ſolus aliquamdiu neſciverit,
& poſtremo non niſi per alios acceperit
qua in re vide quam ſincere faciat. Pri
mum, quem nemo accuſat, eum apud o
mnes defedere ſeſe ſimulat. Deinde, qui
bus eū rationibus tuetur, quū neſcio an
quisquam audiat quæ contra eum ob

ſibi

cit, (præter eum ſolum qui ſolus debet,) publice legunt omnes. Hæc quum ille dixiſſet; aliique eorum alia, quæ nunc neceſſe non habeo commemorare; ita reſpondi, atque ita à me dimiſi, ut facile intelligerent, nihil ſiniſtri me de te libenter audire; animoque eſſe in te propemodum æque propenſo atque in Eraſmum ipſum, in quem tam propenſo ſum ut eſſe propenſiore non poſſim. Nam quod ſcribere ad eum, quam coram rem tractare, maluiſti; quocumque tu id conſilio feceris; certe non feciſſe malo. & ego, mi Dorpi, mihi pro mea de te opinione perſuadeo; & ille certus animi erga ſe tui, non dubitat. At ſecundas iſtas literas tuas, quæ jam paſſim parum ſecundæ leguntur, nullo omnino conſilio tuo, ſed plane caſu quopiam in publicum emanaſſe crediderim. In quam ſententiam vel eo in primis impellor, quod in his nonnulla ſunt hujuſmodi, ut plane mihi perſuadeam, te, ſi velles emittere, fuiſſe mutaturum, utpote non ſatis idonea, quæ vel ad eum ſcriberentur, vel abs te. Neque enim quædam tam acerbe ad amicum tantum, neque tam neglectim ad hominem tam doctum; immo, ſat ſcio, & pro modeſtiſſimo ingenio tuo clementius, & pro eximia doctrina tua ſcripſiſſes accuratius. Porro, jocis ſcommatibusque, quibus plus quā modice ſcriptio tota ſcatet, non dubito quin uſurus fueras aut aliquanto parcius, aut certe, mi Dorpi, ſalſius. Nam quod Moriam inſectaris, quod in poetas inveheris, Grammaticos omnes ſubſannas,

 nas,

Digitized by Google

nas, Annotationes in Scripturam parum probas, Græcarum literarum peritiam non admodum ad rem pertinere cenſes; hæc, inquam, omnia non magni facio, ut in quibus citra cujuſquam offenſum liberum cuivis eſt, ſentire quid velit; & ita abs te ſunt adhuc diſputata, ut non dubitem, quin inter legendum multa cuique ſuccurrant quæ reſponderi ex adverſo debeant. Porro, tantum abeſt, ut in horum quoque nimium abs te dictum exiſtimem, ut in quibuſdam etiam multa deſiderem, quibus optaſſem hoc ſcriptum tuum ad Eraſmum prodiiſſe inſtructius; quo major ei præberetur occaſio, ſua ex adverſo caſtra majoribus operibus communiendi. At iſtud me non-nihil certe commovit, quod Eraſmum in eo libello tuo videris aliquanto ſecus, quam te atque illo eſt dignum, attingere. quidpe quem ita tractas, tamquam modo contemnas, modo velut è ſublimi derideas: interdum quaſi non admoneas, ſed tamquam patruus, aut triſtis cenſor, objurges: poſtremo, verbis ejus aliorſum detortis, Theologos omnes, atque adeo Univerſitates (quas vocant) in eum concites. Nec in eam partem accipi hæc mea ſcripta volo, quaſi adverſus te, quem plane credo nihil horum ulla in eum malignitate feciſſe, ego, cui nimirum ipſi patrono opus ſit, in patrocinium ſuſpiciam illum, quem certe majorem & haberi apud omnes & eſſe ſcio quam ut in reorum ordinem redigi debeat: Sed quoniam te amo, famæque tuæ bene cupio; idcirco admonere te

eorum

nas, Annotationes in Scripturam [illegible]
probas, Græcarum literarum [illegible]
non admodum ad rem pertinet [illegible]
hæc, inquam, omnia non [illegible]
ut in quibus citra cujuſquam [illegible]
liberum cuivis eſt, ſentire quid [illegible]
ita abs te ſunt adhuc diſputata, [illegible]
dubitem, quin inter legendum [illegible]
cuique ſuccurrant quæ reſpondere [illegible]
verſo debeant. Porro, tantum [illegible]
in horum quoque nimium abs te [illegible]
exiſtimem, ut in quibuſdam etiam [illegible]
ta deſiderem, quibus optaſſem [illegible]
ptum tuum ad Eraſmum prædi[illegible]
ſtructius; quo major ei præberetur [illegible]
caſio, ſua ex adverſo caſtra [illegible]
operibus communiendi. At iſtud [illegible]
nihil certe commovit, quod Eraſmum [illegible]
eo libello tuo videris aliquanto [illegible]
quam te atque illo eſt dignum, [illegible]
re. quidpe quem ita tractas, [illegible]
modo contemnas, modo velut è [illegible]
derideas: interdum quaſi non [illegible]
neas, ſed tamquam patruus, aut [illegible]
cenſor, objurges: poſtremo, [illegible]
aliorſum detortis, Theologos [illegible]
atque adeo Univerſitates (quas [illegible]
in eum concites. Nec in eam partem [illegible]
cipi hæc mea ſcripta volo, quaſi [illegible]
ſus te, quem plane credo nihil [illegible]
ulla in eum malignitate feciſſe, [illegible]
cui nimirum ipſi patrono opus ſit, [illegible]
trocinium ſuſpiciam illum, quem [illegible]
majorem & haberi apud omnes & [illegible]
ſcio quam ut in reorum ordinem [illegible]
debeat: Sed quoniam te amo, famæque
tuæ bene cupio; idcirco admonere [illegible]
eorum

eorum volui, unde anſam adprehendunt hi, (quibus modeſtia tua, & vere cycneus animi tui candor, non ſatis exploratus eſt,) qua famæ te, & tuæ nimis avidum, & alienæ inſidiantem, putant. Utinam, quemadmodum Æneas ſeſe apud Virgilium, circumſeptus nebula, Carthaginienſibus immiſcuit, ac ſe ſuaque facta in tapetibus depicta ſpectavit: ſic utinam non viſus ipſe videre poſſes, quo vultu poſterior hæc epiſtola tua legatur. Sat ſcio, longe majores mihi gratias habendas duceres, qui te ſincere admoneam, ut mutare poſſis; (potes namque mutando efficere, ut hanc omnes, id quod ipſe facio, non emiſſam tibi, ſed elapſam judicent;) quam eis, qui, quæ te coram adulati laudant, eadem clam etiam ipſi detractant. Quamquam profecto miror, ſi quiſquam uſque adeo adulari in animum induxit ſuum, ut iſta vel te præſente collaudet, quæ, ut cœpi dicere, utinam per cancellos transſpicere poſſis, quo vultu, qua voce, quo affectu legantur, quum apud Eraſmum non ſemel inculcas, *Theologos noſtros, Eraſme, & grammaticos veſtros*; quaſi quum ipſe ſublimis in Theologorum ordine conſedeas, illum deorſum inter grammaticulos detrudas. Et ſedes tu quidem inter Theologos merito; nec ſedes modo, ſed præſides quoque. Nec ille tamen è Theologorũ ſoliis in grammaticorum ſubſellia depellendus. Quamquam Grammatici nomen, quod tu frequentius, quam facetius, irrides, Eraſmus, opinor, haud aſpernabitur; immo, (ut eſt

Digitized by Google

(ut eſt modeſtus,) quamquam mereatur maxime, fortaſſe nec agnoſcet tamen; quidpe quum ſciat, Grammaticum idem omnino ſignificare quod Literatus; cujus officium per omnes literarum ſpecies, hoc eſt, per omnes ſeſe diſciplinas effundit. Quo fit, ut, qui Dialecticen imbiberit, Dialecticus; qui Arithmeticen, Arithmeticus vocari poſſit. tum in cæteris artibus ad eundem modum. At Literatus, mea certe ſententia, niſi qui omnes omnino ſcientias excuſſerit, adpellari nemo debet. Alioquin & infantibus licet grammaticorum nomen attribuas, quicumque ex Alpha-Beta ipſas literarum formas edidicere. Quod ſi tu eos tantum grammaticos eſſe vis, quos ais ferulas ſceptrorum vice geſtantes in antro plagôſo regnare, tum philautia ac moria ſtultiores, arbitrari, ſe omnes noſſe diſciplinas, quod voculas intelligunt ipſas, & orationum ſtructuram; ego medius fidius, mi Dorpi, etiam eos, quamquam procul ab diſciplinis eſſe conceſſerim, tamen aliquanto propius acceſſiſſe puto, quam Theologos illos, qui & ſtructuram orationum & voculas ipſas ignorant. ex quo genere & ego aliquot, & tu (ut opinor) plures, quamquam uterque ſedulo diſſimulamus, agnoſcimus. Eraſmus certe neque illis ex grammaticis eſt, qui tantum voculas didicerunt; neque ex his Theologis, quibus præter perplexum quæſtiuncularum labyrinthum nihil omnino cognitum eſt; ſed ex illorum grammaticorum genere, quo Varro atque Ariſtarchus; ex illo

(ut eſt modeſtus,) quanquam
tur maxime, fortaſſe nec agnoſceretur,
quidpe quum ſcias, Grammaticum ille
omnino ſignificare quod Literatum, cu-
officium per omnes literarum ſpe-
hoc eſt, per omnes ſeſe diſciplinas ex-
dit. Quo fit, ut, qui Dialecticam
berit, Dialecticus; qui Arithmeticam
Arithmeticus vocari poſſit. tum in
teris artibus ad eundem modum.
teratus, mea certe ſententia,
omnes omnino ſcientias excelluerit,
pellari nemo debet. Alioquin &
ribus licet grammaticorum nomen
buas, quicumque ex Alpha-Beta
literarum formas edidicere. Quod ſi
eos tantum grammaticos eſſe vis,
ais ferulas ſceptrorum vice geſtantes
antro plagôſo regnare, tum philo-
ac moria ſtultiores, arbitrari, ſe
noſſe diſciplinas, quod voculas
guut ipſas, & orationum ſtructuram
ego medius fidius, mi Dorpi, etiam
quamquam procul ab diſciplinis
conceſſerim, tamen aliquanto pro-
acceſſiſſe puto, quam Theologos illos,
qui & ſtructuram orationum & vocula
ipſas ignorant. ex quo genere &
aliquot, & tu (ut opinor) plures, quam
quam uterque ſedulo diſſimulamus,
agnoſcimus. Eraſmus certe neque illis
ex grammaticis eſt, qui tantum vocula
didicerunt; neque ex his Theologis,
quibus præter perplexum quæſtiuncu-
larum labyrinthum nihil omnino cogni-
tum eſt; ſed ex illorum grammaticorum
genere, quo Varro atque Ariſtarchus;
ex illo

ex illo theologorum, quo ipſe tu, mi Dorpi, hoc eſt, ex optimo; ut qui nec illas quæſtiunculas ignoret, & , quod tu quoque abunde feciſti, longe utiliorem bonarum literarum, id eſt, ſacrarum maxime, tum cæterarum quoque, peritiam adjunxerit. Sed pergo in epiſtola tua, in qua illud quoque ejuſdem ferme notæ eſt: *Si umquam Decretales, Eraſme, videris.* quaſi Decretales epiſtolas, quas tu vidiſſe te ſignificas, ille videlicet nuſquam videre potuerit! Iam illud quale eſt, quod in eum objicis, *Aquam ardea perturbatam eſſe, & imperitis item omnia perturbata, quoties in diſceptandi palæſtram deſcenditur.* Et illud præterea: *Non enim potes, Eraſme, dijudicare, inter Dialecticum & Sophiſtam quid interſit; ſi utramque artem ignores.* Et paulo poſt: *Niſi forte tibi ſophiſtæ ſunt omnes, quibus diſputatione videaris inferior, hoc eſt, omnes dialectici.* Itane, quæſo, Dorpi, putas perturbata Eraſmo omnia diſputanti fore; neque aut, quid dialectice ſit, aut, quid ſit omnino ſophiſta, noviſſe? & eum neſcire ſolum, quæ ferme pueri ſciunt omnes? At rhetoricam, opinor, vel tu propriam ei, ac quodammodo peculiarem, eſſe concedes; quam ſi tribuas, neſcio qui poſſis dialecticen tam prorſus adimere. Siquidem recte ſenſerunt non infimi philoſophorum; qui tantum cenſuerunt inter dialecticam rhetoricamque differre, quantum pugnus diſtat à palma; quod, quæ dialectice colligit aſtrictius, eadem omnia rhetorice copioſius explicat; utque illa

Digitized by Google

illa mucrone pungit, ita hæc ipſa mole penitus proſternit obruitque. Sed age, nihil ſit dialecticæ cum rhetorica commune. Ergo, quia non in ſcholis diſputat, quia non in puerorum corona rixatur, quia jam (quod tu quoque poſtea facies) quæſtiunculas illas valere ſinit; nunquam eum putas illas didiciſſe? Sed exiſtimas, in diſputando inferiorem eſſe dialecticis omnibus? At, heic vide, quam opido abs te diſſentiam. Ego nec illiteratum quidem quempiam, mediocri ingenio præditum, longo tamen intervallo minore quam ſit Eraſmicum, hunc, inquam, ego non omni dialectico reor inferiorem in diſputando fore, modo res, de qua diſceptant, utcumque ſit nota. quum quod arti deeſt, ingenium ſuppleat. Nam & ipſa dialectices præcepta quid aliud quam quædam ingenii fœtura ſunt: ratiocinationum videlicet formæ quædam, quas ratio fore ad rerum diſquiſitionem utiles animadvertit? Tantum abeſt, ut Eraſmus, cujus & ingenium & doctrinam mirantur omnes, futurus ſit in diſputando omnibus prorſus dialecticis, hoc eſt, etiam pueris, inferior. Sed mitto iſta omnia, nempe minoris momenti; ut in quibus literarum dumtaxat æſtimatio ventiletur. At illud certe odioſius eſt, quod Hieronymi Huſſitæ, Creſconiique grammatici, utriuſque videlicet hæretici, mentio abs te non ſatis temperanter injecta eſt; quippe quos quibuſdam ita referre videtis, tamquam conferre velis. Quid, quod nonnulla tam acerbe tractas, tamquam nihil

*illa mucrone pungit, ita hæc ...
penitus proſternit obruitque. Sed ...
nihil ſit dialecticæ cum theolo...
mune. Ergo, quia non in ſcholis ...
tat, quia non in puerorum cer...
xatur, quia jam (quod tu quoſq...
ea facies) quæſtiunculas illa ...
nit; nunquam eam potes illa ...
Sed exiſtimas, in diſputando infe...
eſſe dialecticis omnibus! At, hoc ...
quam opido abs te diſſentiam. Ego ...
illiteratum quidem quempiam, ...
ingenio præditum, longo tamen ...
vallo minore quam ſit Eraſmus ...
inquam, ego non omni dialecti...
inferiorem in diſputando fore, ...
res, de qua diſceptant, utcumque ...
ta. quum quod arti deeſt, ingenio ...
pleat. Nam & ipſa dialecticæ præ...
quid aliud quam quædam ingen...
ra ſunt: ratiocinationum videlicet ...
mæ quædam, quas ratio fere ad ...
diſquiſitionem utiles animad...
Tantum abeſt, ut Eraſmus, cujus ...
genium & doctrinam miratur ...
futurus ſit in diſputando omnibus ...
ſus dialecticis, hoc eſt, etiam pueris ...
ferior. Sed mitto iſta omnia, ...
minoris momenti; ut in quibus ...
rum dumtaxat æſtimatio verſa...
illud certe odioſius eſt, quod Hiero...
mi Huſſitæ, Creſconiique gramm...
utriuſque videlicet hæretici, ...
te non ſatis temperanter injecta ...
pe quos quibuſdam ita refellit ...
tamquam conferre velis. Quid, ...
nonnulla tam acerbe tractas, ...*

nihil agas aliud, quam, ut in eum primo Lovanienſes theologos; deinde, quotquot ubique ſunt, omnes; poſtremo Academias univerſas, exſtimules, inque eam rem quibuſdam verbis illius, longiſſime à propoſito detortis, abutaris. Nam (ut à poſtremo incipiam) quum ille dixiſſet, non omnes theologos damnare Moriam, ſed eos ſolos has excitare tragœdias, qui dolent, bonas renaſci literas; foreque, ut nec Hieronymianam editionem (quam tu Theologis placere ſcripſeras) comprobarent hi, qui Moriam damnaverant: ibi tu protinus arrepta lepida jocandi materia, *Nova*, inquis, *gloria, ſi edas quod pauci probabunt*. Quaſi vero relinquantur pauci qui probent, ſi ex tanto digniſſimorum theologorum cœtu unus aut alter moroſiſſimi ſenes, nec ullo minus digni, quam quod profitentur nomen, eximantur! Et tu tamen, Dorpi, longius eumdem tam feſtivum jocum proſequeris. ais enim: *Age, non probabunt Theologi.* (ſic ille dixit ſcilicet!) *Qui quæſo probabunt ergo Iuriſconſulti? An medici, an philoſophi denique, ut falcem immittant alienæ meſſi? Sed grammaticis eam paras. Sedeant itaque grammatici in ſolio cenſores omnium diſciplinarum, & novam nobis Theologiam parturiant, naſcituram tamdem aliquando cum ridiculo mure. Verum nec metus eſt, ne nolint ſtudioſi illorum ſe ſceptris inclinare. ſceptra enim ſunt ferulæ, quibus plagoſo regnant in antro; & philauti, & moria ſtultiores, arbitrantur, ſe omnes*

nes

Digitized by Google

nes noſſe diſciplinas, quod voculas intelligunt ipſas & orationum ſtructuram. Ergo non eſt opus Academiis. ſchola Nolenſis aut Daventriana ſuffecerit. Et certe hac eſt ſententia magni viri Hieronymi Huſſitæ, Vniverſitates tam prodeſſe eccleſiæ Dei quam diabolum. Nec grammaticos vel tantillum commovet, quod damnata fuerit ea ſententia in concilio Conſtantienſi; quidpe in quo, certum ſit, neminem fuiſſe non amuſum, aut qui non ignoraverit Græca.

Injurius tibi, Dorpi, ſim, ſi jocum ſæpius interpellem tuum; in quo jam diu mirum quam te ſuaviter oblectaſti. Sed ſi ſatis jocatus es, audi nunc jam, Dorpi. Nemini obſcurum eſſe poteſt, tua ipſius verba legenti, te ad hanc Vniverſitatum mentionem, ſine ulla prorſus occaſione deſcendiſſe; totumque hunc locum tibi copioſe, ac perquam diſerte ſane, ſed extra controverſiam tamen, eſſe declamatum; nec eſſe ulla reſponſione opus. Neque tamen ambigendum puto, quo in Vniverſitates affectu Eraſmus ſit; in quibus & didicit, & docuit; non ea modo, quæ tu grammatica vocas; ſed cum alia multa, multo magis Chriſtianis omnibus utilia; tum eas etiam ipſas (quas tu nunc tam magnifacis quam poſthac parvifacturus es) quæſtiunculas. Quis neſcit, quam diu Pariſiis ille, quantoque in pretio fuit? tum Bononiæ præterea; ut nihil interim de Roma dicam; quam ego tamen vel principem academiarum eſſe omnium duco. Iam Oxonia Cantabrigiaque tam

clarum

nec noſſe diſciplinas, quod no…
telligunt ipſas & maximum fru…
ram. Ergo non eſt opus Academi…
la Nolenſis aut Da…
Et certe hæc eſt ſententia …
Hieronymi Huſſita, …
prodeſſe eccleſiæ Dei quam …
grammaticos vel …
quod damnata fuerit ea ſententi…
concilio Conſtantienſi; …
certum ſit, neminem fuiſſe …
ſum, aut qui non ignoraverit …
Injurius tibi, Dorpi, ſim, ſi jocu…
pius interpellem tuum; in quo …
mirum quam te ſuaviter oblectaſti…
ſi ſatis jocatus es, audi nunc jam, …
pi. Nemini obſcurum eſſe poteſt, …
ipſius verba legenti, te ad hanc …
ſitatum mentionem, ſine ulla …
occaſione deſcendiſſe; totumque …
locum tibi copioſe, ac perquam …
te ſane, ſed extra controverſiam …
eſſe declamatum; nec eſſe ulla …
ſione opus. Neque tamen ambi…
puto, quo in Vuiverſitates affectu …
mus ſit; in quibus & didicit, & do…
non ea modo, quæ tu grammatica …
cas; ſed cum alia multa, multo …
Chriſtianis omnibus utilia; tum …
etiam ipſas (quas tu nunc tam …
facis quam poſthac parvifacturus …
quæſtiunculas. Quis neſcit, quam …
Pariſiis ille, quantoque in pretio …
tum Bononiæ præterea; ut nihil …
de Roma dicam; quam ego tamen …
principem academiarum eſſe …
duco. Iam Oxonia Cantabrigiaque …

clarum habent Eraſmum, quam habere debent eum, qui in utraque diu, cum ingente ſcholaſticorum fruge, nec minore ſua laude verſatus eſt. Vtraque eum ad ſe invitat; utraque eum in ſuorum theologorum numerum (quoniam eo honore alibi eſt inſignitus) transplantare conatur. Sed tu quanti noſtras Vuiverſitates facis, haud ſcio, qui tantum Lovanio Pariſiiſque tribuis, ut cæteris videare mortalibus, præſertim ex dialectica, nihil omnino relinquere. Ais enim, *Niſi Lovanienſes ac Pariſienſes Theologi eſſent dialectici, fieri videlicet, ut dialectica toto exſulat orbe, exſulaveritque multis jam ſæculis.* Ego in utraq; Academia fui abhinc ſeptennium; non diu quidem; ſed interim tamen dedi operam, quæ in utraque tradantur, quiſque ſit utrobique tradendi modus, ut ſcirem. Et profecto, quamquam utramque ſuſpicio; quantum tamen quivi, vel præſens audiendo, vel abſens inquirendo, cognoſcere, nihil hactenus umquam accepi cauſæ, quamobrem vel in dialectica meos liberos, quibus optime conſultum cupio, in alterutra earum edoceri potius, quam Oxoniæ aut Cantabrigiæ velim. Non negabo tamen (neque enim libenter quemquam ſua gloria fraudaverim,) noſtras permultum Iacobo Fabro Pariſienſi debere; quem, ut inſtauratorem veræ dialecticæ, veræque philoſophiæ, præſertim Ariſtotelicæ, feliciora paſſim apud nos ingenia, ſanioraque judicia, conſectantur; ut per eum virum Lute-

Digitized by Google

cia gratiam nobis referre quodammodo
accepti olim beneficii videatur, quum
per eum apud nos diſciplinas reſtaura-
ret, quas ipſi à nobis initio acceperant.
quod uſque adeo in confeſſo eſt, ut id
Gaguinus quoque, nec detractor Galli-
cæ laudis, nec buccinator noſtræ, in
Annales ſuos retulerit. Atque utinam &
Lovanienſes & Pariſienſes quoq; Scho-
laſtici omnes, Fabri commentarios in
Ariſtotelicam dialecticen reciperent: eſ-
ſet ea diſciplina (ni fallor) & minus
utrisque rixoſa, & paulo repurgatior.
Miror tamen cur Lovanienſes ac Pa-
riſienſes in dialectices commemoratio-
ne conjunxeris; qui uſque adeo inter ſe
diſcordant, ut ne nomine quidem con-
veniant: quum alteri Realium, alteri
Nominalium, nomen affectent. Quam-
quam, ſi Ariſtotelem recipiunt, ſi utri-
que interpretantur, ſi non alia de re
quam de ejus mente tot inter ſe rixas ex-
citant; jam quum Pariſienſes aliter, ali-
ter eum Lovanienſes interpretantur, nec
aliter modo, ſed contra quoque; qui ſci-
re poſſis, utris potius accedendum cen-
ſeas? Sin ad dialecticen pertinent hujuſ-
modi lites, ſed nihil ad Ariſtotelem ta-
men; jam non Ariſtotelicam tantum
Logicam, (quod tu ais,) ſed aliam
præterea, aut alteri aut utrique profi-
tentur. Sin autem, quæ in tanta contro-
verſia ſunt, nec ad ipſam dialecticam at-
tineant, (nec attinent certe, ſi ad eum
non attinent, modo is dialecticam per-
fecte tradiderit;) jam hoc egregie fue-
rit abſurdum, ut dicatur dialectica de
rebu

cia gratiam nobis referre ...
accepti olim beneficii videare, ...
per eum apud nos diſciplinas re...
ret, quas ipſi a nobis initio ac...
quod uſque adeo in confeſſo eſt, ...
Gagninus quoque, nec detractor ...
ex laudis, nec buccinator ...
Annales ſuos retulerit. Atque ...
Lovanienſes & Pariſienſes ...
laſtici omnes, Fabri commen...
Ariſtotelicam dialecticen recipere...
ſet ea diſciplina (ni fallor) ...
utriſque rixoſa, & paulo ...
Miror tamen cur Lovanienſes ...
riſienſes in dialectices ...
ne conjunxeris; qui uſque ...
diſcordant, ut ne nomine ...
veniant; quum alteri Realium, ...
Nominalium, nomen adſciſcat. ...
quam, ſi Ariſtotelem recipiant, ...
que interpretantur, ſi non alii ...
quam de ejus mente tot inter ſe ...
citant; jam quum Pariſienſes ali...
ter eum Lovanienſes interpret...*
aliter modo, ſed contra quoque, ...
re poſſis, utris potius accedendum ...
ſeas? Sin ad dialecticen pertinent ...
modi lites, ſed nihil ad Ariſtotelicam ...
men; jam non Ariſtotelicam ... ſed ...
Logicam, (quod tu ais,) ſed ...
præterea, aut alteri aut utrique ...
rentur. Sin autem, quæ in tanta con...
verſia ſunt, nec ad ipſam dialecticam ...
tineant, (nec attinent certe, ...
non attinent, modo is dialecticam ...
fecte tradiderit;) jam hoc egregie ...
rit abſurdum, ut dicatur dialecticam ...

rebus ad eam rem neutiquam ſpectantibus tot annos digladiari. Et profecto, Dorpi, propemodum adducor, ut credam, magnam illam opinionum partem, de quibus tam diu tanta contentione, velut pro aris focisque dimicatur, aut ad Logicam parum pertinere, aut ad eam perdiſcendam non admodum conferre. Nam, ut in grammatica ſuffecerit, eas obſervationes didiciſſe, quibus poſſis & ipſe Latine loqui, & quæ ab aliis Latine ſcripta ſunt, intelligere; non autem anxie innumeras loquendi regulas aucupari, literasque inter ac ſyllabas inſeneſcere: itidem in dialectica ſatis eſſe crediderim, dictionum naturam, enunciationum vires, tum ex his collectionum formulas edoctum, dialecticam protinus, velut inſtrumentum, ad cæteras diſciplinas accommodare. Atque hoc nimirum ipſum ſpectavit Ariſtoteles, quum dialecticam ſuam decem illis ſummis, ſive rerum ſive nominum generibus; deinde enuntiationum tractatu; adjunctis poſtremo collectionum formulis, & quæ neceſſario demonſtrant, & quæ ſuadent probabiliter, & quæ callide cavillantur, abſolvit. Adhæc, tamquam aditum introitumque quemdam Porphyrius, quinque illas univerſa complectentes, ſeu res ſeu voces adpellari malis, adjecit. Porro ejuſmodi quæſtiones, quibus rudia adhuc, & aptioribus imbuenda, detinentur potius quam promoventur ingenia, neuter eorum propoſuit. Porphyrius etiam ex profeſſo abſtinuit. At nunc abſurda quæ-

dam portenta, ad certam bonarum artium nata perniciem, & luculenter ab antiquis diſtincta, commiſcuerunt; & ad veterum puriſſimas traditiones ſuis adjectis ſordibus infecerunt omnia. Nam in grammatica (ut omittam Alexandrum, atque id genus alios; qui, quamquam imperite, tamen grammaticam utcumque docuerunt) Albertus quidam, grammaticam ſe traditurum profeſſus, Logicam nobis quamdam aut Metaphyſicam, immo neutram, ſed mera ſomnia, mera deliria, grammaticæ loco ſubſtituit. & tamen hæ nugaciſſimæ nugæ in publicas academias non tantum receptæ ſunt, ſed etiam pleriſque tam impenſe placuerunt, ut is propemodum ſolus aliquid in grammatica valere cenſeatur quiſquis fuerit Albertiſtæ nomen aſſequutus. Tantum auctoritatis habet, ad pervertenda bonorum quoque ingeniorum judicia, ſemel ab ineptis tradita magiſtris, deinde tempore corroborata, perſuaſio. Quo fit, ut minus mirer, ad eumdem modum in dialecticę locum nugas plus quam ſophiſticas irrepſiſſe; quæ cultoribus ſuis argutiarum nomine tam vehementer arrident; ut mihi nuper his de rebus obiter loquenti, quidam dialecticus (ut ferebatur) doctiſſimus, aſſeruerit. *Ariſtotelem* (referam ipſius verba; neque enim aliter poſſum tam nitidum eloquentiæ florem aſſequi) *niſi groſſo modo ſcripſiſſe. & nunc ſunt* (inquit).*pueri in parvis Logicalibus ſuis tam mirabiliter fundati, quod bene, credo certe, quod ſi Ariſtoteles è ſepulchro*

ſuo

dam portenta, ad certam bonarum
tium nata perniciem, & incidentur
antiquis diſtincta, commiſcerant;
ad veterum puriſſimas traditiones
adjectis ſordibus infecerunt omnia
in grammatica (ut omittam Alex
drum, atque id genus alios; qui, quam
quam imperite, tamen grammaticam
cumque docuerunt) Albertus quidam
grammaticam ſe traditurum profeſſus,
Logicam nobis quamdam aut ſophi-
ſticam, immo neutram, ſed mera
nia, mera deliria, grammaticæ
ſubſtituit. & tamen hæ nugaciſſimæ
gæ in publicas academias non tam
receptæ ſunt, ſed etiam pleriſque
impenſe placuerunt, ut is propemodum
ſolus aliquid in grammatica valere
ſeatur quisquis fuerit Albertiſtæ
aſſequutus. Tantum auctoritatis
ad pervertenda bonorum quoque
niorum judicia, ſemel ab ineptiis
magiſtris, deinde tempore corroborata
perſuaſio. Quo fit, ut minus mirer,
eumdem modum in dialecticę locum
gas plus quam ſophiſticas irrepſiſſe,
cultoribus ſuis argutiarum nomine
vehementer arrident; ut mihi nuper
de rebus obiter loquenti, quidam
&icus (ut ferebatur) doctiſſimus,
ſeruerit, *Ariſtotelem* (referam ipſius
verba; neque enim aliter poſſum
nitidum eloquentiæ florem aſſequi)
groſſo modo ſcripſiſſe. & nunc ſ
quit). pueri in parvis Logicalibus ſ
tam mirabiliter fundati, quod bene,
do certe, quod ſi Ariſtoteles à ſepulchro

ſu

ſuo reſurrexeret, & argueret cum eis, illi bene concluderent, cum non ſolum in ſophiſtica, ſed etiam in Logica ſua. Reliqui hominem oppido quam invitus; niſi quod aliquanto (ut tum res erat) occupatior fui, quam ut vacaret ludere. Sed liber ille parvorum Logicalium (quem ideo ſic adpellatum puto, quod parum habeat logices) operæ pretium eſt videre in ſuppoſitionibus, quas vocant; in ampliationibus; reſtrictionibus; appellationibus; & ubi non? quam ineptas, quam etiam falſas præceptiunculas habet? ut ex quibus adiguntur inter has atque hujuſcemodi enuntiationes diſtinguere: *Leo animali eſt fortior:* &, *Leo eſt fortior animali.* quaſi non idem ſignificent? Et profecto tam ſunt ineptæ, ut utraque propemodum nihil ſignificet; quamquam ſi quicquam, haud dubie idem. Tantumdemque inter ſe differunt: *Vinum bibi bis:* &, *Bis vinum bibi.* Hoc eſt ſecundum hos logiſtas multum; ſed revera nihil. Iam, ſi quis non aſſas modo, ſed aduſtas quoque carnes ederit, eum volunt verum dicere, ſi ſic enuntiet: *Ego crudas carnes comedi:* non autem ſi ſic: *Ego comedi crudas carnes.* Tum, ſi quis, parte relicta mihi, partem ſibi pecuniæ meæ ſuſtulerit; mentiar videlicet, ſi dixero; *Spoliavit me denariis:* ſed, ne deſint mihi verba quibus apud judicem querar, licebit dicere: *Denariis ſpoliavit me.* Et, in aliquo caſu (ut ajunt) poſſibili poſito, hæc erit vera: *Papam verberavi:* quum, eodem manente caſu, hæc erit falſa: *Verberavi*

 papam.

Digitized by Google

papam. Nempe, ſi is, qui nunc papa ſit, puer olim à me vapulaverit. Digni hercle qui talia jam ſenes docent, ut, quoties pueros docent, toties ipſi vapulent. Quid, quæſo, quod hanc falſam ajunt? *Omnis homo eſt pater qui habet filium*; niſi omnes prorſus homines jam habeant filios. quoniam videlicet huic æquipollet: *Omnis homo eſt pater*; &, *Omnis homo habet filium*. At hanc interim veram affirmant: *Pater erit Socrates quando Socrates non erit pater*: & hanc *Pater manebit Ioannes, quando Ioannes non manebit pater*. Quod quis ſic audire poteſt, ut ſibi non interim credat ænigma proponi? At hæc verba, SVM & POSSVM, regnant plane; & quoniam (ut ajunt) ampliativa ſunt, poneria ſua ultra ipſas naturæ fines longe lateque proferunt. Nam hanc veram aſtruunt: *Omne quod erit, eſt*. ſed eam tum callide interpretantur: ajunt enim, *Omne quod erit, eſt*, ſignificare, *Omne, quod eſt quod erit, eſt*. Atque hoc pacto cavent, ne Antichriſtus, qui olim erit, jam ſit. nam, quamquam omne, quod erit, eſt; &, quamquam Antichriſtus erit: tamen non ſequitur, *Antichriſtus eſt*. propterea ſcilicet, quod Antichriſtus non eſt ens quod erit. Qui niſi hanc plusquam ſubtilem propoſitionis hujus expoſitionem circumſpexiſſent acuti in dialecticis argutiis Theologi; rempublicam Chriſtianam haud dubie jam olim Antichriſtus invaſiſſet, non ſine magno cæterorum omnium periculo. Nam ipſis non video quid poſſit imminere diſcri-

minis

papam. Nempe, ſi is, qui nunc papa...
puer olim à me vapulavit. Dii bo...
cle qui talia jam ſenes docent, ...
ties pueros docent, toties ipſi vapul...
Quid, quæſo, quod hanc falſam ...
Omnis homo eſt pater qui habet filium ...
niſi omnes prorſus homines jam habe...
filios. quoniam videlicet huic ...
let. *Omnis homo eſt pater;* &, ...
homo habet filium. At hanc ...
ram affirmant *Pater erit Socrates* ...
do Socrates non erit pater: & hanc ...
ter manebit Ioannes, quando ...
non manebit pater. Quod quis ...
dire poteſt, ut ſibi non interim ...
ænigma proponi? At hæc verba, SI...
& POSSUM, regnant plane; ...
niam (ut ajunt) ampliativa ſunt, ...
meria ſua ultra ipſas naturæ ...
lateque proferunt. Nam hanc ...
aſtruunt: *Omne quod erit, eſt.* ...
rum callide interpretantur ...
Omne quod erit, eſt, ſignificare, ...
quod eſt quod erit, eſt. Atque hæc ...
cavent, ne Antichriſtus, qui olim ...
jam ſit. nam, quamquam omne ...
erit, eſt; &, quamquam Antichriſtus ...
erit: tamen non ſequitur, *Antichriſtus* ...
eſt. propterea ſcilicet, quod Antichri...
ſtus non eſt ens quod erit. Qui niſi ...
pluſquam ſubtilem propoſitionis ...
expoſitionem circumſpexiſſent ...
dialecticis argutiis Theologi; ...
blicam Chriſtianam haud dubie jam ...
Antichriſtus invaſiſſet, non ſine ...
cæterorum omnium periculo. Nam ...
non video quid poſſit imminere ...
minis

minis; quidpe quum fateantur, has etiam veras eſſe: *Antichriſtus eſt amabilis;* &, *Antichriſtus eſt amativus.* Quamquam profecto nec Antichriſtus, nec ſupremus ipſe judicii dies, rerum naturam magis poterit quam hæc dialectica ſubvertere: quæ docet, has enuntiationes eſſe veras: *Vivum fuit mortuum: Futurum fuit præteritum.* quibus nimirum fit, ut mortuorum reſurrectio non, ut ipſi loquuntur, in fieri, ſed in facto eſſe videatur. Iam iſtæ non minus mirandæ; ſed ſunt amœnę quoque, ac plauſibiles; quum ſint veræ ſcilicet: *Virgo fuit meretrix;* &, *Meretrix erit virgo;* &, *Meretrix poſſibiliter eſt virgo.* Non facile dictu eſt, dialecticis tam benignis utræ magis, virginesne, an meretrices, debeant. debent certe utræque plurimum. Poeta ergo nugas, dialectici ſeria tractant. Poetæ fingunt ac mentiuntur; dialectici numquam niſi vera loquuntur; ne tum quidem, quum hanc eſſe veriſſimam affirmant: *Homo mortuus poteſt celebrare miſſam.* Quod quamquam non audeo aſſerentibus eis, ac propemodum etiam jurantibus, non credere; (neque enim tot doctoribus tam irrefragabilibus fas eſt refragari:) hactenus tamen (quantum memini) neminem umquam reperi, qui ſe narraret mortuo celebranti miniſtraſſe. Hanccine dialecticam docet Ariſtoteles? Hanc Hieronymus laudat? Hanc probat Auguſtinus? quam (ut ait Perſius)

Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

 Miror

Miror hercle, homines acutuli quonam pacto ſenſerunt, illas enuntiationes ſic intelligendas eſſe, quomodo nemo in toto orbe præter eos intelligit. Nec ſunt artis illa vocabula, ut ſint eis quaſi peculio; & ab eis, ſi quis voletuti, ſumenda mutuo. communis nimirum ſermo eſt; niſi quod quædam deterius reddunt, quam à cerdonibus eadem acceperunt. A vulgo ſumpſerunt; vulgaribus abutuntur. At regula, quam vocant, logices, in eos ſenſus tales propoſitiones docet interpretandas. Quæ (malum) regula, in angulo quopiam ab his compoſita qui vix loqui ſciant, univerſo terrarum orbi novas loquendi leges imponet? Grammatica recte loqui docet; nec ea tamen inſuetas loquendi regulas comminiſcitur: ſed, quæ plurimum in loquendo videt obſervari, eorum loquendi rudes, ne contra morem loquantur, admonet. Nec aliter quicquam dialectica facit quæ ſana eſt. Nempe hic ſyllogiſmus; *Omne animal currit: Omnis homo eſt animal: Ergo omnis homo currit*; non ideo ſyllogiſmus eſt, quia rite ſecundum dialecticæ normam colligitur, ac formatur in *Barbara*; ſed, quia poſtremam orationem ad præmiſſa conſequi docet ratio; quæ regulam ob id ipſum talem fecit, alioquin aliter eam factura, quaqua verſus ab ipſa rerum natura flecteretur. Ipſi quoque eodem modo hanc propoſitionem, *Meretrix erit virgo*; ne dicant ſic interpretandam, *Meretrix quæ eſt vel fuit*; quia ſic jubet regula: ſed rationem afferant ab ipſa re, quare

Miror hercle, homines acutuli qua
pacto ſenſerunt, illas enuntiationes
intelligendas eſſe, quomodo nemo in
to orbe præter eos intelligit. Nec
artis illa vocabula, ut ſint eis quaſi
peculio; & ab eis, ſi quis volet,
menda mutuo. communis omnino
mo eſt; niſi quod quædam de
dunt, quam à cerdonibus eadem
runt. A vulgo ſumpſerunt; vulgo
abutuntur. At regula, quam vocant,
gices, in eos ſenſus tales propoſitiones
docet interpretandas. Quæ (malum)
gula, in angulo quopiam ab his
ſita qui vix loqui ſciant, mirer
rarum orbi novas loquendi leges
ponet? Grammatica recte loqui
nec ea tamen inſuetas loquendi reg
comminiſcitur: ſed, quæ plurimum
loquendo videt obſervari, eorum
di rudes, ne contra morem loquen
admonet. Nec aliter quicquam dialectica
ca facit quæ ſana eſt. Nempe hic
giſmus; *Omne animal currit:*
homo eſt animal: Ergo omnis homo
rit; non ideo ſyllogiſmus eſt, qui
ſecundum dialecticæ normam
tur, ac formatur in *Barbara*; ſed, qu
poſtremam orationem ad præmiſſas
ſequi docet ratio; quæ regulam
ipſum talem fecit, alioquin aliter
factura, quaqua verſus ab ipſa rerum
tura flecteretur. Ipſi quoque eodem
do hanc propoſitionem, *Meretrix*
virgo; ne dicant ſic interpretandam,
retrix quæ eſt vel fuit; quia ſic jubet
gula: ſed rationem afferant ab ipſa
qua

quare fieri deberet talis regula. nam, ſi recta eſt ea interpretatio; neceſſe eſt, eam aut ab ipſa re, quæ enuntiatur, aut ex proprietate ſermonis, emergere. Ergo, quum tam multis eorum, qui latine jam olim loquuti ſunt, neque ingenium defuerit, neque eruditio; nec ſermonis proprii fuerit minor quam iſtis eſt (uti credo) peritia: quomodo evenit, ut ex illis nemo potuerit intelligere, hanc veram eſſe, *Meretrix erit virgo*? aut inter has diſtinguere: *Numum non habeo*; &, *Non habeo numum*? Quanquam nemo negaverit, tranſpoſitiones vocabulorum diviſum ſæpe ſenſum gignere. neq; enim idem eſt: *Bibas priuſquam eas*; &, *Eas priuſquam bibas*. Sed hoc affirmo: quando ita ſenſus variatur, omnes in idem mortales aſſentire; trahente videlicet ratione; non dialecticorum jubente potius quam perſuadente regula; quorum officium eſt, ut more noſtro loquentes, quovis nos veris rationibus impellant; ſophiſtarum vero, ut inſidioſis eo præſtigiis adducant quo nos perveniſſe miremur. Nam hoc hebetiſſimum acumen eſt, & ſtultiſſima ſolertia, ſe diſputando pronuntiare victores, & triumphum ſibi decernere, quia nos neſcimus, in quem ſenſum ipſi clanculum pacti ſunt ſermones noſtros contra communem omnium ſenſum accipere. At hæc quum non ſophiſtica dici mereantur, tamen nō pro ſophiſticis nugis ducuntur, ſed inter abſtruſiſſimos dialecticæ theſauros numerantur; nec à pueris tamquam dediſcenda diſcuntur, ſed à ſenibus quoque in

in ipſa Theologiæ penetralia ſuſcipiuntur. His quidam Theologicas perplexitates infarciunt; ex his propoſitiones tam ridiculas effingunt, ut ridendi materia nuſquam oriri poſſit uberior; niſi quod multo malim eos, qui ſic ineptiũt, ad ſanitatem converti, quam ipſe ex inſanorum deliriis capere voluptatem. Quamquam quid hæc dico tibi, Dorpi? cui non dubito has nænias non minus diſplicere, quam mihi, ſi poſſes mutare. Et fortaſſe poteris, adjutus à tui ſimilibus; modo ne ſtatuas tecum, illorum obſequi ineptiis, quos multo magis par eſt tuo parere judicio. Sed ad epiſtolam tuam revertor; ut oſtendam, nullam ex Eraſmi verbis anſam tibi datam, qua eum (id quod facis) diceres Lovanienſes Theologos, multoque adhuc magis cæteros omnes, imperitiæ damnare. Siquidem, quum ille dixiſſet, ſe valere ſinere, non omnes quidem Theologos, ut qui prius in eadem epiſtola multos dixit eſſe præſtantiſſimos; ſed eos tantum (ſi qui tales ſunt; ut certe ſunt) qui præter ſophiſticas nugas nihil didicerunt: Heic tu ſtatim, *Theologos iſtos puto*, inquis, *Lovanienſes deſignari.* Quid ita, Dorpi? Quaſi vero difficile ſit, hujus farinæ, immo iſtius furfuris, aliquos ubique reperire! Belle profecto ſentis de Lovanienſibus, ſi eos, & ſolos, & omnes, putas ejuſmodi deſcriptione cognobiles; quod ille neque ſentit, neque dicit. Paulo poſt tamen ſic dictum accipis, tamquam non in Lovanienſes modo, ſed in omnes, quotcumque ſunt

ubique

in ipſa Theologiæ penetralis faſtigio
tur. His quidam Theologicas perple-
tates infarciunt ; ex his propoſitiones
tam ridiculas effingunt, ut ridendi ma-
teria nuſquam oriri poſſit uberior, et
quod multo malim eos, qui ſic ineptiunt,
ad ſanitatem converti, quam ipſe cum
ſanorum deliriis capere voluptatem.
Quamquam quid hæc dico tibi, Dorpi?
cui non dubito has nænias non minus
diſplicere, quam mihi, ſi poſſes non
re. Et fortaſſe poteris, adjutus a tali-
milibus ; modo ne ſtatuas tecum, illo-
rum obſequi ineptiis, quos malum
gis par eſt tuo parere judicio. Sed ad epi-
ſtolam tuam revertor; ut oſtendam, il-
lam ex Eraſmi verbis anſam tibi datam,
qua eum (id quod facis) diceres Lo-
vanienſes Theologos, multoque illos
magis cæteros omnes, imperitiæ damna-
re. Siquidem, quum ille dixiſſet, ſe ve-
lere ſincere, non omnes quidem Theolo-
gos, ut qui prius in eadem epiſtola ...
tos dixit eſſe præſtantiſſimos; ſed eos
tantum (ſi qui tales ſunt ; ut certe ſunt)
qui præter ſophiſticas nugas nihil diſ-
cerunt : Heic tu ſtatim, *Theologos ...*
puto, inquis, *Lovanienſes* ...
Quid ita, Dorpi ? Quaſi vero difficile
ſit, hujus farinæ, immo iſtius furfuris,
aliquos ubique reperire ! Belle profecto
ſentis de Lovanienſibus, ſi eos, & ſolos,
& omnes, putas ejuſmodi deſcriptione
cognobiles ; quod ille neque ſentit, ne-
que dicit. Paulo poſt tamen ſic dictum
... ipſis, tamquam non in Lovanienſes
... modo, ſed in omnes, quotcumque ſunt
ubique

ubique gentium Theologi, diceretur; quod nec in alios omnes, nec in Lovanienſes ipſos eſt loquutus. Tu tamen perinde, ac ſi neque illum, neque temet audias, videris in hæc verba non deſcendere, ſed velut abreptus impetu animi efferveſcentis erumpere: *Nonne videmus abjectiſsimos opifices, immo viliſſima mancipia, clariſsimis eſſe prædita ingeniis? Quid ergo ſibi volunt hæc in Theologos omnes detorta vocabula: pingues, rudes, peſtilentes, & qui nihil habent mentis? Nullius eſt artis, probra dicere in quoſvis; ſed neque honeſtum eſt, aut boni viri officium, ſi ſeveram Salvatoris noſtri ſententiam perpendamus: Qui dixerit fratri ſuo, Racha; reus erit conſilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis. Ubi Hieronymus: Si de otioſo ſermone reddituri ſumus rationem; quãto magis de contumelia? Qui in Deum credenti dicit, Fatue; impius eſt in religionem.* Sunt iſta quidem verba tua, Dorpi; non gravitatis modo, ſed ſanctitatis quoque plena; vereque ſe vero theologo digna; quæ utinam in loco dicerentur ſuo. ſunt enim meliora quam ut perire debeant. Quod ſi deſuper è ſuggeſtu librarentur in populum; numquam ita errare poſſent, ut non in aliquem, in quo hærere viderentur, inciderent. At nunc me miſeret, in unum Eraſmum quod declamas omnia; in quẽ unum, eorum quæ declamas omnium, nihil quidquam competit. Nam quod adfers ex Euangelio: *Qui dixerit fratrĩ ſuo, Fatue; reus erit gehennæ*; nihil ad

eum

eum ſpectat, qui nominato nemine, velit aſſerere, eſſe unum alterumve in magno hominum numero fatuum. alioquin decem gehennæ non ſuffecerint ei qui dixit, *Stultorum infinitus eſt numerus.* Porro, quod quæris: *Quid ſibi volunt hæc in theologos omnes detorta vocabula?* hoc mihi de te, Dorpi, quærendum eſt. Nam, quæ ille dixit in paucos, tu ſolus in omnes detorſiſti. quod te inſtituiſſe facere, vehementer admiror. Siquidem, ut nullius eſt artis, (veluti tu dicis,) probroſa in quosvis dicere; ita nullius eſt artis, quod tu facis, bene dicta male narrando corrumpere: quippe, quæ non male ſcripta ſunt in merentes, ea tu conaris, quo male ſcripta videantur, ad immerentes inflectere; quod in quavis re, quam facile factu ſit, ipſe facile vides. Profecto, ſi quis ea, quæ tu ſcripſiſti, ad hunc excutiat modum; nihil tam circumſpecte ſcriptum eſt, (quamquam omnia circumſpectiſſime,) ut non alicunde poſſit obnoxium eſſe calumniæ. Veluti illa ipſa epiſtola, quæ eſt abs te, ut noviſſime, ita accuratiſſime, ſcripta in editionem Quodlibetorum digniſſimi Viri Adriani Florentini de Trajecto. In qua quum & opus magnifice, & autorem copioſe laudaveris; utrumque (ut ego certe puto) tam ex animo, quam vere: tamen ſi quis incideret interpres paulo malignior, videri poſſis, altera manu panem, altera lapidem porrexiſſe. Primo, quod, ut ejus operis editionem curares, nullo tuo in eum librum ſtudio, nec niſi aliorum precibus,

eum ſpectat, qui nominato neminem, [illegible]
lit aſſerere, eſſe unum alterumve [illegible]
quo hominum numero ſtultorum. [illegible]
decem gehennæ non ſufficerint: [illegible]
dixit, *Stultorum infinitus eſt nu-*
rus. Porro, quod quæris: *Quis ſunt*
hæc in theologos omnes detorta
cabala? hoc mihi de te, Dorpi, quæ[illegible]
dum eſt. Nam, quæ ille dixit in [illegible]
tu ſolus in omnes detorſiſti. quod [illegible]
ſtituiſſe facere, vehementer [illegible]
Siquidem, ut nullius eſt artis, (ut [illegible]
tu dicis,) probroſa in quoſvis [illegible]
ita nullius eſt artis, quod tu facis, [illegible]
dicta male narrando corrumpere: [illegible]
pe, quæ non male ſcripta ſunt in [illegible]
tes, ea tu conaris, quo male ſcripta [illegible]
derentur, ad immerentes infectore [illegible]
in quavis re, quam facile facta ſit, [illegible]
facile vides. Profecto, ſi quis ea, [illegible]
tu ſcripſiſti, ad hunc excutiat mo[illegible]
nihil tam circumſpecte ſcriptum [illegible]
(quamquam omnia circumſpectiſſime)
ut non alicunde poſſit obnoxium [illegible]
calumniæ. Veluti illa ipſa epiſtola, [illegible]
eſt abs te, ut noviſſime, ita accurati[illegible]
me, ſcripta in editionem Quodlibeti[illegible]
rum digniſſimi Viri Adriani Florentii
de Trajecto. In qua quum & opus [illegible]
gnifice, & autorem copioſe laudaveris
utrumque (ut ego certe puto) tam [illegible]
animo, quam vere: tamen ſi quis [illegible]
deret interpres paulo malignior, vide[illegible]
poſſis, altera manu panem, altera lapi[dem]
dem porrexiſſe. Primo, quod, ut ejuſ[illegible]
operis editionem curares, nullo tuo [illegible]
eum librum ſtudio, nec niſi aliorum pre-
cibus,

cibus, atque adeo opplorationibus, adduci potuiſti; quaſi in rem, quam ipſe non magnifeceris, aliorum adfectibus operam tuam indulſeris. Deinde, quod te ſcribis ſeria ſtudia tantiſper ſepoſuiſſe, dum Quodlibetica illa corrigeres; perinde ac ſi illa ſeriis non eſſent in ſtudiis numeranda; quum tamen magiſter Ioannes Athen, vir tantæ, & doctrinæ pariter, & judicii, non gravabatur operam in eam rem ſuam, vel intempeſta nocte, frequenter (ut ais) accommodare; tamquam, velut obſtetrices excitari de nocte ſolent, quum mulieres parturiunt, ita hoc opus emendari non potuerit interdiu. Quid, quod, ejuſdem Adriani dum æquitatem laudas, æquitatem ei Lesbiam videris attribuere? ad Lesbiam nimirum regulam alludens; quam plumbeam fuiſſe, meminit Ariſtoteles, non æquam ſemper, ſed ad rerum inæqualitates flexibilem. Nec me, mi Dorpi, putes, hæc eo dicere, quod te putem tale quidquam ſenſiſſe, aut ſic denique, vel in tanto viro, vel tali opere, famæ commendando luſiſſe. nam & virum multis modis audio multum eximiæ laudis aſſequutum; & opus ipſum cenſeo in ſuo certe genere perfectum. Sed hæc omnia eo dico, ut oſtendam, nihil tam minutum eſſe, in quo locum ſibi non poſſit invenire calumnia; quando tuis etiam ſcriptis, tam accurate, tam circumſpecte limatis, tamen impetrandum eſt ut cum favore legantur. Quamquam Eraſmus, ne quiſquam prorſus ullam occaſionem poſſit arripere, qua dicat,

cat, eum in omnes ea, quæ tu objicis
ei, dixiſſe theologos, vel eo caviſſe vide-
tur, quod ait: *Cottidie re ipſa experior,*
quam nihil habeant mentis, qui præter
ſophiſticas nugas nihil addidicerunt.
Non dicit, quod nihil habent mentis
omnes Theologi; ſed neque, qui ſophi-
ſticam didicerunt; ſed, qui nihil præ-
terea. Quamobrem ſic ſcribis: *Porro,*
quod hypotheſim facias, Eraſme, noſtros
theologos ſolis ſophiſmatum meditatio-
nibus eſſe occupatos, tota erras via: heic
tu, mi Dorpi, tota erras via, quum hy-
potheſim facis, Eraſmum talem hypo-
theſim feciſſe de omnibus Theologis
veſtris; quam ille de uno tantum facit,
aut altero; neque quidquam dicit, quo
ſit neceſſe omnes theologos includi. Qua-
re nec id quidem ad rem facit, quod pro-
tinus adjeciſti: *Dic, age, quidnam eos,*
quamvis ſane Poeſios ignaros, arcebit
ab Euangeliis, Paulinis epiſtolis, tota-
que Biblia evolvenda? Nihil ſane, Dor-
pi, modo ipſi non arcerent ſeſe; quod
aliqui faciunt, qui vitam univerſam
quæſtiunculis impendentes, Bibliam cer-
te, veluti nihil ad rem pertineat, num-
quam dignautur inſpicere. Atque ille
aliquos hujuſmodi putat eſſe; non om-
nes. ut intelligas, id quoque te ſine cau-
ſa ulla ſubnectere: *Proferam ego multos*
hinc, qui rejectis libris, ſola memoria vi,
cum quovis de textu ſcripturæ certabunt.
Cave, credas, Endimionis ſomnum dor-
mire theologos, quo tempore vos literis
invigilatis; aut ingenio carere, quicum-
que non poetantur, aut rhetoriſſant. Ne-

mo,

Digitized by Google

cat, eum in omnes ea, quæ m
ei, dixiſſe theologos, vel eo
tur, quod ait: *Conſidiere ipſa*
quam nihil habeant mentis, qui
ſophiſticas nugas nihil
Non dicit, quod nihil habere
omnes Theologi; ſed neque, qui
ſticam didicerunt; ſed, qui nihil p
terea. Quamobrem ſic ſcribis: *Pr*
quod hypotheſim facias, Eraſme,
theologos ſolis ſophiſmatum
nibus eſſe occupatos, tota erras via
tu, mi Dorpi, tota erras via, quum
pothesim facis, Eraſmum talem hy
theſim feciſſe de omnibus Theolo
veſtris; quam ille de uno tantum
aut altero; neque quidquam dicit,
ſit neceſſe omnes theologos includi.
re nec id quidem ad rem facit, quod
tinus adjeciſti: *Dic, age, quis*
quamvis ſane Poeſios ignaros,
ab Evangeliis, Paulinis epiſtolis,
que Biblia evolvenda? Nihil ſane,
pi, modo ipſi non arcerent ſeſe;
aliqui faciunt, qui vitam univer
quæſtiunculis impendentes, Biblia
te, veluti nihil ad rem pertinens,
quam dignantur inſpicere. Atque
aliquos hujuſmodi putat eſſe;
nes. ut intelligas, id quoque te
ſa ulla ſubnectere: *Proferam ego*
hinc, qui rejectis libris, ſola memoria
cum quovis de textu ſcripturæ certabunt
Cave, credas, Endimionis ſomnium
mire theologos, quo tempore
invigilatis; aut ingenio carere,
que non poetantur, aut rhetoriſſant. Ne

mo, Dorpi, negat, eſſe qui rejectis libris, de ſcripturæ textu certare poſſint. Immo plus ſatis ubique reperias eorum, qui libris non rejectis modo, ſed etiam numquam inſpectis, cum quovis in ſcripturis exercitatiſſimo, ſint parati, de quovis ſcripturæ textu, non memoriæ, ſed moriæ vi, certare pertinaciſſime. Neque negabo tamen, & apud vos, & ubique eſſe, qui è ſcripturis multa memoriter teneant. ex quibus eos; qui non in hoc ſolum collocarunt operam, ut memoriæ mandent, quod illiterati etiam monachi fratresque faciunt; ſed vel multo magis, ut intelligant; qui tantam ſermonis facultatem paraverunt ſibi, ut pernoſcendis Hieronymi, Auguſtini, Ambroſii, cæterorumque id genus lucubrationibus pares eſſe poſſint; eos, inquam, ego in theologorum albo, meritiſſimo jure collocandos puto, etiamſi verſus numquam fecerint, tam hercle, quam ſi diſputatiunculis iſtis non totos centum annos inſumpſerint, ut ne dicam, ſi in univerſum neglexerint. Sed tu quoque, ſi vera vis fateri, non inficias ibis, ex theologorum, qui vocantur, numero, eſſe rurſus aliquos, qui ſcripturæ libros ita rejiciant, ut rejectos numquam reſumant; qui ita ſeſe totos Theologiæ huic diſputatrici devoveant, ut non ſolum non poetentur, neque rhetoriſſent, verum etiam ſanctiſſimos patres, antiquiſſimos quoſque ſcripturarum interpretes, propemodum flocciſaciant, (certe quod ſatis conſtat,) eorum in ſacras literas enarrationes negligant, unaque ipſum

ſacra-

ſacrarum literarum ſtudium, poſtremo,
quæcumque ſunt optima, piiſſima, ma-
xime Chriſtiana, veriſque Theologis
digniſſima, ea, inquam, omnia, quod
ſint (ut ipſi vocant) poſitiva, contem-
nant; neque eorum quidquam dignum
putent, ubi ipſi nervos intendant ſuos;
homines ad quæſtiunculas nati, res tan-
to videlicet intervallo majores; ex qui-
bus ipſi tamen maxime quæſtiones con-
ſectantur ejuſmodi, quæ vel ad fidei pie-
tatem, vel ad morum cultum minim
omnium pertineant. Ego itaque, ut priu
illud theologorum genus veneror ac ſu
ſpicio; ita hoc poſterius hercle non ad
modum magnipendo. Adverſus quos ta
men, non eſt conſilium, poeſim aut rhe
toricam defendere; quidpe qui à poe
rhetoricaque tam longe propemodu
abſunt, quam illi ipſi. abſunt autem i
tam longe fere, quam ab ipſa Theol
gia; à qua tam longe abſunt, ut ab n
ſa re abſint, præterquam à communi h
minum ſenſu, longius. vel ideo maxim
quod ad inſignem rerum omnium inſ
tiam acceſſit omnigenæ ſcientiæ perv
ſa perſuaſio: qua ſibi adeo blandiunt
ut omnium ſcripta, ac ipſas etiam ſa
literas, (ut quidquam audierint quap
occaſione prolatum, qui, locum n
quam viderint, numquam librum in
xerint, quid ea verba præcedat, qui
quatur, neſciunt,) immo id ipſum q
citatur, ſitne an non ſit ibi unde
tur, ignorent. ſe tamen ſolos arbitra
idoneos, qui protinus, in quemcun
libeat ſenſum, interpretentur. Ex

ge

ſacrarum literarum ſtudium, pol... quæcumque ſunt optima, p... xime Chriſtiana, veriſque Theolo... digniſſima, ea, inquam, omnia, ... ſint (ut ipſi vocant) poſitiva, ... nant; neque eorum quidquam dign... putent, ubi ipſi nervos intendant... homines ad quæſtiunculas nati, ... to videlicet intervallo majores; ... bus ipſi tamen maxime quæſtiones ... ſectantur ejuſmodi, quæ vel ad ... tatem, vel ad morum cultum ... omnium pertineant. Ego itaque, ... illud theologorum genus venere... ſpicio; ita hoc poſterius hercle ... modum magnipendo. Adverſus ... men, non eſt conſilium, poſſe... toricam defendere; quippe quæ ... rhetoricaque tam longe procere... abſunt, quam illi ipſi. abſunt ... tam longe fere, quam ab ipſis T... gia; à qua tam longe abſunt, ut ... la re abſint, præterquam à commu... minum ſenſu, longius vel ideo ... quod ad inſignem rerum omnium ... tiam acceſſit omnigenæ ſcientiæ ... ſa perſuaſio: qua ſibi adeo blandi... ut omnium ſcripta, ac ipſas etiam ... literas, (ut quidquam audierint ... occaſione prolatum, qui, locum ... quam viderint, numquam librum ... xerint, quid ea verba præcedat, ... quatur, neſciunt,) immo id ipſum ... citatur, ſitne an non ſit ibi unde ... tur, ignorent. ſe tamen ſolos ... idoneos, qui protinus, in quem... libeat ſenſum, interpretentur. ...

genere quum in multos inciderim, unum ſaltem, ex quo cæterorum indoles agnoſci poſſint, non pigebit, velut ſpeciminis loco, referre. Cænavi olim apud Italum quemdam mercatorem, non minus doctum quam divitem; erat autem ditiſſimus. Forte aderat in cæna religioſus quidam theologus, diſputator egregius; qui recens è Continente venerat, ut quæſtiones aliquot, quas præmeditatas advexerat, Lōdini diſputaret; experturus videlicet, in ea diſceptandi palæſtra quid Angli præſtare poſſent; ſimul nomen ſuum, jam apud ſuos celebre, apud noſtros quoque propagaturus. Is quas concluſiones adfixerit; tum, quam belle diſputatio proceſſerit homini; quāquam longum eſſet; non gravarer profecto narrare, ſi tam ad hanc rem pertinens foret, quam feſtivum fuit. Cæterum, in cæna nihil à quoquam dici tam bene munitum, aut libratum tam circumſpecte potuit, quod non ille vix prolatum, aliquo ſtatim ſyllogiſmo convelleret; quantumvis res, de qua ſermo erat, nihil ad Theologiam pertinens, ad philoſophiam tantumdem, quantumvis denique ab univerſa ejus profeſſione eſſet alienum; niſi, quod initio cænæ fecerat, ne alienum eſſe quidquam ab ejus profeſſione poſſet. profeſſus eſt enim, ſe in utramque partem de re quacumque diſputaturum. Paulatim cœpit mercator ad quæſtiones magis Theologicas deſcendere. De uſura proponebat; de decimis; quædam de confeſſionibus, quæ in aliena parochia fratribus eſſent factæ. In

omnibus nihil erat Theologo penſi, utrã ſuſtineret partem; ſed utramcumque aliquis aſſeruiſſet, illam oppugnabat; ac viciſſim, quamcumque alius negaverat, hanc ille protinus aſtruebat. Tandem per jocum mercator ſermonem de concubinis injecit; cœpitque defendere, minus mali eſſe, unam quampiam domi habere, quam foris per multas diſcurrere. Ibi rurſus theologus inſtare, oppugnare ferociter; nec quod uſque adeo concubinam videretur odiſſe; ſed ne cum quoquam ei quidquam conveniret; ſive quod hominem fortaſſe varietas oblectabat. Cæterum, aſſerebat, eſſe concluſionem famoſam cujuſdam limpidiſſimi doctoris, qui fecit illum ſingulariſſimum librum, qui intitulatur, Directorium cõcubinariorum. idque cum ob malum exemplum, tum ob occaſionem ſæpius peccandi cum ea quæ domi ſit. Reſpondit mercator docte, me hercle, & acute; quæ & longum recitare fuerit, & apud te ſupervacaneum. At, quum olfeciſſet, theologum non perinde in ſcripturis atque in quæſtiunculis illis exercitatum; cœpit hominem ludere, argumentarique interdum per locos ab auctoritate. Effingebat enim ex tempore ſententiolas quaſdam breves, ſuæ parti quæ viderentur adſtipulari. Quumque ipſe omnes nuſquam ante auditas pro libito fuiſſet commentus; hanc tamen ex epiſtola quapiam divi Pauli, illam ex Petri, aliam rurſus ex medio citabat Euangelio: idque tam diligenter, ut neque capitulum unquam, dum citabat, omitteret; niſi
quod,

Digitized by Google

omnibus nihil erat Theologo pe[illegible], [illegible]
ſuſtineret partem; ſed utramcumque a[illegible]
quis aſſeruiſſet, illam oppugnabat; [illegible]
viciſſim, quamcumque alius negaret, [illegible]
hanc ille protinus aſtruebat. Tand[em]
per jocum mercator ſermonem de co[n]
cubinis injecit; cœpitque defendere [illegible]
nus mali eſſe, unam quampiam domi h[abere]
bere, quam foris per multas diſcurre[re].
Ibi rurſus theologus inſtare, oppugna[re]
ferociter; nec quod uſque adeo [illegible]
binam videretur odiſſe; ſed ne cum [illegible]
quam ei quidquam conveniret; [illegible]
quod hominem fortaſſe varietas [illegible]
ctabat. Cæterum, aſſerebat, eſſe [illegible]
ſionem famoſam cujuſdam ſimpli[illegible]
doctoris, qui fecit illum ſingulariſſim[um]
librum, qui intitulatur, Directorium [illegible]
cubinariorum. idque cum ob mal[illegible]
emplum, tum ob occaſionem [illegible]
peccandi cum ea quæ domi ſit. Reſpo[n]
dit mercator docte, me hercle, & [illegible]
quæ & longum recitare fuerit, & [illegible]
te ſupervacaneum. At, quum o[illegible]
theologum non perinde in ſcripturis [illegible]
que in quæſtiunculis illis exercita[tum]
cœpit hominem ludere, argumenta[illegible]
interdum per locos ab auctoritate. [illegible]
fingebat enim ex tempore ſententi[as]
quaſdam breves, ſuæ parti quæ vide[ren]
tur adſtipulari. Quumque ipſe co[illegible]
nuſquam ante auditas pro libito [illegible]
commentus; hanc tamen ex epiſtola [illegible]
plam divi Pauli, illam ex Petri, a[illegible]
rurſus ex medio citabat Euangelio: [illegible]
que tam diligenter, ut neque capitu[la]
unquam, dum citabat, omitteret; [illegible]

quod, ſi quis liber in ſexdecim capitula diſtinguebatur, ille data opera citabat ex viceſimo. Quid ille bonus theologus interim? Ad cætera certe ſtrenuus; & tamquam herinacius ſpinis ſeſe ſuis obvolvit. At perſonatas illas auctoritates vix hercle huc atque illuc vitabundus evaſit. ſed evaſit tamen. Tantum valet ars & exercitatio diſſerendi. Nā, quum ille, quid in ſacris continebatur literis, omnino neſciret: neque dubitaret, quin quod inde citaretur, ibi eſſet; non deferre vero, cedereque auctoritati ſcripturæ, nefas duceret; at loco depelli, vincique, turpiſſimum: tantis circumſeptus anguſtiis, vide, obſecro, qua aſtutia tamen Proteus ille è mediis retibus elapſus eſt. Statim, ut aliqua ſententia, quæ nuſquam erat, tamquam è ſacris literis, adverſus eum citabatur: *Bene citas*, (inquit,) *domine; ſed illum textum ego ſic intelligo.* & jam interpretabatur, non ſine aliqua diſtinctione bimembri; quorum alterum pro adverſario ſtare diceret, altero ipſe effugeret. quod ſi quando mercator inſtabat moleſtius, contenditque, ejus textus non illum verum eſſe ſenſum, quem theologus aſſerebat; jurabat homo tam ſancte, ut quivis poſſet credere, Nicolaum de Lyra eumdem textum ſic interpretari. Profecto, mi Dorpi, in illa una cæna plus quam viginti poculenti textus, totidemque poculenta gloſſemata, inter pocula, & adeo ex poculis, tamquam è ſerpentis dentibus terrigenæ illi fratres, & nati ſunt, & periere. Quid tu ais ergo, Dorpi? Tu

Digitized by Google

iſtiuſmodi homiues, ſacrarum inanes literarum, quæſtionibus illis Theologicis quantumcumque diſtentos, theologorum cenſes inſiguiendos vocabulo? Non opinor. Quamquam hercle, ut vere dicam, animi ambiguum tui hæc tua me verba faciunt : *Non perſuadeas, Eraſme, tibi eum demum abſolutum eſſe theologum, qui Bibliæ ſeriem ad literam intelligat; nec eum item, qui morales ſenſus, æque atque alter Origenes, novit erigere. Multa reſtant diſcenda, ut intellectu difficiliora, ita & utiliora gregi pro quo mortuus eſt Chriſtus. Alioqui qui ſcimus, ut ſacramenta ſint adminiſtranda; quænam ſint eorum forma; quando abſolvendus peccator, quando ſit rejiciendus; quid præceptum ſit reſtitui, quid ſervari poſſit; & innumera ejuſmodi? Multum niſi erro, longe minori opera bonam Bibliæ partem ediſceres, priuſquam vel unius perplexitatis nodum diſcas diſſolvere; cujuſmodi plurimi cottidie occurrunt, ubi vel in quatuor verbis diutiſſime hærendum eſt. Niſi tu has etiam voces theologorum nænias, quæcumque ad ſacramenta pertineant; ſine quibus tamen ſancta Dei Eccleſia Catholica profitetur ſalutem hominis periclitari.* Crede mihi, Dorpi, niſi hæc tute ſcriberes numquam adduci poſſem, hæc te ſentir ut crederem. Scilicet iſtæ neotericoru quæſtiunculæ, (nam de his agitur,) no intellectu tantum difficiliores; ſed greg quoque, pro quo mortuus eſt Chriſtu utiliores ſint, quam exactiſſima cognitio ſacrarum literarum omnium! Hui

c

iſtiuſmodi homines, ſacrarum inanes li-
terarum, quæſtionibus illis Theologicis
quantumcumque diſtentos, theologorum
cenſes inſigniendos vocabulo? Non ego
nor. Quamquam hercle, ut vere dicam,
animi ambiguum tui hæc tua me verba
faciunt: *Non perſuadent, Eraſme,* [illegible]
eum demum abſolutum eſſe theologum,
qui Bibliæ ſeriem ad literam intelligit,
nec eum item, qui morales ſenſus, [illegible]
atque alter Origenes, novit trigent. [illegible]
ta reſtant diſcenda, ut intellectu diff-
ciliora, ita & utiliora gregi pro quo
mortuus eſt Chriſtus. Alioqui qui ſcire-
mus, ut ſacramenta ſint adminiſtranda,
quænam ſint eorum forma, quando di-
rendus peccator, quando ſit rejiciendus,
quid præceptum ſit reſtitui, quid ſervari
poſſit; & innumera ejuſmodi? Nolim
niſi erro, longe minori opera bonam Bi-
bliæ partem ediſceres, priuſquam vel
unius perplexitatis nodum diſcas diſſol-
vere; cujuſmodi plurimi cottidie quæ-
runt, ubi vel in quatuor verbû [illegible]
me hærendum eſt. Niſi tu has tricas [illegible]
ces theologorum nænias, quæcumque ad
ſacramenta pertineant; ſine quibus ta-
men ſancta Dei Eccleſia Catholica [illegible]
ſtetur ſalutem hominis periclitari. Cre-
de mihi, Dorpi, niſi hæc tute ſcriberes,
numquam adduci poſſem, hæc te ſentire
ut crederem. Scilicet iſtæ neotericorum
quæſtiunculæ, (nam de his agitur,) non
intellectu tantum difficiliores; ſed gregi
quoque, pro quo mortuus eſt Chriſtus,
utiliores ſint, quam exactiſſima cogni-
tio ſacrarum literarum omnium! Hui,
ex

ex quantula culice quam ingentem ele-
phantem facis? Nam eam rem primum
tam difficilem putas, ut Eraſmus minore
opera bonam Bibliæ partem poſſet edi-
ſcere, quam vel unius perplexitatis no-
dum diſcat diſſolvere; cujuſmodi plu-
rimos cottidie in ſcirpo quærunt; ubi
tam diu in tenaci, ne dicam ſordido, qua-
tuor verborum luto hærendum eſt, dum
poſſes amœniſſimum ac ſaluberrimum
totius Bibliæ pratum, à capite pæne ad
calcem, ſenſim perambulare. Hactenus
ergo periculum erat, ne quæſtiunculas
iſtas non didiciſſet. nunc, ut video, ma-
jus quidpiam timendum eſt, ne tam lon-
ge ſupra captum ejus ſint, ut apprehen-
dere ne ſufficiat quidem. Quid ille poſ-
ſit, omitto quærere. Verum hoc ſcio,
quoſdam noviſſe me, ad cætera plane
ſtipites, ingenio certe piſtillo quovis
obtuſiore; qui in ejuſmodi tamen argu-
tiis non modo brevi promoverint; ſed
ſodales ſuos quoque, multo melioris in-
genii, nec minoris induſtriæ, equis (ut
ajunt) albis in diſputando præceſſerint.
Ita quovis importune prorumpit audax
& inverecunda ſtultitia; quum ingenuam
animi indolem & ſanum plerumque ju-
dicium nugandi remoratur pudor. Eſt
profecto, Dorpi, quod merito gaudere
debes, nec tuis viribus acceptum, ſed
bonorum omnium largitori Deo, referre,
cujus eximia in te benignitate profluxit
hæc tam rara felicitas, ut in ſacris literis
omnia tibi tam facilia videantur. Neque
enim in hoc libro, quem ſignacula ſe-
ptem clauſerunt, cuncta reperires aper-
ta, niſi

ta, niſi ille tibi agnus librum reſignaſ-
ſer; qui aperit, & nemo claudit; clau-
dit, & nemo aperit. Sed hic ipſe liber,
Dorpi, qui tam facilis tibi videtur, Hie-
ronymo certe viſus eſt difficillimus. Au-
guſtinus putavit impenetrabilem. Neque
quisquam eſt antiquorum omnium, qui
ſe fateri eſt auſus intelligere; ut cujus
intellectum putant, altiſſimo Dei conſi-
lio, vel ob id ipſum profundius obſtru-
ſum eſſe, ut curioſos oculos provocaret,
& ſemotis ac labore eruendis opibus
ſegnia excitaret ingenia, quæ alioquin
ad obvios expoſitosque theſauros ipſa
ſecuritate torpeſcerent. Iam ut omit-
tam interim, quam non ſit vulgaris eru-
ditionis opus, quam non cujuſlibet in-
genii; quæ à moribus interdum primo
aſpectu abhorreant, ea tam commode
ad mores ac tam feliciter adpellere, ut
non aliunde eo tracta, ſed ad id ipſum
nata videantur. Quam rem nonnulli
nunc tam inepte moliuntur, ut; quum
hactenus ſint progreſſi, ut rem ab ipſius
magis loco detraxerint, quam ad ſuum
perduxerint; quum neque in re conſi-
lium ſit, neque in verbis venus; ſit ni-
mirum, uti tota illa moraliſatio, quam
vocant, ſine ulla gratia ſpirituque frige-
ſcat. Sed hæc, ut dixi, omittam. At
certe ipſum literalem ſenſum, tantum
continere difficultatis puto, quantum
neſcio an quisquam omnium compre-
hendere poſſit. Neque enim cuiquam
cenſeo literalem horum verborum ſen-
ſum comprehenſum eſſe; *Dixit Dominus
Domino meo, Sede à dextris meis*; niſi
ei, qui

ta, niſi ille tibi agnus librum reſ…
ſet; qui aperit, & nemo claudit; …
dit, & nemo aperit. Sed hic ipſe …
Dorpi, qui tam facilis tibi videtur, …
ronymo certe viſus eſt difficillimus …
guſtinus putavit impenetrabilem …
quiſquam eſt antiquorum omnium …
ſe fateri eſt auſus intelligere; …
intellectum putant, altiſſimo Dei …
ſio, vel ob id ipſum profundiores …
ſum eſſe, ut curioſos oculos prem…
& ſemotis ac labore eruendis …
ſegnia excitaret ingenia, quæ …
ad obvios expoſitosque theſauros …
ſecuritate torpeſcerent. Iam ut …
tam interim, quam non ſit vulgaris …
ditionis opus, quam non cujuſlibet …
genii; quæ à moribus interdum …
aſpectu abhorreant, ea tam conſe…
ad mores ac tam feliciter adpelle…
non aliunde eo tracta, ſed ad id ipſa …
nata videantur. Quam rem non …
nunc tam inepte moliuntur, ut; …
hactenus ſint progreſſi, ut rem ab …
magis loco detraxerint, quam ad …
perduxerint; quum neque in re …
lium ſit, neque in verbis venus; …
mirum, uti tota illa moniliſatio, …
vocant, ſine ulla gratia ſpiritu…
ſcat. Sed hæc, ut dixi, omi…
certe ipſum literalem ſenſum, …
continere difficultatis puto, qua…
neſcio an quiſquam omnium …
hendere poſſit. Neque enim …
cenſeo literalem horum verborum …
ſum comprehenſum eſſe; *Dixit Do…*
Domino meo, Sede à dextris meis; …
ti, …

ei, qui ea prophetam de ipſo Chriſto vaticinatum intelligat. Quod, exceptis prophetis, nec Iudæorum quiſquam, quamquam in hos libros univerſam operam ſuam collocabant, intellexit, priuſquam Chriſtus eis hunc ejus literæ ſenſum aperuit. Qui, tametſi Apoſtolis ac diſcipulis ſuis interpretatus eſt ſcripturas; (neque enim, quod ſciam, quæſtiunculas iſtas cum eis diſputavit unquam:) non auſim tamen affirmare, univerſæ ſcripturæ ſenſus eis ipſum, aut præſentem tradidiſſe, aut per Spiritum ſanctum, poſtquam aſcendit, infudiſſe. Nam, ut multa ſunt ibi, quæ de Chriſto prophetæ cecinerant; quorum alios omnes ſubterfugit intellectus, quouſque ea omnia ipſius vita, paſſio, reſurrectioque declaraverunt: ita mortalium impares eſſe vires puto ad indagandum, utrum adhuc in eiſdem lateant, aut de finali judicio, aut aliis de rebus, nobis incogitabilibus, neque ulli hominum aut hactenus cognita aut ante cognoſcenda myſteria, quam eventus eadem, temporibus ac momentis ſoli præviſis inſcrutabili Dei providentiæ, patefecerit. Sed eſto, Dorpi: ſit ſcriptura facilis; difficiles quæſtiunculæ: nihil impedit tamen, quin illius cognitio, harum poſſit eſſe diſciplina fructuoſior. Quamquam enim ſaltare, atque in gyrum ſe colligere, quod ſaltatriculi quidam circulatore[s] faciunt, difficilius eſt quam ambulare & dentibus panem facilius eſt quam te[-] ſtacea fragmenta conterere: nemine[m] tamen eſſe puto, qui rectos illos vulga[-]

reſque naturæ uſus velit hujuſmodi in-
anibus oſtentis permutare. Quamobrem,
utra res ſit difficilior, non admodum ma-
gnifacio. at, quod utiliores etiam ſa-
crarum literarum cognitione quæſtiun-
culas iſtas eſſe vis gregi pro quo mor-
tuus eſt Chriſtus; ferre profecto non
poſſum. quas ſi cognoſcendas aſſereres,
haud refragarer. ſi veterum lucubratio-
nibus exæquares, non tolerarem. nunc
vero, quum ancillas iſtas coquinarias ipſi
Bibliæ ſacroſanctæ, literarum omnium
reginæ, non confers modo, ſed præfers
etiam; (dabis mihi, mi Dorpi, veniam.)
continere me hercle non poſſum, quin
illo Terentiano procul eas omnes abi-
gam: *Abite hinc in malam rem, cum
iſtac magnificentia, fugitive.* Neque
profecto ſatis admirari queo, quum ea
verba lego, quibus eas ita magnifice at-
tollis, tamquam, uti apud poetas in At-
lantis humeros cælum, ita in perplexas
hujuſcemodi quæſtiunculas, hoc eſt,
arundinem, univerſa prorſus inclinata
incumbat Eccleſia: alioqui videlicet pe-
riclitatura, ne tota ſemel collaberetur
in cineres. Ais enim: *Alioqui qui ſcie-
mus, quomodo ſint ſacramenta admi-
niſtranda; quænam ſint eorum forma;
quando abſolvendus peccator, quando
rejiciendus; quid præceptum ſit reſtitui,
quid ſervari poſſit?* Itane putas, Dor-
pi, iſta, quæ tu nuſquam alibi quam
apud neotericos Quæſtioniſtas inveniri
vis, antiquos omnes, ſcientiſſimos pa-
tres, nec minus etiam doctos, ignoraſſe
omnia? Hieronymus, Ambroſius, Augu-
ſtinus,

reque naturæ uſus velit [illegible]
anibus oſtentis permittat. Quare [illegible]
utra res ſit difficilior, [illegible]
gnifacio. at, quod utiliores [illegible]
erarum literarum cognitione quam
culas iſtas eſſe vis gregi pro quo [illegible]
tuus eſt Chriſtus; ferre profecto [illegible]
poſſum. quas ſi cognoſcendas [illegible]
haud refragarer. ſi veterum [illegible]
nibus exæquares, non tolerarem. [illegible]
vero, quum ancillas iſtas cognitionis [illegible]
Bibliæ ſacroſanctæ, literarum [illegible]
reginæ, non confers modo, ſed [illegible]
etiam; (dabis mihi, mi Dorpi, [illegible]
continere me hercle non poſſum, [illegible]
illo Terentiano procul eas omnes [illegible]
gam: *Abite hinc in malam rem, cum*
iſtac magnificentia, fugitivæ. Neque
profecto ſatis admirari queo, quum [illegible]
verba lego, quibus eas ita magnifice
tollis, tanquam, uti apud poetas in At-
lantis humeros cælum, ita in perplexas
hujuſcemodi quæſtiunculas, [illegible]
arundinem, univerſa prorſus inclinata
incumbat Eccleſia: alioqui videlicet pe-
riclitatura, ne tota ſemel collabens [illegible]
in cineres. Ais enim: *Alioqui quis ſci-*
ret, quomodo ſint ſacramentis ad-
miniſtranda; quænam ſint eorum formæ
[illegible]; quænam ſint eorum [illegible]
quando abſolvendus peccator, quando
rejiciendus; quid præceptum ſit reſti-
tui, quid ſervari poſſit? Itane putas, Dor-
pi, iſta, quæ tu nuſquam alibi quam
apud neotericos Quæſtioniſtas inveniſti,
vis, antiquos omnes, ſcientiſſimos pa-
tres, nec minus etiam doctos, ignoraſſe
omnia? Hieronymus, Ambroſius, Augu-
ſtinus,

ſtinus, ad Sacramentorum formas ac materias cæcutiebant? Ergo tota eccleſia plus quam mille annos, (nam plus quam mille anni à paſſione Chriſti numerantur ad Petri Lombardi tempora; è cujus ſententiis, velut ex equo Trojano, univerſum iſtud quæſtionum agmen erupit,) tot annos ergo, immo tot ſæcula, univerſa Chriſti Eccleſia, aut Sacramentis caruit, aut iſta non habuit? quando recipiendus peccator, quando rejiciendus, tam diu fuit incognitum? & item, quid præceptum eſſet reſtitui, neſciebant? nam, quid ſervari poſſet, conceſſerim, apud veteres non fuiſſe tam acute quam apud iſtos diſputatum. ſed, ut Zacchæus veritus, ne male parta parce redderet, quadruplum ſeſe redditurum profeſſus eſt; ita veteres illi patres, ut vel plus ſatis quiſque reſtitueret, hortabantur. non erant illi, fateor, hac in re, quam iſti ſunt, tam in diffiniendo ac diſtinguendo curioſi. Sed ego tamen illorum (ut Terentius ait) æmulari malo negligentiam potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam; apud quos anxie res diſputatur, & quæritur, non tam quid reſtitui debeat, quam quid ſervari poſſit; non quam procul à peccato ſit abſcedendum, ſed quam prope ad peccatum ſine peccato liceat accedere. &, qui conſilium convaſatori dat; nimirum tam quam alienæ pecuniæ frugi diſpenſator; obſervat, ut in reddendo citra ſubſiſtat potius vel mille paſſus, quam ultra latum (ut ajunt) unguem promoveat. Ego certe, mi Dorpi, nec te, puto, refragan-

fragante, contenderim, quæcumque ſunt ad ſalutem neceſſaria; id eſt, ſine quibus ſalvi eſſe non poſſumus; ea primum ab ipſis ſacris literis; deinde priſcis earum interpretibus, ad hæc communi ab antiquis patribus quaſi per manus tradita conſuetudine, poſtremo ſacris Eccleſiæ ſanctionibus, abunde nobis tradita. Quod ſi quid ſupra, quam in his eſt, homines iſti acuti curioſius addiderunt; ut multa concedam commoda eſſe atque utilia; ita plane ejus eſſe generis puto omnia, ut ſine eis vivi poſſit. At fortaſſe dices, non omnia apud veteres tam inventu prompta, tamque in numerato eſſe, quam apud iſtos recentiores; qui omnia cognata, quaſique ſimilia, in capita quædam, velut in ſuam quodque tribum, deſcripſerunt. In hac re, Dorpi, fortaſſe accedo tibi, fateorque, nonnihil eſſe commodi; velut in domeſtica ſupellectile, ſic in re literaria quaque, ita ſeorſum habere ſingula quæque diſtincta, ut, ad quodcumque velis, illico manum poſſis abſque errore porrigere. Eſt iſtud quidem, ut dixi, commodum. Verum hoc tanto commodo quidam tam abutuntur incommode, ut propemodum præſtitiſſe videatur, hoc ipſo etiam commodo caruiſſe. Neque enim aliud quidquam magis in cauſa fuiſſe puto, quare vetuſtiſſimus quisque ſacrarum literarum interpres à tam multis tam diu neglectui habeatur, quam quod infelicium ingeniorum corrupta judicia, primum ſibi, deinde aliis quoque, perſuaſere, nihil uſquam eſſe mellis, quod non in illos

ſum-

ſummularum alveos congeſtum ſit. ideoque fit, ut illis contenti ſolis, cætera omnia per incuriam contemnant. In cujus animi quemdam etiam ipſe jam olim in quadam bibliopolæ taberna incidi. Erat enim ſenex, qui alterum (ut ajunt) pedem habebat in ſepulcro. & certe non multo poſt utrumque. Iam doctoratus (ut vocant) honore pluſquam annos triginta fuerat inſignitus. Dico forte apud eum; beatum Auguſtinum aliquando putaſſe, dæmones omneis ſubſtantias eſſe corporeas. Ibi ille ſtatim ſupercilium contrahere, & temeritatem meam rugoſa fronte compeſcere. Tum ego: Non dico, inquam, hoc ipſe, pater; nec Auguſtinum in ea re defendo. homo erat: errare potuit. credo ei quantum cui plurima: ſed nemini uni omnia. Iam vero cœpit homo excandeſcere; vel ob id præcipue, quod tanto patri calumniam tantam intenderem. Nam, *Putas*, *me* (inquit) *non legiſſe Auguſtinum? immo* (inquit) *priuſquam tu naſcereris*. Me jam ſuis ſævis dictis protelaſſet, niſi cōmode fuiſſet paratus elenchus. Nam, ut erat in taberna, ſumo in manus libellum Auguſtini de divinatione dæmonum. verto ad locum, atque oſtendo. Vbi locum ſemel atque iterum legit; ac tertia demum lectione (me adjuvante) cœpiſſet intelligere: tamdem admirabundus, *Certe* (inquit) *ego valde miror de hoc, quod Auguſtinus dicit ſic in iſto libro; quod certe non dicit ſic in Magiſtro ſententiarum; qui eſt liber magis magiſtralis quam iſte*. Qui ſunt ex hac farra-

farragine, qui neque veterum quemquam, neque ſcripturarum quidquam legunt, niſi in ſententiis, & earum commentariis. Hi perinde mihi videntur facere, ac ſi quis auctoribus omnibus, qui Latine ſcripſerunt, omiſſis; conſtructionum præceptis ab Alexandro petitis; reliquum Latinæ linguæ, ex Perotti Cornucopia, & Calepino, conetur ediſcere; quod perſuaſum habeat, in his omnia Latinæ linguæ vocabula ſeſe repertum iri. Et profecto reperiet plurima, eademque electiſſima. Vtque apud recentiores theologos, patrum dicta auctoritatis loco leguntur inſerta: ita heic quoque veteres poetæ atque oratores aliquot, etiam qui nunc nec exſtant quidem. Sed neque hæc umquam facient Latinum: nec illa, mi Dorpi, theologum, ſi ſola ſint; etiamſi decem millibus ſpinoſiſſimarum quæſtionum fuerit inſtructus. Quibus miror, quum ſit talis, qua in re poſſit Eccleſiæ eſſe uſui. Diſputando fortaſſe adverſus hæreticos. (nam hoc nomine præcipue ſeſe ſolent venditare.) At hi aut docti ſunt, aut indocti. Si indocti; (ut eſt multo maxima pars:) neque acumina iſta, quibus iſte ſolis valet; neque verba tam inſueta, quibus iſte ſolis aſſuevit, intelligerent. Neceſſe eſt ergo, talem diſputationem tantum fructus conſequi, quantum, ſi quis Turcam quempiam, patriæ dumtaxat linguæ peritum, compoſita oratione ſermone Gallico (nam eum ſolum elegantem Galli putant) exhortetur ad fidem. Sin docti ſint hæretici; idque

in illis

farragine, qui neque veterem ...
quam, neque ſcripturam ...
legunt, niſi in ſententiis, & ...
mentariis. Hi perinde mihi videntur
facere, ac ſi quis auctoribus omnibus
qui Latine ſcripſerunt, omiſſis; ...
ſtructionum præceptis ab Alexandro ...
titiis; reliquum Latinæ linguæ ...
rotti Cornucopia, & Calepino, ...
ediſcere; quod perſuaſum habeat, ...
omnia Latinæ linguæ vocabula ...
perturum. Et profecto reperiat plu...
ma, eademque electiſſima. ...
recentiores theologos, ...
ctoritatis loco leguntur ...
quoque veteres poetæ atque ...
aliquot, etiam qui nunc nec ...
dem. Sed neque hæc unquam ...
Latinum: nec illa, mi Dorpi, ...
gnum, ſi ſola ſint; etiamſi decem ...
bus ſpinoſiſſimarum quæſtionum ...
inſtructus. Quibus miror, ...
qua in re poſſit Eccleſiæ eſſe uſui, ...
putando fortaſſe adverſus hæreticos ...
(nam hoc nomine præcipue ...
venditare.) At hi aut docti ſint, ...
indocti. Si indocti; (ut eſt ...
xima pars:) neque acumina iſta, ...
iſte ſolis valet; neque verba ...
ta, quibus iſte ſolis aſſuevit, ...
rent. Neceſſe eſt ergo, talem ...
nem tantum fructus conſequi, ...
ſi quis Turcam quempiam, patriæ ...
taxat linguæ peritum, compoſitam ...
tione ſermone Gallico (nam eum ...
elegantem Galli putant) exhortetur ad
fidem. Siu docti ſint hæretici; idem
in illis

in illis ipſis quæſtionibus; (neque enim fere accidit ut alias ſint hæretici:) quādo jam redarguentur? quis erit diſputandi finis? quum ex illis ipſis quæſtionibus, quibus oppugnantur, ipſis quoque referiendi miniſtratur inexhauſta materia: ut propemodum eis accidere videatur, quod nudis inter acervos lapidum pugnantibus; ut, quo feriat, neutri deſit; quo ſe defendat, neuter habeat. Nempe quidam, qui in ſcholis inter primas leguntur; & ſunt non minus, quam habentur, acuti; ut omittam interim, quod quaſdam quæſtiones de Deo tam ridiculas excogitarunt, ut putes ridere; propoſitiones tam blaſphemas, ut cenſeas irridere: certe contra fidem tam gnaviter objiciunt, tam ſegniter objecta diſſolvunt, ut prævaricatores agere, & fidem joco tueri, ſerio oppugnare videātur. Hæretici ergo cum talibus compoſiti, quales ante dixi theologos; quum ſint in eodem docti ludo; quando ſuccumbent? Non cito hercle, opinor; ſi non unum magis lignorum faſciculum vererentur, quam multos ſyllogiſmorum faſces pertimeſcerent. Sed idoneus erit ſaltem qui concionetur ad populum. Hercules, hoc ipſum eſt quod ajunt: Bovem ad ceroma. Nam quum nihil didicerit, præter quæſtiones, quæ ſunt ad aures populi perquam inſolentes, minimeque omnium idoneæ, ediſcendus eſt ei nimirum Sermo quiſpiam ex Sermonibus diſcipuli, aut VENI MECVM, aut DORMI SECVRE. res per ſe ineptæ: quas dum homo tractat inep-

prior,

ptior, utpote nec ad id munus aſſuetus, & quotam illam verborum congeriem ex alieno ſtomacho declamet; neceſſe eſt ut concio tota frigeſcat. Quamobrem plane non video, quæſtiones iſtæ quid faciant ei quem ſolæ poſſident; niſi quod eum ad cætera omnia reddunt inutilem. ut; cui ſi quid ex his proponatur, ſubtilibus magis quam ſolidis diſputationibus, in quibus ſe ante millies exercuit; jam domi ſuæ eſt, jam criſtas erigit, velut gallus qui in ſuo ſterquilinio ſuperbit: at extra illa ſepta ſi paulo producatur longius; illico ignota rerum omnium facies tenebras ac vertiginem offundit. Nec jam dialectica, rerum cæcitate labanti, quantumvis fortis, quantumvis acuta, ſuccurrit; quæ, ut cognita rerum natura, varias inde ſpecies multaſque argumentorum formas elicit; ita rebus ignoratis ipſis, neceſſe eſt ſine ullo uſu obmuteſcat. Adde, quod illas ipſas quæſtiones, quas & penitus & ſolas per tot annos imbibit; quum ſeſe jam ſenex ſcholaſticorum contubernio, ubi eadem aſſidue ventilantur, quapiam occaſione ſubduxerit; jam intra biennium acumin[illegible]la univerſa, nimium videlicet evanida, nullo rerum ſubnixa pondere, tamquam nebula, fumuſque, diſparent. Iamque ei nimirum ipſi uſu venit, quod de anima pueri ex Ariſtotele ſubinde citari ſolet; ut ipſius anima fiat denique velut tabula raſa, in qua nihil omnino depingitur. Et mirum in modum verſa rerum vice contingit, ut, qui prius omnes ſapientiæ numeros in argumentoſa

loqua-

prior, utpote nec ad id [illegible]
& quotam illam verborum [illegible]
ex alieno ſtomacho declamet, [illegible]
ut concio tota frigeſcat. Quare [illegible]
plane non video, quæſtiones iſtæ [illegible]
faciant ei quem ſolæ poſſident, [illegible]
eum ad cætera omnia reddunt [illegible]
ut; cui ſi quid ex his proponas, [illegible]
tilibus magis quam ſolidis diſput[illegible]
bus, in quibus ſe ante millies [illegible]
jam domi ſuæ eſt, jam criſtas [illegible]
velut gallus qui in ſuo ſterquilinio [illegible]
perbit: at extra illa ſepta ſi [illegible]
ducatur longius; illico ignor[illegible]
omnium facies tenebras ac [illegible]
offundit. Nec jam dialectica, [illegible]
citate labanti, quantumvis forti[illegible]
tum vis acuta, ſuccurrit; quæ, [illegible]
ta rerum natura, varias inde ſpecie[illegible]
taſque argumentorum formas elici[illegible]
rebus ignoratis ipſis, neceſſe eſt [illegible]
lo uſu obmuteſcat. Adde, quod il[illegible]
ſas quæſtiones, quas & penitus & [illegible]
per tot annos imbibit; quum ſe [illegible]
ſenex ſcholaſticorum contubernio, [illegible]
eadem aſſidue ventilantur, quo[illegible]
caſione ſubduxerit; jam intra [illegible]
acumin[illegible]la univerſa, nimium [illegible]
evanida, nullo rerum ſubeſt pond[illegible]
tamquam nebula, fumuſque, diſp[illegible]
Iamque ei nimirum ipſi uſu venit, [illegible]
de anima pueri ex Ariſtotele ſubinde [illegible]
tari ſolet; ut ipſius anima ſit [illegible]
velut tabula raſa, in qua nihil om[illegible]
depingitur. Et mirum in modum [illegible]
rerum vice contingit, ut, qui prius [illegible]
nes ſapientiæ numeros in argum[illegible]

loquacitate poſuerat, jam ſenex infantiſſimus omnibus riſui foret, niſi ſtultitiæ ſuæ ſuperciliosum ſilentium ſapientiæ loco prætexeret; immo potius hoc ipſo ridiculus, quod, qui fuerat Stentore modo clamoſior, nunc vitio tam longe diverſo, taciturnior piſce reddatur, & inter loquentes ſedeat, veluti caput ſine lingua, atque (ut ajunt) perſonæ mutæ truncoque ſimillimus Hermæ. Denique, ut, quid ego de hac tota re ſentio, ſemel intelligas; Neque Theologos omnes taxo; neque neotericorum quæſtiones omnes condemno; ſed eas, quæ nihil ad rem pertinent; quæ ſunt hujuſmodi, ut neque quidquam eruditioni conferant, & multum pietati detrahant: eas non improbandas modo, ſed deſpuendas quoque cenſeo. Cæteras vero; quæ tractant aut humana graviter, aut divina reverenter; tum utriſque adhibita modeſtia, qua veritatem ſeſe inveſtigare magis quam altercari probent; modo ne quemquam ſibi totum vendicent, ne quemquam nimis diu detineant, & ſuo ſe pede metiantur; neque ſe melioribus conferant, ne dum non anteferant; has, inquam, ſic inſtitutas, admodum libenter amplector: hactenus tamen ut eas tales eſſe fatear, quibus non inutiliter exerceantur ingenia; tales eſſe pernegem in quas ſalus univerſæ procumbat atque innitatur Eccleſiæ. Iam Theologos non eos vitupero, qui has deguſtarunt; immo laudo etiam, quod ad altiorum ſacrarum literarum peritiam, ad meliorem priſcorum & ſanctiſſimorum & doctiſſimorum

morum

Digitized by Google

morum patrum eruditionem, has quo-
que non abjiciendas acceſſiones adjece-
rint. Verum hujuſmodi Theologos (ut
ex animo dicam) non probo, qui quæ-
ſtionibus cujuſque generis non inſene-
ſcunt modo, ſed immoriuntur quoque;
qui ſeu ingenii ſterilitate quadam impe-
diti, ſeu puerili Scholaſticorum incitati
plauſu, neglectis antiquorum omnium
literis, poſthabitis etiam ipſis, quorum
ſe doctores profitentur, Euangeliis, ni-
hil omnino præter quæſtiunculas didi-
cerunt, partim per ſe inanes, partim in-
anes his, qui cæterarum rerum omnium
inanes ipſi ſunt; idque jam ſenes, atque
ideo deplorati, quod neque ſcripturas
commode tractare, incognitis veterum
ſcriptis, queunt, neque ad ea cognoſcen-
da, qua nunc ſunt Latinæ linguæ penu-
ria, pares eſſe poſſunt; redire vero ad
grammaticam, atque inter pueros, immo
vero à pueris etiam, diſcere, hoc non
ſolum diſpudet, ſed etiam ſerum eſt.
Iſtos ego, mi Dorpi, tantum abeſt, ut
etiam, quomodo apud Romanos mali
Magiſtratus publicis ſeſe cogebantur ab-
dicare muneribus, ita iſtos quoque, non
tam re quam vocabulo Theologos, adi-
gendos cenſeam, ad hunc Magiſtratum,
quo tam immerito funguntur, ejuran-
dum. Neque mirum eſt tamen eſſe ali-
quos in tanto Theologorum numero ta-
les. Nam quis ordo obſepiri tam diligen-
ter poteſt, ut non ambitione, precio, gra-
tia, aut aliis malis artibus, aliquis indi-
gnus irrepat? qui, quum ſit in editum
receptus, quam poteſt plurimos, ſui ſimi-
les

les in eumdem locum ſuo ſuffragio ſublevat. Ita fit, ut nullus ordo ſit, qui non indignis abundet. Nam, ut in Senatu Romano fuerunt, quorum Majeſtatem nulli reges æquabant; ita rurſus erant quidam adeo tenues atque inglorii, ut miſere inter ſpectacula vulgi compreſsu eliſi perierint. Quamquam, ut nec illorum fulgori, iſtorum humilitas obfuit; nec iſtorum tenuitatem, ſenatorium nomen exemit contemptui: ita nec indignos Theologos nomen eripit contumeliis; nec eorum contemptus, aut erga ſingulos, qui vere ſunt, honoris adimit quidquam, aut erga univerſos quidquam reverentiæ ac majeſtatis imminuit; cujus ego certe tam conſervandæ atque ampliandæ ſum cupidus, quam quiſquis juvit uſquam cupidiſſimus. Nam de Eraſmo ſtultum fuerit idem polliceri; quum nemo neſciat, in ſacrum Theologorum ordinem nihil perperam aut dici aut fingi poſſe, ut non proprie ac peculiariter ipſius agatur negotium.

Habes igitur hac in re animum, mi Dorpi, meum; nec dubito hercle, quin etiam (ſi tu is es quem ego mecum fingo) tuum: quem ſi probas; etiam Eraſmi puta: ſin minus; nec meum diutius, quam tu voles, futurum. Neque enim quidquam animo eſt umquam tam obſtinate obfirmatum meo, ut non paratus ſim eo jubente mutare, quem ſciam numquam quidquam ſine ratione juſſurum. Sed hæc hactenus. Ad reliquas Epiſtolæ tuæ partes ero tanto brevior, quanto in hac fui vel æquo verboſior.

Vtrumque etiam merito. Nam, ut ea, de quibus ante diſſerui, Eraſmus numquam vidit; ita, de quibus deinceps ſum dicturus, & ſcripſit ipſe, & ſe diligentius pollicetur ſcripturum. tum quædam vero ſunt hujuſmodi, ut in his divus etiam Hieronymus, non ſuo ſolum exemplo, quaſi præjudicio, Eraſmi partem tueatur; ſed totam litem quoque, tamquam edita in ſcriptis ſententia, ſecundum eum pronuntiaverit. Neque enim quidquam eſt, quo tu, ne quidquam in ſcriptura mutetur è Græcorum fide codicum, prohibes, quod non olim adverſus beatum Hieronymum & objectum ſit, & ab eo validiſſime confutatum. Niſi hoc videri novum vis; quod tranſlationibus, (ut ais,) quæ multæ olim fuerant, ejectis omnibus, ne varietate codicum fideles vacillarent; hanc unam à ſanctis patribus acceptam, ab Hieronymo caſtigatam, atque ad nos uſque tranſmiſſam, comprobavit Eccleſia; non uno aliquo concilio, ſed perpetua conſuetudine ad eam recurrendi, quoties in ullo concilio de fide nodus incidiſſet. Neque enim alioquin fieri potuiſſe, ut cæteræ omnes interierint, atque hęc ad nos ſola pervenerit, niſi id non ſorte accidiſſet, ſed adhibita à majoribus noſtris induſtria fuiſſet curatum. Primum, mi Dorpi, nemini dubium eſſe puto, quin hæc ipſa editio ante Hieronymi tempora (neque enim alioquin ipſe hanc potiſſimum caſtigaſſet) & recepta ſit ab Eccleſia, & aſſiduo citandi uſu comprobata; quod ego vel ſolum in cauſa fuiſſe

puto,

puto, quod ad nos uſque ſola duraverit. Cur ergo Hieronymus auſus eſt mutare quidquam? idque non aliis modo & optimis & ſanctiſſimis viris adprobantibus factum, ſed ipſo quoque Auguſtino adhortante ut fieret? Mutavit vero Hieronymus, (ut ipſe fatetur,) ſi quid in ſenſu fuit, quo Latinus codex diſcreparet à Græco. Hoc ille putavit utilius quam ea quæ tu Eraſmo ſuades ut faciat: videlicet, ut ea tantum adnotet, quæ commodius ac ſignificantius interpres vertere potuiſſet; ſenſum vero, ſi quando diſcrepent, manere patiatur, nec mendę manifeſtę Latinos admoneat. Quod divus Hieronymus non uſque adeo curandum cenſuit, ejus tu præcipuam curam habendam putas. Quod ille judicavit potiſſimum, ab eo tu potiſſimum deterres. Sed heic occurris; ac fateris, id ab Hieronymo recte factum; quod videlicet tunc opus erat, dum adhuc vulgata hæc editio non ſatis eſſet emendata: at nunc, repurgatis vitiis, ſupervacaneum iterum purgandi laborem fore. Nam, ſi opus tam nunc eſſet, quam tunc erat; non eſt ratio, cur minus bene mereretur, à quo nunc idem denuo fieret, quod tunc Hieronymus fecit. Primum, neminem eſſe omnium puto, (dicam enim audacius,) nec Hieronymum quidem ipſum, qui profiteri auſus ſit, eſſe ſe tam certum ſui, ut in vertendo nihil eum omnino poſſit ſubterfugere. Vſque adeo non deerit, vel mediocribus interdum, poſt meliores etiam, in quo verſentur utiliter. Ergo quis vertendi finis erit?

Digitized by Google

inquis. Facillimus; ſi evenerit, ut quis-
quam tam commode verterit, aut ab alio
non optime verſum alius ita correxerit,
ut his manentibus integris, non inve-
niant poſteri quod immutandum cen-
ſeant. At periculum eſt interim, ne va-
riæ tranſlationes dubios faciant animos
fidelium, utram credere debeant verio-
rem; quod ipſum in cauſa fuiſſe cenſes,
ut reliquæ omnes de induſtria rejectæ
ſint, hac una ſervata, ne fideles vacilla-
rent. Qua in re uſque adeo abs te diſ-
ſentio, ut, quod tu majorum curæ tri-
buis, ego temporum aſſignem incuriæ;
qua nimirum non illæ tantum tranſlatio-
nes, ſed multa etiam alia periere. Alio-
quin, etiamſi unam in Eccleſiis caven-
dam recepiſſent; reliquas tamen quid ne-
ceſſe fuit abjicere? ex quibus non erat
periculum ne fideles vacillarent: ſed,
quemadmodum nunc Euangeliſtarum
varia narratione ſeries rerum in luculen-
tiorem pervenit notitiam; ita in diver-
ſorum collatione interpretum, ſtudioſo
lectori daretur occaſio, ſi quem aut ver-
bum fefellit æquivocum, aut orationis
amphibolia decepit, aut ſermonis pro-
prietas impoſuit, ex reliquis conjicien-
di quid verum ſit. Quod utiliſſimum eſ-
ſe, & Auguſtinus ſentit, & Origenes ex-
perimento didicit, & Iacobus Faber
Pſalterii quintuplicis editione docuit.
Atque hæc ideo dixi, ut oſtenderem:
etiamſi divi Hieronymi labor adhuc ma-
neret integer; non illum tamen repre-
hendendum eſſe, quisquis, ſi quid ab il-
lo quoque præteritum inveniſſet, hoc
ipſe,

inquis. Facillimus; ſi evenerit, ut quæ quam tam commode verterit, aut ab alio non optime verſum alius ita correxerit, ut his manentibus integris, non ime ciant poſteri quod immutandum ce ſeant. At periculum eſt interim, ne riæ tranſlationes dubios faciant animos fidelium, utram credere debeant veriorem; quod ipſum in cauſa fuiſſe cenſes, ut reliquæ omnes de induſtria rejectæ ſint, hac una ſervata, ne fideles vacillarent. Qua in re uſque adeo abs te diſſentio, ut, quod tu majorum curæ tribuis, ego temporum aſſignem incuriæ: qua nimirum non illæ tantum tranſlationes, ſed multa etiam alia perierunt. Alioquin, etiamſi unam in Eccleſiis commendam recepiſſent; reliquas tamen quid necesse fuit abjicere? ex quibus non erat periculum ne fideles vacillarent: ſed quemadmodum nunc Evangeliſtarum varia narratione ſeries rerum in luculentiorem pervenit notitiam; ita in diverſorum collatione interpretum, ſi alicubi lectori daretur occaſio, ſi quem averſum fefellit æquivocum, aut certum amphibolia decepit, aut ſermonis proprietas impoſuit, ex reliquis conjiciendi quid verum ſit. Quod utiliſſimum eſſe, & Auguſtinus ſentit, & Origenes experimento didicit, & Iacobus Faber Pſalterii quintuplicis editione docuit. Atque hæc ideo dixi, ut oſtenderem: etiamſi divi Hieronymi labor adhuc maneret integer; non illum tamen reprehendendum eſſe, quiſquis, ſi quid ab illo quoque præteritum inveniſſet, hoc ipſe,

ipſe, velut relictas à meſſore ſpicas, colligeret. Nunc vero, quis non putet, codices Latinos, nihilominus atque olim, è Græcis eſſe corrigendos? quum ita ſint rurſus infecti mendis, ut ne veſtigia quidem Hieronymianæ emendationis adpareant. Quod uſque adeo in confeſſo eſt, ut ipſe tu, qui maxime negas, fatearis tamen. Nam, quum ideo maxime cōtendas, corrigendi laborem fruſtra ſumi, quod Hieronymi caſtigationes aſſeris magna patrum diligentia ſervatas eſſe integras; tamen in proximo fere verſu ſubdidiſti: *Reſponde jam, Eraſme, utram probet editionem Eccleſia? Græcamne, qua non utitur? an Latinam, quam ſolam citat, quoties ex ſacra ſcriptura aliquid definiendum eſt, vel prærerito Hieronymo, ſi quando aliter legat; quod quidem non raro contingit?* Immo tu nunc reſponde, Dorpi: ſi (ut ipſe dicis, & vere dicis) non raro legat aliter Hieronymus, quam vulgaris habet editio; quomodo poteſt eſſe verum quod ante dixiſti, eandem editionem ita manere correctam ut ille correxerat? neque enim quemquem arbitror eſſe crediturum, illum quidquam contra ſuam ipſius correctionem propoſuiſſe legendum. Tam ergo nunc opus correctione eſt, quam olim fuit. An tantumdem liceat, hoc reſtat inquirendum. quamquam nec inquirendum hoc nec dubitandum videtur, quin emendati codices tam nunc ſint eccleſiæ utiles quam olim fuerunt. Sed Eccleſia nunc, inquis, iſtam editionem comprobavit. Atqui eadem eccleſia, eo-

dem etiam modo, eamdem editionem, ante Hieronymi correctiones adprobaverat; id quod jam ante reſpondi. Quamquam non pigebit, eamdem rationem tuam, quam tu tam invictam cenſes, denuo excutere; ne, me prætervehi quidquam diſſimulanter, putes. Videris ergo mihi ſic colligere: Auguſtinus nec Euangelio duxit eſſe credendum, niſi eccleſię compelleret autoritas. At eccleſia comprobavit, in hac tranſlatione verum eſſe Euangelium. Conſequitur ergo; ſi quid ſit in Græcis codicibus diverſum, ut verum in illis Euangelium eſſe non poſſit. Hæc eſt (uti mihi videtur) argumentationis tuæ ſumma; quæ mihi videtur ejuſmodi, quam non ſit difficile ſolvere. Nam primum, Eccleſia ſic in Latinis codicibus contineri credit Euangelium, ut fateatur tamen, è Græco tranſlatum. Credit ergo tranſlationi; ſed magis tamen archetypo. Credit, Euangelium in Græcis eſſe verum; in Latinis verum eſſe credit eatenus, quatenus fidit interpreti; in quo (ut opinor) numquam tantam habet fiduciam, quin eum labi cognoſcat humana fragilitate potuiſſe. At in conciliis citatur ex Latino codice; non ex Græco. Mirum vero, ſi Latini ex Latino citent codice! quaſi ideo fecerint, ut de induſtria fidem Græcis archetypis abrogent! Apoſtoli nonne citabant ex prophetis ſecundum tranſlationem ſeptuaginta interpretum, omiſſa interim Hebraici textus veritate, dum Græcis ſcriberent? Nec ideo tamen Hieronymus factum putavit eſſe præjudicium; quaſi

Græca

dem etiam modo, eandem editionem ante Hieronymi correctiones adprobare rat; id quod jam ante reſpondi. Quo- quam non pigebit, eandem rationem tuam, quam tu tam invictam credis, de- nuo excutere; ne, me præteriiſſe quid- quam diſſimulanter, putes. Videris ergo mihi ſic colligere: Auguſtinus nec Evan- gelio duxit eſſe credendum, niſi eccleſiæ compelleret autoritas. At eccleſia eum probavit, in hac tranſlatione verum [illegible] Euangelium. Conſequitur ergo; ſi quid ſit in Græcis codicibus diverſum, [illegible] rum in illis Euangelium eſſe non poſſe. Hæc eſt (uti mihi videtur) argumen- tationis tuæ ſumma; quæ mihi videtur ejuſmodi, quam non ſit difficile ſolvere. Nam primum, Eccleſia ſic in Latinis co- dicibus contineri credit Euangelium, ut fateatur tamen, è Græco tranſlatum. Credit ergo tranſlationi; ſed magis [illegible] men archetypo. Credit, Euangelium [illegible] Græcis eſſe verum; in Latinis verum [illegible] ſe credit eatenus, quatenus fidit interpre- ti; in quo (ut opinor) nunquam tantam habet fiduciam, quin eum labi concedat humana fragilitate potuiſſe. At in con- ciliis citatur ex Latino codice, non ex Græco. Mirum vero, ſi Latini ex Lati- no citent codice! quaſi ideo fecerint, ut de induſtria fidem Græcis archetypis abrogent! Apoſtoli nonne citabant e prophetis ſecundum tranſlationem ſe- ptuaginta interpretum, omiſſa interim Hebraici textus veritate, dum Græce ſcriberent? Nec ideo tamen Hieronymus [illegible] ctum putavit eſſe præjudicium; quod Græca

Græca tranſlatio quam Hebræica litera Apoſtolorum cenſeatur autoritate ſincerior. Ego certe hoc perſuadeo mihi, idque (ut opinor) vere: quidquid ad fidem aſtruendam faciat, non eſſe à quovis melius verſum, quam ab ipſis Apoſtolis perſcriptum. Ideoque fit, ut, quotiens in Latinis codicibus occurrat quidquam, quod aut contra fidem aut mores facere videatur, ſcripturarum interpretes aut ex aliis alibi verbis, quid illud ſibi velit dubium, expiſcentur, aut ad vivum Euangelium fidei, quod per univerſam Eccleſiam in corda fidelium infuſum eſt, quod etiam, priuſquam ſcriberetur a quoquam, Apoſtolis a Chriſto, ab Apoſtolis univerſo mundo prædicatum eſt, dubios ejuſmodi ſermones adplicent, atque ad inflexibilem veritatis regulam examinent: ad quam ſi non ſatis adaptare queunt; aut ſeſe non intelligere, aut mendoſum eſſe codicem, non dubitant. cujus morbi medelam cenſent aut a diverſis interpretationibus, tamquam medicis, implorandam; (quod tibi tam periculoſum videbatur;) aut, velut a fonte quodam, ab ea lingua repetendam, unde ea ſcriptura in Latinum profluxit eloquium. Verum tu, mi Dorpi, concedis, olim recte feciſſe eos, qui Latinos, quamquam ab eccleſia receptos atque adprobatos, codices è Græcis emendaverint. Sed idem tu negas nunc recte fieri: propterea, quod ſit veriſimile, ipſorum libros Græcorum, aut de induſtria depravatos ab ipſis, jam olim ab eccleſia Romana deſciſcentibus; aut poſtea

ea ſaltem per incuriam vitiatos. neque enim eſſe credibile; ſi Latinorum, quibus perpetua fidei cura fuit, codices paulatim tamen labefactati ſunt; incorruptos adhuc reſtare Græcorum, apud quos ipſa jam olim fides corrupta ſit. Hæc ratio, Dorpi, non flexit Hieronymum, quo minus inſtrumentum vetus ex Hebræo ſermone transferret. quamquam, ſi quid hic valere debet, ibi multo magis debuit; quum nemo neſciat, Iudæos ex profeſſo infeſtiores fuiſſe hoſtes Chriſtianis omnibus (ut quibus in univerſo repugnabant) quam Græcos Latinis, quibuſcum communi Chriſtianorum nomine convenerant, licet in quibusdam diſſenſerant. Et profecto (ut vera dicam) videtur mihi neutiquam credibile, ullam gentem in depravandos libros umquam conſpirare voluiſſe, ut ne dicam, ne potuiſſe quidem. Quæ enim ſpes eſſe potuiſſet, neminem ab ea re alieno animo fore? aut clam id fore conſilium? quod ſi reſciſceretur; (ut erat neceſſe; quum à Iudæis ad Chriſtum, à Græcis ad Latinos, aliqui nullo non die perfugerent:) nonne prævidebant, fore, quum nihil aſſequerentur, ſuæ præterea parti ſeſe præjudicium allaturos, ſi ſe faterentur eam fovere cauſam, quam ſibi conſcii eſſent non aliter poſſe ſe quam codicum depravatione defendere? Sed de Iudæis Hieronymus viderit. Græcos certe ab hac falſitatis ſuſpicione liberat vel iſtud; quod in his, de quibus eis nobiſcum fuit controverſia, eorum libri cum noſtris conſentiunt: nec

Digitized by Google

ea ſaltem per incuriam vitiata. [illegible]
enim eſſe credibile; ſi Latinorum, [illegible]
bus perpetua fidei cura fuit, codices [illegible]
latim tamen labefactati ſunt; [illegible]
ptos adhuc reſtare Græcorum, apud [illegible]
ipſa jam olim fides corrupta ſit. [illegible]
tio, Dorpi, non ſexit Hieronymum, [illegible]
minus inſtrumentum vetus ex He[illegible]
ſermone transferret, quamquam, [illegible]
heic valere debet, ibi multo magis [illegible]
buit; quum nemo neſciat, Judæ[illegible]
profeſſo infeſtiores fuiſſe hoſtes C[illegible]
ſtianis omnibus (ut quibus in [illegible]
repugnabant) quam Græcos La[illegible]
quibuſcum communi Chriſti[illegible]
nomine convenerant, licet in qui[illegible]
dam diſſenſerant. Et profecto ([illegible]
dicam) videtur mihi neutiquam cred[illegible]
bile, ullam gentem in depravandis [illegible]
bros umquam conſpirare voluiſſe, [illegible]
ne dicam, ne potuiſſe quidem. Qu[illegible]
enim ſpes eſſe potuiſſet, neminem [illegible]
re alieno animo fore? aut clam id [illegible]
conſilium? quod ſi reſciſceretur; ([illegible]
erat neceſſe; quum à Judæis ad Chri[illegible]
ſtum, à Græcis ad Latinos, aliqui [illegible]
non die perfugerent:) nonne præ[illegible]
bant, fore, quum nihil allegaren[illegible]
ſuæ præterea parti ſeſe præjudicium [illegible]
laturos, ſi ſe faterentur eam fore [illegible]
ſam, quam ſibi conſcii eſſent non [illegible]
poſſe ſe quam codicum depravatione
defendere? Sed de Judæis Hieronymus
viderit. Græcos certe ab hac falſitatis
ſuſpicione liberat vel iſtud; quod in his
de quibus eis nobiſcum fuit controver-
ſia, eorum libri cum noſtris conſentiunt:
nec

nec de litera umquam, ſed de intelle-
ctu literæ, quæſtio fuit. Quamquam
nemini poteſt eſſe dubium, eos, ſi muta-
re voluiſſent quidquam, non ea primum
modo, ſed ſimul quoque fuiſſe mutatu-
ros quæ pro nobis contra eos faciunt.
Quæ ſi falſaſſent, non fuiſſet cauſa ta-
men cur in aliis idem facturi putaren-
tur. Nunc vero quid comminiſci quiſ-
quam poſſit, cur alia falſare velint, quū
hæc ipſa reliquerunt integra quæ vel
ſola falſare voluiſſent? Sed incuria ſal-
tem vitiatos eſſe, credi poteſt; præſer-
tim, ſi hoc noſtris contigit; quibus ve-
riſimile eſt, libros fidei, ſicut fidem ip-
ſam, majori ſemper curæ fuiſſe. Poſſem
heic opponere, non Hieronymum, ſed
Auguſtinum quoque; quorum uterque
cenſet, emendatiores eſſe Græcos codi-
ces quam Latinos. Sed ego ratione ma-
lo quam autoritate contendere. Hoc cer-
te aſſero, neminem eſſe tam cujuſquam
libri incurioſum, ut ita tranſſcribendum
locet, tamquam penſi non ſit habiturus,
nihil vitioſumne an emendatum refe-
rat: quum alioqui poſſit opere & im-
penſis parcere, ſi, omnino ne ſcribatur,
curet. Perſuadeo ergo mihi, Græcos
etiam curaſſe, ut diligentia in tranſſcri-
bendis ipſorum libris adhiberetur; quod
nemo dubitaverit, qui libros eorum di-
ligenter inſpexerit. Hoc præterea rur-
ſus adfirmo, apiculas, diſtinctiones, &
accentuum notas, in cauſa eſſe, quo mi-
nus facile apud eos ſcribendo erretur.
Nec ab hoc adfirmando deterreor, quod
tu hoc argumentum in adverſam partem

Digitized by Google

retorſiſti ; propterea, quod (ut ais) facilius erratur ubi multa ſunt obſervanda. Verum ego contra cenſeo, ibi minus facile errari , ubi facile erratur ; ut ego quoque dialecticorum more ænigma proponam. Verum ſic opinor tamen, immo ſic experior: quemadmodum in planicie , dum feſtinamus intrepide , ubi nemo caſum exſpectat , ſæpe labimur; cum à præcipitio ſalvi ſenſim , nec niſi certo atque explorato greſſu deſcendimus : haud aliter evenire ſcribendo ; ut ad exemplar perplexū ſcriptor eo tranſſcribat verius , quo videlicet attentius; quum ex pulcro codice ipſa ſecuritate labatur. Quamquam & noſtros vitiatos eſſe, & eos remanſiſſe ſinceros, vel hinc eluceſcit ; quod in noſtris eadem nunc vitia deprehendantur, quæ Hieronymus olim cenſuit emendanda ; in illis eadem adhuc videbis verba , ex quibus ea Hieronymum conſtat emendaſſe. Ergo quas ille mendas olim ejecit ; nunc non licebit ex iiſdem codicibus rurſus ejicere ? Et, quum religiones (quas vocant) omnes fas erit ſæpius , renaſcentibus vitiis, reformare : libros ſemel purgatos, repullulantibus mendis, nefas repurgare ducemus? Nam, quod quæris , quid ſit quod Latinos codices non ſinat incorruptos: deinde tibi ipſe reſpondes ; *Quid ? niſi chalcographorum incuria pariter, & imperitia ?* & illico ſubjungis : *Vide jam, utros invenies rariores ? qui Græci imprimendis ſint idonei , an qui Latinis ? & ſcies, utros codices cenſere debeas caſtigatiores.* Quid tu his verbis , Dorpi,

velis ?

recognoſti ; propterea, quod (ut ais) …
cilius erratur ubi multa ſunt …
da. Verum ego contra cenſeo, ibi …
facile errari, ubi facile erratur …
quoque dialecticorum more …
proponam. Verum ſic opinor …
mo ſic experior: quemadmodum …
nicie, dum feſtinamus increpit …
nemo caſum exſpectat, ſæpe …
cum à præcipitio ſalvi ſumus …
cento atque explorato greſſu …
mus : haud aliter evenire ſcribendo …
ad exemplar perplexum ſcriptor …
ſcribat verius, quo videlicet atten…
quam ex pulcro codice ipſa …
labatur. Quamquam & noſtros …
eſſe, & eos remanſiſſe ſinceros, …
eluceſcit ; quod in noſtris eadem …
vitia deprehendantur, quæ Hierony…
olim cenſuit emendanda ; in illis …
adhuc videbis verba, ex quibus ea …
ronymum conſtat emendaſſe. Ergo …
ille mendas olim ejecit ; nunc …
bit ex iiſdem codicibus rurſus …
Et, quum religiones (quas vocant) …
nes fas erit ſæpius, renaſcentibus …
reformare : libros ſemel purgatos, …
ſulantibus mendis, nefas repurgare …
cemus? Jam, quod quæris, quid …
Latinos codices non fiant incorre…
deinde tibi ipſe reſpondes ; Quid? …
*chalcographorum incuria pariter & …
peritia?* & illico ſubjungis: *Vide …
utros invenies variores? qui Græc…
primendis ſint idonei, an qui Latin…
& ſcies, utros codices cenſere debea…
ſtigatiores.* Quid tu his verbis, Dorpi,
velis

velis, non intelligo. neque enim te vereri puto, ne in adnotationibus in ſcripturas Eraſmus impreſſis utatur libris: cum neque ſcriptorum codicum deſit copia ; neque in eam rem impreſſis uti, etiamſi velit, poſſit : quum novum teſtamentum, in quod ejus deſudat labor, numquam hactenus, quod ſciam, Grece chalcographorum typis excuſum ſit. Quod ſi hoc voluiſti dicere; Quum chalcographi Grecas imprimant literas quam Latinas depravatius, idem in veteribus etiam utriuſque linguæ ſcriptoribus accidere : ſemoveamus iſtos, Dorpi, qui literas ſic Latinas imprimunt, ut Græcæ magis quam Latinæ, ſic viciſſim Græcas, ut Arabicæ magis quam Græce, videantur: Comparemus in utroque genere, qui utrumque poſſunt : cujuſmodi Aldus Manutius Romanus erat inprimis ; & nunc quoque Ioannes Frobenius Baſilienſis. Hos atque hujuſmodi chalcographos audeo affirmare, quod ipſe cotidie experimentis comperio, verius ac ſincerius Græca quam ipſa Latina referre. Quod ipſum, multaque itidem alia ad hanc rem facientia, multo incertius ipſe legendo quam audiendo intelliges : ſi te quoque aliquando ad Græcam linguam pernoſcendam converteris : id quod valde opto. Nam ſuaſurus fruſtra ſim, quod nec Eraſmus perſuaſit ; adverſus quem, immo temet adverſus ipſum, ſedulo te defendis, ne cogare videlicet ex Græcarum literarum cognitione proficere. Quamobrem, ut ad eas te literas, pro animo iſtoc tuo tam

adver-

Digitized by Google

adverſus eas obſirmato, hortari ſuperſe-
deo, ita pro meo in te amore optare tibi
non deſino. Nec ſpem tamen umquam
depono, fore aliquando, nec id quidem
haud ita multo poſt, ut (ceſſantibus
hac de re diſputationibus, in quibus aſ-
ſidua tua illa in ſcholis victoria non pa-
titur te libenter cedere) quod (ut vi-
deo) jam nemo poteſt alius, ipſe nimi-
rum perſuadeas tibi; quum iſtos impe-
ratores tuos, quibus nunc militas, quo-
rumque interim gratiam tam magnæ
eruditionis parti pręfers, aut maturiore
judicio neglexeris, aut certe etiam illis
ipſis, utile & tibi & eorum conſiliis fo-
re, perſuaſeris; quo videlicet Græciſtas
iſtos ſuis ipſorum gladiis confodias, ma-
joreque adverſus eos autoritate diſſeras,
quam nunc de re tibi tam in totũ igno-
rata diſputes. Qua de re tamen quum
perinde ſcribas, ac ſi ſupervacaneam pu-
tes operam, quæ in Græcas literas im-
penditur, mihi profecto non perſuades
ea te ſentire quæ ſcribis. Neque enim
ſimile veri ſit; te, vel ea prudentia, com-
moditates ejus linguę non videre, vel eo
in bonas arteis omnes ſtudio, non con-
cupiſcere: præſertim quum abs te quo-
que, dum negligendam diſputas, prope-
modum afferantur cauſę, quibus incitari
maxime ad eam conſequendam poſſis.
Nam, ſi (ut tute veriſſime certe ac ſa-
pientiſſime dixiſti) unaquæque lingua ea
præcipue dote pręſtat atq; excellit alias,
ſi contingat ei, ut majorem bonarum di-
ſciplinarum theſaurum in ſuis literis ve-
lut arculis contineat: quis hac una ra-
tione

tione tua neſciat, Grçcam eſſe eam, quæ ſummopere ſit, cum univerſis mortalibus, tum vero ſeorſum à Chriſtianis amplectenda? utpote à qua & omnes diſciplinæ reliquis, & novum Teſtamentum fere totum nobis, feliciſſime ſucceſſit. Niſi tu illam, hoc tranſlationum cottidiano proventu, velut aſſiduo partu, effœtam nunc tandem atque exhauſtam putas. At primum ex his ipſis commentatoribus Ariſtotelis, quos tu in illa oratione commemoras, (quam; ſive ut Laurentium vituperes, ſive ut laudes Ariſtotelem: nam utrumque acriter & ex æquo facis; elegantiſſime certe ſcripſiſti,) Alexandro, inquam, Themiſtio, Ammonio, Simplicio, Philopono, Olympiodoro; quotusquisque ex his, inquam, eſt, excepto uno Themiſtio, qui non adhuc ſua tantum lingua legatur; niſi quod Alexandri problemata in Latinum venere ſermonem? Ex reliquis ſi quid Latine legitur, (neque enim ignoro, haberi & Alexandri & Simplicii fragmenta,) id totum tam eſt parum Latinum, ut à Latinis propemodum minus quam Græca intelligatur. Neque jam aut de poetis aut oratoribus dico quidquam. Sed neque de aliis Philoſophis, aut aliis etiam ejuſdem Ariſtotelis commentatoribus, verbum facio ullum. Quamquam vel unus Joannes Grammaticus tantum habet acuminis, tantum eruditionis, præſertim Ariſtotelicæ; ut, ſi cum eo poſſes ipſius lingua loqui, reduceret te, ſatis ſcio, unus ille Grammaticus, cum Grammaticis omnibus, quibus nunc parum

rum

rum propitius videris, in gratiam. At ex
antiquis Chriſtianæ doctrinę ſcriptori-
bus cum multo maximam partem Gręce
ce conſtet ſcripſiſſe ; perpauci pro tan-
to numero verſi ſunt ; quidam vero ita
verſi, ut potius videantur ſubverſi. Ad
Ariſtotelem ipſum venio ; quem & ego,
ut ſupra multos , ita cum multis amo.
Quem tu in memorata oratione tua vide-
ris non ſupra multos modo, ſed pro mul-
tis quoque , atque adeo pro omnibus
amplecti. Hic ergo ipſe non poterit to-
tus tibi ſine Græcarum peritia literarum
innoteſcere. Nam ; ut omittam illud,
quod nihil ejus tam commode verſum
eſt, ut non idem ſuis ipſius verbis acce-
ptum in pectus influat potentius : & il-
lud item, quod quędam opera ejus adhuc
Gręca feruntur , quorum titulos neſcio
an Latini habeant; certe ex his ipſis ope-
ribus, quæ nunc habent, ſic habent quæ-
dam, ut etiam non habeant. E qua ſor-
te ipſum etiam Metheorologicorum opus
tam conſtat eſſe, quam dolendum eſt:
quum neſcio an ullus ex tam multis ejus
viri laboribus dignior ſcitu ſit ; aut ipſa
rerum natura ab ulla ſui parte mirabi-
lior, quam ab ea, quæ, ut nobis proxima
circumfuſaque undique , ita magis igno-
rata atque incerta eſt , quam aſtrorum
poſitio , motuſque ſiderum , quæ tam
porro ſemota ſunt. Sed hoc opus tamen
ſpero propediem fore ut à Thoma Li-
nacro noſtrate, illuſtriſſimi regis noſtri
medico, Latinis donetur auribus ; ut po-
te cujus jam nunc duos libros abſolvit:
perfeciſſetque nimirum opus , atque
edidiſſet

Digitized by Google

rum propitius videris, in gratiam
antiquis Christianæ doctrinæ ſcripto
bus cum multo maximam partem Græ
ce conſtet ſcripſiſſe; perpauci pr
to numero verſi ſunt; quidam ver
verſi, ut potius videantur ſubver
Ariſtotelem ipſum malo; quem ſe
ut ſupra multos, ita cum multis
Quem tu in memorata oratione
ris non ſupra multos modo, ſed pr
tis quoque, atque adeo pro om
amplecti. Hic ergo ipſe non poter
tus tibi ſine Græcarum peritia liter
innoteſcere. Nam; ut omittam
quod nihil ejus tam commode
eſt, ut non idem ſuis ipſius verbis
ptum in pectus induat potentius
lud item, quod quædam opera
Græca ſervantur, quorum titulos
an Latini habeant; certe ex his
ribus, quæ nunc habent, ſic habent
dam, ut etiam non habeant. E
te ipſum etiam Metheorologicorum
tam conſtat eſſe, quam doleri
quum neſcio an ullus ex tam
viri laboribus dignior ſcitu ſit;
rerum natura ab ulla ſui parte
lior, quam ab ea, quæ, ut nobis
circumfuſaque undique, ita magis
rara atque incerta eſt, quam
poſitio, motusque ſiderum, quæ
porro ſemota ſunt. Sed hoc opus
ſpero propediem fore ut à Thoma
nacro noſtrate, illuſtriſſimi regis
medico, Latinis donetur auribus;
te cujus jam nunc duos libros ab
perfeciſſetque nimirum opus,
edi

edidiſſet univerſum; niſi Galenus eum exoraſſet, ut, quum ipſe dux atque imperator medicæ rei ſit, vel ſepoſito interim Ariſtotele, Latinus ejus opera prius ipſe redderetur. Prodibit ergo Ariſtoteles aliquanto ſerius; ſed prodibit tamen nihil incultior: præterea nec incomitatus. Nam Alexandri Aphrodiſæi commentarios in idem opus una vertit; initurus apud Latinos omnes immortalem gratiam, in quorum non vulgarem utilitatem, Philoſophi præſtantiſſimi operi tam egregio, præſtantiſſimum interpretem ſic adjunxerit, ut ejus labore demum ab Latinis poſſit intelligi, quod hactenus a nemine, (ut ego certe ſuſpicor,) qui Græce neſcierit, intellectum eſt. Nam, quum ipſe jam olim idem Ariſtotelis opus audirem Græce; eodem mihi prælegente atque interpretante Linacro: libuit interdum experiundi gratia vulgatam etiam tranſlationem inſpicere; è cujus lectione mentem illico ſubiit ejuſdem Philoſophi de phyſicis ſuis dictum. nam, ut illa ſic ait edita, ut tum edita non ſint; ita hæc quoque ſic verſa videbantur, ut nullo pacto verſa viderentur: uſque adeo, ut, quæ Græce callebam probe, eadem ipſa verſa non intelligerem. Neque eſt, quod a Latinis interpretibus ſperari poſſit auxilium; quum Albertus quoque, quem ad æmulationem Alexandri Magni Magnum vocant, quique ſe periphraſtem Ariſtotelis profitetur, paraphraſtes verius in eo opere judicari debeat, ita, quum ejus officium ſit, Ariſtotelis ſenſum aliis verbis

Digitized by Google

bis referre, affert prorſus, ut ajunt, ex diametro diverſa. At Cajetanus (nam is quoque facit commentarios) deſcribit nobis. Vnus terræ pugillus in quot pugillos aquæ liqueſcit? & aquę item pugillus unus in quot pugillos aeris diſſolvitur? & quo non ulterius ad eumdem modum progreditur? Sed dum has tam immenſurabiles menſuras metitur, ad Ariſtotelis interim ſenſum ne gry quidem. Infinitum, mi Dorpi, fuerit explicare, quam multa deſunt ei cui Grǽca deſunt. Neque tamen ignoro, & alios multos, & te inprimis ipſum, ſine Græcis literis, ipſam doctrinæ arcem verſus, eo uſque provectum, quo multi non poſſint, etiam Græce docti, ſudantes atque anhelantes aſcendere. Sed hoc unum tamen auſim affirmare; Si cæteris diſciplinis tuis literas præterea Græcas adjeceris: quantum nunc alios, etiam Græce peritos, exſuperas; tantum tunc te etiam ipſum ſuperabis. De Moria; quum Eraſmus, qui eam olim meo patrocinio commendavit, eamdem rurſus tuendam ſuſcepit ſibi; non eſt neceſſe multa diſſerere: quum res per ſe facilis, reddita ſit partito labore facilior. Itaque, ut non dubito, quin ille ſit ea dicturus, immo in illa brevi epiſtola jam nunc dixit, quæ ſufficere apud omnes debent; ita ego quæ dicam, quãtulumcumque apud alios valitura ſint, apud te (ut opinor) invalida eſſe non poſſunt. Et primum miror, quid hæc ſibi tua verba velint: *Ecce repente infauſta Moria, tamquam Davus, interturbat omnia.* At quomodo nunc

bis referre, affert prorſus, ut ajunt, [illegible]
diametro diverſa. At Cajetanus (nam
quoque facit commentarios) deſcribit
nobis. Unus terræ pugillus in quot pu-
gillos aquæ liqueſcit? & aquæ item pu-
gillos unus in quot pugillos aeris re-
ſolvitur? & quo non ulterius ad eun-
dem modum progreditur? Sed dum ta-
tam immenſurabiles menſuras metitur
ad Ariſtotelis interim ſenſum ut [illegible]
quidem. Infinitum, mi Dorpi, fuerit ex-
plicare, quam multa deſunt ei cui Græ-
ca deſunt. Neque tamen ignoro, & [illegible]
multos, & te inprimis ipſum, ſine Græ-
cis literis, ipſam doctrinæ arcem [illegible]
ſus, eo uſque provectum, quo ne [illegible]
poſſint, etiam Græce docti, ſed [illegible]
que anhelantes aſcendere. Sed hoc [illegible]
tamen auſim affirmare; Si cæteris [illegible]
plinis tuis literas præterea Græcas [illegible]
ceris: quantum nunc alios, etiam Græ-
ce peritos, exſuperas; tantum [illegible]
etiam ipſum ſuperabis. De Moria [illegible]
Eraſmus, qui eam olim meo [illegible]
commendavit, eandem rurſus [illegible]
ſuſcepit ſibi; non eſt neceſſe [illegible]
ſerere: quum res per ſe facilis, red[illegible]
ſit partito labore facilior. Itaque, [illegible]
non dubito, quin ille ſit ea dicturus, [illegible]
ſuo in illa brevi epiſtola jam [illegible]
quæ ſufficere apud omnes debent; [illegible]
ego quæ dicam, quãtulumcumque [illegible]
alios valitura ſint, apud te (ut opinor)
invalida eſſe non poſſunt. Et primum
miror, quid hæc ſibi tua verba velint:
*Ecce repente infauſta Moria, tanquam
Davus, interturbat omnia.* At quomo-
do nunc

do nunc repente? quaſi nunc primum Moria repente prodierit! quæ jam plus annis ſeptem, ſepties interim novis excuſa formis, in clariſſima luce verſata, in omnium ſinus recepta ſit. Aut, quamobrem, quæſo, infauſta? quæ quum felicibus auſpiciis proceſſerit; nonne hoc abunde demonſtrat, quod non debuiſſet totiens in tot exemplaria diffundi, niſi tam multos inveniſſet, quibus impenſe placuerit? nec hos ex fece vulgi, (neque enim eas merces facile diſtractas eſſe mirarer, quæ placerent indoctis; quorum ubique turba ſcaturit,) ſed ex doctiſſimis. Nam eam non niſi doctis placere; vel hoc indicio eſt: quod non niſi docti intelligant. Quod ipſum fortaſſe fuit in cauſa, ut hi quoque duo aut tres Theologi, quos Moria commovit, iraſcerentur; quod ab aliis perſuaſi credunt, plus ab ea dictum, quam dictum ſit; alioquin fors non ſuccenſuri, ſi ea ipſa, quæ dicuntur, ipſi intelligerent. Sed tu, mi Dorpi, putas, nullos rideri debuiſſe Theologos; quamquam tales eſſe, quales Moria joco deſcripſit, ipſe propemodum ſerio fateris, quum ais: *Aſperæ facetiæ, quibus multum veri admixtum eſt, acrem ſui memoriam relinquunt.* Verum eſt hercle, quod dicis. Non tam acriter has tuliſſent facetias iſti Theologiſtæ, niſi, quam erant aſperæ, tam etiam veræ fuiſſent. Ergo, cum tales ſint, quales ipſe fateris eſſe; probas? Non opinor. Vituperas ergo? Apud te certe, ſcio, facis; faceresque palam; niſi in animum induxiſſes tuum, nemini eſſe ad-

Gg verſus;

verſus; & ita te comparare ſtatuiſſes, ut te omnes prorſus, cujuſcumque modi ſint, docti, indocti, boni, malique, laudent; cui (ut ais) volupe ſit, ſi vel catelli cauda, velut amicitiæ ſymbolo, blandiantur. Facis tu profecto, mi Dorpi, cautius; ſed nec ille tamen deterius, qui in malos aperte ac ſimpliciter (quod Gerardus facit Noviomagus) invehitur. quanto minus, qui, quod Eraſmus facit, ſumpta Moriæ perſona, & pudenter magis, & minus licenter jocatur? cujus quum jocos ſaleſque non feras, & palinodiam cani velis; in ſatyris Noviomagi, ut ſcribis, nihil inveniſti, quod mutari velles: quum tamen illæ ſatyræ ſint mordaciores ubi ſunt leviſſimæ, quã Moria ubi mordet maxime meritoque. Nam id poeſios natura poſcit; quæ niſi ſit acerba, non eſt Satyra. Itaque operæ precium eſt videre, quam ſatyrice in monachos ubique ac fratres invehitur; ut illorum ſuperbiam, luxum, inſcitiam, compotationes, ingluviem, libidines, hypocriſimque deſcribit; non minus eleganter, quam acerbe; nec minus etiam merito: quum, licet multi illis ſint opprobriis indigni, non deſint tamen, in quos univerſa competant. Quamobrem non miror, quod nihil in eis reperiſti, quod velles mutari; ſicuti nec ego certe. Sed hoc miror, cur abs te non poſſit impetrare Moria, ut impune jocaretur in Theologos; quum illæ abs te obtineant Satyræ, ut tam acriter objurgent religioſos, atque in his Theologos etiã. Sed omitto Gerardi Satyras. Si quis tuas,

mi

verſus; & ita te comparare ſtatuiſſes, u
te omnes prorſus, cujuſcumque modi
ſint, docti, indocti, boni, malique, lau-
dent; cui (ut ais) volupe ſit, ſi vel tib
ſelli cauda, velut amicitiæ ſymbolu
blandiantur. Facis tu profecto, mi Dor-
pi, cautius; ſed nec ille tamen deterius
qui in malos aperte ac ſimpliciter (quo
Gerardus facit Noviomagus) invehitur
quanto minus, qui, quod Eraſmus fe-
cit, ſumpta Moriæ perſona, & prudens
magis, & minus licenter jocatur? Cu-
jus quum jocos ſaleſque non ſecus
palinodiam cani velis; in Satyris No-
viomagi, ut ſcribis, nihil inveniſti, quod
mutari velles: quum tamen illæ ſæpe
ſint mordaciores ubi ſunt leviſſimæ, q
Moria ubi mordet maxime meritoq.
Nam id poeſios natura poſcit; quæ ni
ſit acerba, non eſt Satyra. In quo oper
precium eſt videre, quam ſatyrice in mo-
nachos ubique ac fratres invehitur; &
illorum ſuperbiam, luxum, inſcitiam,
compotationes, ingluviem, libidines, hy-
pocriſimque deſcribit; non minus ele-
ganter, quam acerbe; nec minus etia
merito. quum, licet multi illis ſint op-
probriis indigni, non deſint tamen, i
quos univerſa competant. Quamobrem
non miror, quod nihil in eis reperiſ
quod velles mutari; ſicuti nec ego ce
re. Sed hoc miror, cur abs te non po
ſit impetrare Moria, ut impune jocetur
in Theologos; quum illæ abs te obti
neant Satyræ, ut tam acriter objurgent
religioſos, atque in his Theologos etia
Sed omitto Gerardi Satyras. Si quis tuas,
mi

mi Dorpi, excutiat Epiſtolas; nihilne reperiri poſſit, quo tu ullum hominum genus aliquo mordaci dicto perſtrinxeris? An illud edentulum prorſus eſſe putas, quo in memorata Epiſtola tua ad D. Menardum abbatem reſpergis antiſtites? qui illum laudas, alios hoc pacto deploras: *Heu me, heu miſeros eos, qui non religioſos agunt. caballis ſtipati Cæſaris triumphos nobis referunt; quos ſatius foret humi repere, quam ad inferos equites properare, ni pedites timeant ſerius illuc pervenire.* Hæc, mi Dorpi, tam mordax facetia uſque adeo tibi blandita videtur, ut ideo de equis potiſſimum locutus videare, ne tam bonum dictum perderes; alioquin, opinor, vides, non uſque adeo magnum facinus eſſe, ſi abbates equitent, & beſtiis, in quos creati ſunt uſus, utantur. Audivi etiam, nec alios antiſtites equitare ſemper; & illum tuum interdum; ut in illum ipſum pæne jocus tuus recidat, à quo eum cupis in alios avertere. Sed ita ſua cuique blanditur ratio, tam bene ſuus cuique crepitus olet, ut, quum ad aliorum jocos frontem contrahimus, & velut aſperos non patimur, noſtros, neque magis feſtivos, & magis mordaces, amplectamur. Sed hæc in religioſos Antiſtites jocatum te negabis: verum deploraſſe te dices potius; præſertim quum ab illa inauſpicata interjectione auſpicaris, *Heu*. Ego certe, quæcumque figura proferatur, jocum puto, quod ita dicitur ut nemo ſine riſu audiat. Quamquam quid refert, joco an ſerio mordeas?

 deas?

deas? Immo refert adeo: quum nemo
fere ſit, qui jocoſo in ſe dicto non arri-
deat; ſerium nemo ſit qui ferat. Alio-
qui, ſi deplorare licitum, jocari veti-
tum putas: facile Moriæ fuerit, toti
orationi jocoſæ, interjectionem dolendi
præponere; & mutata figura, Theolo-
gos eoſdem quos ante deriſit, iiſdem
verbis denuo deplorare. neque enim fa-
cile diſcernas, utrum deplorandi magis
an ridendi ſint. Sed in antiſtites fortaſſe
quidvis licere debet, etiam mediocres;
at in theologos, ut ut ſint, licere debet
nihil. Nam eo fere tendunt, quæ in hac
noviſſima ad Eraſmum ſcribis Epiſtola.
Ais enim: *Miraris, tantos conciviſſe
motus tuam Moriam, quæ plurimis pla-
cet, non Theologis modo, ſed Epiſcopis
etiam. Atqui ego te demiror, Eraſme,
qui pluris facias epiſcoporum in hac re
judicium, quam Theologorum. ſiquidem
epiſcoporum noſtri ſæculi vitam, mores,
eruditionem dicam an inſcitiam, nove-
ris: quorum, ut ſunt certe nonnulli tan-
to digni faſtigio, ita mira eſt paucitas.*
Heic tu, Dorpi, quum Theologos ægre
leviſſimo joco patiaris aſpergi; Epiſco-
pos apertis opprobriis magna cum auto-
ritate perfundis: ut in quibus non tan-
tum eruditionem requiris, & carpis in-
ſcitiam; ſed vitam quoque ac mores
contumelioſe condemnas. Sed Theolo-
gos plurimum refert (ut ais) integræ
apud populum autoritatis eſſe. Quaſi ni-
hil referat apud populum quales æſti-
mentur Epiſcopi! qui quem locum te-
neant in Eccleſia Chriſti, quam longe
ſupra

Digitized by Google

ſupra Theologos tuos, non eſt ignotum tibi, qui pontifices liquidiſſime noviſti in Apoſtolorum ſucceſſiſſe locum. Neque cautius perſpexiſſe te putes tibi, quod nonnullos fateris Epiſcopos tanto dignos eſſe faſtigio; quum nec ipſe Moriam credas indignorum vitia dignis imputare Theologis. quæ tamen vel hoc te vincit, quod nihil impedit, per eam multos dignos eſſe Theologos. At Epiſcoporum per te bonorum non modo paucitas eſt, ſed etiam mira paucitas. Sed donemus hoc tibi, nihil eſſe mali, pontifices vel ridere dicteriis, vel maledictis inceſſere; modo ne ſacroſanctos Theologorum magiſtratus attingas: Quid ad hoc dices, quod illos ipſos Theologos, non nomine quidem, ſed deſcriptione tam evidente, ut non ullo nomine deſignari potuiſſent expreſſius, ita mordes, ut pæne laceres, in prooemio quod in Pyrgopolinicem Plauti fabulam lepidiſſime conſcripſiſti. Verum interim Plauti me nomen admonuit eorum, quæ tu ſparſim per Epiſtolam tuam in poetas ex beati Auguſtini verbis congeris. quæ res longiorem diſquiſitionem flagitat, quam ut à me in hac diſputetur Epiſtola. Sed hoc tamen abs te quæro: Vtrum tibi illis verbis hoc voluiſſe videtur Auguſtinus, Chriſtianis videlicet non eſſe legendum Terentium? Quod ſi ab eo perdiſcendo non deterreat; nihil adverſus poetarum lectiones facit ille locus. Sin Auguſtinum id egiſſe putas, ut à poeſios ſtudio Chriſtianos averteret; rurſus abs te percontor, ipſene Terentium

tium adhuc docendum cenſeas. Quod
ſi cenſes : quid attinet id tam citare di-
ligenter, cui non putas eſſe parendum?
Sin docendum neges, ab Auguſtino vi-
delicet perſuaſus : miror profecto, quo
pacto acciderit, ut tamdem nunc pri-
mum tam ſero perſuaſerit ille, quem te
non dubito tam diu ante legiſſe, nec in-
terea tamen abſtinuiſſe à Plauto legen-
do, docendo, exhibendo, agendoque pu-
blice, poeta nihil quam Terentius eſt ca-
ſtiore, immo nec tam caſto quidem. Quid,
quod militem glorioſum facetiſſimo
prologo locupletaſti? Aululariæ non
procemium modo, ſed, qui comœdiæ
defuerat, finem adjeciſti? qui mihi, ſeu
ſermonis elegantia ſpectetur, ſeu ſales
vere Plautini, nulla parte totius comœ-
diæ videtur inferior. Cujus rei vel iſti
ipſi verſus erunt indicio, quibus (ut di-
xi) Theologos iſtos amuſos, quos nunc
tueris, ita belle deſcribis, ut nemo de-
rideat ſalſius, nemo inſectetur vehemen-
tius. Nam quid his carminibus (refe-
ram enim) vel magis facetum poſſit eſ-
ſe, vel magis elegans?

Primum omnium, qui ſint amuſi, &
literis
Non proletariis male inaugurati, eos
Ablegat hinc in maximam malam
crucem.
Siquidem ſtomachabundi, oblatrato-
res, facere
Pergant etiamdum, quod numquam
non factitant;
Clamoribus ampulloſis infremere, &
Venena livoris effunditare ſui,

Et ab-

adhuc docendum cenſeas. Quod tiam adhuc docendum cenſeas, quid attinet id tam citare di- ſi cenſes: quid attinet id tam citare diligenter, cui non potes eſſe parendum? Sin docendum neges, ab Auguſtino videlicet perſuaſus: miror profecto, quo pacto acciderit, ut tandem nunc primum tam ſero perſuaſerit ille, quem te non dubito tam diu ante legiſſe, nec interea tamen abſtinuiſſe à Plauto legendo, docendo, exhibendo, agendoque publice, poeta nihil quam Terentius eſt caſtiore, immo nec tam caſto quidem. Quid quod militem glorioſum facetiſſimo prologo locupletaſti? Aululariæ non procœmium modo, ſed, qui comœdiæ defuerat, finem adjeciſti? qui mihi, ſeu ſermonis elegantia ſpectetur, ſeu ſales vere Plautini, nulla parte totius comœdiæ videtur inferior. Cujus rei vel iſti ipſi verſus erunt indicio, quibus (ut dixi) Theologos iſtos amuſos, quos nunc tueris, ita belle deſcribis, ut nemo inſectetur vehementius, nemo rideat ſalſius, nemo inſectetur ſcitius. Nam quid his carminibus (ſcitu enim) vel magis facetum poſſit eſſe, vel magis elegans?

Primum omnium, qui ſint amuſi, &
literis
Non proletariis male inaugurati, ut
Ablegat hinc in maximam mala
crucem.
Siquidem ſtomachabundi, oblatrare
res, facere
Pergant etiamnum, quod nunquam
non ſaltitant;
Clamoribus ampulloſis infrementi, &
Venena livoris effunditare ſui,

Et obloqui, & oggannire, & denti-
bus omnia
Arrodere carnivoracibus; &, ſicut
canes
Solent, quibuslibet allatrare ſibi ob-
viis.
Eos homines, (ſiquidem ſint & ipſi
homines,)
Quum illiterati ſint, quum ſint a-
grarii,
Mihi ſedulo juſſit Plautus hinc abi-
gere:
Sin forte ſint præſto; niſi comprimant
ſibi os,
Nihilque graxint, minatu'ſt, fore
ulmeos,
Vbi hoſpitio excipientur Acherontico.

En, mi Dorpi, quam neque poetis abſtinendum putaſti, & amuſos illos Theologos quam bene ſuis coloribus depinxiſti! Quod ſi te neges tunc fuiſſe Theologum; ſiquidem ſcripta ſunt abhinc ſeptennium: certe vix ſeſquiannus elapſus eſt, quod eadem recollecta edidiſti; jam certe Theologus quadriennio poſt habitam luculentiſſimam orationem tuam de aſſumptione Deiparæ virginis. Quid ergo refert, an Theologus effeceris; an prius facta Theologus edendo comprobaveris? Ergo, mi Dorpi, dum è dentatis Gerardi Satyris, quibus religioſorum ſpurciſſima deſcribit vitia, nihil mutandum cenſes: dum ipſe religioſorum antiſtitum ſic misereris ut rideas; ſic rides ut mordeas: cæterorum Epiſcoporum, præterquam mire paucorum,

corum, inſcitiam, vitam, ac mores, acerbe vituperas: dum Theologos iſtos ipſos, in quorum moriam Moriam jocari nefas ducis, ipſe amuſos vocas, oblatratores, ſtomachabundos, literis non proletariis male inauguratos, ampulloſis infrementes clamoribus, venena livida effundentes, obloquentes, obgannientes, dentibus omnia carnivoracibus arrodentes; in obvios quosque, ſicut canes ſolent, allatrantes; illiteratos, agrarios; poſtremo vix homines; in maximam malam crucem cenſes ablegandos: dum hæc, mi Dorpi, facis; quomodo tibi non venerunt in mentem tua tam bene conſulta, quibus Eraſmum nunc tam amice ac tam prudenter admones? Vbi tunc illud Hieronymi? *Extremæ dementiæ nihil aliud, quam odium ſe fatigando quærere.* Vbi tunc illud Cornelii Taciti? *Aſperæ facetiæ, quibus multum veri admixtum eſt, acrem ſui memoriam relinquere.* Quo tunc fugerat illud Epicteti? *Ne putes, omnibus jucunda auditu, quæ tibi ſunt jucunda dictu.* Profecto, mi Dorpi cariſſime, ſic eſt à natura comparatum, ut modum ſemper ab aliis exigamus, libertatem omnes indulgeamus nobis. Novi ego, qui Reuchlinum (Deus bone, quem virum!) non ſatis æquo animo ferrent; quod in æmulos ſuos, videlicet imperitiſſimos doctiſſimus, in ſtupidiſſimos vir prudentiſſimus, in vaniſſimos nebulones homo integerrimus; ab iiſdem tam immani laceſſitus injuria, ut, ſi manu ſe vindicaſſet, ignoſcendum ei videretur: no-

corum, inſcitiam, vitam, ac mores, ac-
be vituperas: dum Theologos iſtos ip-
ſos, in quorum moriam Moriam jocul
nefas ducis, ipſe amuſos vocas, obſ-
tractores, ſtomachabundos, literis ca
proletariis male inauguratos, ampul-
las inſtrementes clamoribus, venena li-
da effundentes, obloquentes, oblatran-
tes, dentibus omnia carnivoracibus
rodentes; in obvios quosque, ſicut ca-
nes ſolent, allatrantes; illiteratos, ag
rios; poſtremo vix homines; in ma
nam malam crucem cenſes ablegand
dum hæc, mi Dorpi, facis; quomodo
tibi non venerunt in mentem illa
bene conſulta, quibus Eraſmum
tam amice ac tam prudenter admone
Vbi tunc illud Hieronymi? Extremæ ſe
mentiæ nihil aliud, quam odium ſe ſi
tigando quærere. Vbi tunc illud Cor-
nelii Taciti? *Aſpera facetiis, quibus*
multum veri admixtum eſt, acrem ſui
memoriam relinquere. Quo tunc fuge-
rat illud Epicteti? *Ne pateſ, ... jucundi*
jucunda auditu, quæ tibi ſunt jucundi
dicta. Profecto, mi Dorpi cariſſime, ſic
eſt à natura comparatum, ut modeſt
ſemper ab aliis exigamus, libertatem
nes indulgeamus nobis. Novi ego, qui
Reuchlinum (Deus bone, quem virum!)
non ſatis æquo animo ferrent; quod i
æmulos ſuos, videlicet imperitiſſimos
doctiſſimus, in ſtupidiſſimos vir pru-
dentiſſimus, in vaſiſſimos nebulones ho-
mo integerrimus; ab iiſdem tam inme
laceſſitus injuria, ut, ſi manu ſe vin-
dicaſſet, ignoſcendum ei videretur: no

vi tamen, inquam, qui non ferrent, (quamquam ejus etiam ſtudioſi,) quod ſtylo contra illos libere, nec magis libere tamen, quam vere, affectus ſuos effunderet. Novi itidem, eos ipſos, qui non ferebant, paulo poſt, in rebus, & minoris momenti, neque ad ſe tam proprie pertinentibus, multo etiam atrocius excandeſcere. Tanto nimirum proclivius eſt, alienis adfectibus quemquam temperare, quam ſuis. Ergo non licuit (inquis) mihi vel ſatyras Gerardi probare, vel in theologos amuſos, adde, antiſtites atque epiſcopos quoque, vel joco vel ſerio dicere, modo vera, neque nominato quoquam? Immo vero, mi Dorpi, uſque adeo licuiſſe tibi cenſeo, quod feciſti, facere, ut mihi nihil umquam in vita melius feciſſe videaris: modo ea ne deſit æquitas, qua tibi quod laudi ducis, idem in alio ne vitio verteris. Iſtud ergo totum de Moria, mea, mi Dorpi, ſententia, & ſine cauſa mones; quum nihil ſit quod moneri debeat: &, ſi quid eſſet, poſt tot annos etiam ſerio mones. Nam, quod in calce prioris epiſtolæ tuæ poſuiſti; reconciliatum iri Theologis iſtis Eraſmum, quos Moria commovit, ſi Moriæ laudibus Sapientiæ laudem opponeret: mediocrem mihi riſum mediusfidius excitavit. Sapiunt ſcilicet, ſi hoc Moriæ encomio moriam ſic putant eſſe laudatam, ut laudari cupiant eadem figura ſapientiam! Quod ſi cenſent: quid iraſcuntur? quum ſint ipſi quoque à tam laudata moria tam abunde laudati. Præterea non video, quo pacto

pacto veris ſapientiæ laudibus iſtorum in ſe invidiam Eraſmus lenire poſſit, quin potius, velit, nolit, multo acerbiorem redderet; quidpe quum eos tam ex ſapientiæ contubernio cogeretur ejicere, quam nunc coactus eſt inter peniſſimos moriæ myſtas aſciſcere. Hæc ſcribenti mihi supervenerunt literę, quibus ad ſe meus me Princeps revocat. hæ me adhuc ſcripturientem coegerunt ut ſiſterem aliquando, atque iſtam finirem vel invitus epiſtolam. Quæ quum tam longa ſit, ut brevior fortaſſe fuerit

Scriptus & in tergo, nec dum finitus Oreſtes:

neſcio tamen, quo tecum colloquendi ſtudio adhuc cupiebat increſcere. Verum, ut non ingrata eſt hæc epiſtolæ complicandæ neceſſitas; quod vereor, ne, qua nunc eſt longitudine, tibi poſſit eſſe moleſtiæ: ita non lætor, ademptam mihi facultatem, qua hæc eadem liceat ſub incudem revocare, atque hunc rudem & informem fœtum meum ſæpius lambendo refingere. Quod facere profecto decreveram, ut ad te, doctiſſime Dorpi, cultior aliquanto veniret, cui me meaque omnia probata eſſe cupio. Quorum ruditati non ideo ſolum veniam dabis, quod properus iſte diſceſſus effecit, ne mihi vel relegere liceret; ſed ob id quoque, quod iſta ſcribenti mihi non modo libraria nulla, ſed nec liber fere ullus fuit. Quamquam ne nunc quidem ingrata tibi hæc qualiacumque fore, in tua humanitate prima ſpes eſt: ſecunda in mei ipſius induſtria, qua me ſedulo caviſſe

pacto veris ſapientiæ laudibus iſte
in ſe invidiam Eraſmus lenire poſſe
quin potius, velit, nolit, multo
biorem redderet; quippe quem eos
ex ſapientiæ contubernio cogeret
cere, quam nunc coactus eſt inter
tiſſimos moriæ myſtas aſciſcere. He
ſcribenti mihi ſupervenerunt literæ,
bus ad ſe meus me Princeps revocat.
me adhuc ſcripturientem coegerunt
fferrem aliquando, atque iſtam
vel invitus epiſtolam. Quæ quum
longa ſit, ut brevior fortaſſe fuerit
Scriptus & in tergo, nec dum finitus
Oreſtes:
neſcio tamen, quo tecum colloqu
ſtudio adhuc cupiebat increſcere. Ve
ut non ingrata eſt hæc epiſtolæ
plicandæ neceſſitas; quod vereor,
qua nunc eſt longitudine, tibi poſſit
moleſtiæ: ita non lætor, ademptam
hi facultatem, qua hæc eadem liceat
incudem revocare, atque hunc
& informem fœtum meum ſæpius
bendo refingere. Quod facere
decreveram, ut ad te, doctiſſime Dorpi,
cultior aliquanto veniret, cui me
que omnia probata eſſe cupio. Quorum
ruditati non ideo ſolum veniam
quod properus iſte diſceſſus effecit, ut
mihi vel relegere liceret; ſed ob id
quoque, quod iſta ſcribenti mihi
modo libraria nulla, ſed nec liber
llus fuit. Quamquam ne nunc quidem
ingrata tibi hæc qualiacumque fore, in
humanitate prima ſpes eſt: ſecunda
mei ipſius induſtria, qua me
cariſſ

taviſſe confido, ne quidquam in his eſſet, quod tuas aures merito poſſet offendere; niſi mihi, ut homo ſum, meorum amor impoſuit. Quod ſi uſquam incidat; culpam admonitus agnoſcam ingenue, nec tuebor meam. nempe, ut quos amo, ſi quid eorum interſit, non gravatim admoneo; ſic ab amicis ipſe admoneri, valde mediusfidius gaudeo. Neque hoc me fugit tamen, Eraſmo quędam ex ſtomacho te non objeciſſe tuo, ſed ab aliis accepta potius protuliſſe; ut tu viciſſim intelligas, me multa his in literis, illis per te potius reſpondiſſe, quam tibi. Quem ego non ſolum, ut amantiſſimum, diligo; ut doctiſſimum, ſuſpicio: verum etiam, ut optimum vi-rum, revereor. Vale, cariſſime Dorpi, vereque tibi perſuade, neminem eſſe tui magis vel in Hollandia tua ſtudioſum, quam ſit Morus apud toto diviſos orbe Britannos; ut cui non minus carus es, quam ipſi es Eraſmo: nam carior eſſe non potes, ne mihi quidem. Iterum vale. Brugis, viceſimoprimo Octobris.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google